

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

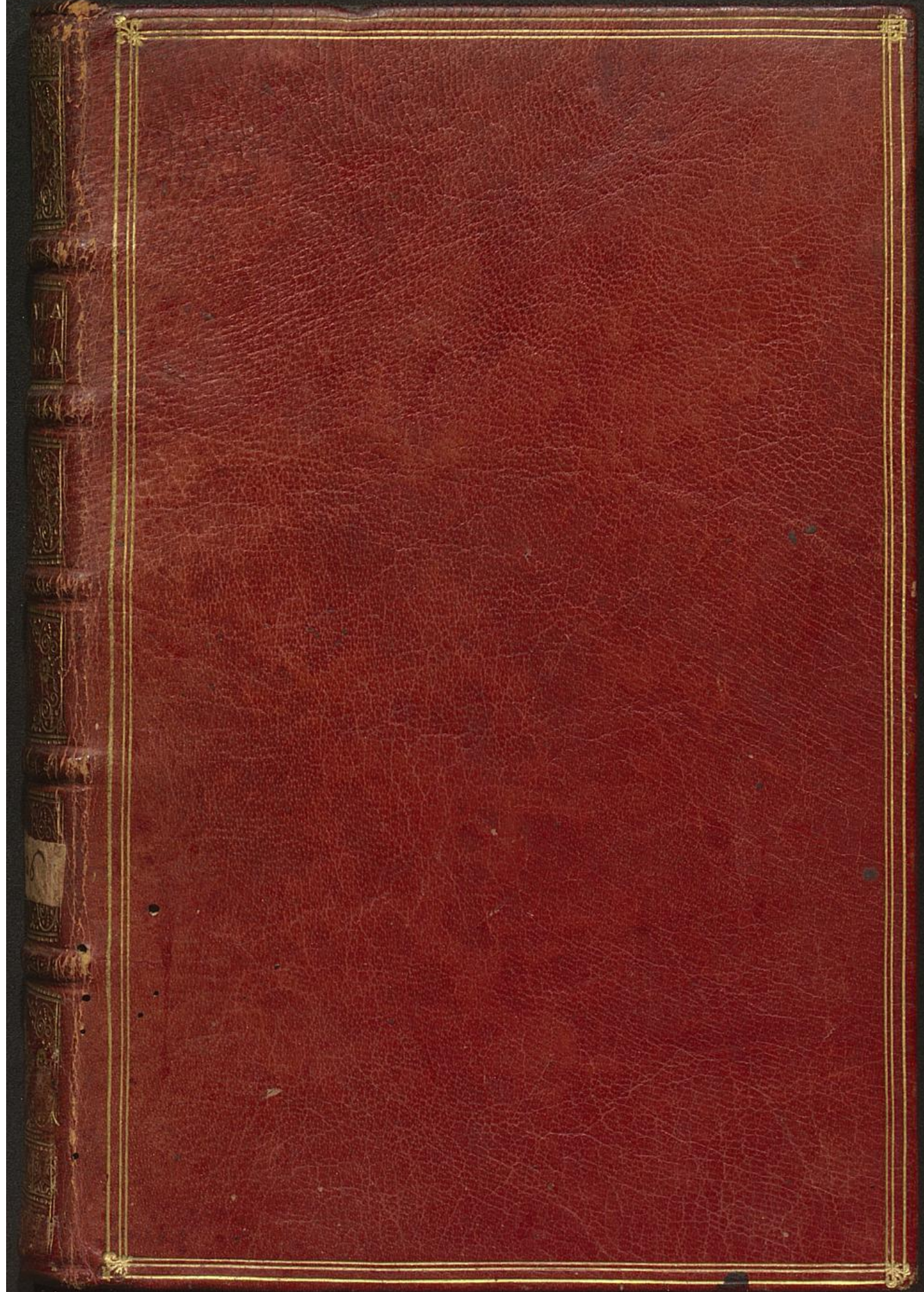
Universitätsbibliothek Paderborn

Opvscvla Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis

Marca, Pierre de

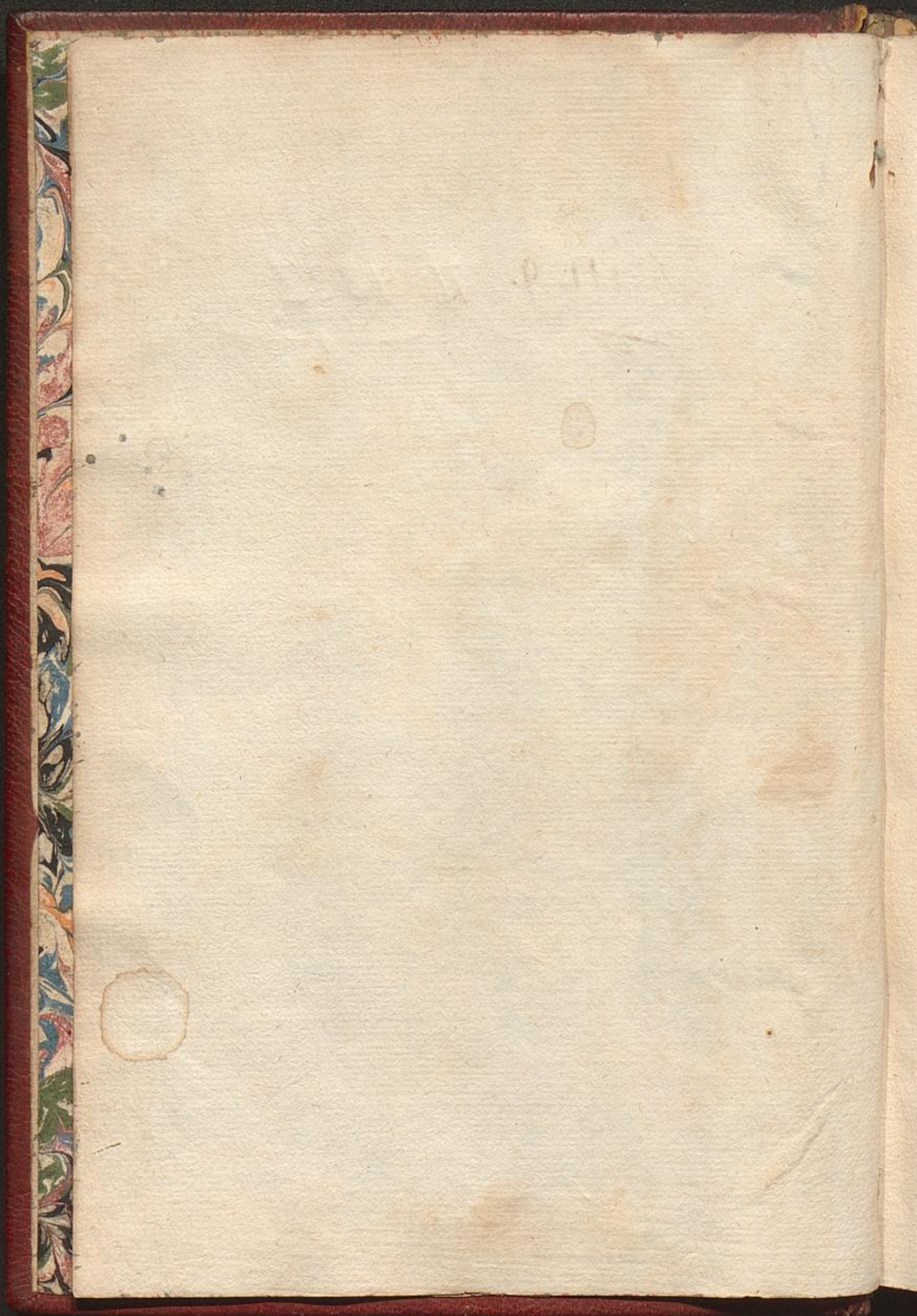
Parisiis, 1681

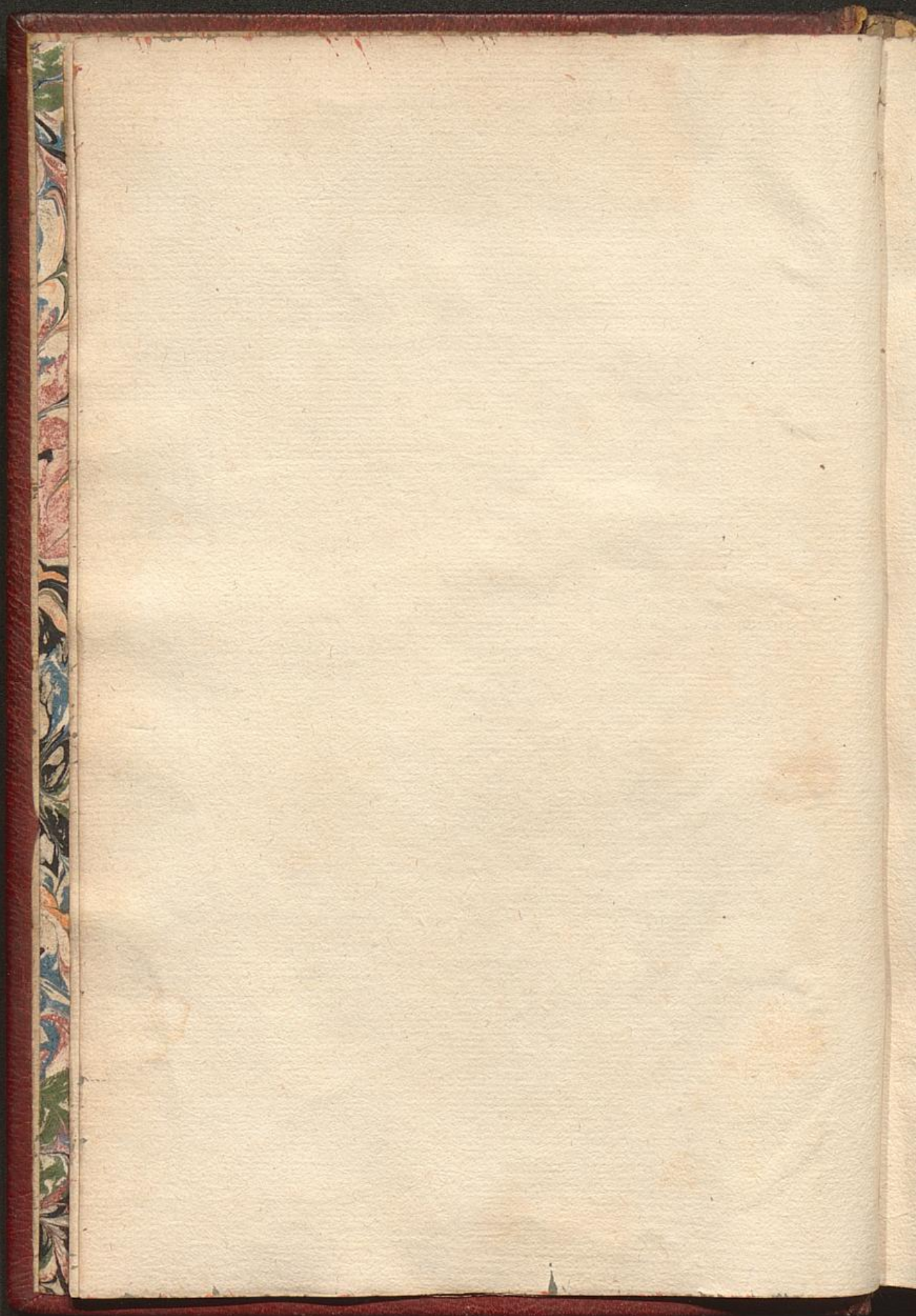
urn:nbn:de:hbz:466:1-14704

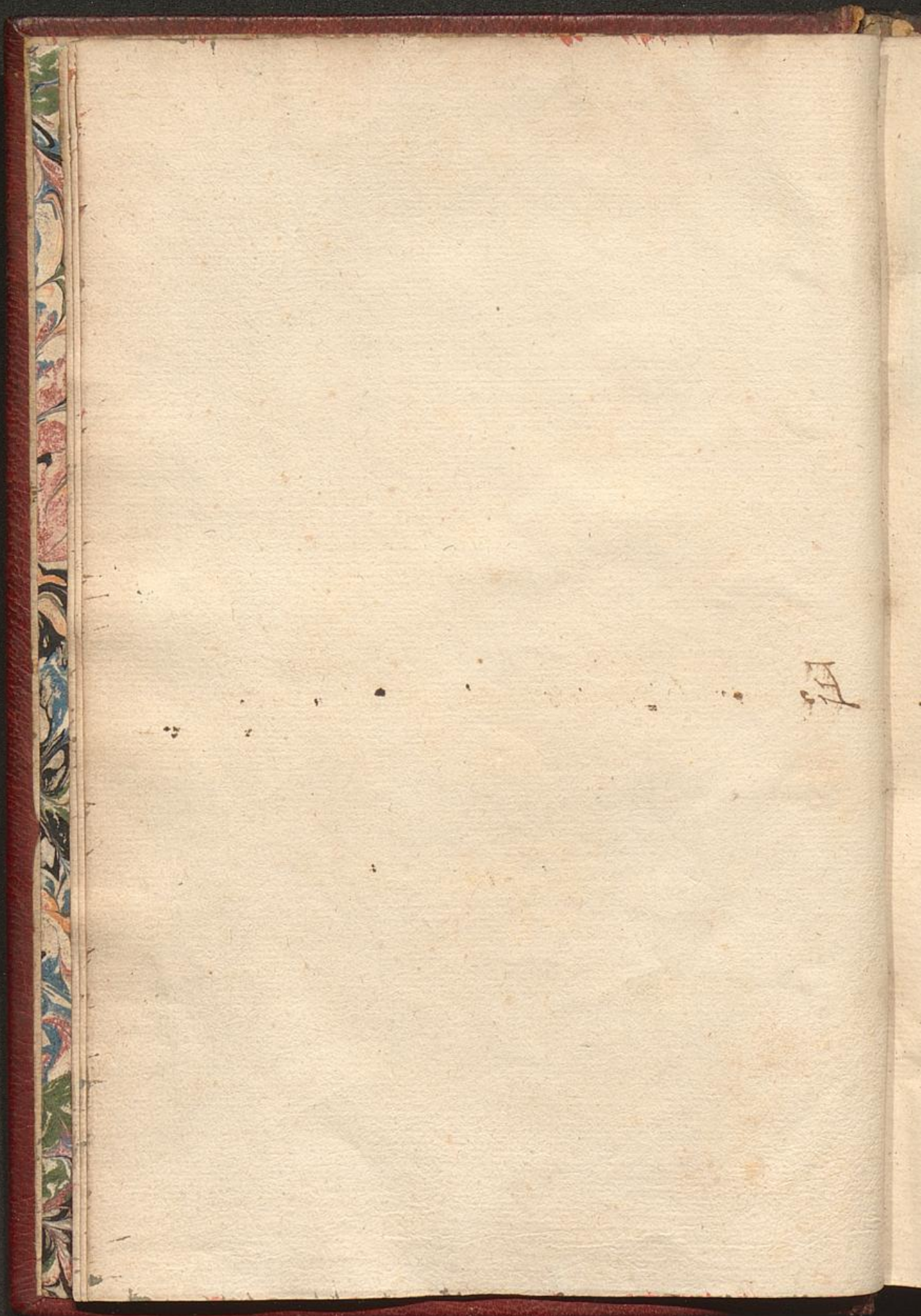

h. 111. 9. Th. 4827.
~~22~~

OPVSCVLA
P E T R I
D E
M A R C A
ARCHIEPISCOPI
PARISIENSIS.

*Nunc primum in lucem edita.
Ex Legato Celsi Principis Ferdin: Epi Paderb: et Monaster:
Ao 1683.*

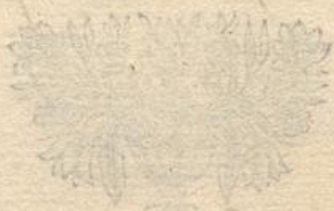
Collegij Socii IESU Paderb:
PARISIIS

Apud FRANCISCVM MUGVET Regis &
illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis
Typographum.

M D C L X X I.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

OPUSCULA
P E T R I
D E
M A R C A
A R C H I E P I S C O P I
P A R I S I E N S I S

*Thomae primus in lucem editus
a Joanne de Thoma Parisiensi Episcopo et
Abbate*

Joannes de Thoma
P A R I S I I S

Apud Franciscum Myer Regis &
Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis
Typographum

M D C L X X I
C M P R I N T A T O R R E G I S

ILLVSTRISSIMO
DOMINO D.
FRANCISCO HARLÆO
ARCHIEPISCOPO
PARISIENSI.

MAGNOTERE
peccare mihi viderer, ILLVSTRIS-
SIME DOMINE, *si*
opuscula isthæc il-
lustrissimi viri Petri de Marca
Archiepiscopi Parisiensis emissurus
ā ij

EPISTOLA.

in publicum, ea alteri dedicarem
quàm tibi, qui & olim præcipuo quo-
dam amicitia vinculo illi junctus
eras, & magna Ecclesie, cui ille
secundum sapientissimi Regis judi-
cium præfectus à summo Pontifice
fuerat, gubernaculum tenes summa
cum omnium laude. Accedit ad
hæc quòd cùm ego tibi multis nomi-
nibus addictus obstrictusque sim,
tuque altiori in fastigio constitutus
sis quàm ut ulla par gratia referri
tibi à me possit, velim tamen, si fas
fuerit, aliquod grati animi mei te-
stimonium extare, nihil à me con-
venientius huic meo instituto fieri
posse arbitratus sum quàm si id ef-
fecero per occasionem editionis ali-
cujus eorum librorum quos in vul-
gus dare decrevi. Cùm verò inve-
stigarem ecquemnam potius elige-
rem, qui & testis esset mea in te ob-

EPISTOLA.

servantia & non indignus qui tibi offerretur, venit in mentem ut istas dissertationes clarissimi & eruditissimi decessoris tui, quas ille veluti supremis testamenti tabulis apud me moriens deposuit opportuno tempore publicandas, sub felicibus tui nominis auspiciis evulgarem. Existimo autem illum, si, ut plerique putant, animæ beatorum hominum è cælo vident quæ heic à nobis aguntur, non solum non improbare hoc factum meum, sed etiam comprobare, dum videlicet repetit res à te præclare ob ejus oculos gestas & amicitiam quæ inter vos fuit dum beata illa anima corpore mortali vestiebatur. Videt vir omnis divini humanique juris callentissimus nihil tam æquum ac rationi consentaneum esse quàm ut decessoris bona perveniant ad

EPISTOLA.

successorem. Cujusnam igitur no-
men potiùs quàm tuum, VIR IL-
LVSTRISIME, inscribendum esset
in fronte istorum opusculorum, sa-
nè non video. Nam si illorum præ-
terea, ut par est, argumenta spe-
ctentur, sunt omnia de rebus sa-
cris & ad religionem summi Dei
pertinentibus, adeoque digna quæ
magno sacrorum antistiti offeran-
tur, tibi inquam, ILLVSTRISSI-
ME DOMINE, qui principalem
Gallicanæ Ecclesiæ cathedram te-
nes, & qui reconditoris ecclesia-
stica eruditionis mysteria facili &
erudita manu tractas, universis-
que viam commonstras quam se-
qui oporteat eum qui in hujusce-
modi studiis progressum aliquem
facere velit. Non loquor de pie-
tate tua in Deum, de caritate erga
gregem in quo te spiritus sanctus po-

EPISTOLA.

*fuit ad regendam Ecclesiam Dei,
non de fide in Principem, neque
de ceteris virtutibus tuis, quæ mul-
ta & magna sunt, neque demum
de illa morum facilitate quæ tibi
conciliat omnium qui ad te acce-
dunt reverentiam & amorem. Si-
leo tot tua illustria facinora in con-
ventibus Episcoporum Gallicano-
rum edita, in quibus toties præ-
sedisti ut te optimo jure conferre
liceat cum magno illo Osio Episco-
po Cordubensi, quem sanctus Atha-
nasius Episcopus Alexandrinus
testatur omnium ætatis illius sy-
nodorum ducem & antesigna-
num fuisse, multos à veritate aver-
sos in suam sententiam pertraxisse
recta tuendo, ac vix ullam tum
fuisse Ecclesiam quæ non præsi-
dentia illius pulcherrima monu-
menta retineret, quem nullus*

*Athanas.
apolog. de
fuga sua
pag. 703.
edit. Paris.*

EPISTOLA.

moestus adiit quin lætus abierit,
à quo nullus quicquam postula-
vit quin postulatum obtinuerit,
Vides, ILLVSTRISIME DOMI-
NE, tecumque omnes videmus ima-
ginem tuam in his Athanasii ver-
bis; ut necesse non sit ea per partes
explicare, sed ad ea digitum in-
tendisse sufficiat. Itaque super-
sedeo, & ad institutum meum re-
deo, ad opuscula nempe clarissimi
decessoris tui, quorum hanc editio-
nem te obsecro uti tuo favore pro-
sequaris. Deus te per multa tem-
pora servet incolumem ad laudem
& gloriam Ecclesie sue sanctæ &
ad patrocinium virtutum ac lite-
rarum.

Lutetiae Parisiorum xv. Kal.
Februar. M D C L X X I.

STEPH. BALVZIVS.

STEPHANI BALVZII
TVTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

I. PVS CVLA isthæc illustris-
fimi ac celeberrimi viri
Petri de Marca Archiepis-
copi Parisiensis, quæ nunc tibi da-
mus, lector, aliquam multos per an-
nos latuerunt inter schedas nostras,
non quòd ea cum ordine literatorum
communicare nollemus, sed quia
aliæ editiones istam aliquantisper, ut
solet, retardarunt. Nunc ergo tan-
dem prodeunt, & quidem bonis aus-
piciis. Operæ autem pretium est in
his recensendis immorari, ut osten-
damus in primis quibus illa tempo-

PRÆFATIO.

ribus scripta sint. Sunt enim nonnulla in his opusculis quæ hanc curam & hanc diligentiam expostulare videntur.

I I. Opusculum igitur primum, in quo tractatur de stemmate sive de genealogia Domini nostri Iesu Christi, scriptum fuit Barcinone anno MDCXLIX. Kalendis Ianuariis; secundum verò, in quo agitur de adventu Magorum ad Christum, Lutetiæ Parisiorum anno MDCLIV. VII. Idus Ianuarias. Adnotavit autem auctor in margine extemporaneam fuisse scriptionem.

III. Tertium quod heic sequitur opusculum, *De singulari primatu Petri*, scriptum est occasione gravissimæ quæstionis de duplici capite in Ecclesia, quæ anno MDCXLVII. mota est in Gallia, plerisque unicum tantum caput, videlicet beatum Petrum, in ea constituentibus, quibusdam verò censentibus Paulum

P R Æ F A T I O.

quoque Ecclesiæ caput cum Petro fuisse. Cùm hæc quæstio distraheret in partes ingenia hominum eruditorum, Innocentius Papa X. à Marca impetravit exercitationem illam *De singulari primatu Petri*, quam is scripsit Barcinone V. Kalendas Iunias ejusdem anni. Ea porrò sic placuit Innocentio ut eam publicè legi jufferit, atque hinc singularem quandam de Marcæ in sedem Romanam propensione acceperit opinionem.

IV. Dissertationem de discrimine clericorum & laicorum ex jure divino & de forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia statim posui post exercitationem de singulari primatu Petri, non quòd eodem cum illa tempore scripta sit, cùm confectam constet post reditum auctoris ab Hispania citeriore & ante annum MDCLVI. quo ego in domum ejus admissus sum, sed quia ejusdem ferme argumenti est. Porrò illi Marca non im-

PRÆFATIO.

posuerat ultimam manum , & plura adhuc supererant dicenda quæ reliquit intacta.

V. Sequitur dissertatio de synodo Sirmienti plenaria & de Valentis & Vrsacii venia , quam is Barcinone elucubravit anno MDCLII. occasione controversiæ quæ de ea re tum fuit inter duos magnos viros , Iacobum Sirmondum dico & Dionysium Petavium Societatis Iesu duo clarissima lumina. Et Petavii quidem dissertatio edita jampridem fuerat. Verum quia vis argumentationum illustrissimi Archiepiscopi non satis bene intelligi potest nisi quis statim ad manum habeat ea quæ de hac causa scripta sunt à Sirmondo & Petavio , istius quidem dissertationem visum est recudi debere in calce hujus voluminis , Sirmondi verò diatribas duas , quæ nondum editæ sunt, cum illa conjungere. Harum priorem descripsimus ex autographo Sir-

P R Æ F A T I O.

mondi, quod habuimus à viro clarissimo Ioanne Garnerio; posteriorem nobis exhibuerunt schedæ humanissimi ac eruditissimi viri Emerici Bigottii. Porro illum fructum ex editione illarum diatribarum percipiet eruditus lector quod facile deinceps judicare poterit jure an injuria vir clarissimus Henricus Valefius pro Petavio adversus Sirmondum pronuntiaverit. Agens enim de ista controversia in annotationibus ad historiam ecclesiasticam Socratis lib. II. cap. XXIX. ait: *Scio Jacobum Sirmondum duos libellos scripsisse quibus Baronii sententiam adversus Dionysium Petavium asserere conatus est. Sed cum ipse eos libellos non ediderit, satis ostendit se falsitatem opinionis suæ tandem agnovisse.*

VI. Ceterum antequam ab hoc argumento discedam, non inutile erit admonere Marcam, quum in ea dissertatione refert aliquam rem ex operibus sancti Athanasii Episcopi

PRÆFATIO.

Alexandrini, usum fuisse editione Commeliniana, tamenetsi nos in margine adnotaverimus paginas juxta editionem Parisiensem anni MDCXXVII. Sed in primis hæc observatio necessaria est in paragrapho XVIII. pag. 176. ubi Marca adnotat Photinum Episcopum Sirmiensem ambigè perstringi sub nomine Scotini in confessione synodi Antiochenæ quam refert Athanasius. Nam in editione Commeliniana to. I. pag. 691. ita omnino scriptum est & in Græco contextu & in interpretatione Latina. At qui Parisiensem editionem adornarunt, putantes heic erratum à librario esse, quia videbant apud Socratem lib. II. cap. XIX. φωτεινός legi, non σκοτεινός, Scotini vocabulum ab eo loco sustulerunt, & Photini nomen pag. 898. reposuerunt. Et tamen, uti etiam observatum à Sirmondo est, legere poterant apud Luciferum Callaritanum in libro *De non parcendo*

P R Æ F A T I O.

delinquentibus in Deum pag. 291. *Photinus Sirmiensium*, qui verè dicitur *Scotinus*. Et pag. 265. *Quid interesse arbitraris inter te & Paulum Samosatenum vel eum tum ejus discipulum tuum conscotinum?* Gaudet enim Lucifer istiusmodi compositione verborum. Hæc porrò ostendunt quàm periculosum sit aliquid mutare in lucubrationibus veterum absque certa ratione aut auctoritate.

VII. Diatribam de synodica epistola synodi Illyricianæ Marca Tolsæ scripsit anno MDCLV. die XXVIII. Junii. Disputandi occasionem dedit vox ἑπιστολῶν repetita in quodam loco illius epistolæ, quæ virorum doctissimorum ingenia diù torfit. Eam Sirmondus expunxit in sua Theodoretæ operum editione. Sirmondum acriter reprehendit Henricus Valeſius in annotationibus ad Theodoretum; & dein suam loci istius explanationem affert, novam sanè, sed

P R Æ F A T I O.

minimè veram. Quare doctissimus amicus noster Ioannes Baptista Cotelarius non dubitavit asserere, etiam post illam Valesii annotationem, non videre se quinam possit esse loci difficillimi sensus, nisi expungatur vox illa ἑρσιονόπων secundo loco posita. Quæ est sententia etiam illustrissimi Archiepiscopi. Fatendum tamen est, ut Marca adnotat, vetus esse mendum, quod & veteres ferme libri habent & veteres editiones. Sanè præter codices regios quibus usus est Robertus Stephanus, extat etiam in vetustissimo exemplari Græco bibliothecæ Colbertinæ.

VIII. Quo tempore scripta fuerit explicatio canonis quinti primæ synodi Constantinopolitanæ, in quo agitur de tomo occidentalium, sanè compertum non habeo. Illud tantùm scio, elaboratam antequam proficisceretur in Hispaniam Tarracensem. Ejus aliquam partem exhibuit

PRÆFATIO.

buit auctor in capite quarto libri primi de concordia sacerdotii & imperii. Nos verò de eo quoque argumento nonnulla dicemus in tomo primo novæ nostræ collectionis Conciliorum.

IX. Dissertationem de veteribus canonum collectionibus elaboravit quum in Hispania Tarraconensi gereret munus Visitatoris generalis. Quare mirum non est si in penuria librorum qua illic laborabat, coactus est uti editione Pithœana breviationis canonum Ferrandi Diaconi, cum non haberet eas quæ ab Alferra & Chiffletio datæ sunt emendatiores. Hæc porrò dissertatio, quamvis satis longa sit, non est integra, cum de Conciliis tantum Africanis in ea ferme agatur. Unde ipse in epistola ad clarissimum virum Petrum Possinum ita scribebat anno MDCLX. III. Kal. Ianuarias : *Absolvere institui dissertationes meas de veteribus canonum*

P R Æ F A T I O.

collectionibus , opus hætenus intentatum nostris ingeniis , atque etiam exteris.

X. Occasio postulat ut quoniam vir illustrissimus in capite primo istius dissertationis pag. 203. & 204. mentionem fecit vetustissimæ collectionis quæ fuit doctissimi viri Christophori Iustelli , in qua canones Sardicenses sequebantur numeris consequentibus post Nicænos , cùm ea collectio edita sit anni sunt omnino viginti , historiam illius editionis aperiam ; quæ neque à quopiam hætenus tradita est , neque ab ullo alio quàm à me scribi verè potest.

XI. Cùm viri clarissimi Gulielmus Voellus & Henricus Iustellus Christophori filius , prior Theologus Parisiensis , alter Calviniani dogmatis sectator , constituissent in unum corpus colligere varios codices canonum ecclesiasticorum olim à Christophoro editorum , & illis addere etiam aliquos nondum editos , in pri-

P R Æ F A T I O.

mis verò quandam collectionem Latinam quam habebant in vetustissimo codice MS. Christophori Iustelli, & Marca tum Tolosæ habitans intellexisset eam editionem maturari, ratus id quod res erat, suppressum fortassis iri canones Sardicenses, (quos, cùm statim sequerentur post Nicænos, Christophorus, adhuc iuventa calidus, cultro refecerat & ad calcem libri rejecerat) ea de re scripsit ad virum superillustrem Petrum Seguierium Galliarum Cancellarium; orans eum uti publicatione horum librorum supersederetur donec ipse Lutetiæ esset. Eò cùm Marca pervenisset x. Kal. Octobris anni MDC LX. ac typographus urgeret emissionem operis jam perfecti, Voellus & Iustellus non aliter id à Cancellario obtinere potuerunt quàm si Marcæ rationem redderent operæ suæ. Igitur non ita multò post ad eum venerunt, & cum illis, qui nu-

P R Æ F A T I O.

per mortuus est, Ludovicus Henricus Fayus Espeffæus Abbas sancti Petri Viennensis, in cujus ædibus habitabat Voellus. Primò res acta est magna contentione, Voello & Iustello frendentibus & contendentibus duo vetera folia membranacea quæ ad calcem codicis rejecta erant, in quibus continebantur aliqua fragmenta canonum Sardicensium, non pertinere ad hunc codicem; præsertim cùm folia quinque defieri manifestum esset post canones Nicænos, & illic duo tantùm reperirentur. Sedata tandem illa perturbatione, cùm constitisset hæc duo folia ejusdem magnitudinis esse cum ceteris, ejusdem antiquitatis, ejusdem marginis, ejusdem scripturæ, ac numeratis & collatis cum editione Biniana anni MDCXVIII. lineis &, ut ita dicam, vocabulis quibus opus erat ad supplenda hæc quinque folia quæ deerant ex subscriptionibus synodi Ni-

P R Æ F A T I O.

cænæ & ex canonibus Sardicensibus, luce clariùs patuisset duo illa folia reliqua ex quinque recisis reponi debere consequenter post Concilium Nicænum, præsertim cùm Marca fidem faceret ita sibi olim dictum à Christophoro, qui fassus fuerat se adhuc juvenem illa refecuisse impetu potiùs quàm ratione, inter eos convenit ut hæc fragmenta ederentur & ut sequens præfatio, quam Marca sua manu scripsit, in fronte voluminis poneretur.

Monendus est lector amanuensis oscitantia, ex cujus apographo ad fidem MS. codicis expresso editio isthac confecta est, accidisse ut canones Sardicensis Concilii suo loco, id est, post canones Nicenos, positi non fuerint. Quod editoribus curam imposuit, recensendæ editioni & iterum cum manuscripto conferendæ attentis, ut omissionem illam restituerent, adjectis hic in fronte collectionis canonibus Sardicensibus qui supersunt in eo codice; ubi post

PRÆFATIO.

Subscriptiones Nicæni Concilii, & ante canones Gangrensis, folia quædam desunt, quæ vetustate perierunt; duo tamen supersunt, incipiuntque à canone Sardicensi XIV. unâ cum sequentibus usque ad XIX. quos bona fide hic repræsentare editores voluerunt.

XII. Aliter tamen evenit. Nam cùm evasissent ex ea tempestate, aliam viam, Marca inscio, inierunt componendæ hujus controversiæ, & fragmenta illa canonum Sardicensium reposuerunt post Nicænos, addita præfatione qua testarentur id seratione potius fecisse quàm ullo indicio aut necessitate ex veteri libro petita. Monuerunt ergo maximam partem canonum Sardicensium cum postrema parte subscriptionum Concilii Nicæni injuria temporum periisse. Mox addunt: *Quæ tamen supersunt Concilii Sardicensis fragmenta, post Nicenam synodum collocavimus. Auctorem namque hujusce editionis non digni-*

PRÆFATIO.

tatem Conciliorum sed ordinem temporis sequutum fuisse in sua collectione vero simile est. Rem totam referunt ad veri similitudinem, cum tamen eis & dictum & ostensum sit ea folia in quibus postrema pars subscriptionum Concilii Nicæni & nonnulli canones Sardicenses continebantur, posita olim fuisse post synodum Nicænam in codice M S. indeque avulsa à Christophoro adhuc juvene, ne catholici ex eo libro vetustissimo præscriberent adversus hæreticos prodignitate & auctoritate horum canonum. Dicere debuerant, juxta pacta & conventa, canones illos locis suis prætermissos fuisse & nunc reponi.

XIII. Ne quis verò putare possit me totam hanc historiam gratis comminisci & nullum illius vestigium extare, primùm scire omnes volo me huic omni concertationi & examini interfuisse, penes me habere præfatiunculam suprà descriptam, & Mar-

PRÆFATIO.

cam istius rei mentionem fecisse in literis quas tum per aliam occasionem dedit ad Alexandrum Papam VII. & ad Lucam Holstenium. Describam autem ejus verba ex ea quæ est ad Alexandrum. *Iustellus pater, Calvinianæ quoque hæreseos sectator, codicem canonum Ecclesiæ universæ olim publicaverat, omisis de industria Sardicensis Concilii canonibus Romani Pontificis potestatem disertè asserentibus, ac si judicio Ecclesiæ universæ à corpore canonum rescissi essent. Eadem fraude filius canonum collectionem Latinam è codice vetustissimo his nongentis annis non scripto ante meum in hanc Parisiorum civitatem adventum prelo submiserat. Statim comperto ab ea abesse Sardicenses canones, quos sciebam à Iustello patre ex ipso codice resectos quidem, sed ad ejusdem voluminis calcem folia rejecta, non destitit quoad tam regie potestatis comminationibus quàm humanissimis precibus post canones Nicenos juxta fidem manuscripti*

PRÆFATIO.

*codicis Sardicensibus in editione locus suus restitueretur, ne hac diligentia prætermis-
sa, triumpharent hæretici Spretam, non
solum à Græcis, sed etiam à Latinis, et
præcipue ab Ecclesia Gallicana, canonum
illorum auctoritatem.*

XIV. In capite tertio istius disser-
tationis §. XIII. pag. 219. Marca agit
de collectione canonum adornata à
Theodoreto Episcopo Cyrensi, de qua
jam disseruerat in libro tertio de con-
cordia, conatus etiam eorum objec-
tionibus respondere qui illam Theo-
doreto abjudicant. Non caret enim
res ista difficultate; ut patet ex his
quæ Christophorus Iustellus præfatur
in eam collectionem, cujus aucto-
rem esse contendit Ioannem schola-
sticum.

XV. Capite VI. §. III. citat vete-
rem codicem doctissimi viri Nicolai
Fabri ex fide ejusdem Iustelli, qui
non admonuit ubinam extaret liber
ille. Utar autem hac occasione ut

PRÆFATIO.

nonnulla dicam haud satis vulgò comperta de magno illo viro ; qui & frater fuit Guidonis Fabricii Boderiani viri item doctissimi , & Consiliarius regius in curia quam vocant aquarum & silvarum , postremò Ludovici XIII. Francorum Regis præceptor. Satis constat hominem fuisse doctissimum & beneficentissimum , ut etiam ex multis illustrissimi Cardinalis Baronii testimoniis patet. Collegerat ergo ille in suum usum multos antiquissimos codices manuscripos , eosque , quod præcipuum est , evolverat , legerat , manu sua in eis observationes suas scripserat. Hi codices , qui & optimi sunt & antiquissimi , nunc habentur in locupletissima bibliotheca Colbertina , & inter hos etiam ille quem ex fide Iustelli Marca citat , qui fuerat antea doctissimi item viri Claudii Fauchetii. Porro , præter illum Fabri codicem , alius quoque admodum vetus , qui olim

P R Æ F A T I O.

celeberrimi viri Petri Pithœi fuit, ex-
tat in eadem bibliotheca Colbertina,
in quo canon ille Africanus iisdem
omnino verbis habetur quo editus
est ex libro Fabri.

XVI. Dissertationem seu potiùs
interpretationem cap. *Clericus*. 3. q. 4.
olim edidi cum dialogis Antonii Au-
gustini de emendatione Gratiani, in
loco sanè non peregrino. At nunc
visum est eam conjungere cum ce-
teris illustrissimi Archiepiscopi opus-
culis, ne lector eam quærere extra
cogatur. Scripta autem fuit in mo-
nasterio Murtenfi prope Barcinonem
anno MDCL. die XI. Maii.

XVII. Dissertatio de patria Vi-
gilantii, cujus nomini celebritatem
æternitatemque dedit Hieronymi in
eum excandescencia, scripta item
fuit in Hispania Tarraconensi, ut
omnia ferme isthæc opuscula. Ce-
terùm de tempore quo scripta fuit
non mihi constat. Sanè ante men-

PRÆFATIO.

fem Iulium anni MDCLI. oportet
fuisse compositam, cum Marca-
tum ex Hispania reversus sit in Gal-
liam.

XVIII. Dissertationem de origi-
ne & progressu cultus beatæ Mariæ
virgini in Monteferrato exhibiti elu-
cubavit anno MDCLI. die decima
Aprilis, postridie Paschæ. Postquàm
illa heic suo loco edita fuit, accepi
ab excellentissimo doctissimoque vi-
ro Gaspare de Mendoza Marchione
de Mondexar & Comite de Tendilla
eam non ita pridem à Stephano Cor-
bera editam Barcinone fuisse ad cal-
cem Cataloniæ illustratæ. Sanè varia
illius exemplaria extabant apud homi-
nes Hispanos. Nam primò Marca
unum reliquerat in Monteferrato an-
no MDCLI. quod cùm deperditum
fuisset, aliud postea misit ad Francis-
cum Crespum Abbatem Bagiarum,
uti dictum est à nobis in libro de vita
ejus. Tertium quoque exemplar mi-

P R Æ F A T I O.

fit ad illustrissimum doctissimumque virum Petrum Valerum Diazium I. C. Hispanum, qui nunc rationum regni Neapolitani Præses est & Visitator generalis in regno Siciliae.

XIX. Quo tempore scriptæ sint dissertationes de origine monasterii Scalæ - Dei & de theca reliquiarum sancti Ioannis Baptistæ, adnotatum est in earum calce. Unum heic monendum, Antonium Archiepiscopum Atheniensem & Iacobum Patriarcham Constantinopolitanum, quos Marca rectè arbitratus est fuisse Episcopos Latini ritus, verè Latinos fuisse, & curiam pontificiam Avenionensem secutos. Nam quod ad Antonium attinet, ei cognomen Balistario fuit, & ex religioso ordinis sancti Francisci factus est Archiepiscopus Athenarum anno MCCCLXX. vi. Kalendas Aprilis, ut docet Waddingus. Iacobus verò Patriarcha CP. eodem ferme tempore evasit; vo-

PRÆFATIO.

cabaturque Iacobus de Iatro, natione Gallus, qui postea Hydruntinus Archiepiscopus factus est à Gregorio XI. anno sexto sui pontificatus. Hunc Clemens VII. Cardinalem creavit anno MCCCLXXVIII. die XVIII. mensis Decembris.

XX. Oratio Marcæ habita Barcinone, quæ præcedere debuerat fragmenta, nescio quomodo factum est ut post illa poneretur. Erat ille vir, quod omnes norunt, & in rebus literariis summus & in politicis. Itaque cum anno MDCXLIV. advenisset Barcinonem supremo illic magistratu functurus, & agnovisset Hispanos artibus suis conari illudere populo per eos qui & confessiones eorum audiebant & publicè proponebant verbum Dei, præcipue verò per religiosæ quam vocant vitæ professores, eoque jam ventum esse ut & Provinciales eorum verarent ne quis de rebus publicis loqueretur

PRÆFATIO.

in sermonibus ad populum, & epistolam recenter à Roma missam esse ad Collectorem apostolicum illarum partium, in qua, inter cetera, redarguebantur duo concionatores qui palam favere visi erant rebus Gallicis, hæc inquam omnia quum Marca cognovisset, orationem illam in suis ædibus habuit ad Provinciales & alios Superiores ordinum religiosorum illius urbis. Scripsit ille die vigesima mensis Iulii, quo habita est oratio, ad virum superillustrem Michaëlem Tellierium, qui nunc merito suo summus Galliarum Cancellarius est, eam monitionem summo applausu exceptam fuisse à religiosis illis, ac plures eorum protestatos esse in meliori tunc statu futuras fuisse res provinciæ publicas si ista ante biennium præcepta fuissent quæ tum Marca ab illis exigebat.

XXI. Ista nos aut similia olim scripsimus ad Agobardum; eodem-

PRÆFATIO.

que tempore monuimus hunc semper usum in Ecclesia retentum ut pro Principe oraretur inter mysteria, ejusque inter ea nomen recitaretur. Quod adeo certum est ac constans ut valde mirer hominem plurimæ lectionis Christianum Lupum eò usque progredi ausum esse in tomo quarto suorum scholiorum ad Concilia pag. 425. ut id falsum esse contenderet quod ego de ea re scripsi; cùm si quis verba mea sincerè expendat, & ea componat cum locis veterum à Lupo adductis, facilè agnoscat me nihil falsè locutum esse & Lupum suis se armis jugulare, ceu sumus ostensuri in secunda editione operum Agobardicorum. Porro quia monueram quendam Fr. Petrum Moliner puerilem admodum declamatiunculam eodem anno Tarracone edidisse adversus illam Marcæ orationem, & res ista non nihil adversum me commovit animum religiosissimi viri, prima fronte constitueram

PRÆFATIO.

te constitueram edere hanc declamatiunculam in calce istorum opusculorum, ut hinc quivis colligere posset falsone an verè id à me dictum esset. Verùm quia illa mihi admodum inepta visa est & absurda, quippe quæ multum loquentiæ, ut ait ille, sed parum aut potiùs nihil eloquentiæ aut boni saporis habeat, abrumpi consilium meum, ut vitarem justam eruditorum ac sapientum hominum reprehensionem.

XXII. Fragmenta nos collegimus, & edidimus, ne perirent. Primum, quod inscriptum est *Adversus satyras*, debemus otio quo Marca fruebatur quum Regem, quem jussus fuerat Lugdunum assequi, expectabat in ea civitate anno MDCLVIII. mense Novembri. Nam satyras adversum se annis MDCVI. & LVII. scriptas, quæ quidem erant acerbissimæ ac vehementissimæ, hætenus contempserat, gnarus viros graves &

P R Æ F A T I O.

serios hæc spernere quum eduntur & posteritatem nihili facere maledicentias quæ proferuntur adversus magnos viros. Tum verò, quum nihil haberet quod ageret, hanc responsionem inchoavit: quæ remansit imperfecta, quia eodem die Rex Lugdunum advenit quo ista scribebantur, & statim Marca revocatus est ad tractationem graviorum negotiorum.

XXIII. Quoniam verò res in libellis illis tractata magnam tunc contentionem excitavit, præcipuè ob quorundam invidiam, qui ægrè ferebant Marcam supra ceteros eminere in celebri illo Episcoporum Gallicanorum conventu qui anno MDCLVI. Parisiis habebatur, & propterea has tragœdias adversus eum excitarunt, res postulare videtur ut totius istius controversiæ originem aperiā. Sed antea visum est admonere, tantam fuisse optimi viri moderationem, tan-

PRÆFATIO.

tum ac tam singularem amorem erga inimicos, quos probè noverat, quamvis se summa cura occultarent, ut non solùm noluerit eis nocere cùm posset, sed etiam bona pro malis retulerit, & quidem in negotiis maximi momenti. Non nominabo illos, cùm mortui jam sint. Mihi satis est quòd optimi viri benefacta non tacui. Nunc in viam redeo.

XXIV. Anno MDCLV. emerfit heic Lutetiæ libellus Gallicè scriptus cum hoc titulo: *L'Obligation des fideles de se confesser à leur Curé*. Hic est famosus ille libellus qui tum vocabatur ANONYMVS. Adversùs illum eodem anno scripsit vir optimus & doctissimus Ioannes Bagotius è Societate Iesu, summisque ingenii viribus ostendere conatus est delegatos Romani Pontificis posse confessiones Christianorum audire per universum orbem terrarum, etiam absque consensu parochorum. Hinc or-

P R Æ F A T I O.

tum maximum certamen inter Bagotium & libelli illius defensores; cuius arbitrium delatum est ad Episcopos tum Parisiis congregatos. Agebatur de auctoritate Romani Pontificis; quam ut Bagotius tueretur, adduxit locum quendam Concilii Florentini, professus se sequi interpretationem quam ei Marca adhibuerat in libro de concordia. Tum prodiiit alter libellus cum hoc titulo: *Regles tres-importantes tirées de deux passages, l'un du Concile de Florence, & l'autre de Glaber, rapportez par Monseigneur de Marca Archevesque de Toulouse.* Et hæc quidem anno MDCLVI. evenere. Anno postea sequenti tertius libellus exiit ita inscriptus: *Lettre de l'auteur des Regles importantes à Monseigneur de Marca &c.* Adversus hunc tertium libellum præcipuè agit istud primum fragmentum.

XXV. Quo loco observanda est in primis modestia & sanctitas opti-

PRÆFATIO.

mi viri : qui cū in libro tertio de concordia Abrahamum Cretensem doli mali accusasset propter subdolum, ut ipse tum putabat, interpretationem Decreti unionis Ecclesiarum in Concilio Florentino editi, eam invidiam illi postea detraxit, quia illi certò constitit Abrahamum versionis illius auctorem non esse. Sanè in authentico & originali, ut vocant, illius Decreti, quod extat in bibliotheca Colbertina scriptum in charta Latine & ex aduerso Græcè, hinc bulla plumbea Papæ appensa, inde chrysobullo Ioannis Palæologi Imperatoris Constantinopolitani, disertè scriptum est : *quemadmodum etiam in gestis Conciliorum icumenicorum & in sacris canonibus continetur.*

XXVI. Utinam hanc illustrissimi viri modestiam imitari posset aut vellet is qui nuper famam ejus maledicentissima scriptione lacerare conatus est, amicus olim meus, sed nescio

PRÆFATIO.

cur nunc factus inimicus, Ioannes Gerbafius Doctor Sorbonicus, & publica retractatione, ut ille fecit erga memoriam Abrahami, deleret convicia quæ in summum virum, alioqui mortuum, absque ulla causa ac necessitate coniecit. Edidit is anno MDCLXXIX. dissertationem de causis majoribus ad caput Concordatorum *De causis*, cui elaborandæ & perpoliendæ insumpsit totos quindecim annos. Et quia Marca in admirabili illo & ab omnibus eruditis laudato opere de concordia sacerdotii & imperii caput illud Concordatorum sic interpretatus est ut fato quodam, sed tamen post totum istud negotium decocto iudicio expensum, inciderit in opinionem cui nunc Gerbafius adversatur, iste non ferendum ratus, primò laudat hominem, sed statim subdolos laudator, ut de Ruffino aiebat Hieronymus, crudelissimam & superbissimam satyram adversus eum scri-

P R Æ F A T I O.

bit, non animadvertens diffidentiam
 causæ esse personas velle discutere,
 ut aiebat Fortunatianus Episcopus
 Siccensis in tertia collatione Cartha-
 ginensi. Quod adeo verum est ut
 Augustinus Hipponensis Episcopus
 scribens adversus Petilianum Episco-
 pum Constantinensem Donatistam,
 qui relicto negotio principali, Augu-
 stinum conviciis confectatus erat,
 ita eum reprehendat lib. iii. cap. i.
*Relicto negotio quodammodo publico, pri-
 vata quadam similitate hominis unius vi-
 tam maledicis opprobriis infectatus es,
 quasi homo sit causa quæ inquiretur. De-
 buerat sanè Gerbasius legisse docti
 cujusdam Doctoris Parisiensis ac so-
 cii sui librum de majoribus itidem
 causis : qui in præfatione sua, tam-
 quam adversus Gerbasium velut pro-
 phetico spiritu plenus scriberet, in-
 dignatur quòd quidam Petrum de
 Marca Archiepiscopum Parisiensem,*
virum scientia, virtute, & dignitate

P R Æ F A T I O.

ornatissimum, quem in vivis adoraverat, aperto Marte post mortem oppugnare non metuit, verum non sine quadam ignavia suspicione. Imbecilli enim est militis hostem in sepulchro debellare &c. Sanè & divinæ scripturæ & humanæ vetant ne mortuos insectemur.

XXVII. Quamvis igitur amicus ille olim meus virum magnum sic atrociter dilacerasset ut etiam me testem suæ calumniæ, quod est maximum nefas, faceret, dubitavi tamen an mendacia ejus refellerem; certè diù sustinui, experturus videlicet an eum pœniteret istius facinoris. Verum ne ille longiorem dissimulationem pro consensu interpretetur, ut verbo sancti Ambrosii utar, hoc quoque dedi meæ in optimum virum reverentiæ ut quæ, si de mea tantum causa ageretur, refellere nollem, in ejus gratiam ostendam non esse vera & omni ratione carere. Quod ut ordine procedat, apponam primùm

P R Æ F A T I O.

ipsa Gerbasii verba ex articulo III.
§. VI. pag. 60. & 61. licet cum dolore.
Videor enim, ita agens, exprobare illi
flagitium suum adversus memoriam
summi istarum quas nos profitemur
literarum antistitis. Faciam tamen,
quia ipse me coëgit. Fateor igitur,
inquit, adversari mihi hac in parte il-
lustrissimum Marca, vel potius auram
illam qua tum ferebatur cum dissertatio-
nem suam composuit de Episcoporum judi-
ciis ac depositionibus. Nemo enim nescit
(atque ego ita accepi à viro clarissimo Ba-
luzio, qui studiorum ipsius particeps diu
fuit) nemo inquam nescit opus istud ab eo
susceptum esse jussu Eminentissimi Riche-
lii, quo tempore Episcopi Galliarum non-
nulli probatæ minùs fidei erga Regem reg-
numque insimulati sunt. Cum enim de-
signasset Cardinalis Episcopos illos dejice-
re per commissarios, viamque illam no-
vam insolentemque in Galliis intelligeret,
usus est opera viri percelebris Petri Mar-
cæ: qui quidem ut ingenii erat facilis, nec

P R Æ F A T I O.

*auram gratiosam invitatus sequebatur, stilum suum Cardinalis Eminentissimi votis haud agrè accommodavit. Quare mirum nihil est si neglecta antiquitate jus ipse novum excogitaverit, ipsamque Concor-
datorum legem, quamquam certè repug-
nantem, ad commentum sui probationem vi-
sus est adhibere.*

XXVIII. Ac ne quis suspicari posset eam satyram illi inconsideratè excidisse, patere omnibus voluit eam se consultò scripsisse. Quare ut mendacia sua iisdem mendaciis confir-
met, ista scribit in articulo x. §. II. pag. 251. Observavi enim jam antea qua occasione scripserat illustrissimus Marca de Episcoporum judiciis, nempe ut morem gereret gratumque simul faceret Gallica-
rum rerum moderatori Richelio, qui quos-
dam Episcopos quasi majestatis reos tum temporis insequabatur. Mirum itaque nihil est si dissertationem suam in id jus tandem inclina verit quod potentissimo Cardinali accommodatius gratusque futurum intelli-
gebat.

P R Æ F A T I O.

XXIX. Videt clarissimus Gerbafius agere me bona fide neque falsi quicquam illi adscribere. Itaque non poterit conqueri aberrasse me à præscriptione rationis, aut illi ea impuisse quæ ipse neque dixerit neque scripserit, cùm sint ipsissima ejus verba. Nunc ego conqueror de atrocitate facinoris, quòd absque ulla necessitate, absque ullo suo commodo, absque ratione, virum maximum, in summa dignitate olim constitutum, sic *maledicus conviciator*, ut rursus, verba Augustini usurpem, *non veridicus disputator* judicaverit ut accusatoris potiùs partes egerit quàm judicis, non attendens liberum & immunem esse debere à culpa qui alium judicat. Utinam rectè antea ponderasset hæc verba magni Apostoli: *Propter quod inexcusabilis es, ô homo omnis qui judicas. In quo enim judicas alterum, te ipsum condemnas. Eadem enim agis quæ judicas.* Si virtutes suas & animi dotes

P R Æ F A T I O

comparasset cum virtutibus & dotibus illustrissimi Archiepiscopi, rursum vitia (ut sic dicam propter comparisonem) illius in una libræ lance posuisset, sua verò propria in altera, equidem puto abstenturum illum fuisse ab iniquo iudicio quod protulit adversus memoriam ejus. Præterea cùm solus Deus sit scrutator cordium, &, ut Augustinus ait contra Cresconium, homo iudex interiorum cordis nostri esse non possit, quæ auctoritate sibi hanc licentiam attribuit Gerbasius ut in secreta Marcæ penetrare tentet ultra omnem humani ingenii vim ac facultatem? Eadem auctoritate ego Gerbasium dicere possem esse hominem ingenii facilis, eloquentiæ professorem, ceterum contentionis cupidiorum quàm veritatis, cui præponat ubique commoda rationesque suas, & ut illi sua verba reddamus, auram gratiosam sequi non invitum, adeoque mirum non esse si

P R Æ F A T I O.

delirare in meditationibus suis & declinare interdum videatur à recta via quam sequi semper oportet virum sapientissimum. Si hæc ego dicerem, exclamaret ille, fatis scio: Cur de me ita iudicas? Iniquus es adversum me. Noli me iudicare secundum faciem. Hanc temeritatem nobis interdixit Christus dominus & magister noster; qui cum malediceretur, non remaledicebat. Sed satis querelarum. Lubet enim imitari magnum illum Hipponensem Episcopum Augustinum, qui conviciis & maledictis proscissus à Petiliano, noluit maledicta reponere, sed ad eum ita scripsit in loco supra laudato: *Proinde si & ego tibi vellem pro maledictis maledicta rependere, quid aliud quàm duo maledici essemus, ut ij qui nos legerent, alij detestatos abijcerent sana gravitate, alij suaviter haurirent malevola voluntate?* Venio igitur ad rem ipsam.

XXX. Ait ergo vir clarissimus Marcam scripsisse librum septimum

P R Æ F A T I O.

de concordia , in quo agitur de iudiciis canonicis Episcoporum , eo tempore quo Episcopi Galliarum nonnulli probatæ minùs fidei erga Regem regnumque insimulati sunt, quos verò Cardinalis Richelius designaverat deicere per Commissarios. Hoc enim vocabulo utitur, tamentſi ſciat non eſſe Latinum, ut invidiam creet Richelio & Marcæ, quia novit illud odioſum vulgo eſſe. Ut verò vaniſſimæ, quod mox oſtenſurus ſum, fabulæ aliquam auctori- tatem addat, me teſtem producit. Duo itaque, & quidem maximi mo- menti, mihi incumbunt probanda. Primum, verum non eſſe quod ait Gerbaſius, hoc opus à Marca ſuſ- ceptum eſſe eo tempore quo Cardi- nalis Richelius, quem perſecuto- rem Episcoporum vocat, quosdam Episcopos maiestatis reos in iudi- cium vocare ſatagebat. Alterum, neque me huius rei teſtem Gerba-

PRÆFATIO.

fio fuisse neque esse potuisse. Id verò ita clarè ac perspicuè ostendam ut nemo non sit facturus in eas angustias redactum esse amicum illum nostrum è quibus se non facilè educet, nisi in auxilium suum advocet miseram quandam interpretationem aut distinctionem.

XXXI. Ad primum quod attinet, sic in primis statuendum est, læsæ majestatis accusatos fuisse quosdam Episcopos Gallicanos anno MDCXXXII. & die octava Octobris ejusdem anni ad preces Ludovici XIII. Regis Christianissimi datos fuisse judices ab Urbano VIII. Archiepiscopum Arelatensem & Episcopos Boloniensem, sancti Flori, & Macloviensem, eisque diplomate regio dato die xvi. mensis Augusti sequentis anni factam potestatem exequendi mandatum illud apostolicum, Episcopos illos reos peractos cathedrisque suis privatos judicio lato anno MDCXXXV.

P R Æ F A T I O.

die ultima mensis Maii, aliosque in eorum locis ordinatos. Ita enim inter nos convenit. Hæc si vera sunt, ut certè sunt, evidens est Marcam non scripsisse librum de judiciis canonicis Episcoporum quo tempore Cardinalis Richelius Episcopos illos insequabatur. quod valde notandum est. Cessaverat enim jamdiu illa Richelii cura, altoque in silentio constituta erat Episcoporum reorum causa quum Marca opus illud aggressus est. Scriptus est enim liber ille septimus anno MDCXL. toto sexennio post finitam causam Episcoporum, adeoque non illo tempore quo agebatur de eorum dejectione.

XXXII. Quoniam verò articulus iste, qui est gravissimi momenti in hac mea expostulatione, his argumentis probandus est quibus contradici non possit, afferam auctoritatem ex præfatione mea ad primam

PRÆFATIO.

nam editionem librorum de concordia procuratam anno MDCLXIII. quum ego nondum notus essem Gerbasio, quum nondum ille consilium scribendi librum suum cepisset, quum prævidere non possem controversiam aliquando futuram de tempore quo librum illum Marca composuit. Illic ergo tum scripsi librum septimum de concordia fuisse compositum anno MDCXL. idque etiam repetii in secunda editione, quæ anno MDCLXIX. prodiit. Et quamquam hæc testimonia, licet mea, sint extra controversiam, utpote data tempore non suspecto, addam tamen etiam aliud, reverendi scilicet viri Pauli Fageti, qui tum in domo Marcæ habitabat & amanuensis ejus erat. Is ergo in eo libro quem de vita illustrissimi Archiepiscopi scripsit, quem adire amicus ille noster potest, testatur eum anno MDCXL. ei lucubrationi in-

P R Æ F A T I O.

cubuisse. *Post tam ingens & luculentum opus editum, inquit, (id est, post editam historiam Benearnensem, quæ anno MDCXL. prodiit.) dissertationibus tribus, alteri scilicet de Legatis Latine, duabus verò de Conciliis provincialibus & nationalibus & de judiciis Episcoporum vulgari idiomate scribendis summi Administri Cardinalis Richelii jussu reliquum anni tempus impendit. Tum paulò post rursus confirmat hæc anno MDCXL. fuisse peracta. Certum igitur est tractatum de judiciis Episcoporum non fuisse scriptum ad opprimendos Episcopos, adeoque gravis calumniæ reum esse Gerbasium.*

XXXIII. Alterum quod mihi probandum incumbit, illud est, neque me Gerbasio dixisse quæ à me sibi dicta esse ait, neque verò ea me illi dicere potuisse, eo præsertim tempore quo ille ait ita se à me accepisse. Nam primò ego nunquam

PRÆFATIO.

scivi hunc tractatum à Marca scriptum esse jussu Cardinalis Richelii. Quod non dissimulassem si quid istiusmodi mihi notum fuisset, qui non tacui tractatum illum datum fuisse manu scriptum Richelio. At si non scivi, certè Gerbasio non dixi, præsertim, ut id repetam, eo tempore quo ille ait ita se à me accepisse. Habeo enim præ manibus epistolium ab eo ad me scriptum & subscriptum die nona Ianuarii anni MDCCLXXX. in quo contendit nullam esse causam cur conqueri debeam quòd testimonium meum usurpatum ab illo sit in hac causa, præsertim cùm illud mihi invidiosum esse non debeat &, quantum ad me attinet, nihil odiosum habeat. Tum addit in diversa me sententia ante hoc decennium sibi visum esse, & eo quidem tempore non solum non improbasse hoc illius consilium de me teste nominando, sed etiam significasse

PRÆFATIO.

mihi non displiciturum si meo testimonio uteretur ad eam fabulam confirmandam.

XXXIV. Igitur illud Gerbasius à me sibi dictum esse contendit anno MDCLXIX. cum ante decennium id evenisse mihi persuadere velit. At ego lectores oro obtestorque uti judicent verumne esse possit quod ait vir clarissimus, cum supra ostenderim & sexennio ante hoc decennium & eo ipso tempore quo ista dicta scribuntur, monuisse me tractatum de judiciis canonicis Episcoporum scriptum à Marca fuisse anno MDCXL. quem tum Gerbasius vult fuisse compositum quum Cardinalis Richelius Episcopos majestatis reos persequeretur. Præterea, quomodo ego Gerbasio dicere potui Marcam ei tractatui incubuisse jussu Cardinalis Richelii, qui nunquam ita vel fando quidem audivi nisi postquam Fagetus id protulit in

PRÆFATIO.

publicum. Certè qui per totos sex annos fui apud Marcam, & qui secretorum ejus ac studiorum pro præcipuo illius in me amore particeps fui, quem sæpe loquentem audiui & de Cardinale Richelio & de tractatu illo, Deum testor opt. max. me nunquam ab illo audiisse impositum sibi à Richelio fuisse onus scribendi hunc tractatum. Multò minùs id dixi viro clarissimo. Et tamen is adversum me contendit se non esse mentitum, & ægrè fert me illi hanc notam velle inurere. Ego certè optarem ne me ad hanc necessitatem impulisset, & ne facinus illud suum tueri vellet. Finem autem imponet huic nostræ concertationi Lactantius, vir omnium suo tempore eloquentissimus, cujus hæc sunt verba: *Quid dicam de iis nescio qui cùm semel aberraverint, constanter in stultitia perseverant, & vanis vana defendunt.*

Fragmentum tertium, in quo agi-

PRÆFATIO.

tur de interpretatione canonis xvii. Ancyrani, heic quoque posuimus, tum ne vel imperfectas illas meditationes doctissimi viri perire finiremus, tum ut ea ratione paulisper recrearemus lectores, qui in tomo primo Conciliorum editionis Labbei pag. 1474. hæc lecturi sunt: *In eam rem dissertationem paraverat vir illustrissimus ac scientiæ canonice consultissimus investigator Petrus de Marca Archiepiscopus Tolosanus ad Parisiensem cathedram à Rege nominatus et ab apostolica sede probatus.*

Vale, lector, & his magni viri vigiliis utere cum ea reverentia quam à te exigunt summa ejus merita in Ecclesiam & in rem publicam literariam. Memineris nihil pejus esse animo ingrato; in quo vitio nihil mali non inest, ut ait ille noster Tullius.

CATALOGVS OPVSCVLORVM
hoc volumine comprehensorum.

- I. **D**E stemmate Christi. pag. 1
II. De adventu Magorum ad Christum, &
an Reges fuerint. pag. 46
III. De singulari primatu Petri. pag. 53
IV. De discrimine clericorum & laicorum ex ju-
re divino, & de forma regiminis à Chri-
sto instituta in Ecclesia. pag. 72
V. De tempore synodi Sirmiensis plenariæ, &
de Valentis & Ursacii venia. pag. 155
VI. De synodica epistola synodi Illyricianæ ha-
bitæ decreto Valentiniani senioris anno
Christi cccclxv. pag. 184
VII. Explicatio canonis quinti synodi Constanti-
nopoli habitæ anno Christi cccclxxi. pag. 192
VIII. De veteribus collectionibus canonum. pag. 201
IX. Interpretatio capitis *Clericus*. 3. q. 4. pag. 358
X. De patria Vigilantii. pag. 373
XI. De origine & progressu cultus B. Mariæ vir-
gini in Monteferrato exhibiti. pag. 380
XII. De origine monasterii Scalæ-Dei apud Bi-
gerros in diœcesi Tarbiensi. pag. 394
XIII. De theca reliquiarum sancti Ioannis Bap-
tistæ quæ servatur in Ecclesia Dominica-
norum Perpinianensium. pag. 403

	I. Adversus satyras.	pag. 414
	II. De advocacione Comitum.	pag. 430
FRAGMENTA.	III. Explicatio canonis xvii. An- cyrani.	pag. 436
	IV. Quis sit proprius sacerdos.	pag. 440
	V. De Presbyteris, ubi ordi- nandi sint.	pag. 442
	Oratio habita Barcinone die xv. Iulij anno MDC-	
	xlii. ad Provinciales & alios superiores or- dinum religiosorum illius urbis.	pag. 444
	Itinerarium à Lutetia in Galliam Narbonensem an- no MDCLIV. mense Novembri.	pag. 448
	Aphophoretum de vino Frontinacensi in Septima- nia.	pag. 450

ACCEDUNT

Iacobi Sirmondi diatribæ duæ de anno syno-
di Sirmiensis & de fidei formulis in ea edi-
tis. pag. 451. 501

Dionysii Petavii dissertatio de Photino hære-
tico ejusque damnatione in quinque synodis facta.
pag. 463

OPVSCULA

OPVSCVLA
P E T R I
D E
M A R C A
ARCHIEPISCOPI
PARISIENSIS.

D I S S E R T A T I O
De stemmate Christi.

I. ARIÆ ab eruditis viris initæ sunt rationes conciliandi stemmatis à Matthæo propositi cum eo quod Lucas instituit in descriptione originis Iosephi, qui fuit vitricus D. N. Iesu Christi. Inter

A

quæ duo tam ingens & apertum est discrimen ut invicem pugnare videantur; cum Matthæus Iosepho patrem Iacobum ascribat, & hujus avos, serie non interrupta, ab Abrahamo ad Davidem, ab isto ad Salomonem, & stirpem Iudææ Regum integram usque ad Salathielem ejusque filium Zorobabelem ducem deducat: quam deinde ad posteros Abiudis, qui fuit Zorobabelis primogenitus, protensam in Matthan ejusque filio, quem dixi, Iacobo sistit. At verò Lucas ab ipso generis humani capite Adamo exordiens, ad Abrahamum delabitur, & ab illo deinceps ad Davidem pergit. in quo paria facit cum Matthæo. Sed postea, ommissa penitus Salomonis ejusque stirpis mentione, ad Nathanem Davidis alterum filium descriptionem suam deflectit, & ulterius progrediens, Neri patrem Salathielis & avum Zorobabelis designat; statimque deserto Abiude Zorobabelis primogenito, Rezæ alterius filii à Zorobabele progenerati stemma continua nepotum serie ad Heli terminat, quem Iosepho patrem tribuit. Ex hac Evangelistarum contraria in speciem descriptione duos Iosepho patres affingere necesse est, & alios avos atque proavos usque ad Zorobabelem & Salathielem; in quorum

avis eadem pugna reperitur, quos à Davide per Salomonem Matthæus deducit, & Lucas per Nathanem.

II. Non morabor in recensendis, quas antiqui patres excogitarunt componendi adeo gravem de duplici patre Iosephi controversiam, rationibus, quæ à recentioribus plerisque discussæ & partim expunctæ sunt. Id unum observabo, necessariam fuisse utramque descriptionem, ut plenam & integram haberemus originis istius cognitionem, ex qua liquidò pateret Iudæis atque gentilibus Christum, cujus in eo stemmate majores recensentur ab Abrahamo & Davide arcessiti, eum esse Principem & Messiam quem ex illa duorum procerum stirpe proditurum oracula Sacra tam seriò spoponderant. Neque enim eorum sententiæ assentior qui Matthæum sic origines suas Hebræis edidisse, Lucam verò gentilibus, sibi persuaserunt ut solis illorum rationibus consuluisse voverint qui scriptioni causam dederant. Imò verò utrumque stemma ad Iudæorum institutionem æquè ac gentilium omnino pertinet: sed unum mutuatur lucem ab altero; ita ut quæ in Matthæo minùs eruditis in antiquitate Iudaïca negotium facessere poterant, à Luca, qui posterius scripsit, planè illustrentur.

III. Quare jus regnandi, Abrahami & Davidis nepoti eximio promissum, cum ad Christum pertinere Matthæus docere vellet, Davidem ipsum ejusque primogenitum Salomonem ceterosque Reges Iudæorum invicem sibi sanguinis jure succedentes proponit usque ad Iechoniam & ejus fratres, sub ipsa Babylonici exilii tempora. Subjungit successionem principatus Iudaici in Salathiele & Zorobabele; qui quidem procedebant ex stirpe Davidis, jureque regnandi hereditate sibi delato, quantum per Assyrios licebat, utebantur. Hoc jus ut à Zorobabele transmissum fuit ad Abiudem primogenitum suum, ita Matthæus hujus Abiudis posteros ad Iacobum prosequitur; à quo Iosephus vir Mariæ originem traxit, juxta fidem Matthæi.

IV. Quæ quidem licet in se vera sint, & jus regnandi ad Iosephum & Mariam, à Davide repetito initio, translatum probent; attamen quia series generationis naturalis in ea descriptione majorum apud Matthæum bis interrupta fuerat, nempe in persona Salathielis, & demum Iacobi, quorum ille, fictione juris, filius erat Iechoniæ Regis, Iacobus verò, juris quoque fictione, erat pater Iosephi, necesse fuit ut Lucas ex his angustiis fideles

eriperet, patremque naturalem Salathielis, tum etiam Iosephi ediffereret, eademque opera jus regnandi à Davide deductum rectè per eas personas quas recensuerat Matthæus ad Iosephum, Mariam, & Christum transmitti nos admoneret.

V. Enimverò scriptores antiqui de solo Iosephi patre solliciti, in conciliatione Matthæi cum Luca laborarunt, quod ad istam stemmatis partem attinebat. Neque enim Salathielis ducis patrem alium à Iechonia Rege fuisse illis suboluerat. Quare nec illud Lucæ consilium, quod proposuimus, de illustranda & explicanda Matthæi descriptione integrè consequi potuerunt. Id unum apud se constituisse Lucam voluerunt, ut doceret Nathanis stirpem in Iosepho unà cum Salomonis progenie coaluisse. quod significabat Iulius Africanus in epistola ad Aristidem. In quo non erat tantum momentum ut Lucæ diligentia requireretur in expandenda Nathanis posteritate; cùm juxta veterum istorum sententiam nihil ad jus regnandi stirps illa contulerit, quod per Salomonem Iacobo patri, ut ipsi volunt, naturali Iosephi conferri scripserat Matthæus.

VI. Hæc enim apud illos, auctore Africano, invaluerat opinio, cùm Iacobus à Matthæo & Heli à Luca pater Iose-

phi dicatur, illum naturalem fuisse, hunc verò legitimum, vi legis, & fictione juris. Quod ex Desposynorum traditione hoc modo explicat Africanus apud Eusebium. Matthan Salomonidarum stirpis solus heres uxorem Estham cum duxisset, ex ea sustulit filium Iacobum. Matthane mortuo, Estha vidua nupsit Melchi ex Nathanis stemmate; ex quo suscepit filium Heli; in quo uno Nathanidarum jura collecta sunt. Heli verò, ducta uxore, cum sine liberis decessisset, Iacobus ejus frater uterinus, legis imperio adactus, viduam conjugem sibi ascivit; ex qua Iosephum sustulit, naturalem filium suum, ut Matthæus scripsit, sed vi legis Heli imputandum, auctore Luca.

VII. Attamen hac in parte hallucinatum fuisse Africanum viri aliquot eruditione clari ante nos observarunt; & Iosepho assignatum à Luca patrem, naturalem fuisse, adoptivum verò & vi legis inductum quem Matthæus tradit. Quippe res ipsa docet Matthæo curæ fuisse jura regie successionis in personis à se descriptis contexere, exordio ducto ab Abrahamo, cui promissiones primùm factæ sunt, Lucam verò, qui ab Adamo auspicatur, secutum naturalis generationis ordinem. Quod aperte patet in Salathiele, quem à Iecho-

nia genitum Matthæus docuerat. Sed quia hoc ad principatus successionem hereditariam, non autem ad naturæ seriem pertinebat, suppetias obscuro alioqui loco tulit Lucas, & contexta Nathanis nepotum serie, ad Neri progressus est verum Salathielis patrem. Idem institutum secutus est in Iosephi patre naturali demonstrando. Legitimum enim & ultimum Salomonidarum heredem Iacobum Matthæus dederat patrem Iosepho. Sed quia hæc pars stemmatis egebat explicatione, Lucas similem priori operam navavit; & naturali Iosephi patre quæsito, Heli esse docuit.

VIII. Quoniam verò vis & veluti arx istius probationis, qua contendimus Lucæ studium in eo positum ut veros & naturales patres assignaret, constituta est in patre Salathielis demonstrando, adnotandum est Ieremiam cap. xxi. Iechoniæ Regi & deportationem in Babylonium solum & orbitatem prædixisse, adeo ut nullus ex ejus stirpe Davidis solium inessurus vel potestatem in Iuda nactus esset. Quare ne cassa sit oraculi sacri comminatio, nullo pacto Salathiel ut filius Iechoniæ ascribi debet; etsi Matthæus referat Iechoniam genuisse Salathielem. Gignendi quippe verbum, more loquendi

A iiij

Hebræis familiari, non solum generationis naturalis ordinem significat, sed etiam seriem successionis, ut docuerunt eruditi viri. Quod dicendi genus ut in personis privatis mihi videtur durum, ita in regiae dignitatis successionem sua elegantia non caret. Inde illud psalmi de Davide in regnum evecto: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Hinc apud profanos auctores dies adepti imperii natalis dicitur. Restat ergo ut jus regni hereditarium à Iechonia in Salathielem devolutum significare voluerit Matthæus. Capacem autem hujus recipiendi juris Salathielem docuit Lucas, utpote qui tunc temporis reperiretur caput stirpis Nathanidarum; in quem, extincta Salomonis stirpe, jura regni Iudaïci & spes promissionum confluebant. Quod ut facilius Lucas evincat, subjicit oculis Nathanis posteros, privatos homines, utpote qui Salomonidarum stirpe regnante vixissent, continuata serie usque ad Neri patrem Salathielis; ad quem, fideicommisso à lege inducto, regia hereditas Davidicæ familiæ translata est, & deinde ad filium ejus Zorobabelem Iudaïci populi ducem & ἀρχιμαλωτάρχην.

IX. Pari usus est diligentia Lucas in assignando naturali patre Iosephi, ut constans esset in suo instituto, illustraret-

que Matthæum, qui jus regiæ successionis per Zorobabelis posteros ex primogenito Abiude prognatos profecutus fuerat. Sed eorum ultimo Iacobo sine liberis obeunte, expandenda erat series nepotum Reza, qui fuit secundogenitus Zorobabelis; ut constaret agnationis jure hereditatem in ultimum stirpis illius Heli devolutam fuisse, quod Lucas egregiè præstitit.

X. Neque nos ab hac sententia movere debet Africani auctoritas, cum futilli imò verò etiam inepto nitatur fundamento. Ait ille à Matthæo tradi Iacobum genuisse Iosephum, à Luca verò Iosephum existimatum fuisse patrem Christi, Iosephum autem filium fuisse Heli. Sed verbum illud fictionis ad solum Iosephum pertinet, ratione Christi, cujus existimabatur esse pater, non autem ratione ceterorum qui in eadem serie ad Adamum usque describuntur. Gignendi autem verbum, apud Matthæum, vel ad jus successionis à Iacobo ad Iosephum deductæ pertinet, ut dicebamus superiùs, quamvis in privatis hominibus hæc locutio durior videatur, vel potiùs filium legitimum, id est, vi legis adscriptum designat.

XI. Posset aliquam molestiam facere Desposynorum traditio apud Africanum, qui videntur naturalem patrem

Iacobum agnoscere, Heli autem legitimum. Sed ausim asserere detortam ab Africano in alium sensum hac in parte antiquam narrationem, vel ejus rei famam temporis lapsu adulteratam; præsertim cum Ambrosius lib. III. in Lucam, se alium antiquiorem secutus auctorem, Heli naturalem patrem fuisse scripserit, Iacobum autem legitimum.

XII. Ceterum qua ratione acciderit ut alter natura, fictione juris alter, Iosephi pater fuerit, egregiè nos docent iidem Desposyni apud Africanum; quorum auctoritatem elevare conati sunt quidam è recentioribus, quorum apud eruditos fama est illustrior. Illi verò, robusto in speciem argumento, sibi visi sunt hanc fabulam evertisse. Quippe cum habeamus ex Africano Iacobum & Heli patres fuisse uterinos ex communi matre Estha, Heli autem improlem obiisse, Iacobum verò ejus duxisse viduam legis imperio adactum, ut demortuo fratri prolem suscitaret, reponunt illi prudenter & acutè legem *Deutero. xxv.* de solis fratribus consanguineis constituisse ad conservanda familiarum jura, quæ ex sola agnatione censentur. Fratres autem uterini non sunt inter agnatos, neque, ut disertè scribit Moses Maimonides, *in*

causa ducendæ patriæ aut hereditatis cernendæ pro fratribus habentur.

XIII. Attamen grave mihi semper visum fuit ab ea traditione discedere qua fulti veteres patres gentilium calumnias ob pugnas Matthæi & Lucæ in assignando duplici patre Iosephi diluerunt. Nolo in universum reluctari priori definitioni, quæ fratres uterinos ab hereditate fratris & à nuptiis fratriæ viduæ removet. Sed aio ejus regulæ exceptionem dari in specie proposita; adeo ut, nisi daretur huic exceptioni locus, lex Deuteronomii corrueretur. Quare, hoc casu, exceptio est potius ipsa legis executio. Fingamus, ut accidit, absque liberis obiisse Iacobum ultimum ex nepotibus Zorobabelis per Abiudem genus ducentibus. Statim jus hereditatis regiæ devolutum est ad Heli; non quatenus erat Iacobi frater uterinus ex matre Estha, sed quia solus erat heres ex posteris Zorobabelis per Rezam secundo-genitum. Quare cum Iacobi hereditas ipso jure translata sit in Heli fratrem, licet uterinum, & verbis & mente legis obstrictus fuit iste ad ducendam Iacobi viduam: cujus matrimonii onus unà cum hereditatis honore conjunctum fuit, si fraternum vinculum intercederet; non distinguente lege an sint uterini vel con-

sanguinei, dummodo cum isthoc onere sit conjuncta hereditas.

XIV. Hujus autem connubii legis imperio initiis erat effectus ut proles edita jure ipso tribueretur fratri defuncto; adeo ut filius & heres illius censeretur. quod significant hæc verba Deutero. xxv. *Suscipiet eam* (id est, viduam) *frater ejus, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit.* Etenim non est horum legis verborum sententia, ut quidam putant, inter quos Augustinus, imponendum filio patris nomen, sed filium defuncti nomini ascribendum, dicendumque illius patris filium & heredem. Quam explicationem confirmat Boosus cap. i v. libri Ruth, qui fratris sui Mahalon absque liberis facto defuncti viduam Rutham cum duxisset, ait coram concione: *Testes vos estis hodie quod Ruth Moabitidem, uxorem Mahalum, in conjugem sumpserim, ut suscitarer nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum ejus de familia & fratribus & populo deleatur.* Nomen ergo defuncti servabatur, dato illi herede & filio, qui in tabulis censualibus filius illi adscribebatur. Ceterum naturalis quoque patris ratio habita est, ut illius etiam filius diceretur, sicque duorum patrum in soli-

dum natus esset ; potiore, ni fallor, patris naturalis nomenclatura, quæ fictioni juris antecellebat. Quod unicè docet ejusdem Boosi exemplum, cujus filius è Rutha fratris Mahalon vidua, non istius appellationem obtinuit. Obedus quippe dictus est. Neque etiam à Matthæo in stemmate dictus est filius Mahalon, sed Boosi. Vnde colligemus Iosephum rectè dici Iacobi filium vi legis & fictione juris, sed jure sanguinis & naturæ Heli filium indigetandum, atque adeo utrique parenti adsignandum.

XV. Antequam ad secundum disputationis articulum accedam, monendi sumus, ex Africani sententia, Melchi tribuendum esse patrem filio Heli, & avum Iosepho, apud Lucam; ita ut, hac admissa sententia, duo ex vulgatis editionibus tam Græcis quàm Latinis expungenda sint nomina in stemmate Lucæ, nempe Matthath & Levi, totidemque generationes. Sanè non dubito quin varia fuerit olim lectio apud codices Lucæ, his duo illa nomina omittentibus, unde occasio scribendi Africano Melchi esse patrem Heli, & Irenæo septuaginta duas generationes tantum apud Lucam agnoscendi, quæ sunt hodie septuaginta quinque, aliis verò exemplaribus duos illos

avos Iosephi describentibus ab ipsa Gregorii Nazianzeni ætate, qui Matthath & Levi inter Melchi abavum & Heli abnepotem interferit. Quæ ultima lectio cum & ipsa vetustate juvetur & Latina veteri editione, non est quòd viri eruditi in ea sollicitanda, quæ per tot secula obtinuit, sibi laborandum putent; ut rectè monuit R. P. Rossinus adversus Hugonem Grotium & Ioannem Cordesium.

XV I. Secunda huius illustris controversiæ disceptatio versatur in detegendo Mariæ stemmate, à qua Christus ex Davide per carnem ortus est, ut monuit Paulus Apostolus. Sanè neque Matthæus neque Lucas munere suo functi essent, si Christi originem & generis successionisque seriem alter ab Abrahamo & Davide, alter ab Adamo exorsi, in solius Iosephi pandendis maioribus hæssissent, incuriosius obliti Mariæ generis; à qua sola, non autem à Iosepho, suum genus traxisse Christum utrique profitentur. Sciebant à se hoc officium Christianis præstari debere. Quare in ipso evangelii sui exordio Matthæus pollicetur se Christi originem descripturum. Non est detrahenda fides auctori tam idoneo, nec dubitandum quin promissa impleverit.

XV II. Id solum inquirendum restat,

quem modum consilii sui exequendi tenuerit. in quo veterum & recentiorum ingenia defudarunt. Quade re nihil video quod certiùs & sincerius afferri possit quàm id quod plerique veterum adnotarunt, scilicet apud Matthæum eosdem esse majores Iosephi & Mariæ; adeo ut stemma unius pertineat ad alterum, & per utrosque ad Christum, quamvis diverso gradu. Duo sunt capita in hac definitione. Primum est apertum ex verbis Matthæi, scilicet originem Iosephi eandem esse cum origine Christi, hanc verò per Mariam derivari in Christum, ac proinde ipsius Mariæ avos eosdem esse cum parentibus Iosephi.

XVIII. Alterum caput reticetur à Matthæo, nempe quo gradu distarent à communi stipite Iosephus & Maria, quia res erat illa tempestate omnibus Iudæam incolentibus notissima. Attamen ex Epiphanii, Chrysostomi, & Ambrosii testimoniis confici potest proximiori agnationis gradu invicem conjunctos fuisse. Etenim asserunt illi, ex veteri nempe traditione, se conjugio sociasse Iosephum & Mariam ut parerent legi, quæ puellæ Israëlitis nuptias cum hereditate paterna, quæ illi contigerat, proximo agnato deferrebat, ne bona extra familiam transi-

rent. Quod definitum fuit à Mose, *Numeror. c. ultimo*, in specie illi proposita; ubi enuptio extra tribum vetita, de stirpe & familia debet intelligi, ut rectè à veteribus edissertum est, tribus nomen ad familias significandas restringendo. Vt autem hoc loco familia designata intelligatur, exigit ratio legi addita, ne bona avita perpetuo jure ad externos deveniant. Hinc est quòd *c. III. Tobiae* Sara conqueritur quòd pater ipsius filios heredes non haberet, neque verò esset frater ei cujus filio se uxorem ex lege servaret, Iudithæ quoque maritum ejusdem fuisse cum ea non solum tribus, sed etiam stirpis, & familiæ, *πατριάς αὐτῆς*, inquit historiæ illius scriptor. quam vocem, *patriæ*, Ambrosius in nostræ legis explicatione retinuit. *In Ioseph origine*, inquit, *est etiam origo Mariæ. Nam cum vir justus sit Ioseph, utique & ex tribu sua & ex patria sua accipit uxorem; nec potuit justus facere contra id quod lege præscriptum est. Sic enim habet. Quia unusquisque in hereditate tribus suæ patriæ adhærebunt filii Israël, nec de tribu ad tribum transibunt; & omnis filia quæ habet hereditatem tribuum filiorum Israël, uni ex populo & tribu patris sui erit uxor. Legibus Atticis, quarum pleræque ex legibus Mosis desumptæ sunt, idem invenitur*

tur

tur constitutum. Vocabatur autem puella talis, siue sola ex asse heres esset patri, siue sorores, non etiam fratres haberet, vulgò ἐπίκλητος, ab ipso Solone *ᾠκλή-
εις*. Ad quem ejus nuptiæ lege pertinebant, agnatus proximus is dicebatur, ἐπιδικάζομενος, ut eruditè probat testimoniis Diodori Siculi, Demosthenis, Isæi, Aristophanis, Pollucis, & Terentii Grotius, & nuperus legum Atticarum collector.

XIX. Ceterum jus istud non pertinuit ad omnes puellas, sed ad eas quæ rerum soli hereditatem adirent. Quippe aliis liberum fuit extra tribum suam nuptias contrahere. Vnde in libro Iudicum c. xxi. tribus ceteræ, quò minùs filias suas nuptum darent Benjaminitis, ostendunt se non lege divina, sed jurisjurandi religione prohiberi. Et David ex tribu Iuda Micholem duxit uxorem, quæ fuit ex tribu Benjaminis, nunquam eo nomine reprehensus. Adjici debet ex Iosepho, potuisse quas vis virgines cuivis Hebræo nubere, si hereditatem sibi delatam repudiarent. Ex superiori observatione colligitur, non solum ejusdem stirpis & familiæ paternæ fuisse Iosephum & Mariam, sed etiam proxima agnatione invicem conjunctos fuisse, cùm ille istam ducere teneretur uxorem ex lege.

XX. Quonam autem gradu agnationis se invicem contingerent, indicare conatus est Ioa. Baptista Poza Cantaber, Soc. Iesu Theologus, *Lib. II. Elucidarii Deiparae Tractatu XIII. c. I.* his verbis: *Deipara & Iosephus, fratrum duorum filii, eisdemque paternis avis gaudebant, aut saltem proavis. quod arbitror esse necessarium ad mentem Evangelistæ.* Sed agnationis gradum illum societatis ejusdem alter Theologus eruditione clarissimus Possinus in Diallactico suo Theogenealogico demonstravit, & reliquas quæ in hoc stemmate occurrunt difficultates diligentissime discussit. Secutus itaque alterius ex eadem societate eruditissimi viri Bessoni sententiam, liquidis argumentis comprobavit Heli communem patrem fuisse Ioa-chimi & Iosephi; quorum ille pater, hic vir fuerit Mariæ. Etenim, ut superius monui, cum Evangelistæ Christi genealogiam describendam sibi proposuerint, illud quod agebant egisse serio pius quisque in animum inducet. Porro non describent majores Christi, nisi prius majorum Mariæ seriem ediderint. Eos verò alios à maioribus Iosephi fuisse non significant. Ergo communes censendi sunt ambobus. Vnde sequitur, quemadmodum ex Heli Iosephus prognatus est, ex eodem stipite

Mariam quoque proficisci. Cum autem Iosephus Mariam duxerit, & jus fasque naturale vetet fratrem cum sorore sua jungi connubio, necesse est ut inferiori gradu Maria posita fuerit, neptisque illi fuerit ex Ioachimo fratre. Quod satis significat Matthæus, qui Iosephum superiori quàm sit Maria gradu constituit.

XXI. Addamus huic argumento robur aliquod, petatum ex comparatione utriusque stemmatis apud Matthæum & Lucam. Posita enim priore illa certissima definitione, ab utroque Evangelista Christi majores describi, alia ratione conciliari non potest varia eorum descriptio quàm si dicamus Heli patrem Iosephi apud Lucam, & Iacobum apud Matthæum, inter Mariæ & Christi majores numerari. Etenim si ex avo vel proavo Heli procedat linea Mariæ, vel è contrario ex avo Iacobi, alia erit generis series quæ ducit ad Heli vel Iacobum, & ab iis ad Iosephum. Linea autem illa Mariæ nulla ratione pertinebit ad descriptionem majorum Christi relata à Matthæo vel Luca. Scio rectè excipi posse, utramque Evangelistarum descriptionem conciliari admissa duplicis patris legalis & naturalis observatione in personis Heli & Iacobi. Sed cum isthæc conciliatio cadat in solos Iosephi patres;

vel illi numerandi erunt inter majores Mariæ & Christi, vel alterius Evangelistæ narratio nihil conferet ad genealogiam Christi. quod absurdissimum esse antea diximus.

XXII. Nihil est quod huic sententiæ objici possit præter jus naturæ; cui videtur injuria fieri si admittantur nuptiæ inter Iosephum patrum & Mariam fratris Ioachimi filiam. Attamen ejusmodi conjugium nec lege Iudæis vetitum, & moribus receptum erat; ut eruditè docuit Possinus. Sic Abraham Saram, fratris sui Arani filiam, uxorem duxit, ut docuerunt Iosephus & Hieronymus. Othoniel Axam duxit fratris filiam *Judic. c. i.* Et apud Tobiam c. *iii.* Sara unigenita patri suo se obstrictam fatetur ex lege ad nubendum nepoti ex fratre nato, si quis extaret. Mardocheus, illo exemplo, filiam fratris sui Edissam, Estherem deinde dictam, sibi adoptavit in filiam, ut reddit Latinus interpres, vel ut septuaginta explicuerunt, *despondit eam sibi in uxorem.* Estheris c. *ii.* Alio jure usi sunt Iudæi in connubiis amitæ vel materteræ cum filio fratris, quæ vetita sunt *Levit. c. xxv.* quia cum uxor sub manu sit & potestate viri, alienum videtur à jure naturæ ut amita, quæ vicem matris implere debet

erga filium fratris, isthac auctoritate de-
jecta illi subjiatur. Porro etsi Romano-
rum Principum legibus nuptiæ patru cum
nepte sunt vetitæ, ab aliis gentibus abs-
que crimine olim frequentatæ sunt, ut
apud Tyrios Iudæis vicinos ex Iustino lib.
xviii. apud Macedones ex Diodoro,
Lacedæmonios ex Herodoto, & Siculos
ex Plutarcho. Quare non solum adversus
legis præscriptum non peccavit Maria,
patrum Iosephum ducendo; sed contra
legem peccasset, nisi eum sibi sociasset
connubio.

XXIII. Discutienda nobis restat
Græcorum mediæ ætatis narratio, à Ioan-
ne Damasceno tradita, Mariæ patri Ioa-
chimo patrem fuisse Pantherem, huic
Barpantherem, Barpantheri verò patrem
fuisse Levin, filium Melchi. Quæ fama vi-
tio temporis adulterata, vero tamen com-
mista est. Pantheris agnomen tum quin fa-
milie Iosephi inhæserit, dubitare non si-
nit Celsi apud Origenem adnotatio; qui
ait Mariam concepisse à quodam nomine
Panthera, ἀπὸ πρὸς Πανθήρα τοῦ ῥωμα. quod
paganus ille à Iudæis acceperat, in quo-
rum veteribus monumentis Christus filius
Panther dicitur. Itaque Panther est genti-
litium cognomen, non autem viri
proprium. Quod etiam patet ex Epipha-

nio, qui Iacobum patrem Iosephi, apud Matthæum, cognomine Pantherem dictum fuisse docet. *Iosephus*, inquit, *filius fuit τῷ Ἰακώβ, ἐπικληντὶ Πάντη καλεμένῳ*. Quare manifesta est Græcorum apud Damascenum hallucinatio, quod familiæ cognomentum pro nominibus propriis avorum Mariæ usurparint.

XXIV. Sed gravius peccarunt in eo quod adversus vetustam traditionem Pantheris cognomen ex linea Melchi à Luca recensiti deducant, cum ex Epiphani longè antiquioris testimonio constet cognomen illud in familia Iacob coaluisse. Ex hac in domum Heli unà cum hereditate agnationis jure translatum fuisse dicendum est: quod ab Heli assumptum, in Iosephum quoque devolutum est. Quare Ioachimi pater uterque Panther dictus est, seu Iacob, qui legitimus, seu Heli, qui naturalis, assumpta gentilitia appellatione Iacobi. Ipsius verò pater Matthan, accepto, si placet, etiam à progenitoribus cognomine Pantheris, sive Barpantheris, usus fuisse credi potest. Cœperant quippe apud Iudæos, jam à Macchabaïcis temporibus, cognomina quædam gentilitia, à casu vel alicujus rei memorabilis eventu deducta, in familiis usurpari.

XXV. Occurrunt præterea quæstiones aliquot non contemnendæ, tum in stemmate à Luca proposito, tum in eo quod exhibet Matthæus: quæ copiosa dissertatione indigerent, nisi Patris Pos-
 sini opera factum esset ut in iis nobis non sit valde laborandum. Tres tantum attingam; quarum prima inquit quodnam fuerit consilium Matthæi in dirigendo stemmate in tres tessaradecadas. Non videtur mihi numerorum subtiles & scrupulosas rationes consectatus, ut placuit erudit-
 itis quibusdam, qui mysteria in hoc quatuordecenario numero hariolantur. Id unum sibi proposuit, ut memoriæ iuvandæ causa stemma in tria tempora digereret, quæ egregiis epochis distinxit, ante regnum, regni florentis, & regni desinentis; rursumque ternis his ordinibus personas pari numero adscripsit. Enimvero quoniam in prima serie Abrahami ad Davidem quatuordecim personæ revera tantum comprehensæ erant, eundem numerum in reliquis duabus classibus servavit. Ideoque in eo quod est à Davide ad Iechoniam intervallo tres Reges omisit, Ochosiam, Ioasum, & Amasiam, ne quatuordecenarium numerum superaret. Nec putavit historiæ fidem violari, personas quasdam minus nobiles arbitrio suo transiliendo;

quia rem in summam conferebat. Cujus præteritionis exempla habemus *lib. I. Paralip. I V.* & apud Solinum in Macedonia Regibus. Ceterum recti sermonis ratio salva erit, etsi Rex Ioram, omiſſis intermediis, genuiſſe dicatur Oziam: quia genuiſſe non tantum pater filium, ſed & avus nepotem, & pronepotem proavus, abſque ullo vitio dicitur.

XXVI. Porro cur tres iſtos Reges ſilentio præ ceteris damnaverit Matthæus, cauſa eſt in promptu, rectè à veteribus adnotata; quia peccatis ſuis exigentibus hanc infamiam commeruerunt. Quippe Ochofias *ambulavit in viis domus Achab*, ut loquitur ſcriptura *IV. Reg. c. VIII.* Joas verò Zachariam Pontificem Joiadæ filium lapidavit in atriotempli, *I I. Paralip. c. XXIV.* Amafias deos Idumæorum coluit, ejusdem libri *c. XXV.* Excipiet aliquis reperiri tres alios Judææ Reges ſcleribus inſigniores, qui mulctandi potiùs oblivione fuerant à Matthæo. Achas ſcilicet, qui templum polluit omni genere idololatriæ & filium ſuum ſacrilego parricidio concremavit, Manafſes, qui in ſcripturis Amorrhæos ipſos impietate ſuperafſe dicitur, quam filius ejus Amon in majus auxit; ut habemus ex diſerto teſtimonio auctoris Paralipomenon.

XXVII. Huic difficultati facile satisfiet, si dicamus expunctionem istam numero trium Regum adstrictam fuisse ut servaretur quatuordecimarii ratio, in eligendis autem tribus è sex illis sceleratis merum fuisse arbitrium Matthæi: qui in priores illos tres, qui propius absunt à Davide, cum in recensenda Regum stirpe prius incidisset, illique seriatim se consequantur, non habuit cur se curiosius implicaret expendendis ceterorum sceleribus, etsi dici possit causam aliquam fortasse habuisse, licet suo instituto non necessariam, cur trium ultimorum nomini parceret, Ahaso quidem ob Ezechiaë filii & heredis pietatem eximiam, Manassi ob resipiscentiam, Amoni ob Iosiaë filii celebratum in religione vindicanda studium. Quæ Matthæi explicandi ratio à nobis proposita facilior & planior est quàm eruditissimi viri nobilis conjectura, qui putat tres illos Reges à Matthæo prætermisissos quòd ob scelera sua iudicio sacerdotum expuncti essent è tabulis censualibus, quæ in archivis templi summa cura à Pontificibus servabantur; ubi, teste Iosepho, præter rerum gestarum memoriam, origines quoque familiarum regiae & sacerdotalis descriptæ erant. Sed an Pontificibus & synedrio tanta fuerit in

Reges etiam fato functos potestas ut eorum memoriam damnarent, nomenque è Fastis eraderent, ut olim factum legimus à senatu Romano, prudenter dubitari potest, & illud quoque, si licuerit illud synedrio, an unquam usurpaverit.

XXVIII. Secunda, quæ sequitur ex prima, est quæstio illa nobilis de numeri quatuordecimarii apud Matthæum supputatione, quomodo fit ineunda ut auctori sua ratio constet docenti singulas classes constare generationibus sive personis quatuordecim. Difficultas versatur in persona Iechoniæ Regis, qui dicitur à Matthæo filius Iosifæ in transmigratione Babylonis, & genuisse Salathielem post transmigrationem. Non constabit autem numero summa, nisi præter Iechoniam pater illius Ioakimus inferatur, & Iechonias det exordium tertiæ tessaradecadi.

Antequam nodum istum solvamus, pauca & certa ex scriptura præmittenda sunt de filiis Iosifæ & de Babylonicæ deportationis tempore. Interfecto Iosifæ Regi in prælio Mageddonensi ab Ægyptiis suffectus est filius Ioachaz, dictus quoque Sellum: qui paulò post exutus regno, obiit captivus in Ægypto. Victor Pharao fratri successorem dedit alterum Iosifæ filium, qui Eliakim & Ioakim nuncupa-

tus est. Hic regnum per annos undecim varia fortuna tenuit. Ab Ægyptiorum servitute discedens, Nabuchodonosori Regi Chaldæorum cum sese addixisset, fidem jam datam violare tentans, Syrorum & vicinarum gentium, quæ sociæ Chaldæis erant, incursionibus vexatus, inter tot discrimina fato functus est. Regni atque defectionis heredem reliquit filium Ioachinum, Iechoniam dictum à Jeremia, natum annos octodecim, qui contumaciæ paternæ poenas luit, tribus in principatu mensibus exactis, deportatus Babylonem cum omni familia post Hierosolymitanæ urbis deditiōem præsentī Nabuchodonosori factam. Iechoniæ loco, regni speciem potius quàm vim à Chaldæis obtinuit Sedecias, Iosia filius, & patruus Iechoniæ, qui post annos undecim, oculis effossis, abductus est Babylonem.

Itaque sub extrema tempora regni Ioachim & exordia Iechoniæ initium huiusce transmigrationis fuit: quæ post annos undecim, incenso templo, urbeque excisa, totius populi unà cum Sedecia Rege in Chaldæam deportatione, nomen transmigrationis deposuit, appellatione captivitatis Babylonicae assumpta. Quare Matthæus rectè tempora inceptæ transmigra-

tionis ad Iechoniam retulit, & Salathielis ducatum ad id tempus quod eam consecutum est, ante solutionem captivitatis, quam Cyri beneficio Iudæi tandem obtinuerunt.

XXIX. Recentiores omnes in unam conspirant sententiam, mendosum esse codicem Matthæi, & Ioakimum patrem Iechoniæ omissum in secunda classe. Hanc labem observasse Epiphanium hæc. viii. & Hieronimum initio commentariorum in Daniele, atque Euthymium ad Matthæum c. i. Duplici argumento mutilum esse locum demonstrant. Primò, quia Iechonias fuit nepos Iosæ, non autem ejus filius. Vnde colligitur veram lectionem ita constitui debere ut dicatur Iosias genuisse Ioakim, hunc autem genuisse Iechoniam. Secundò, quia nisi constituatur altera persona præter Iechoniam, qui limes fuit secundæ tessaradecadis, tertia intra numerum tredecim capitum subsidet.

XXX. Ego verò tria quædam assero, nec locum Matthæi mendosum esse in secunda classe, neque à veteribus ullis, non excepto Epiphanio, lectionem hodiernam fuisse damnatam, licet recentiores omnes id sibi omnino persuaferint, & ex ea quatuordenarium numerum tertiæ classis rectè colligi ex Hieronymi & Am-

brofii ſententia. In prima hujus aſſertionis parte mihi convenit cum erudito viro Poſſino, qui pluribus contendit & probat Matthæi editiones omnium linguarum atque manuſcriptos codices vetuſtiſſimos, (non exceptis, ut à viris fide dignis accipi, duobus illis venerandæ antiquitatis codicibus Græcis qui ſervantur in Anglia) lectionem vulgatam præferre. Quod enim vir omni laude ſuperior Dionyſius Peta- vius refert *lib. IX. de Doctr. Temp. c. XVIII.* in vetuſtis membranis bibliothecæ regiæ adnotatum ad marginem reperiri Iofiam genuiſſe Ioacim, & iſtum genuiſſe Iechoniam, gloſſema fuit eruditi cujuſdam viri, non autem varia lectio textus; ut rectè monuit Poſſinus. Quod autem obſervavit Ioa. Faber Stapulenſis in codice antiquiſſimo Græco Ioacim pro Iecho- nia legi in ſecunda claſſe, cùm ea lectio repugnet Epiphanii teſtimonio, qui ſua ætate Iechoniæ nomen, non autem Ioa- kimi, in evangelio lectum teſtatur, nec conqueritur de ulla interpretatione inibi facta, lectio Stapulenſis ſine dubio ſapit gloſſema eruditi lectoris.

XXXI. Non ſufficit autem lectionis veritatem confirmare, niſi ejus quoque ſententiam ſtatim ſubjunxero. Quod eò lubentiùs aggrediar quoniam ex ejus ex-

plicatione patebit mens genuina Matthæi & antiquorum patrum. His ergo verbis, *Iosias genuit Iechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis*, significat Matthæus Iosiaæ liberos qui regnum obtinuerunt, scilicet Ioachazum, qui obiit impolis & captivus in Ægypto, Ioakimum patrem Iechoniae, & Sedeciam. Porro Ioakimalio nomine Iechonias dictus est per nominis Ioakim extensionem. Pater verò fuit Ioachin; qui & Iechonias, eadem nominis Ioachini extensione, appellatus est.

Porro Ioakim, sive Iechonias primus, variis bellorum calamitatibus oppressus, ex quibus secuta est transmigratio in Babylonem, tribus ante illam mensibus obiit; & sic ad illius usque initia superstes fuit. Eleganter itaque secundam classem & quatuordecim illius numerum Ioakimo sive Iechonia primo conclusit Matthæus, cujus limitem in transmigrationis initiis defixit. *A David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim.* Quare nullum Regis caput in secunda ista classe inferi potest, ut tentatum à recentioribus, qui sic restituendam lectionem putant: *Iosias genuit Ioakim sive Iechoniam & fratres ejus. Ioakim autem, seu mavis Iechonias, genuit Iecho-*

niam. Quippe si vel Ioakimus per vim intrudatur, vel Iechoniæ nomen in ea classe repetatur, unitas redundabit supra summam, & quindenarius numerus exhibit pro quatuordecenario. Quod Porphyrio in supputatione tertiæ classis Matthæum calumnianti veram objurgandi causam in secunda præbuisse.

Iechonias autem, in tertia classe post transmigrationem commemoratus, est nepos Iosix, filius Iechoniæ primi sive Ioakimi; à quo deductus numerus, & desinens in personam Christi, quatuordecenarium plenum efficit, ut mox dicemus.

XXXII. Sententiam illam nostram hausimus ex ipsis Epiphanii verbis; tantum abest ut inde occasionem sumpserimus inferendæ alterius personæ in secunda classe, ut tentarunt ceteri. Proferam auctoris locum: qui cùm professus esset à Matthæo in tres ordines distributam fuisse generationum descriptionem, quorum singuli quatuordecim personis constarent, addit: οἱ δύο ἀνῶτεροι ἀριθμοὶ σαφεῖς δείκνυνται, μηδεμίαν ἐκλείψιν ἀριθμοῦ περιέχοντες. ἕως γὰρ τῆς Ιεχονίου περιέχουσι τοὺς χρόνους. Duo priores numeri liquidi sunt, nullam imminutionem patientes. Ad Iechoniam enim exacta constat personarum & temporum summa.

Quæ sequuntur apud eundem auctorem, perplexa quidem sunt; sed quæ ad tertiam classem pertinent, de qua nulla est hodie apud eruditos lectionis in Matthæo sollicitandæ controversia. Ait enim tertiam seriem quatuordecim non implere, sed ad tredecim personas restringi: *Nimirum, inquit, quidam Iechoniam Iechoniæ alteri continuatum offendentes, repetitum alterum existimarunt. quæ tamen non erat repetitio, sed numerus exactus. Patris enim adjecto nomine, dicebatur Iechonias Iechoniæ. Quidam ergo, veluti elegantia causa, alterum nomen imperitè expungentes, propositam ter quatuordecim capitum summam & mutuam trium inter se classium habitudinem abolerunt.* Hujus loci à nemine hætenus, ut puto, intellecti hæc est sententia, antiquam apud Matthæum lectionem hanc fuisse: *Post transmigrationem Babylonis, Iechonias Iechoniæ genuit Salathiel.* qua significabatur Iechoniam secundum, filium Iechoniæ alterius in secunda classe descripti, genuisse Salathiel. Vnde consequebatur Iechoniæ secundi generationem fuisse caput generationum hujus tertiæ classis, quæ hoc pacto quatuordecim generationibus constabat. Quare non immeritò carpit eorum temeritatem qui emendatione importuna

tuna Iechoniæ patris nomen delentes, generationis Iechoniæ secundi omiſſa mentione, occasionem præbuerunt duas personas in unam commiscendi, & tredecim tantum generationes tertiæ classi impu- tandi.

XXXIII. Sanè omiſſa mentio generationis Iechoniæ secundi, ipsum quo- que Augustinum traxit in errorem. Quip- pe existimavit unum eundemque Iecho- niam bis numeratum, & imputatum se- cundæ & tertiæ classi: quemadmodum ac- cidit quando ab ordine recto deflectitur. id enim quod est in angulo, bis numera- tur. Enimverò quoniam reponi poterat, in describenda generis serie à patre ad li- beros numerationem per lineam rectam fieri, non autem per transversam, à sensu tropologico subsidium petit, aitque à Ie- chonia factam fuisse in extraneas gentes deflexionem quando in Babyloniam trans- migratum est, *lib. II. de consens. Evan- gel. c. IV.* Hæc quoque generationis omiſ- ſio negotium faceſſit Chryſoſtomo, ut in- ferrius ostendemus.

XXXIV. Attamen licèt Epiphanii expoſtulationem adversùs malè feriatos correctores amplectar, non tamen cum eo demittendum animum puto quin locus veritati superſit post imperitam illam

C

emendationem. Supplendum enim erit interpretatione petita ex Scripturis quod minus liquidò explicare videtur hodierna lectio. Itaque Iechoniam Iosifæ filium eundem esse dicemus cum Ioakimo; præsertim cum fratres habuisse dicatur, nempe Ioachazum & Sedeciam, qui nulli fuerunt Iechoniæ secundo. Porro Ioakimus tribus mensibus obiit ante transmigrationem. Quare non potuit post transmigrationem genuisse Salathielem. Vnde apertè conficitur hunc Iechoniam secundum alium fuisse à primo, atque adeo primi filium, quod manifestè docebat antiqua illa lectio ab Epiphanio commemorata; quæ duce errari non potest. Et licet deleta fuerit ab imperitis criticis, manet tamen litura & ratio quæ discrimen utriusque Iechoniæ nos apertissimè docet.

Omissa est itaque mentio generationis primæ in numero quatuordecenario tertiæ classis, sed non personæ. Quare fidem suam implevit Matthæus, apud quem vox *γενεᾶς* generatam personam significat, ut loquar cum Iurisconsultis, quorum hæc est definitio: *Semper generata persona gradum adjicit.*

XXXV. Hac ratione refellit Hieronymus impium illum Porphyrium, qui falsi arguebat Matthæum quod professus

in tertia tessaradecade, sicut in duabus reliquis, se quatuordecim generationes edidisse, in decima-tertia hæserat, oblitus decimæ-quartæ. Ait enim Hieronymus alium esse Ioakim filium Iosæ, in quo desinit secunda classis, & alium Ioachin filium Ioakim, à quo incipit tertia, sicque promissis stetisse Evangelistam numerando quatuordecim personas. Hæc sunt illius verba initio commentariorum in Daniele: *Ioakim filius Iosæ regnavit super tribum Iuda & Ierusalem annis undecim; cui successit in regnum filius ejus Ioachin, cognomento Iechonias; qui tertio mense regni sui, die decimo captus est à Ducibus Nabuchodonosor, ductusque est in Babylo-nem: & in loco ejus constitutus est Sedechias, filius Iosæ, patruius ejus; cujus anno undecimo Ierusalem capta atque subversa est. Nemo igitur putet eundem in Danielis principio esse Ioakim, qui in Ezechielis exordio Ioachin scribitur. Iste enim extremam syllabam chin habet, ille kim; & ob hanc causam in evangelio secundum Matthæum videtur deesse generatio, quia secunda τεσσαρεσδεκα in Ioakim desinit filio Iosæ, & tertia incipit à Ioachin filio Ioakim. Quod ignorans Porphyrius calumniam struit Ecclesiæ, suam ostendens imperitiam, dum Evangelistæ Matthæi arguere*

nititur falsitatem. Egregium sanè testimonium, quo refelluntur qui vitium subesse putant in contextu Matthæi, & omis- sam inter exscribendum clausulam Iecho- niæ à Ioakimo generati. Quippe Hiero- nymus profitetur apertè secundam clas- sem desivisse in Ioakimo filio Iosifæ, & tertiam incepisse à Ioachino superioris Ioakimi filio. Deinde si lectio se habuisset apud Matthæum ut eam restituendam pu- tant eruditi, illa una generatio, quæ de- esse videbatur, non defuisset. quippe di- fertis verbis concepta in textu. Quòd au- tem observat Hieronymus in fine classis secundæ Ioakimum Iosifæ filium poni, & in exordio tertiæ Ioachinum Ioakimi fi- lium, non eò pertinet ut illis nominibus designati putentur à Matthæo, qui utrum- que Iechoniam nuncupavit; sed ut sciatur discrimen inter utrumque, patrem & fi- lium; etiamsi cognomines sint in contextu Matthæi, & in libris Regum unius tan- tùm litteræ sono differant.

XXXVI. Hanc nominum Hebrai- corum differentiam, Ioakim, & Ioachin, non animadvertit Ambrosius. Vidit ta- men in communione nominis divisionem patris & filii *lib. III. in Lucam* tam li- quidis verbis ut mirari subeat cur recen- tiores ejus mentem non ceperint, vel

ab ea sibi recedendum putarint. *Duos Ioachin, hoc est, duos Iechonias fuisse historia indicat, unum ante transmigracionem, alterum in ipsa transmigracione generatum, id est, patrem, & filium. Ergo pater inter generationes superiores est computatus, qui successit Iosiae filius inter posteriores, qui successit patri, id est, nepos Iosiae. Mox: Non igitur suppressit alterum Evangelista, sed utrumque signavit, quod uterque Iechonias dictus sit.*

XXXVII. Amplexi sunt quoque nonnulli è veteribus Græcis hanc interpretandi Evangelistæ rationem, ut docet Nicetas Episcopus Serrarum in commentariis ad Matthæum ex editione Tolosana à Balthasare Corderio adornatis: *Aiunt quidam alium esse ante captivitatem Iechoniam, & alium post captivitatem. Ille enim filius erat Iosiae; alius autem post captivitatem genitus, ex ipso Iechonia etiam dicto.* (Corrigendus est textus Græcus, & sic vertendus: *alius autem post captivitatem, illius nepos, & filius Iechoniæ jam dicti*) *Hunc igitur ultimum Iechoniam in tertia parte aliis, & Christo annumerantes, quatuordecim illas generationes complent.* Φησὶ δὲ πινες ἑτέρην εἶναι τὴν πρὸ τῆς ἀχμαλωσίας Ιεχονίαν, καὶ ἑτέραν τὴν μετὰ τὴν ἀχμαλωσίαν. ἐκείνος γὰρ υἱὸς τοῦ Ιωσίου: ὁ δὲ μετὰ

ἡ ἀρχμαλωσίαν, αὐτὸς ἔχονος, καὶ Ἰεχονίας εἰρη-
 μέν. Addendum, ὅς.) τὸν δὲ τὸ πε-
 λευταῖον Ἰεχονίαν, ἐν τῇ τρίτῃ μερίδι, τοῖς
 ἄλλοις, καὶ τὰς Χειρῶν συναριθμοῦντες, τὰς δε-
 κατέστας γενεὰς ἀναπληροῦσι.

XXXVIII. Meminit quoque Eu-
 thymius, in hujus loci enarratione, dupli-
 cis Iechoniæ; quorum primum Iosifæ fi-
 lium facit, alio nomine Ioacham vel Ioa-
 chas dictum, quem in libro Esdræ Iecho-
 niam nuncupari scribit, eique eo in libro
 tribui, tum de ejus cum Amital connu-
 bio, tum de ætate viginti trium anno-
 rum, & de regno trium mensium, quæ in
 libris Regum & Paralipomenon Ioachazo
 tribuuntur. Sanè in cap. I. libri III. Es-
 dræ, apocryphi quidem, sed in re histo-
 rica non contemnendi, ex veteri transla-
 tione Latina, Ioachas iste Iechonias di-
 citur, quemadmodum in Græco codice
 quem Euthymius laudat: quamvis in edi-
 tione Græca Aldina legatur *Ioachaz*. quæ
 lectio videtur recentior, & glossæmatis vi-
 ce ad marginem posita, irrepsisse in tex-
 tum. Unde asseri posse videtur non absur-
 dè duos Iosifæ liberos, Iechonias dictos.

Secundum Iechoniam, filium primi,
 ponit Euthymius, genitumque, post
 transmigrationem, Babylone; quò Ioa-
 chaz sive Iechonias ex Ægypto translatus

fuerit à ducibus Nabuchodonosoris, post subactos Ægyptios.

Ex hac commentatione Euthymii palam est nullam illum in textu Matthæi labem animadvertisse, sed omnino secutum & interpretatum eandem quæ hodie extat contextus lectionem. Quare non erat cur auctor iste ab eruditis traheretur in partes, ac si corruptum & mendosum locum deprehendisset. Ceterum in eo quòd duos Iechonias, patrem, & filium, fuisse observat, planè laudandus; carpendus tamen quòd Ioachazum in terram Babylo- nicam adductum, patrem Iechoniæ secundo affingat. Hic enim Ioachaz, ulciscente numine, & comminante per Ieremiam prophetam cap. XXII. his verbis, *non revertetur huc amplius, sed in loco ad quem transfuli eum, ibi morietur*, in Ægypto moram perpetuam egit & obiit, ut traditur *lib. IV. Reg. c. XXXIII.*

XXXIX. Tot veterum patrum testimoniis fultus non dubito pronuntiare, ut initio monui, & sanum esse Matthæi contextum, tum Iechoniam primum eundem esse cum Ioakimo Iosifæ filio, & Iechoniam secundum esse filium primi, Iosifæque nepotem. Placuit tamen erudito viro Possino in secunda & tertia classe de uno eodemque agi Iechonia, eoque

Iosia nepote, Ioakimi filio. Quam ille sententiam eo præcipuè nomine proposuit ut adversus opinionem receptam illibatam & integrum præstaret Matthæi codicem. in quo comprobando feliciter laboravit. Sed eadem felicitas eum destituit, ut puto, in singularis Iechoniae conjectura, quam hæc incommoda sequuntur. Primum est, omissum à Matthæo Ioakimum Iosia filium: cuius silentii causa nulla reddi potest quæ plures quoque Reges non involvat qui ob impietatem hac quoque oblivionis multa dammandi erant. Secundum est robustius, assignatos Ieconia secundo fratres, qui nullos habuit; cum è contrario Ioakimo duo fratres fuerint, Ioachaz, & Sedecias, qui regno potiti sunt. Neque est quòd novo & inusitato loquendi modo fratres Iechonia dictos putemus, tum illius patrem Ioakimum, tum Sedeciam patrum, quia ejusdem regni participes fuerunt. Tertium idque gravissimum incommodum est, vis illata verbis scripturæ; quæ, hac explicatione admissa, una eademque voce duplicem significationem exprimit, naturalem & genuinam unam, alteram verò translaticiam, *Iosias genuit Iechoniam & fratres ejus*, juxta istum interpretandi modum, genuit verè & naturaliter Ioakimum

& Sedeciam, nepotem verò suum Iechoniam regni reliquit heredem. Quartum ex hac sententia sequitur incommodum, nempe non constare rationem quatuordecim generationum in tertia classe, si Iechoniæ capite minuatur. quod necessum est, si unus ponatur Iechonias, seu is Ioachim fuerit, sive ejus filius, qui secundæ classi jam imputatus est. Expendimus qua solertia conatus sit Augustinus se isto expedire nodo, sed infelicitè, ut diximus.

XL. Molestè autem habuit hæc difficultas supputandi Chrysostomum apud Euthymium, cujus auspiciis plerique Græcorum interpretum, qui duodecim tantum generationes in hac tertia classe disertè expressas legebant, transmigrationis statum unius generationis vice computarunt, absurdè, & Christi personam; unde quatuordecim summam collegerunt. Et rectè quidem, quod attinet ad Christum, ex aperta mente Matthæi; qui quatuordecim generationes in prima classe ab Adamo usque ad Davidem, & totidem in secunda classe à Davide usque ad Iechoniam numerans, Davidem & Iechoniam in numero includit. Vnde sequitur quatuordecim generationes tertiæ classis designatas usque ad Christum, ejusdem vo-

cis usurpatione, hîc Christi personam, ut reliquas duas in limitibus duarum classium superiorum positas, includi, non autem excludi; licet vox *usque* vim habeat excludendi æquè ac includendi, prout rei argumentum exigit.

XLI. Diversam à ceteris viam ingreditur doctissimus Possinus, & numerum quatuordecenarium implet, præter Iosephum, Maria Christi matre computata; ut pote quæ sola, absque viri Iosephi consortio, partum illum ediderit. Sanè moris non fuit apud Iudæos ut femina in genealogiis censerentur. Sed respondet ille moris quoque non fuisse ut virgines parerent, & ortum singularem ex sola femina id exigere ut in serie genealogiæ matris nomen ponatur. Isthoc argumento egregiè probat consultò & necessariò à Matthæo mentionem Mariæ factam in origine Christi ex ea nati, non autem ex Iosepho. Enimverò non est consequens Mariæ personam pro una generatione accipiendam, distincta & separata à Iosephi ejus viri persona. Iungenda est mentio amborum conjugum, juxta mentem Matthæi, ut persona Christi generata dicatur; à Maria quidem naturali modo, à Iosepho autem vi legis, quæ patrem eum sciscit quem nuptiæ demonstrant. Id quidem omnibus

generationibus commune est, ut filius ex patris & matris connubio prodeat, qui unius generationis sunt auctores. Quare si Saram uxorem Abrahami posuisset Matthæus, genitus ex illis nuptiis Isaac una generatione diceretur, non autem duabus; nec inter illius majores Sara computaretur ad geminandum generationis numerum, sed ad designandos ex utroque latere Isaac majores. Eadem ratione Iosephus & Maria connubio juncti, unius generationis numerum conficiunt; licet novo quodam & singulari privilegio, quo ceteris generationibus antecellit. Quæ causa fuit Matthæo ut Mariæ meminerit in ista descriptione, cujus partes in hoc ortu potiores erant quam Iosephi. Attamen ita meminit ut simul adnotaret Iosephum fuisse virum Mariæ, ex qua natus est Christus; scilicet ut disceremus unicæ illius generationis duos quidem esse parentes, ut accidit in ceteris, ita tamen ut Iosephus pater esset jure connubii, Maria jure naturæ.

XLII. Tertia restat quæstio de nomine Cainani secundi, quod inter Abrahami majores Arphaxadum & Salem infixum exhibent codices Lucæ; cum tamen in Geneseos & Paralipomenon libris Hebræicis & Latinis, & apud Iosephum, om-

nino prætermiffum fit. Qui Cainanum apud Lucam tuentur, adhibent LXX. interpretum auctoritatem, qui Cainani junioris Arphaxadum patrem & Salem filium memorant. Attamen certum effe debet apud eruditos, ut copiose & eleganter oftendit Poffinus, in antiquis codicibus LXX. præteritum hunc Cainanum; ut colligi poteft ex Theophilo Antiocheno, ex Chronico Græco Eusebii apud Scaligerum, & ejufdem Chronico Latino emendato: qui auctores cùm rationes LXX. fequi fe profiteantur, in fititio Cainano omiffio, Arphaxadum patrem Salem docent. idemque tradit Hieronymus, juxta interpretum illorum fidem.

XLIII. Ceterum accidit ut LXX. editio hac in parte, ut in plerisque aliis, depravata olim fuerit, & fubdititius ifte Cainanus in eam intrufus. quam labem Procopius Gazæus deprehendit fua tempeftate. Ait enim in Hebræica veritate haberi Salam genitum effe ab Arphaxado: *Quæ verò in medio ponuntur*, (fcilicet Cainani nomen) *obelifco fignata effe*. Scimus autem, ex Hieronymo in præfatione libri xvi. in Iofiam, quæ obelo confixa erant, nec in Hebræicis neque in LXX. codicibus haberi, fed tantum in ea editione quæ communis appellabatur. Vnde

colligi potest à Theodotione invecum Cainanum istum juniorem, licet LXX. interpretibus incognitum. Quæ causa fuit Epiphanio in Panario, *ad hæresim v. Melchisedecianorum*, hunc Cainanum expungendi juxta fidem LXX. cum tamen alibi eum agnoscat pro Arphaxadi prole, nempe initio operis adversus hæreses & in fine hæresis LXVI. adversus Manichæos, & in fine Anchorati: ubi sine dubio sequitur editionem communem cum isthac inscriptione Cainani, quæ est à Theodotionis manu. Hanc conciliandi secum Epiphanii rationem sequi malo quam tot loca, quæ meminere Cainani, à descriptoribus corrupta comminisci, ut placuit eruditibusdam.

Ex hac disputatione colligitur, cum nec in codicibus Hebræis nec apud LXX. editionem Cainani mentio reperiat, fieri non potuisse ut à Luca in descriptione sua infereretur. Quare in vetustissimis Lucæ codicibus duobus ante mille ducentos annos descriptis, qui hodie apud Angliam asservantur, quorum alter è Lugduno avectus, alter ex Alexandria devectus in eas oras, Cainani nomen omissum est. sed exscribentium audacia jam olim factum ut ex Theodotionis sive ex communi Geneleos interpretatione petitur Cainani no-

men in Lucae Græcos codices, ea scilicet opera, ut putabatur, emendandos, intrusum sit. Quod deinde vitium editiones omnes, etiam Latinam antiquam Hieronymo vetustiore, pervasit.

D I S S E R T A T I O

De adventu Magorum ad Christum, & an Reges fuerint.

TR E S præcipuæ quæstiones moveri solent circa Magorum adventum, an acciderit antequam salvator sisteretur in templo vel postea, an ex Perside vel Arabia profecti sint, & modus conciliandi narrationem Matthæi cum Luca.

I. Prima conficitur ex verbis Matthæi, qui narrationem ortus Domini, angelorum nuntium, & pastorum officia, nullo alio interjecto, cum Magorum adventu connectit. Deinde ad oppidum Bethlehemi accessisse docet antequam aliorum Dominus diverteret. Hujus argumenti vis ex dicendis detegitur. His adjungi potest vetusta plurium patrum traditio, qui jacentem in præsepio infantem à Magis adoratum scribunt; licet probabilior videatur eorum sententia qui è stabulo in domum puerperæ opportunam secessisse

Iosephum & Mariam existimant ex ipsis Matthæi verbis scribentis Magos intrasse domum, non stabulum.

II. In secunda quæstione, quam aliqui veterum tradunt opinio, nempe ex Arabia profectos Magos, certior est. Altera quippe de Perside non alio nititur fundamento quàm quòd ejus auctores sibi persuaserunt Magorum nomen peculiare fuisse Persis, quo sapientes & syderum scientiæ peritos significabant. Sed in Arabia, quæ quidem est vastissima regio in Desertam, Petræam, & Felicem tributa, & à variis Regibus & Dynastis olim occupata, vigeat scientiæ syderalis summa peritia & politici regiminis usus, ut docet Strabo, Magorumque nomen pro sapientibus non erat ibi incognitum. Porro Arabiæ positus, ratione Iudææ, erat ad orientem, & intervallum itineris ex Arabia Felice ad Hierosolyma poterat intra octiduum per camelos facilè peragi. Quare cum Matthæus profectos ab oriente Magos dicat, ipsam Arabiam ferè designat. Quid si munerum ab illis oblatorum species addas? aurum nempe, thus, & myrrham, quæ sunt aromatum genera domestica & propria Sabææ regionis in Arabia Felice; ubi quoque aurum non ignobile gignitur, ut docet Plinius. Quare tributa

quoque populi Regibus solvebant olim hodieque solvunt ex illis tribus speciebus. Vnde factum ut Regina Saba ad colendum Salomonem aurum & aromata, thus scilicet & myrrham præcipuè inter cetera obtulerit. Quo exemplo Magi Regem Regum adoraturi, muneribus similibus illum honestarunt; ex quorum discrimine Iuvenius Presbyter solerter collegit Christum pro Deo & homine adeoque Rege à Magis veneratum.

Aurum, thus, myrrham Regique hominique Deoque Dona ferunt.

quem locum laudavit etiam Hieronymus. Hujus generis cultus à Davide & Isaia prænuntiatus fuerat, qui Reges Arabum aurum & thus delaturos Christo spiritu præfago cecinere. Itaque cùm historica narratio cum prædictione congruat, non est quòd Arabia relicta, ad Persidem Magos inquisituri pergamus, unde non poterat dierum tredecim intervallo ad Hierosolymorum urbem Iudææ umbilicum perveniri, ut factum à Magis. Eos plerique veterum Reges dixere ex prophetiæ auctoritate, id est, Dynastas pagi alicujus; quales erant non pauci in Arabia, nulli verò in Perside.

III. Ceterum illis stellarum cursus ex more meditantibus novum sydus apparuit:

ruit: de quo invicem conferentes, ex regulis suis hauserunt novi Regis ortum portendi. In qua contemplatione per biennium defixi, interiùs à Deo tandem moniti sunt Regem illum in Iudæa jam recens in lucem editum, ejusque dominio, utpote Dei atque hominis, gentes omnes subjiciendas, quarum ipsi veluti primitiæ libari debebant. Extemplò accesserunt ad urbem Hierosolymorum, putantes humanæ rationis ductu (non autem stellæ, cuius in hoc officio non meminit Matthæus) Regem in regia sede natum. Quare cum fiducia quærunt ubinam sit Rex ille Iudæorum quem stellæ testimonio, quæ illis in oriente apparuerat, adoraturi venerant. Successit consultatio Herodis anxii de loco ubi nasciturus erat Messias. De alio quippe in Iudæa cælestia prodigia expectanda non putabat. Respondere principes sacerdotalium familiarum & legis periti à Michæa designatum nativitatis locum in Bethlehemo Iudææ, quæ erat civitas Davidis ortu celebris. Tunc ipse, semotis arbitris, stipulatur à Magis, priùs de tempore apparitionis stellæ percontatus, ut ad urbem redeant, sibi omnia quæ puerum tangerent diligenter narraturi, ut ipse eodem adorationis officio defungi posset. Egrediuntur ex urbe Magi, Beth-

D

lehemum sine dubio juxta responsi à prudentibus dati fidem profecturi. Sed insperatò illis extra muros apparuit sydus quod in oriente viderant, inquit Matthæus, non autem in profectiōe ad Iudæam, ut scribunt ferè omnes contra diserta Matthæi verba. Ejus ductu ad ipsam domum ubi erat puer accedunt in oppido Bethlehemitico; ubi laboris sui fructum capiunt ex aspectu & adoratione pueri.

IV. Quis dubitat quin peregrinorum hominum iter Messiae adventum prædicantium & plures civium confectati fuerint, & quin eorum vestigia per exploratores & curiosos qui solent esse in ministerio aulico, Herodes alioquin ob rei novitatem & magnitudinem perturbatus presserit? Quare latere non potuit domus in quam ingressi sunt cum famulitio suo, quamque splendor fulgentis syderis cum stupore aspectantium designabat; adeoque cunctis patuit filium Mariæ pro Messia à Magis adoratum. Monentur autem in somnis à Deo ne Herodem invisant; ne scilicet scelerati & impii hominis de parricidio cogitantis commercio polluerentur, non autem ut pueri habitatio Herodem lateret, quæ non poterat illi non esse manifesta. Interim dum magnitudine sceleris territus apud se deliberat de nece Messiae,

fluxere dies præstituti à lege pro matris & partus lustratione legitima, quam purificationem dicimus. Ejus peractæ solennia describit Lucas cap. 11. & publicam Simeonis professionem in templo factam, puerum illum esse tot votis expetitur Messiam pro salute Israël & gentium à divino numine datum. Commotus ex relatione Magorum Herodis animus vertit in apertum furorem, testationis à Simeone de Christi præsentis persona factæ in templo coram frequenti sacerdotum & populi cœtu fama per civitatem sparsa. Quare crudele illud consilium de Christo interficiendo statim exequi parat, dato spiculatoribus & militibus funesto mandato. Interim eadem die post oblationes rite peractas Iosephus & Maria cum puero redeunt Bethlehemum, quod non longè ab erat ab urbe. In idem quoque oppidum paulò pòst se conferunt truculenti mandati excutores. Nec dubium quin domum omnibus notam, ubi Christus habitabat cum parentibus, invaserint, spe certa jugulandi pueri. Sed in somnis monitus ab angelo Iosephus ut saluti pueri consuleret fugam in Ægyptum capeffendo, nocte in tempesta, ut par est credere, se præproperè ad iter accinxit. Tum milites, ex veterè aut novo mandato Herodis latere in-

ter suos non aufugisse Christum autumantis, infantes universos oppidi illius & vicini pagi absque delectu jugulant, à bimatu tamen & infrà, juxta tempus stellæ quod Herodes exquisierat à Magis, inquit Matthæus. Quæ verba errandi occasionem quibusdam veterum præbuerunt existimantibus bimulum fuisse Christum quando Magi stella inspecta itineri se commiserunt. Ea verò sic accipienda sunt. Biennio ante Christi ortum apparuit stella. Illo verò nato demum moniti sunt Magi portendi nativitatem Regis Iudææ, qui nationibus esset dominaturus, eumque ab ipsis colendum. Itaque Herodes à tempore apparitionis stellæ, id est, à duobus annis antecedentibus natum fuisse Christum aut à tempore profectionis Magorum existimans, interfici jussit pueros à bimatu & infrà. Sed quare rationem in eo facinore quæsumus quod furore potius patratum est quàm consilio? Scilicet obniti se posse credebat divini numinis decreto de salute humani generis solliciti, & opprimere Christum, quem ipse religione avita Iudæus, licet gente Idumæus, sciebat rectorem populo per vaticinia promissum.

V. Diximus ex Matthæo Iosephum cum puero & matre à Bethlehemo profectum in Ægyptum. quod fieri non potuit

ante solennia purificationis. Porro post purificationem abiit in Nazareth, ut tradit Lucas. Qui sanè non pugnat cum Matthæo, cujus evangelium legerat. Ideo quam iste fugam in Ægyptum descripserat, ille omisit, & vicissim exposuit purificationis solennia à Matthæo prætermissa. Itaque significat expleta purificatione, post reditum ex Ægypto scilicet, Christum in Nazaretho constitutam & fixam habitationem habuisse, non autem in Bethlehemo, licèt in eo oppido natus esset.

E X E R C I T A T I O

De singulari primatu Petri.

I. **C**ONTINGIT plerunque curiosis antiquitatis investigatoribus ut novarum observationum publicandarum libidine correpti, ad inficetas & absurdas opiniones amplectendas descendant: quas si à novitatis cupidine vacuo & libero animo expenderent, ipsi eas respuerent primi, & suæ auctoritatis pondere compressas perpetuo silentio damnarent. Ejus generis est sententia recentioris cujusdam, qui non infimum inter eruditorum subsellia locum occupat. Exciderat illi, in commentatione quadam, ut Petri & Pauli

Apostolorum, tamquam duorum Romanæ Ecclesiæ caput, societatem in unum caput coalescentem adnotaret. Non tulit impune hallucinationem illam, quæ statim ab eruditissimo viro Isaacio Haberto tunc Parisiensis Ecclesiæ Theologo, dein Vabrensi Episcopo, libello ea de re publicato, castigata est. Illi contumeliæ, ut ipse interpretabatur, amovendæ novam & specialem lucubrationem scriptor anonymus insumpsit: qua Petri & Pauli in Romano pontificatu consortium, binosque illos Apostolos duo ejus Ecclesiæ capita ex æquo asserere conatus est. Versutis cavillationibus, & detortis patrum testimoniis, incautis lectoribus imponere tentantem robusta disputatione nuper infregit R. Pater Diana: cujus multiplici & variæ lectioni limatoque judicio quantum debeat Ecclesia Christiana, nec ipsos latet qui literas non noverunt; quorum pavidas mentes consulti de rebus gravissimis theologiæ moralis magistri, interposito Dianæ nomine sapissime recrearunt.

II. Ut mihi neque sententiæ ferendæ in disceptationibus ecclesiasticis jus aliquod nondum competit, neque vacat per otium, arduis reipub. negotiis ex Regis Christianissimi mandatis in Catalonia principatu districto, de proposita quæ-

stione velut uni ex cœtu inquirentium veritatem tractare, ita viro eruditissimo, qui à me quid de ea re videatur humanissimis literis percontatus est, non respondere, nefas omnino esse duxi.

Quare sententiam meam iis verbis temperabo ut absit & à subtilitate & tricis veritæ disputationis & à tædio morosæ longiorisque exercitationis. Attamen quemadmodum in veritate vindicanda mihi cum recentiorum & veterum dogmatibus conveniet, ita in re ipsa explicanda antiquorum patrum locutiones cum hodiernis loquendi formulis comparatas usurpabo. Quod institutum momenti majoris esse facile quisque perspiciet qui motas à sectariis in huiusmodi disputatione controversias non aliunde ferè originem sumpsisse sciet quàm ex ea suspicione quam sibi volentes ingesserunt, ex mutatis locutionum formulis immutatas esse quæstionum theologicarum definitiones.

III. Ad propositæ autem opinionis dispunctionem tria capita explicanda sunt. Primum est, Petri Apostoli comparatio cum ceteris Apostolis, atque adeo ipso Paulo Apostolo. Secundum est, in quo Paulus reliquis Apostolis antecelluerit. Tertium, quid ex Petri & Pauli auctoritate in Ecclesiam Romanam derivatum fuerit.

D iiij

Quod attinet ad primi capitis inspectionem, res est ore Christi summi omnium magistri & iudicis apud Matthæum & Ioannem decisa. Collegii apostolici princeps constitutus est Apostolus, in petram Ecclesiæ ædificandæ designatus, tradendarum clavium pollicitatione, reliquis Apostolis præsentibus, specialiter illi facta, & demum pascendarum ovium cura & sollicitudine illi demandata, verbis utrobique ad Petrum solum directis.

Variis hinc inde explicationibus huius argumenti vis dissipari vel augeri solet; sed præstat veterum auctoritati, qui ex professo in hos locos incubuerunt, obsequentes cedere. Cyprianus, Optatus, Pacianus, Hieronymus, & Augustinus, inter ceteros, duo quædam certissima ponunt, pari quidem consortio honoris & potestatis præditos fuisse Apostolos, Petrum scilicet & reliquos, sed originem unitatis à Christo in Petro constitutam, ut unitas Ecclesiæ à Petro incipiens manifestaretur & Christi auctoritate disponderetur, ut loquitur Cyprianus, ex æquo super omnes Apostolos Ecclesiæ soliditatem fundatam, sed caput in Petro inter duodecim electo constitutum, ut schismatis tolleretur occasio, ait Hieronymus. Nempe ut una esset Ecclesia seu cathedra Petri, nec Apo-

stolorum singuli suam sibi Ecclesiam & cathedram assererent à Petri communione alienam, ut observat Optatus. Quia licet claves omnibus Apostolis datæ eorumque successoribus, eas tamen Christus soli Petro spopondit, qui Ecclesiæ personam figurata generalitate referebat; ideoque semper in eo primatus collegii apostolici fulgentiori gratia emicuit, ex Augustino, ut ex uno unitas fundaretur, ut notat Pacianus.

IV. Qui legit veteres, satis agnoscit me ab eorum verbis non discessisse. Quare si nos illis accommodare velimus, non inficiabimur inter Apostolos fuisse consortium honoris & potestatis. Dignitas apostolatus in eo versabatur ut designati à Christo Apostoli per universum orbem evangelii veritatem spargerent, testes mysteriorum à se inspectorum, populos, quæ Iudæos, quæ gentiles, in fide Christi erudirent, sacramentis pascere, Episcoporum ministerio munirent. Itaque nulla reperiri potest in Petro præ ceteris prærogativa, quod attinet ad prædicationis vel sacerdotii munus, nec etiam quoad potestatem Ecclesiarum instituendarum, nempe præficiendo illis Episcopos & Presbyteros, vel etiam in reos monitionibus & censura divina, ut loquitur Tertullianus, animadvertendo.

V. Quod erit ergo jus eximium Petri? Anne ut de persona ipsa Apostolorum iudicium ferat? Sed eorum status, qui summa erant præditi potestate, & à fide deficere à Deo eruditi non poterant, à supremæ in Petro jurisdictionis usu eos eximebat. Attamen maiestatem ejus, ut capitis à Christo constituti, duobus præcipue modis colere debebant.

VI. Primus modus colendæ in Petro primatus dignitatis versabatur in communionem cum capite retinenda. Quæ communionis necessitas dupliciter spectari poterat; vel habita ratione Apostolorum, qui ex officio ad communionem cum Petro ut capite conservandam tenebantur; vel etiam ratione habita Ecclesiarum quas per provincias ipsi instituebant ea lege ut Petrum tanquam Ecclesiæ caput respicerent, ejusque regimini subjicerentur. Ist hæc quam observari necessitas verbis Christi præscripta est. Etenim ut Ecclesiæ unitatem solidaret, uni claves tradidit, ut docent veteres superiùs laudati; & super Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, totius ædificii compagem imposuit. Quare nullus cœtus poterat esse legitimus, nullus Ecclesiæ pastor admitti, qui à Petro, id est, ab ejus communionem discederet. Constantiam fidei Ecclesiæ quidem

suæ Christus solenni formula pollicetur, adeo ut inferorum vires eam expugnare non possint; sed illi Ecclesiæ hoc privilegium spondit quæ ædificata esset supra petram, quæ fundamento illo niteretur. Quare si quis immobilem pietatem & integram fidei professionem etiam hodie deprehendere velit, accendendum illi est ad illius Ecclesiæ corpus quod communionem Petri amplectatur, quod à petræ soliditate non desciscat. Ceteri cœtus per orbem sparsi, qui se à capite fœdo dissidio removerunt, hæresibus patent, ut in oriente & occidente dolentes cernimus.

VII. Secundus modus colendi primatus is erat, ut causas communes ad universalis Ecclesiæ disciplinam pertinentes Apostoli ad eum tamquam ad collegii & Ecclesiæ principem discutiendas referrent. Quod factum à Paulo in questione de rituum Iudaïcorum usu à gentilibus ad fidem conversis retinendo vel repudiando; quæ à Petro in Apostolorum Concilio jus relationis cum prærogativa suffragii more Principum Romanorum exercente, Iacobo dein ceteris in ejus sententiam euntibus, decisa fuit. Quare rectissimè à Leone primo explicata est primatus in Petri persona auctoritas, nempe ut eadem potestas quæ reliquis quo-

*Vide lib. 5.
De concord.
Sacerd. &
Imp. cap. 7.*

que Apostolis concessa fuit à Christo, in Petro sit *principaliter* collocata, unde proficiscitur ut in eo consortio fuerit *quædam discretio potestatis*, ut ait Leo, ea scilicet quæ in primatus prærogativa versatur, quæque ad gravium causarum relationem & ad communionis cum capite necessitatem ceteros adigit.

VIII. Cùm autem caput in Ecclesia constitutum fuerit à Christo ad schismatum & dissidiorum occasionem tollendam, ut observat Hieronymus, hinc fit veram esse & certissimam definitionem istam, Ecclesiam Christianam acephalam esse non posse, illiusque statum jure divino esse monarchicum, ut loquebatur Gerson, ne alioqui quotidianis divisionibus proscindatur. Quare Petri privilegium reale fuit, in Ecclesiæ perpetuum commodum; non autem personale, cujus generis erat reliquorum Apostolorum dignitas. Hi namque Ecclesias per varias orbis provincias instituentes, singulas suis finibus circumscriptas Episcopis propriis regendas committebant, sicque munere à Christo sibi delato fungebantur. Hoc est quod recentiores volunt cùm in Petro potestatem ordinariam, quæ ad successores manat, agnoscunt, in reliquis verò Apostolis delegatam seu extraordina-

riam, quæ morte extinguitur. Quod illi locutione à lure petita docent, nos alia phrasi juridica quoque, sed faciliore expressimus; nempe privilegium primatus Petri fuisse perpetuum, cum forma Ecclesiæ, quæ perpetua esse debet, & ab hominibus mutari non potest, instituta fuerit in collegio apostolico unà cum suo capite.

IX. Primitivæ illius institutionis rationem secuti sunt Apostoli, qui conditis à se Ecclesiis per provincias *formam Petri* præposuerunt, ut loquitur Leo I. id est, distributione episcopatum per provincias Romanas facta, singulis Episcoporum provincialium conventibus unum Episcopum præfecerunt qui caput & Primas esset totius cœtus, ut alibi scripsisse memini, per quos ad unam Petri sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, quemadmodum idem Leo adnotavit.

*Vide lib. 1.
De concord.
c. 2.*

X. Post collegii apostolici institutionem accessit Paulus à Christo ipso ordinatus Apostolus, nempe ut pari cum ceteris frueretur privilegio honoris & potestatis, non autem ut superior esset Petro, aut eum à jure primatus, quo Christus illum ornaverant, dejiceret.

XI. Quæ professi sumus de comparatione Petri cum ceteris Apostolis juxta

mentem & verba veterum, sic explicant recentiores; Apostolos pares fuisse inter se cum Petro in gradu apostolatus, sed non in regimine, quod soli Petro compe- rebat. Id autem intelligendum est, ut su- præ monui, principaliter, communionis atque relationis necessitate; ne alioqui re- liquorum Apostolorum jus ad instituen- das & regendas Ecclesias à Christo illis indultum infringatur.

XII. Secunda inspectio, de privile- gio Pauli, in pauca sed illustra verba con- trahi potest. Erudiendarum gentium mu- nus, quod omnibus Apostolis injunctum erat à Domino, illi specialiter concedi- tum est, quemadmodum Iudæorum insti- tutio Petro imposita, ut ipsemet Paulus observavit. Quod ita accipiendum est, ut liberum quoque fuerit Paulo cum Iudæis colloqui, & Petro gentiles erudire; ut factum ab utroque Apostolo & acta & epistolæ testantur.

XIII. Altera quoque prærogativa doctrinæ viguit Paulus, qui singularis eru- ditionis ornamentis instructus, & profa- nam liberaturam cive Romano dignam & Iudaicæ disciplinæ apparatus ad pedes Gamalielis congestum, scriptis sermoni- búsque suis expressit, & expansis sibi à Christo mysteriorum arcanis, ceteros re-

velationum magnitudine supergressus est. Vnde ab Augustino clavis scientiæ huic Apostolorum Principi eleganter tribuitur, quemadmodum Apostolorum omnium summo clavis potentiæ.

XIV. Peragratis Iudææ, Syriæ, Asiæ, Macedonia, Achaia, & Illyrici spatiis, & quamplurimis in Ecclesiarum fundatione exhaustis laboribus, *ut adimpleret ea quæ deerant passionibus Christi*, ad urbem Romam, verbo informaturus quos scriptis antea literis confirmaverat Romanos, intrepidus præco religionis accessit; quoniam, ut notavit Chrysostomus homil. 11. ad Romanos, omnium Ecclesiarum sollicitudine sibi injuncta, necessarium erat ut ad dominæ urbis regimen & gubernationem sese ingereret.

XV. Hic sese materia aperit de tertio capite agendi inquirendique quid auctoritatis Ecclesiæ Romanæ contulerint Petrus & Paulus. Sanè de Petro nullus est ambigendi locus quin apostolicæ cathedræ principatus, qui semper in Romana Ecclesia viguit teste Augustino, ex Petri primatu profluxerit. Hoc docent Concilium Ephesinum & Calchedonense, Operatus, Augustinus, Valentiniani constitutio, & omnes antiqui. Ratio verò est in promptu. Quoniam Petrus Romanam Ec-

clesiam præsens rexit, & in ea regenda mortem oppetendo, eam sibi propriam & peculiarem fecit. Quemadmodum Ioannes Apostolus Ephesinæ Ecclesiæ Episcopus dicitur, non autem Paulus: quia licet iste Ephesios verbo & scriptis in fide erudierit, ab ea tamen urbe discessit, aliis doctrinæ pabulum erogaturus, Ioannes verò in regenda & administranda Ephesina Ecclesia ad necem usque perseveravit. Immo verò solidæ dioceseos sive regionis Asianæ curam septem Episcopis in eo tractu per totidem civitates constitutis, quos in Apocalypsi recenset, studiosissimè gessit. Quò respexit antiquus auctor apud Photium in Bibliotheca.

Quare à Cypriano *locus Petri* dicitur illius Ecclesiæ pontificium, & Romana Ecclesia, *principalis*, unde unitas sacerdotalis exorta est. Illo exemplo cathedram Petri dixere Ecclesiæ Romanæ sedem Optatus, Augustinus, Hieronymus, & orientalium plerique, Basilius, Nazianzenus, Antiocheni Concilii Patres apud Eusebium, Synodi Ephesina, Calchedonensis, Quinta, Sexta, Septima, Octava, & generaliter tractatores omnes qui Romanæ Ecclesiæ dignitatem attigerunt, illam ad Petri primatum referunt.

XVI. Hinc est quòd à sede Romana
veneranda

venerandæ communionis jura manare ob-
servat Ambrosius in epistola synodica
Concilio Aquileiensis, & communionis
cum ea sede & Petri cathedra necessita-
tem urgent Irenæus & Hieronymus. quod
jus inter cetera primatus Petri privilegia
observavimus. Dubiarum sanè causarum
relationem Romanæ sedi faciendam ex di-
vina auctoritate, ex veteri traditione, &
secundum canones profitentur, non so-
lùm Siricius & Innocentius I. unà cum
Conciliis Milevitano & Africano, sed
etiam Cyrillus Alexandrinus. Primatus
iste Petri privilegio innixus, in aliis cau-
sarum figuris, prout Ecclesiæ utilitas exi-
gebat, sese tandem patefecit, consen-
tientibus Episcopis & memoriam Petri
honorantibus, ut loquitur Concilium Sar-
dicense.

*Vide lib. 7.
De concord.
c. 3. §. 8.*

XVII. Paulum verò in Romana Ec-
clesia instituenda quas partes egisse dice-
mus? Sanè, ut opinor, Apostoli plenum
officium in ea formanda implevit, atque
adeo Episcopi. quod munus cum aposto-
latu conjunctum erat. Ac proinde, si ex
regula quam superius proposui metienda
est antiqua illa Episcoporum institutio,
verè & propriè Paulus Romanæ Ecclesiæ
Episcopus fuit. In ea etenim regenda diù
laboravit, eamque sanguine pro veritate

E

quam docuerat profuso decoravit. Quare Epiphanius disertè Petrum & Paulum Episcopos Romanos vocat. Cui præiverat Irenæus, qui successionem Pontificum Romanæ Ecclesiæ describens, Petrum & Paulum primos enumerat, à quibus ceteros deinceps ad suam ætatem recenset: quem sequitur Eusebius, Clementi tertium à Petro & Paulo in Romano episcopatu locum assignans.

XVIII. Et ne quis offendatur, ac si duorum Episcoporum societate Ecclesiæ unitas & vetus disciplina læderetur, quæ suum cuique Ecclesiæ Episcopum eumque singularem præficit, observandum est hanc politiam synodo Nicænæ deberi, quæ canone lato ne plures uni Ecclesiæ præponerentur Episcopi, prudenter ad tollendas diffidiorum occasiones prohibuit. Alius mos Apostolorum temporibus vigebat, qui maioribus & insignioribus civitatibus plures Presbyteros sive Episcopos præficiebant; ut mutuis auxiliis suffulti, ad propagandam in suburbanas regiones fidem sufficerent. Vnde Pauli exhortatio ad presbyterium Ecclesiæ Ephesinæ his verbis concipitur: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Antiquum etenim illud presbyterium

ex pluribus Episcopis conflatum erat, sic exigente temporum ratione, ita tamen ut unus ceteris præmineret: quod ab Apostolis ipsis introductum, qui tandem quoque solos Presbyteros secundi gradus ad conflandum presbyterium seu mavis Ecclesiæ senatum adhibuerunt. qua de re copiosius alibi à nobis disputatum.

XIX. Interim ad præsentem quæstionem id observasse sufficiet, non alienam esse à praxi Apostolorum plurium unius Ecclesiæ Episcoporum communionem. In Romana verò non erat quòd aliqua offensus ex illa Petri & Pauli societate timenda esset. Præterquam quòd enim duo illi Apostoli gratia divina afflati nihil spirare poterant præter concordiam apostolicam, illud quoque intercedebat mutuae pacis vinculum, nempe officium communionis cum Petro retinendæ, ut unitas Ecclesiæ in Petri primatu fundata servaretur. Duo ergo in solidum Romanæ Ecclesiæ Episcopi, Petrus, & Paulus, sed ita ut Petrus collegii apostolici caput & princeps suam quoque dignitatem tueretur.

XX. Ex hoc episcopatu Pauli manavit ut Hieronymus Damasum Apostolos honore sequi dixerit, Romani quoque Pontifices inter cetera sedis suæ decora hoc quoque posuerint, se Vicarios esse Pe-

tri & Pauli, eorumque throni successores, ut loquitur Hadrianus I. in epistola ad Constantinum & Irenem Imperatores. Quem imitatus est Gregorius VII. qui se in Petri & Pauli throno sedere jactat in formula excommunicationis contra Henricum Imperatorem. Scio non ineptè dici à plerisque Pontifices Romanos succedere Petro in plenitudine potestatis, Paulo verò in plenitudine *legalitatis seu scientiæ* ut loquebatur Ioannes de Capistrano. Quæ ratio Pontifices quoque movere potuit ut Pauli mentionem non omitterent, cui ab antiquis patribus doctrinæ principatum tributum non ignorabant. Vnde insignis reverentia conciliabatur Romanæ sedi: quæ cum ceterarum Ecclesiarum non solum mater esset, sed magistra quoque, in eo magisterio auctorem suum laudare posset gentium præcipuum doctorem. Qua ratione octava synodus Romanam Ecclesiam commendat quòd eam Petrus & Paulus, summi Apostolorum apices, præ ceteris Ecclesiis extulerint. Sed nihil vetat, ut monui suprà, quin etiam episcopalem auctoritatem, quaungebatur Paulus, in Romanos Pontifices transmiserit. Apostolicam quippe communicare non potuit, quæ morte exstinguebatur. Petrus quoque episcopalem auctoritatem

ad Romanos Episcopos transtulit, & præterea capitis prærogativam, id est, jus universalis regiminis confusum cum episcopali gradu. Alioqui, nisi successio isthæc auctoritatis à Paulo derivatæ admittatur, ægrè ac ne vix quidem explicari potest formula illa quam à temporibus Nicolai I. id est octingentis ferè abhinc annis summi Pontifices usurpant cùm aut excommunicatione reos defigunt, aut à peccatis clementer absolvunt. Vtrumque enim se Petri & Pauli auctoritate decernere testantur. quod nisi ex successione Pauli in episcopatu interpretationem recipiat, frigidius dictum videbitur. Labores enim ad erudiendam fundandamque Ecclesiam Romanam à Paulo suscepti, & fusus in urbe Roma cruor, ut ad sedis dignitatem augendam ornandamque maximè confecerunt, ita ad auctoritatem impertiendam nihil aut parum pertinere videntur.

XXI. Hanc auctoritatis à Petro & Paulo deductæ communionem impressæ octingentis abhinc annis in bullis plumbeis utriusque Apostoli imagines testantur, Paulo ad dexteram Petri collocato: unde præcipui quoque honoris Paulo impensi argumenta quidam trahunt. Absurdè. Quod enim latus dextrum videtur, si Pauli imago cum Petri imagine compare-

tur, est latus sinistrum, si referatur ad inspicientes. Ex qua relatione sæpe metendus est honoris gradus in conventibus publicis. Hinc profectum ut Episcopus in parte chori sedeat quæ dextra est ingredientibus, & tamen respondet cornu sinistro altaris. In quo sinistrum & dextrum latum nuncupamus respectu habito ad divini numinis præsentiam, ac si Dei majestas ibi federet, veluti super Cherubim, ut in veteri instrumento, vel Christi corpus vultu ad populum obverso ibi confisteret. Olim eadem ratio habita est cum loca assignarentur in Ecclesia viris & mulieribus. Pars enim dextra viris data, sinistra mulieribus, inspecta ingressus ad templum positione; ut patet ex antiquis inscriptionibus. Idem observatur quotidie in Gallia, in solenni magistratum cœtu, cum ad Ecclesias conveniunt. Qui enim apud eos eminentiores, locum chori dextrum, qui respondet cornu sinistro altaris, ut dixi, occupant: reliqui verò sinistrum latus, quod respondet cornu altaris dextro. Ex hac quoque ratione ingressus tractum ut in auditorio publico senatum sive Parliamentorum Galliæ, Præsides id latus occupent quod sinistrum est, si confusus ordo à personis sedentium ducatur: quod tamen respondet lateri dextro ad-

stantis cœtus. Quod splendidius eminet Rege in Senatu Parisiensi sedente pro tribunali. Ad ejus namque sinistram confident Pares Franciæ ecclesiastici, quibus præcipuus honos defertur; Duces verò dextram occupant: quæ latera vices mutant habita adstantium ratione, ita ut eorum dexteræ respondeat ordo Parium ecclesiasticorum. Aliud obtinebat in antiquis synodis generalibus; ubi proposita in medio confessu sacrosancta evangelia vices Christi præsentis gerebant; ad cujus dexteram Legati summi Pontificis confidebant, quæ tamen ingredientibus erat sinistra. Posset isthæc observatio variis testimoniis ex antiquitate petitis in utramque partem illustrari, nisi satius esset ex præsentis usu confirmasse locum imagini Pauli in bullis plumbeis destinatum secundum esse censendum, priorem obtinente Petro ratione primatus, ut decebat.

XXII. Ex iis quæ huc usque proposuimus apertissimè consequitur assertum à recentiore dogma in eo peccare quòd duo capita Petrum & Paulum in Ecclesia Romana *ex æquo* constituere videatur. Duo capita sive duo Episcopi ferri possunt ex mente veterum & mediæ ætatis auctorum, & ex eo qui hodie viget formularum usu. Sed additamentum illud, *ex æquo*, spon-

gia deleri debet, vel potius cauterio inuri; quia primum, quem in regimine universalis Ecclesiæ solus Petrus obtinuit ex ore ipso Christi, per indebitam comparisonem cum primatu Pauli, qui versabatur in solo ecclesiasticæ institutionis magisterio, ut loquitur Maximus Taurinensis, penitus labefactat.

Quare non solum à traditione antiquorum patrum alienam, sed etiam juri divino contrariam propositionem illam cenfeo.

D I S S E R T A T I O

De discrimine clericorum & laicorum ex jure divino, & de forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia.

C A P V T P R I M V M.

I. **E**CCLESIAE Christianæ corpus in duas præcipuas partes ab antiquis divitum fuit, in clericos scilicet atque laicos. Nec dubitandum puto quin hæc nomina, Græcæ cum sint originis, ab ipsis Apostolorum temporibus ex Græcarum scripturarum usu inducta fuerint. Eorum mentio frequens in canonibus apostolicis, quorum vetustas & auctoritas in

oriente commendata est. Germanæ Ignatii Antiocheni epistolæ quas Vossius edidit è codice Florentino, in hoc capite ab aliis editionibus non diversæ, clericorum & laïcorum vocibus utuntur; quemadmodum & Origenes tum alibi, tum in loco qui prolatus est hoc capite. Recepta fuit in occidente Græcanica isthæc appellatio; ut patet ex Tertulliano, cujus testimonia expendentur capite sequenti. Vnde facile fuit Cypriano admissum à decessoribus suis clericorum nomen frequentare, ut facit epist. xxxiii. lxxvi. & alibi. Nicænæ synodi auctoritate firmatus deinde harum vocum usus in posteros manavit. Clericos habes in canone secundo, & laïcos in quinto. Quam clericorum appellationem iis passim tributam ætate sua qui ministrorum vicem implebant in Ecclesia catholica adnotavit Constantinus M. apud Eusebium lib. x. hist. cap. vii.

II. Ea Christiani nominis distinctio, verbis originis Græcæ significata, ut levem fortè in laici explicatione difficultatem præferat, sic operosam & non contemnendam in clericorum nomenclatura discutienda. Sed antequam hoc aggrediamur, proponenda est quæ veteribus placuit clericorum definitio. Constantinus Imp. in l. ii. Cod. Theodos. De Episc. &

Apud Euseb. lib. 10. hist. c. 7. Cler. sic illos explicat : *Qui divino cultui ministeria religionis impendunt.* In rescripto ejusdem Principis ad Anulinum eadem sententia exprimitur his verbis : *Quare eos qui in provincia tuæ fidei concredita , in Ecclesia catholica cui Cæcilianus præest , huic sanctæ religioni sedulò inserviunt , quos clericos nominare solent , ab omnibus omnino communibus & civilibus reip. ministeriis immunes ac solutos volo.* Veræ nominum istorum origines intelligi poterunt , tum ex antiquorum interpretatione , tum ex nostra. Sed priùs aliqua in antecessum præmittenda sunt.

III. Solenne fuit olim agros devictarum gentium inter duces atque milites victoris exercitus sorte jacta partiri. Vnde factum ut agri portio illa quæ cuique sortitò contingebat , *κληῆς* sive fors diceretur. Quare quando terræ illius Chananæ à Deo posteris Abrahami promissæ partitio instituta est inter duodecim tribus , ut tota illa divisio *κληροχία* dicta est apud septuaginta interpretes , sic quæ singulis familiis pars agri sorte obtigit , *κληῆς* sive fors dicta est. Eadem ratione quæ singulis Lacedæmoniorum civibus agri Laconici portio à Lycurgo assignata est , *κληῆς* dictam fuisse Plutarchus adnotavit. Illud idem nomen obtinuit apud Athenienses

quæ unicuique è civibus pars agri man-
cupii jure possidenda per legem agrariam
tributa est, ut observat Aristoteles. Quo
exemplo quas à devictis populis ereptas
agrorum partes victores Vandali in se
translulerunt, sortes sive κλήρως Vanda-
lorum dictas docuit Procopius.

IV. Verùm ut omissis exterarum gen-
tium moribus, ad Iudæorum instituta re-
deamus, unde loquendi usus ad Christia-
nos derivatus est, satis nota sunt apud
septuaginta interpretes loca illa scriptura-
rum in quibus cleri significatio singulo-
rum civium hereditatem & soli possessio-
nem demonstrat. Inter cetera, Geneseos
cap. XLIX. Issachar dicitur *requiescens in-
ter cleros*, id est, tranquillè in patrimonii
sui possessione degens. Sic *Iudicum* v.
Debbora indignationem suam adversus
Rubenitas exprimens quòd à pugna se
subducerent, lares suos colendo, negle-
cta publicæ rei cura, *Quare*, inquit, *ha-
bitas inter duos cleros ne audias sibilos gre-
gum?* Ex qua loquendi formula explican-
dus est vexatus ille variis eruditorum in-
terpretationibus psalmi Davidici LXVII.
locus: *Si dormiatis inter medios cleros,
pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora
dorsi ejus in pallore auri.* Significat enim
tam sollicitam fore Dei pro Israëliti po-

puli tuitione curam ut tranquillè intra patrimonii quisque sui terminos securus conquiescere possit, statu rerum suarum adeo florente ut non cedat splendori candentis columbæ, quæ cum ipso fulgore argenti & auri contendit. Possent plura hujus significationis testimonia adduci, ni satius esset progredi ad ulteriora.

V. Diximus divisam fuisse regionem Chananæam duodecim tribubus, relicta Levitica tribu absque ulla agri assignatione. Verumtamen cum Deus illam sui cultus ministerio reservasset, se ipsum illius sortem *κληρον* atque hereditatem fore pronuntiavit Numer. xviii. & Deuteron. xvi. Quare ut Levitici generis familiæ haberent unde se commodè exhibere possent, decimas frugum à reliquis tribubus Deo pendendas, unà cum victimarum partibus, illis delegavit Deus. Itaque & jura illi ut domino à populo Israëlitico debita fuerunt pro sorte & hereditate Leviticæ tribus. Vnde profectus est ille loquendi modus apud Davidem psal. xv. qui licet ex alia tribu, eò quòd eximie & præ ceteris divino cultui se devovisset, Deum agnoscit ut hereditatis suæ partem, *Dominus pars hereditatis meæ*, ac si esset per spiritum ex Levitica tribu. Ad illud exemplum tum Leviticæ tribus, tum pio-

rum hominum, qui apud Christianos divinis ministeriis erant specialiter mancipati, Dominum sibi pro sorte & clero agnoscendum profitebantur. unde clerici dicti. Hæc interpretatio hausta est ex Hieronymo in epistola ad Nepotianum: *Igitur clericus, qui Christi servit Ecclesie, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim κληρὸς Græcè, sors Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors id est pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum & funiculus hereditatis ejus, nec accipio partem inter ceteras tribus, sed quasi Levita & sacerdos vivo de decimis, & altari serviens, altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, &*

nudam crucem nudus sequar. Ex quo Hieronymi loco docemur clericorum Ecclesiæ inde nomen ductum quòd Dominus sit eorum pars, eò quòd se illius cultui manciparunt, ut jam monui. Quod autem inde colligit illos ex eo jus quæsitum habere ex decimis & ex altari vivendi, atque adeo necessum esse ut his sint contenti, confirmatum quoque est canonicis Carthaginensibus & ab Augustino, aliisque à patribus traditum. qua de re alibi.

VI. Isidorus Hispalensis ad originationem ab Hieronymo prolatam aliam adjungit lib. VII. origin. cap. XII. clericos nempe dictos quòd Matthias primus ab Apostolis sorte adlectus sit in ecclesiasticum ordinem. quod ex Augustino mutuatus est in psal. LXVII. *Cleros & clericos hinc appellatos puto qui sunt in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.* Id sanè nominis etymon frigidum videri posset, nisi observatione sequenti adjuvetur, quæ docebit ex sortitione Matthiæ non ineleganter trahi posse clericorum originem. Sed alio tramite ducenda est quam factum fuit hactenus. Certum est *Actor. cap. i.* jactas sortes ut Deus consilium suum

aperiret quis è duobus Barsaba & Matthia in Iudæ quondam Apostoli locum cooptandus esset, sortemque Matthiæ contigisse. Dubium non est quin fors ista peracta fuerit more illo qui usurpatus fuerat in terræ divisione. Conjecta sunt scilicet in urnam duorum nomina schedis inscripta, atque in alteram urnam binæ schedæ immissæ; quarum altera vacua, altera nomine *Apostolus* inscripta. Eductis deinde ex utraque urna binis schedis, nomen Matthiæ cum nomine apostolatus emerfit. quod his verbis Lucas significat: *Cecidit fors super Matthiam*, ἐπευσεν ὁ κληρὸς. Adeum modum David sacerdotum functiones sorte distribuerat 1. *Paralip.* xxiv. Quare sacerdotes sorte illa destinatos Iosephus vocat κληρωτοὺς δὲ χειρεῖς. Quod enim Dei ministerium adtingebat, illius iudicio per sortes iactas committi congruum esse videbatur. Qui sensus etiam gentilium animis infederat, ut patet ex Platone sexto de legibus; qui docet illa quæ ad sacra pertinent, Dei forti & divinæ fortunæ, θεῖα πύχη, permittenda esse. Itaque fors illa in Matthia pro divini numinis iudicio sumitur. Porro Dei gratia & iudicio clericos ad Christianam Ecclesiam adlegendos pro divini cultus ministerio docent confertim veteres; atque in eo syna-

gogæ & Levitici generis cum Ecclesia catholica & ejus ministris constituunt discrimen. Augustinus : *Deus non ex genere carnis & sanguinis, sicut erat primum secundum ordinem Aaron, sed sicut oportebat in testamento novo, ubi secundum ordinem Melchisedech summus sacerdos est Christus, pro cuiusque merito quod in eo divina gratia contulerit, Levitas & sacerdotes eligit.* Scriptor sermonis de unctione chrismatis inter opera Cypriani : *Nec sunt hereditarie successiones Pontificum, vel uni Levitica tribui ministeria assignata, sed de omni tribu, gente, & lingua, quos dignos & idoneos divina probat electio, secundum vitæ, non generis, meritum statuit sacerdotes.* Quod elegantissimis verbis Leo I. significat sermone secundo in die anniversario assumptionis suæ. *Cum hujus divini sacerdotii sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem currit, nec quod caro & sanguis creavit eligitur, sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos rectores Ecclesia accipit quos spiritus sanctus præparavit, ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cælestis gratiæ gignat antistitem.* Quare de clericis exemplo

exemplo Matthiae dici poterit, eos iudicio Dei ad ministerium assumptos, fortem sive κληρον super eos cecidisse, atque adeo rectè clericorum nomen illis inditum.

VII. Attamen, ut verum fatear, ex ipsis scripturae verbis petenda est, absque ullis conjecturarum anfractibus, clerici nominis origo. Κληρον non solum significat res soli hereditarias, ut monuimus, sed quicquid alicui obvenit, sive munus aut functio publica ad quam se aliquis adiungit, in qua à reliquis secernitur. Vnde duo harum sortium genera inveniuntur in scriptura, *sortes sanctorum*, quæ pertinent ad omnes Christianos, qui ex speciali veri Dei cultu à paganis distinguuntur, ut cap. I. epistolæ ad Colossenses: εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τοῦ ἁγίων ἐν τῷ φωτί. Pars sortis sanctorum in luce sunt Christiani, qui lucem habent comitem, in quo differre eos à Iudæis insinuat Apostolus: qui quidem pars quoque sortis erant à gentilibus segregati, ut significatur Deuteronom. xxxii. Sed immergi erant tenebris post promulgatum evangelium.

VIII. Eodem sensu explicandus est Petri Apostoli locus I. Pet. v. *non dominantes in clero*, ὡς μὴ κατακυριεύοντες τοῦ κλήρου, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. Μα-

net enim Ecclesiæ rectores ut fidelium gregem placidè regant, nec dominandi fastu in eos turgeant, sed se ipsos in vitæ emendatæ exemplum præbeant. Quare cleri hoc loco gregem universum Christianorum significant, non autem solum clericorum ordinem; quamvis ad eos quoque specialiter accommodari possit, qui sunt pars præcipua gregis sive cleri. Vnde ad clericos hunc locum transtulerunt veteres nonnulli. Oecumenius: Κληρον ὁ πῖνεν σύστημα χαλεπὸν ὡς περὶ τοὺς ἡμεῖς.

I X. Sed alia est *sors ministerii*, quæ solos clericos respicit, & unde illis nomen est datum. Ejus mentio conceptis verbis habetur Actor. cap. i. ubi de substituendo in Iudæ locum aliquo agit Petrus. Ait quippe proditorem illum obtinuisse munus apostolatus, ἔλαχε τὸ κληρον τὸ ἀποστολῆς ταύτης; quam deinde ex Davidis psalmo juxta lxx. interpretes ὁπισκοπὴν id est episcopatum vocat. Sors ergo sive κληρον ministerii pertinet ad pastores eorumque ministros, quemadmodum sors sanctorum omnes Christianos complectitur. Videtur autem Lucas nomen illud κληρον ad ministerium Ecclesiæ significandum usurpasse, ductus auctoritate lxx. quos sequitur dum laudat veteris testamenti loca. Etenim Hieremias cap. xii. ubi Iudaicos

pastores ob negligentiam carpit, adjungit
 minas: οἱ κληροὶ αὐτῶν οὐκ ὠφελήσουσιν αὐ-
 τοῖς, cleri eorum non proderunt illis. ac si
 diceret munus illud publicum, quo à ce-
 teris secernuntur, non eis profuturum ut
 se à poenis commeritis subducant. Sanè
 veteres verba illa Hieremiæ, ob mune-
 rum similitudinem à Iudæo ministerio
 translata, corpori & ordini clericorum
 Ecclesiæ Christianæ accommodant. Ori-
 genes homilia septima in Hieremiam:
Hæc ante me alij exposuerunt. Et quia non
improbo interpretationem eorum, consentiens
eandem profero. Nos qui putamur aliquid
esse, id est, qui in clericatus vobis ordine
præsidemus, in tantum ut quidam de mi-
nori gradu ad hunc locum cupiant perveni-
re, nosse debetis non statim in eo salvandos
quia clerici sumus. Multi enim & Presby-
teri pereunt, & laici beatissimi reperiuntur.
 Epiphanius in epistola ad Ioannem Hie-
 rosolymitarum: Oportebat nos, dilectissime,
 clericatus honore non abuti in superbiam,
 sed custodia mandatorum Dei & observa-
 tione diligentissima hoc esse quod dicimur. Si
 enim sancta scriptura loquitur, cleri eorum
 non proderunt eis, quæ arrogantia clerica-
 tus conducere nobis poterit, qui non solum
 cogitatione & sensu, sed etiam sermone pec-
 camus. Hieronymus quoque in commen-

tario hujus loci : *Dicitur hoc & Ecclesiasticis. Quid enim eos juvare poterit Episcopi nomen & Presbyteri vel reliquus ordo ecclesiasticus, cum magis graventur dignitatibus suis, & potentes potenter tormenta patientur?*

X. Occasione hujus loci præmittendum non est, ab Hieronymo, non solum isthic, sed in commentarijs quoque ad Oseam & Abdiam, sacerdotes aliosque ministros vocari Ecclesiasticos. Ambrosio quoque tributus commentarius eadem voce utitur, tum in prima ad Timoth. cap. v i. tum in secunda cap. i i. *Ecclesiasticus*, inquit, *idcirco Deo se probat ut huic devotus officium impleat quod spondit, in Dei rebus sollicitus, à seculari negotio alienus.* Cujus appellationis causa non est inquirenda subtilius, quòd ipsa met se prodat ex vocabuli prolatione; nempe quia clerici ministerijs Ecclesie sunt addicti, sicut Palatini dicuntur in Codice qui militant in palatio. Si quis tamen aliquid sublimius sapere velit, poterit nomen istud arcessere ex loco Pauli ad Hebræos cap. x i i. ubi Apostolorum collegium fide & animo, quamvis non loco, conjunctorum vocat Ecclesiam primitivorum. Conversos enim Iudæos ait per fidem accessisse ad montem Sion

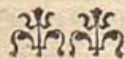
& cœlestem Hierusalem, ad conventum angelorum, & ad Ecclesiam primitivorum sive primogenitorum, qui sunt descripti in cœlis. Rectè de Apostolis hunc locum explicat Ambrosius: qui quidem cum primitias spiritus habuerint, (ut loquitur idem Paulus *Rom. viii.*) dicuntur *πρωτότοκοι* sive primitivi juxta Latinum interpretem, id est, primi per Christum regeneriti. Eorum autem nomina, etiam cum viverent, descripta erant in cœlo sive recensita in albo civium cœlestium ob jus civitatis illius adipiscendæ, quemadmodum primogeniti Israelitarum scripti erant in matricula & libro censuali civitatis suæ *Num. c. i.* Quare cum Episcopi succedant Apostolis, illorum corpus, adjunctis quoque ministris inferioris gradus, Ecclesia dici poterit eleganter ex auctoritate scripturarum, ut vulgò quoque vox illa usurpatur, & viri ipsi poterunt Ecclesiastici nuncupari juxta veterem usum quem secuti sunt Hieronymus & Ambrosius.

XI. Reliqua pars Ecclesiæ à Clericis distincta laicorum nomine comprehenditur, ut dixi, honesto quidem illo, non autem humili & abjecto, ut blaterant hæretici, quò hac quoque in re de fastu clericorum conquerendi occasionem cap-

tent. Laici dicuntur $\lambda\alpha\omicron\varsigma$ & $\lambda\alpha\omicron\varsigma$. Porro hac dictione significatur in scripturis ex versione LXX. populus Dei, quem ille sibi peculiarem & hereditarium fecit, segregatum à colluvie gentium, synagoga temporibus primùm, sed excellentiùs post evangelium promulgatum.

*Tertull. c. 7.
de exhort.
castit.*

XII. Quare clerici erunt in Ecclesia pars quidem populi illius selecti, sed præcipua, utpote quibus regendæ Ecclesiæ post Episcopos & ministros inferiores cura concredita est. Laici verò constituent alteram populi Christiani partem sub nomine generali $\lambda\alpha\omicron\varsigma$. Simile discrimen reperies in civitatibus Romanis; quæ duabus partibus constare dicuntur, ordine & plebe. Ordo significat Duumviros aliosque magistratus municipales & Decuriones. Plebis autem nomine reliquus civitatis populus designatur. Quare eleganter istud loquendi genus è foro transtulit in Ecclesiam Tertullianus; qui quos uno in loco clerum & laicos, altero ordinem & plebem vocat. *Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per ordinis confessum sanctificatus.*

CAPVT SECVNDVM.

I. **Q**VIN discreta sint munia populi & cleri divini juris auctoritate nemini dubium esse potest qui sobria mente scripturas sacras perlegerit. Vetus testamentum sacra omnia & legis interpretationem à Deo Leviticæ tribui reservata docet *Exod. xiii.* & passim, interdicta reliquis tribubus sacrificiorum functione. quod abundè testantur Core, Dathan, & Abiron terræ hiatu absorpti quòd ad hujus communionem functionis cum Aaronidis aspirarent *Numer. xvi.* & Ozias lepra percussus quòd se sacrificijs obeundis immiscuisset. Munus enim sacrorum ut ante legem Mosi ad primogenitos familiarum pertinebat, ita deinceps ad tribum Levi solam ex Dei jussu concessit. Nemo enim sibi honorem assu- mebat, sed qui vocatus erat à Deo tamquam Aaron; ut loquitur Paulus capite quinto ad Hebræos. Quo exemplo evangelii quoque status id exigebat ut quemadmodum non solvendæ legis sed implendæ causa promulgabatur, sacrorum rituum institutorum à Christo ministros atque eosdem perfectioris novæque doctrinæ magistros in Ecclesia constitueret.

F iij

Quod prudenter ille ac divino consilio perfecit, Apostolos seligendo, quibus regendæ Ecclesiæ munus concredidit, ut infra uberiùs docebimus. Porro quantopere à reliquis è populo Christiano secreti illi essent, Pauli verba demonstrant in capite primo epistolæ ad Romanos. Statim enim atque se Apostolum nominavit, adjungit, *segregatus in evangelium Dei, ἀφωρισμένος*. Etenim sicut Deus populum Israel dicitur, *ἀφωρισται*, secrevisse à reliquis populis *Levit. xx.* Paulum quoque apostolatus functioni addictum à reliquo populo Christiano secrevit & segregavit. Eadem locutione utitur Lucas *Actor. 111.* cùm de Paulo & Barnaba solenni more mittendis spiritus sancti mandata refert: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tuncque jejunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt eos.* Mystera quippe Christianæ religionis specialiter Apostolis, neque verò alijs, à Deo commissa sunt, teste Paulo *1. ad Cor. iv.* *Sic nos existimet homo ut ministros Dei & dispensatores mysteriorum Christi.* Quæ potestas deinde communicata est à spiritu sancto solis Episcopis, quos Apostoli institutis à se Ecclesiis præfecerunt, ut docet Lucas *Actor. 20.* *Attendite vobis &*

universo gregi in quo vos constituit spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei.

II. Hoc discrimen Ecclesiæ ministrorum à reliquis Ecclesiæ membris à Deo profectum conceptis verbis docet Paulus in epistola prima ad Corinthios cap. XII. Quamvis enim Ecclesiæ sit unum corpus eodem spiritu vegetatum, varijs tamen ex membris conflatur: quæ licet mutuum inter se consensum & consortium habeant, singula tamen membra suis quæquæ officijs destinata sunt, ut eleganter demonstrat Paulus. Deinde subjungit, posito illo membrorum discrimine: *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores &c.* Mox: *Numquid omnes Apostoli, numquid omnes Prophetæ, numquid omnes Doctores?* Eandem doctrinam ponit in epistola ad Ephesios cap. IV. & instituendæ in Ecclesiæ hujus potestatis causam exponit, similitudine corporis humani Ecclesiam significans. Nempe Apostolis & alijs pastoribus atque magistris injectum docet opus ministerij, ut fideles erudiant, Ecclesiam, quæ Christi corpus est, ædificantes, donec eos in fidei unitate & cognitione filij Dei ut viros firmis viribus instructos perficiant, & ad figuram ejus magnitudinis sive staturæ

quæ plenum & omnino perfectum Christi corpus decet, laboribus suis perducant. ἡλικία, *etas*, hic significat magnitudinem sive staturam, ut Matthæi sexto; & de ædificijs usurpatur, ut apud Vitruvium dicitur *etas ædificiorum*. Pauli ergo verba sunt: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*

III. His addere debemus manifestum, quod discrimen istud demonstrat, argumentum, scilicet ritu quodam sacro Episcopos ab Apostolis Christum imitantibus institutos, collato spiritu sancto per impositionem manuum, qua viri selecti Dei & Ecclesiæ ministerio consecrabantur. Testis Paulus in secunda epistola ad Timotheum cap. i. *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Ἐπίθεσις τῆς χειρὸς Pauli, qua Deum solenniter implorabat pro Timothei sacra inauguratione, conjunctam habuit gratiam, ejus nempe generis per quam velut igne divino suscitatum conf-

tanter & absque timore ullo in fide & dilectione permanere poterat & alios in officio retinere ; ut patet ex sequentibus verbis epistolæ. Meminit quoque ejusdem gratiæ Timotheo in ordinatione collatæ i. ad Timoth. cap. i v. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.* Paulus quidem manus imposuerat, sed adjuncto Presbyterorum cœtu, qui ad testandum assensum manus suas cum Episcopo conjungebant. Porro data fuerat gratia Timotheo, spiritu Dei Paulum & alios excitante ut illum in ordinem ecclesiasticum adlegerent, quemadmodum admonuit Paulus capite primo hujus epistolæ. quò respiciunt verba *per prophetiam*, quæ habentur hoc capite quarto; nempe præsignificatum fuisse per aliorum prophetiam manus consecrationis datum iri Timotheo. Etenim cùm divinum, & non humanum, esset quod Episcopis munus conferebatur, apostolicis illis temporibus Dei monitu & sancti spiritus interiori instinctu sacerdotes ordinandi designabantur, ut rectè observavit Chrysostomus ad caput illud primum. *Τότε ὅ ἐπεὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον ἐγένετο, καὶ ἀπὸ προφητείας ἐγένοντο οἱ ἱερεῖς.* Theophylactus: *τὸ παλαιὸν ἀπὸ προφητείας ἐγένοντο οἱ*

ἱερεῖς, τουτέστιν ἀπὸ πνεύματος ἁγίου. Sive καὶ πνεύματος ἀποχάλυψιν, ut explicat Oecumenius. Quare veteres ordinationem inter sacramenta recensuerunt æquè ac baptismum. Illam enim comparisonem tamquam seculo suo ab omnibus receptam urget Augustinus adversus Parmenianum, ut doceat semel adeptum sacer-

Lib. 2. c. 13. dotium amitti non posse. *Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud (baptismi) non amittitur, & illud (ordinationis) amittitur? Neutri sacramento injuria facienda est.*

I V. Sed cùm nulla sit Christiani pars dogmatis tam firmiter constituta quin homines profani eam suis insanis novitatibus convellere conati fuerint, in hanc iruerunt Vualdenses hæretici & qui nostra hac ætate eorum se vestigia premere gloriantur: quorum hæc est sententia, nullum esse discrimen inter laicos & clericos ex jure divino profectum, quin potius omnia laicis permessa quæ clericis, etiam quoad sacrorum ministerium. Illud autem ex eo præcipuè probant quòd sacerdotium sit penes fideles omnes, cùm Christianus populus sit non solum gens sancta, sed etiam *regale sacerdotium*, ut loquitur Petrus. Cui consentit Ioannes, qui cap. xx. Apocalypsis docet fideles à Christo

1. Pet. 2.

constitutos *sacerdotes & regnum*. Quæ loca
 cum ab antiquis patribus olim pertracta-
 ta sint, nulla nobis molestia in eorum in-
 terpretatione pertimescenda est. Vetu-
 stas Christiana duplex cognovit ut sacri-
 ficiorum sic sacerdotii genus, alterum
 commune & laxioris ambitus, alterum
 speciale & novo testamento proprium.
 Prioris illius species, orationes nempe,
 beneficiæ, & si qua ejusmodi quæ in
 scripturis novi testamenti victimarum &
 oblationum vocabulis continentur, cum
 antiquo legis statu communes Christiano
 sunt; præter quas, proprium hujus est
 sacrificium, quod inter ceteras muneris
 sui functiones sacerdotibus Christianis
 competit. Si quis laudes Deo fusas & pia
 fidelium opera sacrificiis accenseri dubi-
 tet, legat psalmos qui interpellant sacri-
 ficiū justitiæ & laudis aut epistolam ad
 Hebræos cap. XIII. quæ docet per Chri-
 stum nos offerre Deo sacrificium laudis,
 ἱστορίαν ἀνέσεως, scilicet fructum labiorum
 quæ nomen ejus confitentur. Ea verba
 cum desumpta sint ex Oseæ cap. XIV. qui
 vitulos labiorum eleganter vocat illas
 gratiarum actiones, ostendunt Iudæis at-
 que Christianis communes fuisse laudum
 victimas. *His autem sacrificiis promeretur*
Deus, ut statim subjungit auctor epistolæ.

V. Horum ratione sacrificiorum sacerdotes sunt Christiani omnes, teste Origine homil. i x. in caput x v i. Levitici, ubi pluribus verbis sententiam illam amplificando concludit: *Si membra mea ab omni concupiscentia carnis mortificavero, si mundus mihi crucifixus sit & ego mundo, holocaustum obtuli ad altare Dei, & ipse meae hostiae sacerdos efficior.* Quæ ratio fuit inducendi olim ritum unctionis in baptis-
mi celebratione, ut intelligerent Christiani eodem sacramento quo in filio Dei adoptabantur & Christum, qui Rex est atque Pontifex, induebant per spiritus sancti unctionem externo signo adumbratam, regiae quoque & sacerdotalis dignitatis esse participes. quæ utraque apud Iudæos chrismatis unctione conferebatur. Id docuit disertè, utens superioribus Petri verbis, auctor constitutionum apostolicarum lib. i i i. cap. x v. Et Origenes: *Omnes quicumque unguento sacri chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt; sicut & Petrus ad omnem dicit Ecclesiam.* Cui adjungemus Ambrosium lib. i v. de sacr. cap. i. qui rem in pauca egregiè contrahit: *Vnusquisque ungitur in sacerdotium, in regnum; sed spirituale regnum est & sacerdotium.* Planè quemadmodum Christiani dicuntur Reges, non propriè, sed

mysticè, idem iudicium ferendum est cum antiquis patribus de sacerdotio fidelium quod adipiscuntur in baptismo. Vnde Hieronymus adversus Luciferianos eleganter baptismum vocat sacerdotium laici.

VI. Vberius Augustinus enarrans locum Apocalypsis lib. xx. de civit. cap. x. *Erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis, non utique de solis Episcopis & Presbyteris dictum est, qui proprie jam vocantur in Ecclesia sacerdotes; sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt huius sacerdotis; de quibus Apostolus Petrus, plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium.* Elegantiùs eandem explicationem proponit Leo I. in sermone tertio de anniversario: *Omnes in Christo regeneratos crucis signum efficit Reges, sancti verò spiritus unctio consecrat sacerdotes; ut propter specialem nostri ministerii servitutem, universi spirituales & rationales Christiani agnoscant se regij generis & sacerdotalis officij esse consortes. Rationem verò subjungit cur Reges & Sacerdotes dicantur: Quid enim tam regium quàm subditum Deo animum corporis sui esse rectorem? Et quid tam sacerdotale quàm vovere Domino conscientiam puram, & immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre?*

VII. Non alienum erit his adju-
 gere, ex sacerdotij istius mystici & spiritua-
 lis dignitate fieri ut sacrificium incruen-
 tum mediatoris, quod à solis quidem sa-
 cerdotibus propriè dictis consecratur,
 ab Ecclesia, id est, ab universo fidelium
 cœtu, & Christi sponsa, quæ non habet
 maculam neque rugam, Deo offerri dica-
 tur; unde ex spiritus unitate mira fit rerum
 connexio, quam observavit Augustinus,
 ut tam ipse Christus per ipsam Ecclesiam
 quàm ipsa per ipsum offeratur. quod singu-
 li qui mysterijs intersunt, pro modulo suo
 quotidie præstare possunt, ut docent ver-
 ba canonis quæ recitantur in Missa. Porro
 fideles non tantum eo sensu dicuntur Re-
 ges quòd motus animi sui regere possint
 & debeant, ut docuit Clemens Alexan-
 drinus quinto Stromateon, quemadmo-
 dum de sapiente jactabant Stoici eum so-
 lum esse Regem, sed etiam quia sunt con-
 sortes ejusdem regni cum Christo, quem
 induerunt in baptismo, si in vincendis
 cupiditatibus regiones animos in hac vita
 gerant; ut *si compatiuntur, & conglorifi-
 centur*. Quare concludendum est sacerdo-
 tium illud regale quod Petrus Christia-
 nis tribuit non impedire quin aliud sit
 verum & proprium in Ecclesia sacerdo-
 tium à mystico illo distinctum; quemad-
 modum

modum in Deuteronomio cap. XIX. cum populus dicitur regale sacerdotium, non sequitur verum sacerdotium tribus Leviticæ cum populo communicatum.

VIII. Sed unus præcipuè opponitur Tertullianus, qui in libro de exhortatione cap. VII. laicos propriè sacerdotes facere videtur cum potestate offerendi & tingendi. Hæc sunt ejus verba: *Nonne & laici sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnum quoque nos & sacerdotes Deo & patri suo fecit. Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per ordinis confessum sanctificatus. Adeo ubi ecclesiastici ordinis non est confessus, & offers & tinguis & sacerdos es tibi solus. Sed ubi tres, Ecclesia est, licet laici.* Sic constituenda est lectio hujus loci in editione v. c. Rigaltij ex vetusto codice Agobardi. Qui Tertullianum nobis intentant, debent sanum illum ab ægro & in hæresim lapsio distinguere. Prius adversus hæreticorum novitates præscribens, & ordinationes eorum temerarias suggillans, ait eos laicis sacerdotalia munera injungere. Postea Montani pestifero afflatu impulsus, laicis ipsis sacerdotale munus vindicare videtur. Itaque si de ejus sententia, ut objicitur, disceptandum sit, priori admissa, secundam rejiciendam nullus dubitabit nisi hæ-

Lib. de præscript. c. 41.

reticus. Quamquam si æquo jure cum illo agere velimus, exaggeratam potius in ejus verbis sententiam quam putidum illud dogma deprehendemus. Rigidæ disciplinæ sectator, eandem laicis quam sacerdotibus monogamiæ fibulam imponere contendebat. Arripiebat quascunque argumentorum occasiones ad continentiae illius probandam necessitatem, qualem sacerdotes exercebant. Ideo sacerdotium laicis assererebat cum jure tingendi & offerendi, si abesset confessus ordinis ecclesiastici, nempe in ædibus privatis. Veritum sanè laicis baptizare, nisi necessitas extrema urgeat; ut docent ipse Tertullianus libro de baptismo cap. xviii. & Augustinus lib. ii. adversus Parmenianum cap. xiii. ea lege tamen ut si nulla cogente necessitate baptismum conferant, quamvis illicitè datus fuerit, valeat tamen, teste Augustino. Offerre verò nusquam licuit laicis, quod tamen ab ijs usurpari contendit Tertullianus. Sed ludit in ambiguo verbi. Offerre significat & corporis Christi consecrationem, quæ à solis sacerdotibus propriè dictis peragi potest. Rei verò consecratæ oblatio ex usu temporis illius fieri poterat à laicis intra ædes privatas. Quippe illis licitum erat ea tempestate corpus Christi, quod

in synaxi ab Episcopo acceptum reserva-
verant, deferre domum, ut ex eo com-
municarent ipsi cum familia, cui fumen-
dam quoque buccellam porrigebant. O-
blationem prius corporis dominici con-
ceptis verbis paterfamilias Deo patri ad
implorandam ejus opem per sacrificium
mediatoris agebat. In quo partem sacer-
dotii exequiebatur. Ac proinde cum of-
ferret & tingeret, inde concludit Ter-
tullianus laico, utpote sacerdoti, secun-
das nuptias esse interdictas. quod fusè
persequitur libro de monogamia cap.
VII.

IX. Attamen probationis genus illud
repellebatur à plerisque Montani secta-
toribus, qui sacerdotij improprie sumpti
à vero discrimen non ignorabant, ut ipse
indicat ejus libri cap. XII. *Cum extolli-*
mur, inquit, & inflamur adversus clerum,
tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacer-
dotes, quia sacerdotes nos Deo & patri fecit.
Cum ad peræquationem disciplinæ sacerdo-
talis provocamur, deponimus infulas, &
pares sumus. Legendum est, *impares su-*
mus, ut hæc ultima verba prioribus res-
pondeant. *Vnum, inquit, sumus, omnes*
sacerdotes. Ergo pares. Sed quando ex
illa æqualitate ad ejusdem disciplinæ de
monogamia peræquationem urgemur,

tunc cedimus infulis sacerdotalibus, & impares nos agnoscimus. Tunc scilicet differentiam utriusque sacerdotij profitebantur.

X. Restat ut videamus quid significet cum differentiam inter ordinem & plebem ait auctoritate Ecclesiæ constitutam, & honore per ordinis confessum sanctificato. In quo certum est illum servare hypothese, ut expugnet & callidè obtineat quod sibi proposuit. Enimverò si verba in eum sensum quem præferunt explicentur, differentiam illam ab Ecclesia manantem in confessus honore ponit, dissimulata interim, quamvis non negata, alia differentia quæ ex jure divino proficiscitur. Stabant laici in Ecclesia, sedebant Episcopi & Presbyteri. Hoc est quod inductum ait Ecclesiæ auctoritate, ideoque non esse quod externa illa specie dignitatis moveantur ne sacerdotium agnoscant in laicis. Discrimen autem illud quod in consecrandi potestate consistit egregiè dissimulat ut causæ suæ contrarium. Ex sola tingendi & offerendi potestate, quæ ab omnibus admittebatur, propositam monogamiæ necessitatem sequi putabat. Quod autem subjungit Tertullianus, *Vbi tres, Ecclesia est, licet laici*, desumptum ex regula juris, quæ tres colle-

gium facere dicit. Exempla autem domestica Ecclesiae habentur apud Paulum, qui Ecclesiam salutatur quae erat in Aquilae & Priscillae domo, Nymphae quoque sive Nymphodori Ecclesiam, & Philemonis, id est, eorum familiam, quae Christiana erat & Ecclesiam constituebat, quoniam pars erat Ecclesiae catholicae. Alioqui conventiculum esset, non Ecclesia.

CAPVT TERTIVM.

De forma regiminis à Christo instituta in Ecclesia.

I. ECCLESIASTICVS ordo in tres praecipuos gradus dividitur; quorum primum & supremum Episcopi obtinent, secundum Presbyteri, tertium Diaconi. quae discrimina divino & apostolico jure sunt instituta. Etenim cum Christus Ecclesiae suae, quam in terris relinquebat, curam non omitteret, debuit non solum internis illam beneficiis fovere, quae à capite in corpus profluerent, sed etiam certam quadam & prudenti regiminis externi specie in perpetuum duratura aspectabile corpus illud administrare. Non defuit huic officio tam necessario. Constituit quippe in Ecclesia ad eam regendam quos ex om-

G iij

ni Iudæorum coetu elegit Apostolos, eosque plenissima ad hoc opus arduum auctoritate benignius instruxit. Ea porrò cum destinata esset ad mentes hominum in hoc vitæ ærumnosæ decursu ad beatitudinem aliquando adipiscendam dirigendas, non solum per doctrinæ Christianæ eruditionem, sed etiam per sacras expiationes & censuram divinam, quæ rebellium animos percelleret, spiritualis esse debebat. Ejus generis fuit potestas illa quam Christus Apostolis suis tradidit: quæ variis in locis evangelii descripta, inde hauriri debet, ut vera ejus cognitione imbui possimus. Non diffiteor quin res apertissima sit, si à cavillationibus ingenii, quas diversarum partium factiones peperere, bona fide abstineretur. Sed in tam abrupta adversus veritatem animorum contumacia difficile est illam à mendaciis obstrepentibus vindicare. Quæ tamen difficultas cum non peratur ex re ipsa, propositum meum de illa paucis differendi non retardabit. Id autem ut apertius fieri possit, quæ prolixis disputationibus implicatur potius quam docetur regiminis istius forma, compendio verborum in tres aut quatuor articulos conjicienda est & astruenda juxta generalem sacrae scripturæ & veterum patrum traditionem.

II. Christus Dominus noster Apostolis omnibus & singulis in solidum Ecclesiam suam fundandam, docendam, & regendam commisit, ea tamen lege adjecta ut Petrus inter eos primatum gereret & caput esset collegii illius apostolici, eo fine scilicet ut præter communem cum aliis curam, unitatis conservandæ in exercendo regimine sollicitudo præcipuè & specialiter illi competeret. Ideoque ut consilium illud Apostolis significaret, Petrum Christus veluti petram atque fundamentum ad Ecclesiam ædificandam constituit. Præterea sermone ad illum coram ceteris specialiter directo, claves Ecclesiæ postmodum ipsi tradendas spon- dit cum potestate ligandi atque solvendi. Quæ pollicitatio Petro facta ad ceteros quoque Apostolos pertinebat & ad Ecclesiam universam ejusque pastores in futurum præficiendos, scilicet ut scirent omnes pontificii potestatem semper cum Petri Ecclesiæ capitis communione & unitate retinendam; ad quod ipse præcipuè cum potestate ligandi contumaces huic unitati cogere posset.

III. Executio quæ hanc pollicitationem secuta est, Apostolis ipsi, atque adeo Petro ex illis uni, potestatem plenam antea promissam contulit. Sed pau-

lò pòst seorsim auctoritas pascendi universi gregis Petro concessa est. Quibus verbis promissa Petro capitis potestas pro tuenda unitate in universalis Ecclesiæ regimine illi præ ceteris indulta est. Aliquid enim specialiter datum necesse est intelligi per sententiam Domini ter repetitam post acceptam communiter eandem cum aliis potestatem.

Ceteri quippe Apostoli sic una potestate instructi sunt in solidum ut ejus inter se divisionem faciendam & verbis Domini & ex operis mandati natura non ignorent. Præceperat Christus ut irent ipsi, & universi orbis homines personaliter instituerent. Porro cùm singuli terras omnes peragrarare non possent, executio mandati divisione provinciarum inter se facta illis aggredienda erat. quæ tamen partitio non impediabat quin solidum jus administrationis penes unumquemque remaneret. Illo verò jure uti poterant etiam in alienis provinciis, si aut proprii Apostoli absentia aut Ecclesiæ utilitas eam curam exposceret. Quod simile est tutorum potestati quos testator liberis suis plures testamento dedit. Tutelæ jus in solidum singulis competit in caput liberorum, atque adeo in patrimonii administratione. Sed si sparsum sit patrimonium per varias

regiones, vel alias quoque ob causas, administratio dividi potest inter tutores: qui propterea non amittent jus illud solidum & commune quod habent in tutela gerenda, licet testator quoque uni è tutoribus specialem administrationis curam contulerit. Sanè compertum est Apostolos orbis regiones inter se divisisse, spiritu sancto eos ad partium assignationem excitante, ut postea ostendemus. Petrus quoque partem sibi excolendam assumpsit, quemadmodum & Paulus & reliqui Apostoli præstiterunt. Sed Petrus, præter specialem sibi assignatam partem, universum gregem à Christo pascendum & in unitate regendum suscepit.

IV. Quare dicendum est, ex Christi instituto regiminis ecclesiastici formam hanc esse ut diversis pastoribus committatur, quorum unus sit caput collegii ad tuendam unitatem; id est, ut politicorum verbis res explicetur, status Ecclesiæ est monarchicus ex aristocratico regimine temperatus.

V. Antequam verò auctoritas illa ad regimen perpetuum Ecclesiæ proponatur, distinguenda sunt privilegia personalia Apostolis concessa, quæ illorum obitu extincta sunt, à potestate reali quæ in successores eorum manavit. Hæc pri-

vilegia in eo versabantur quòd Apostoli à Christo ipso in collegium allekti erant excepto Matthia, quòd testes fuerunt eorum quæ docuit & mirabilium rerum quas patravit, quòd à spiritu sancto in veræ fidei professione eruditi, nec fallere nec falli poterant in docendis populis tum verbo tum scripto. Quartam quæ adhiberi solet notam, de prædicando per universum orbem evangelio, inferius discutiendam remitto.

V I. His demptis, reliqua omnis quæ Apostolis collata est à Christo auctoritas, ut penitus necessaria est ad Ecclesiæ continuum regimen, ita in successores Apostolorum universa pertransiit. Hujus conferendæ pollicitatio Christi præcessit, quam deinde suo tempore executio subsequuta est. Consilium suum de constituenda Ecclesiæ & ejus regimine, quandiu Ecclesia perseveraret, aperuit verbis illis notissimis directis ad Petrum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævallebunt adversus eam. Tibi dabo claves regni cælorum; & quodcunque ligaveris super terram, ligatum erit & in cælis; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Oratio ista ad Petrum directæ, qua Ecclesiæ ædificandæ & regendæ con-

filium proponitur, duos continet articulos; alterum de potestate danda, quæ clavium traditione futura significatur; alterum de modo illius tradendæ.

VII. Quod ad primum attinet, in dubium vocari non debet quin potestas conferenda ad omnes pertineret Apostolos: quoniam cum ad Ecclesiæ administrationem selecti fuissent à Christo, fieri non potest quin de illa quam habituri erant parte eo in munere Dominus cogitaverit; sicut apertè docent Cyprianus, Hieronymus, Optatus, Augustinus, & veteres omnes, qui pollicitationem Petro factam omnes Apostolos respicere asseverant. Quod attinet ad secundum, certum est ex iisdem illis auctoribus magnam huius pollicitationis partem respicere Petrum præ ceteris Apostolis, ex eo quòd illa quæ reliquis confertur auctoritas promittitur verbis ad Petrum directis, quibus ipse quoque petra, ut fundamentum Ecclesiæ futurum, nuncupatur. In quo singulariter unitatis Ecclesiæ mysterium adnotavit Cyprianus & alii eum secuti, hoc nempe fuisse consilium Christi differentis in adloquendo singulariter Petro eique promittenda quæ communis illi futura erat cum collegis suis auctoritate ut unitatem ab uno incipientem demonstra-

ret, scirentque omnes Apostoli & eorum successores sic esse fundandam per diversas regiones Ecclesiam ut nihil discreparet ab unitate; cuius primus ille unus erat origo, radix, & prima fundamenti petra, quemadmodum rectè observavit Optatus Milevitanus.

VIII. Quod promiserat Christus, apud Matthæum, se facturum aliquando, partim perfecit antequam excederet è vivis, data eximia illa eucharistiæ conficiendæ Apostolis omnibus potestate. Post resurrectionem verò, plenam apostolicam auctoritatem collegio Apostolorum contulit, servato eodem discrimine quod in pollicitatione adnotavimus. Postquam in eos insufflasset, formula solenni usus dixit: *Accipite spiritum sanctum. Sicut misi me vivens pater, ita & ego mitto vos. Euntes in universum mundum, prædicate evangelium omni creaturæ. Quorum remiseritis peccata, remissa sunt; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis continetur universa auctoritas necessaria ad regendam Ecclesiam, quæ ad Episcopos Apostolorum successores manavit, jus docendi evangelium, administrandi baptismum, & in eo consignandi ad dandum spiritum sanctum, (quæ duo conjungi debebant, ut discimus ex Actis) jus ligandi

five retinendi peccata, id est, censuris adversus reos utendi, potestas quoque solvendi tum à censuris ipsis, tum à peccatis, & postremò auctoritas mittendi alios ad idem ministerium implendum, quemadmodum Christus missus fuerat à patre cum eadem substituendi potestate. in quo consistit jus ordinationis. Attamen noluit Dominus Petrum prætermittere quin eum quoque solum alloqueretur in executione promissi quod ad eum solum directum fuerat. Quare Christus triplici interrogatione Petrum provocatum, an se amaret, ter pascendi oves & agnos suos potestate ornavit. Non dubitant veteres quin hæc pascendi gregem auctoritas, quæ omnia regiminis episcopalis munia uno verbo complectitur, verbis quoque illis cum Apostolis communicata fuerit, sed ita ut mysterium unitatis ab uno profectæ conservaretur, ut superiùs monuimus. Hoc significare voluit Innocentius I. cùm ait episcopatum exordium sumpsisse à Petro, & post eum Leo primus; quoniam ejus institutio promissa fuit Petro, & eo pacto ad ceteros Apostolos manavit. Pari quidem præditi erant consortio honoris & potestatis cum Petro; sed hæc initium sumit à Petro ut unitas Ecclesiæ demonstraretur, sicut loquitur Cyprianus, & ut capite constituto,

schismatis tollatur occasio, quemadmodum loquitur Hieronymus. Quare sicut in Apostolos nullum cadere poterat erroris aut schismatis periculum, atque adeo nullæ contra illos censuræ locum habere poterant, nulla quoque Petro in illos competebat judiciaria auctoritas. Ad illud solum tenebantur, ut quas fundabant Ecclesias subjicerent unitati & petrae primariæ adjungerent, ne alioqui schismaticæ essent, ut monuit Optatus.

IX. Hic quæri potest an saltem in mittendis Apostolis jus aliquod ex vi primatus Petro competeret. Quod in eam incidit discussionem quam nos facturos monuimus, an jus per universum orbem prædicandi, quod Apostolis collatum fuit, sit privilegium personale, an verò sit potestas realis. Omnibus persuasum video hanc potestatem in Petro fuisse ordinariam, quæ transeat in successores, in aliis verò Apostolis fuisse extraordinariam sive delegatam, quæ morte illorum extincta fuerit. Quæ distinctio potestatis extraordinariæ & ordinariæ cum nullo scripturæ fundamento nitatur, imò verò disertis illius verbis repugnet, quæ de omnibus in commune Apostolis loquitur, nos, ut puto, veriorem & faciliorem insitemus viam in hac difficultate solvenda. Existimamus ergo

potestatem docendi per universum orbem
toti Apostolorum collegio concessam &
singulis è collegio. Quatenus universitati
competit, remansit in Ecclesia penes Epis-
coporum collegium, & præcipuè penes
collegii præsidem. Quatenus autem sin-
gulis Apostolis erat data, eorum morte
extincta fuit.

X. Ista definitione posita, superest ut
respondeatur quæstioni propositæ, an Pe-
tro jus competeret mittendi aliquem ex
Apostolis, etiam invitum. Quæ inutilis
omnino est quæstio; nec dubitari potest
quin cui totum competit, partem aliquam
sibi eligere possit. Vt autem istæ dissen-
sionum occasiones præciderentur, pru-
denter provincias inter se partiti sunt
Apostoli, præcipuè cum nullus eorum
posset omnes peragrarè. Exemplo autem
isto missiones in barbaricas regiones, id
est, extra Romani imperii terminos fi-
tas, synodus Constantinopolitana refer-
vavit iis Episcopis qui earum curam gere-
re solebant, scilicet præcipuis thronis er-
ga provincias suis tractibus viciniore. Ea
de causa Alexandrinus Episcopus Æthio-
piæ consulebat, Antiochenus Indiarum
Ecclesiis. Cæsariensis in Cappadocia ma-
joris Armeniæ Ecclesias ordinabat. quod
jus deinde, post subjectam Constantino-

litanæ sedi Cæsaream, in illam devolutum est. Romanus jure patriarchico occidentis quoque provincias in barbarico constitutas curabat; quamvis jure primatus omnibus consulere posset, saltem negligentibus suum officium reliquis Patriarchis.

XI. Sed ut ad primum consilium Christi in Ecclesiæ regimine instituendo redeamus, ex superius dictis patet collatam collegio Apostolorum regendi auctoritatem, ea lege ut Petrus præesset Ecclesiæ unitati, eamque custodiret. Defunctis autem Apostolis non est eversa semel constituti regiminis forma & nova substituta; præcipuè cum prior illa necessaria non esset temporibus Apostolorum, nisi quatenus intererat formam regiminis semel constituere quæ in perpetuum esset observanda. Itaque in Episcopis quos Apostoli in locum suum substituerunt debet vigere idem administrationis & regiminis status. Rerum summa & infallibilis potestas erit in collegio Episcoporum conjuncto cum præside unitatis. Hac est enim sententia horum verborum, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, id est, adversus Ecclesiam ædificatam supra petram, conjunctam nempe & adhærentem petrae
sive

sive præsidi unitatis. Porro cum Petrus fuerit constitutus à Domino petra & caput unitatis Ecclesiæ, sine dubio is Episcopus qui Petri locum possidebit, dignitatem quoque & auctoritatem capitis in se suscipiet. Locus autem Petri est Ecclesia Romana, ut inter ceteros disertè docuit Cyprianus. Ex quo sequitur in Episcopo Romano residere primatum in Ecclesiæ regimine à Christo constitutum. Quare poterit ille ex officio & vi potestatis sibi collatæ unitatem tueri, erudiendo ignaros, & contumaces ligando sive censuris percellendo, cujuscunque sint conditionis, sive Episcopi & clerici, sive laici. Unitas autem violari potest aut hæresi aut schismate. Exerere ergo poterit potestatem illam in his unitatis scissionibus: quæ tamen si à parte Ecclesiæ non contemnenda fiant, ut majori cum fructu remedia adhibeantur, adhibita Episcoporum synodo, quæ collegium universum repræsentat, docendi sunt qui errant, & corrigendi nisi resipiscant, Petri Apostoli exemplo, qui eam formam secutus est in controversia dirimenda de servandis ritibus legalibus. Eadem quoque distinctione adhibita Leo primus post damnatam à se cum synodo Romana Eutychianam hæresim Legatos suos in Orientem missos mo-

*vide lib. 5.
De concord.
cap. 8. §. 3.*

nuit ut communionem negarent iis Episcopis qui suæ sententiæ subscribere nolent; si autem magna pars Episcoporum refragaretur, tum à Marciano Imperatore synodum generalem cogendam peterent, in qua renitentes doceri possent.

XII. Augustinus ait Petrum Ecclesiæ personam repræsentasse quando illi datæ sunt claves quæ tunc sunt datæ Ecclesiæ, Caietanus & alii aiunt datas Ecclesiæ, id est, in Ecclesiæ utilitatem. quæ explicatio est frigida. Gerson ait datas Ecclesiæ fontaliter, ut Ecclesia eas deinde daret Petro & reliquis. quæ falsa, quia potestas spiritualis data est tantum ministris principaliter. Coeffeteau ait datas Ecclesiæ, id est, Petro & ejus successoribus. quæ sapit stylum curiæ Romanæ. Mihi videtur datam Petro potestatem, quia repræsentabat Ecclesiam ob primatum inter discipulos, inquit Augustinus, datam ergo Ecclesiæ, id est, corpori mystico Christi, quod constat ex Episcopis & plebe fidelibus. Ecclesia est plebs sacerdoti adunata, inquit Cyprianus. Data est ergo potestas Petro principaliter, & in eo omnibus Apostolis & Episcopis in perpetuum, ut eam in Ecclesiæ unitate exerceant; extra quam unitatem potestas illa spiritualis esse non potest. Data Ecclesiæ, quæ eligit mini-

stros & ordinat, & statim potestas hic data à Christo communicatur ordinibus. Claves datæ Petro, ceteris deinde communicandæ, ut ait Optatus.

*Vide Cas-
sian. lib. 3.
de incarnat.
cap. 12.*

XIII. Pares honore & potestate Apostoli. Variè hoc intelligitur. Bellarminus quoad amplitudinem in subditos pares, sed inter se impares quoad modum regiminis, quod soli Petro commissum est. Puta pares fuisse inter se in omnibus, regimen quoque illis commissum quoad servandam unitatem. Sed in executione paris illius potestatis tenebantur Apostoli fundare Ecclesias in unitate; cujus caput cum esset Petrus, illius communioni eas subicere tenebantur, ut docet Optatus. Ceterum ipsi unitatem quoque conservabant, violatores corrigendo, ut fecit Paulus in epistola ad Corinthios. Quod manavit in Episcopos, qui jus idem habent, ita tamen ut singuli & universi ab unitate capitis pendeant.

Statim atque Christus doctrinam suam propalare incepit, multos habuit sectatores, qui discipuli vocantur generali nomine in evangelio. Ex eorum numero duodecim selegit perpetuos sibi comites futuros, individuos in comitatu & in convictu, ut loquitur Tertullianus. Eorum nomina recensent Evangelistæ Matth. x.

Marci *iii.* & Lucæ *vi.* Verba Matthæi:
Duodecim Apostolorum hæc sunt nomina. Pri-
mus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater
eius, Iacob Zebedæi, & Ioannes frater eius, Phi-
lippus, & Bartholomæus, Thomas, & Mat-
thæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Lebbeus
cognominatus Thaddæus, (qui Iudas Iacobi
*dicitur Lucæ *vi.*) Simon Cananæus, & Iudas*
Isariotes, qui & tradidit illum, id est, Chri-
stum. Illos verò per gradus veluti quos-
dam ad plenam apostolatus functionem
evexit; cuius præcipuæ partes ad tempus
suscitati è mortuis Christi cùm pertine-
rent, integram tunc potestatem illis con-
tulit. Interim verò præsens & in homi-
num convictu degens, in rudimentis &
veluti tyrociniis quibusdam apostolatus
eos exercuit, augendo illos ipso Aposto-
lorum nomine; cuius origo non aliunde
petenda est quàm ex usu Græcanicæ lin-
guæ apud Iudæos Hellenistas, qui Missos
cum mandatis ἀποσολοις vocabant, quos
*Legatos Latinè dixeris, ut *iii.* Reg.*
*cap. *xiv.* ex septuaginta interpretum ver-*
*sione redditur *Apostolus*, qui Hebraicè*
אֲפֹסְטָלִים. Quæ dictio in Thalmudicis libris
eos significat qui decimas atque alia per-
cipiebant, & ad Levitas deferebant; qui
dicuntur ἀποδοχῆς sive susceptores in edic-
to Augusti ad Asiæ civitates, & eorum

functio *ἀποστολή* apud Iulianum in epistola ad Iudæos & apud Epiphanium. quod nomen mansit post urbis excidium. Nam Patriarcharum in dispersione constitutorum assessores vocabantur *ἀπόστολοι*, teste Epiphanio. In codice Theodos. tit. De Iudæis, Apostoli vocantur qui summam pecuniæ à Synagogis exactam ad Patriarchas suos reportabant. Christus itaque quos mittere decreverat velut Legatos ad mandata sua in populos perferenda fructumque castigatæ vitæ velut decimas ad se reportandum Apostolos dixit; qui Christi legatione fungebantur, ut loquitur Paulus. Porro Apostoli dictionem *ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν* derivatam non solum docet Grammatica, sed etiam verba Marci cap.

III. *Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ᾧσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν.*

XIV. Duodecim numero eligit Christus, quoniam spiritale regnum extructurus exprimere voluit reipublicæ Iudaicæ imaginem, quò clariùs appareret regni æterni promissiones in ipso solidè impletas. Sicut enim tribus duodecim, ita duodecim erant phylarchæ eximia dignitate, ad quam alludunt verba Christi Matthæi xix. & Lucæ xxii. quemadmodum docuit vir eruditissimus Hugo Grotius in adnotatis ad caput decimum Matthæi & alibi. Proceres seu

capita cuiusque tribus (ideo dicti phylarchæ) in veteri statu regni Israelitici proximè ad regiam maiestatem accedebant, & in publicis cœtibus juxta ejus solium sedebant in sellis curulibus. Vnde Christus in judicando confessuros secum Apostolos in duodecim sedibus pollicetur Matthæi xix. Enimverò quoniam in regno Israelitico duo primi loci erant τριφυλάρχων tribuum Iudæ & Iosephi, hos honores videtur deposcere Salome filiis suis Iacobo & Ioanni, petens ut alter sedeat à dextris, alter à sinistris in regno Christi, Matthæi xx. Quamquam autem ob duplicem Iosephi liberorum portionem factæ erant tribus tredecim, solent tamen plerunque nominari duodecim Actor. xx. Iacobi i. quia Levitica nullas habebat sedes seorsim, ac proinde nec proprium μεριδάρχων.

XV. Diximus Apostolos initio electos à Christo, scilicet ut testes essent vitæ, doctrinæ, & resurrectionis ejus, Ioannis xv. *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Adde Actor. i. & x. Vnde Paulus se Apostolum prædicat quia vidit Iesum Christum Dominum nostrum. Rectè igitur Tertullianus in libro de pudicitia ait Apostolos assumptos à Christo ut

1. Cor. 9.

testes omnium gestorum essent. Idem de præf.

cript. cap. xx. *Quis integræ mentis credere potest aliquid eos ignorasse quos magistros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in discipulatu, in convictu?* Paulinus Nolanus epist. xi. *Quia Apostoli in orbem terrarum mittendi forent ad omnium gentium informationem, non auribus tantum sed & oculis prædicandam fidem capere debebant; ut quod firmitus didicissent, constantius edocerent.* Primus gradus potestatis quam Christus illis contulit substituit in eo ut intra Palæstinæ fines Iudæos ad melioris vitæ susceptionem hortarentur & ad Christum audiendum pertraherent, à qua accepturi essent cetera quæ ad salutem & regnum cœleste, quod proximum erat, ipsis erant necessaria, addita potestate miracula patrandi ad obsecrationem eorum quæ docebant. Deinde verò gustum quendam illis dedit pleni quod exercere aliquando debebant magisterii, verbis illis celebratissimis quibus post professionem de divinitate Christi editam à Petro, hujus fidem eximio præmio rependit, & consilium suum de constituendo in futurum Ecclesiæ suæ regimine aperuit. Matthæi xvi. *Beatus es Simon Bar-Iona; quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præ-*

Matth. 10.
& Marc. 3.

valebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.

XVI. Pro aperta & libera nominis sui confessione à Petro facta voluit Christus illi reponere aliquid sublime quoddam Ecclesiam quoque suam pertineret, quæ fidei illi potissimum inniti debebat. Quod ut perficiat, orditur à mutatione nominis; adeo ut qui Simon Bar-Ionæ proprio & familiari nomine vocabatur, esset in posterum Cephassive Petrus; communicato illi nomine appellativo Christi, qui petra dicitur & lapis angularis ædificiî spiritualis. Ex illa communione nominis voluit intelligi asciscendum Petrum in societatem illius ædificiî construendi, & in eo opere dirigendo proximum à Christo, & auctoritate ab eo derivata principalem administrum futurum. Quod non ex conjecturis ducitur, sed ex ipsis evangelii verbis. Rationem enim redditurus Christus cur novum Petri nomen contulisset his verbis, *Tu es Petrus*, subjungit: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, id est, te præcipuum Ecclesiæ ædificandæ fundamentum asciscam, tibi ut præcipuæ post petram Christum petra Ecclesia innitetur. Quod ab ejus soliditate recedet, corruet

ædificium; nec poterit primariæ & angulâri Christi petra conjungi quod nexum non fuerit cum secunda illa petra quæ toti ædificio velut fundamentum proximum à Christo substernitur.

Sanè proposito mutati nominis conveniebat ut novitatis hujus ratio aperiretur. Ita de Abrahamo dictum quando ex Abram factus est Abraham: *Nomen tuum erit* Gen. 17.

Abraham, quia patrem te multarum gentium constitui. Sic de Iacobo: *Israel erit nomen tuum.* Gen. 32. &

Nam ut principem te geris apud angelos & ho- 35.

mines. Eodem modo Christus ait: Petrus à me nominaris, quia eris quasi petra in ædificio Ecclesiæ. Observandum hic est Christum Syriaca lingua locutum, qua nomen *Cephas* Simoni indidit, ut docet Ioannes cap. 1. ubi statim à vocatione promissa est Simoni nominis mutatio, quæ postea apud Matthæum exhibetur: *Tu es Simon filius Ionæ. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Eadem illa vox *Cephas* Syriacè & petram significat & hominem Petrum. Hieronymus in caput secundum ad Galatas: *Non quòd aliud significet Petrus, aliud Cephas; sed quòd nos Latine & Græcè petram vocamus, Hebræi & Syri propter linguæ inter se viciniam Cepham nuncupent.* Quare non est quòd existimemus Petrum esse nomen appellativum à petra ductum,

ut Ciceronem à cicere, Lentulum à lente; quamvis aliter visum fuerit Augustino ob non expensam istam Hieronymi animadversionem; sed est nomen proprium, translatum cum sua significatione in sermonem Græcum. Rectè autem Matthæus vel ejus Græcus interpret, Ioannes quoque, vocis Hebrææ genus mutavere, quia vir petra dici non poterat salva Græci sermonis regula. Ex eadem consideratione factum ut super petram ædificari dicatur Ecclesia, non autem supra Petrum, quia dictio *πέτρος* usitatè non significabat quod Christus volebat indicatum, nempe saxum tale super quod aliquid ædificari soleat. Quare mutatio generis facta est eleganter & opportunè in lingua Græca, cum eadem dictio *Cephas* retineatur in Syriaco sermone.

XVII. Quisnam verò sit futurus effectus hujus pollicitationis, explicat Matthæus sequentibus verbis, Petro scilicet tradendas regni cœlestis claves, ut earum ministerio ligare possit & solvere, claudere & recludere, omnemque ministerium apostolici partes pleno jure & speciali, quamvis non solus, exercere. De quo postea agetur; & docebitur Christum implevisse quod hic sponderat, data Apostolis omnibus & Petro auctoritate apostolica.

lica, cum eo discrimine quod hic significatur.

XVIII. Hæc quidem interpretatio satis aperta est. Sed in negotio tanti momenti necesse est ut vetusta patrum traditione fulciatur, ne videamur novam doctrinam orbi Christiano invehere, ut contra sui animi sensum novatores conqueri solent. Quod abundè cū præstitum fuerit à viris eruditis, nos pauca veterum testimonia seligemus, quæ universalis Ecclesiæ mentem manifestiùs aperiunt. Sanè ex isto Matthæi & altero Ioannis loco colligere patres Petrum constitutum fuisse à Christo apostolici cœtus caput, principem, & coryphæum, remanente apud Christum eximia illa & suprema capitis dignitate & auctoritate. de quo copiosè egimus suprā. Petrus autem ea ratione caput dicebatur qua Samuel dicebat Saullem factum fuisse caput in tribubus Israel i. Reg. xv. Et Esaias cap. vii. Rasin vocat caput Damasci, & filium Romeliæ caput; velut à Pacato Drepanio Præfectus dicitur provinciæ caput, & vir caput mulieris ab Apostolo; ut significetur *Ephes. 5.* præcipua quædam auctoritas juxta subiectam materiam in eo qui dicitur caput.

XIX. Chrysostomus homilia secunda in psalmum quinquagesimum. ὁ ἄλος ὁ

ἐκκλησίαις, ὁ κρηπὶς τῆ πίστεως, ἡ κεφαλὴ τῆ
 ἐν τῷ ἀποστόλων ὁ Πέτρος. *Columna illa Eccle-*
sia, illa fidei basis, illud apostolici chori caput
Petrus. Philippus Cælestini Legatus sy-
 nodum Ephesinam alloquens, *Non igno-*
rat, inquit, *vestra beatitudo totius fidei vel*
etiam Apostolorum caput esse beatum Apostolum
Petrum. οὐκ ἀγνοεῖ ὑμεῖς ἡ μακαριότης ὅτι ἡ
 κεφαλὴ ὅλης τῆ πίστεως ἡ τῷ ἀποστόλων ὁ μακα-
 ρίος Πέτρος ἀπόστολος. quod relatum est in
 acta synodi absque cujusquam intercessio-
 ne. Caput Apostolorum dicitur quoque
 ab Optato Milevitano, Hieronymo, &
 primatum vel principatum apostolatus ge-
 nere ab Augustino.

XX. Optatus Milevitanus Episcopus
 libro secundo adversus Parmenianum eo
 verbo utitur, & rationem ejus appella-
 tionis profert, scilicet ut Apostoli scirent
 Ecclesias in unitate cum Petro fundandas
 & regendas, eumque schismaticum & a
 compage corporis alienum qui propriam
 sibi Ecclesiam & à capitis sive Petri com-
 munionem alienam vindicaret. *Negare non*
potes scire te in urbe Roma Petro primo cathe-
dram episcopalem esse collatam, in qua sederet
omnium Apostolorum caput Petrus, unde & Co-
phas appellatus est; in qua una cathedra unitas
ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singu-
las sibi quisque defenderent; ut jam schismatici

us & peccator esset qui contra generalem cathedram alteram collocaret. In quo loco expendendo amolienda est macula qua solet aspergi à novatoribus Optatus ignorationis linguæ Hebrææ, ac si putasset Cephā ductum esse à dictione Græca κεφαλή. Hoc tantum voluit, Cephā dictum à Christo, sive petram, cui collegii apostolici moles compaginari deberet. Quamvis nihil quoque vetet quin ad nominum in sono similitudines alluserit, Cephæ cum κεφαλή, quæ in rei significatione congruebant. Quod à Gregorio Nazianzeno & aliis Græcis usurpatur in voce πάχα; quam licet ab Hebræo *Phase* ductam non ignorent, ad passionem Christi significandam retulerunt, ἀπὸ τοῦ πάσχειν, quia & sonus verborum & rei mysticæ significatio in idem congruebant.

XXI. Sed ad sententiam Optati ut redeamus, tria præcipua docet, quæ non à catholicis solum sed neque à Parmeniano Donatista negari posse contendebat, à Christo unam solam cathedram constitutam in Ecclesia; eamque Petro collatam in urbe Roma, qui hac ratione factus est caput Apostolorum, porro unitatem ab omnibus Apostolis servandam in illa una cathedra; ne si ab ejus unitate recedentes in Ecclesiis ædificandis aliam ca-

thedram constituerent, schismatici & peccatores haberentur. Nullum erat periculum ne scissa unitate Ecclesiae Apostoli proprias sibi Ecclesias defenderent se junctas à communione Petri. Sed regiminis semel constituti forma exposcebat ut sciremus Apostolos quoque ipsos huic regulæ à Christo præscriptæ subditos fuisse. Pares quidem in ceteris erant Petro, sed in retinenda unitate eum respicere debebant ut totius collegii caput & rectorem unitatis, quemadmodum uberius explicabitur.

XXII. Unitatis itaque retinendæ in corpore universo necessitas cum à Christo caput instituendum exposceret, id ille pro sua divina sapientia præstitit; sicut docuit Optatus, & disertè quoque Hieronymus libro primo adversus Iovinianum: *At dicis, super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni celorum accipiant, & æquo super eos Ecclesiae fortitudo solidetur, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio.* Christus itaque inter duodecim illos Petrum selegit, caputque collegii apostolici constituit, ut schismatum occasionibus sublatis, unitas Ecclesiae servaretur, tum ab Apostolis, sed præcipuè ab Episcopis

eorum successoribus, qui hac singulari capituli potestate indigebant. Porro hæc capituli auctoritas non impendebat quin ex æquo super omnes Apostolos Ecclesiæ fortitudo solidata esset, ut observat Hieronymus, cum fideles superædificati dicantur super fundamentum Apostolorum, licet in eo prima esset, post lapidem angularem, Petri immobilis petra. Egregie nugæ agunt qui ex priore Hieronymiani loci clausula secundum evertunt, vel è contrario, cum utraque à viro cordato proferatur, qui pugnantia inter se eadem periodo non concluderet. Caput Apostolorum est Petrus cum potestate diffidia & unitatis scissiones amoliendi. in quo specialis illi cura præ ceteris Apostolis mandatur. Ex æquo tamen super omnes Apostolos Ecclesiæ soliditas constituitur; quia pariter erant consortio potestatis præditi, ut inferius dicetur. *Ephes. 2.*

XXIII. Sed æqualitatem Apostolorum & præcipuum jus Petri huiusque doctrinæ originem ex evangelio petitam docebit nos vestitior Oprato & Hieronymo Cyprianus, cuius hæc sunt verba: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claves regni cælorum;*

& quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis. Et eidem post resurrectionem suam dicit. *Pasce oves meas.* Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat, *Sicut misit me pater, & ego mitto vos, accipite spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittentur ei, si cui tenueritis, tenebitur, tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno (Petro) incipientem sua auctoritate disposuit.* Hoc erant utique & ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Sed exordium ab unitate profisciscitur, ut Ecclesia una monstretur. Ex quo loco disertè habetur Christum auctoritate sua disposuisse originem unitatis in Petro, non solum ut Ecclesiam unam esse demonstraret, sed ut unitatis quoque retinendæ modum institueret, ædificata supra petram Ecclesia, & data illi specialiter pascendarum ovium cura, ut docent prima hujus loci verba. Quibus consentiunt ista ejusdem auctoris epist. LXXIII. ad Iubaianum: *Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, ut inde unitatis originem institueret potestatem istam dedit, ut id solveretur in cælis quod ille solvisset in terris.* Horum verborum & sententiæ Cypriani explicationem non aliunde sumere debemus quàm ex Optato & Hieronymo, qui docent ad Apostolos

Apostolos quoque pertinuisse ut unitatem cum Petro, qui origo illius & caput institutus erat à Christo, sibi necessario retinendam esse scirent.

XXIV. Sed excipies pari quoque consortio honoris & potestatis præditos fuisse Apostolos ex mente Cypriani. quod capitis auctoritatem imminuere videtur. Non me latent quas Turrecremata, Caetanum, Bellarminus, & alij in expedienda ista difficultate distinctiones adhibuerunt: quarum præcipua hæc est, pares illos fuisse quoad amplitudinem rerum gerendarum, sed non in modo & ordine agendi, id est, ut illi explicant, singulos Apostolos plenissimam habuisse potestatem in omnes Christianos, sed inter se fuisse impares, quoniam Petrus erat caput ceterorum. Attamen si quid in rebus istis video, contraria via ineunda est ad mentem Cypriani felicius & facilius percipiendam. Pares erant in consortio ejusdem potestatis, tum in fundandis Ecclesiis, tum in iis erudiendis atque regendis. Etenim non solum Ecclesias singuli instituebant, sed etiam docebant & regebant, schismata & divisiones tollendo, ut fecit Paulus in Ecclesia Corinthiorum, & hæreticos excommunicando, ut Hymenæum & Phygellum. In quo pares erant Petro, qui

suas quoque speciales Ecclesias fundaverat, & jure sibi cum singulis Apostolis communi regere poterat. Itaque super omnes ex equo Ecclesiae fortitudo solidata erat, ut docuit Hieronymus. Præterea pares erant in apostolatu, etiam inter se, cum neminem illorum Petrus nec ligare posset nec solvere ob speciale privilegium quo in vera fide fuerant à Spiritu sancto confirmati. Alioqui si ab officio desciscere per hæreses aut schismata potuissent, Petrus eos coëgisset ne turbarent unitatem. Id solum supererat Petro collato cum Apostolis, quòd esset caput unitatis, adeoque tenerentur Apostoli particulares Ecclesias subjicere huic unitati, ut docuit Optatus, cujus specialis custodia in universa Ecclesia erat penes Petrum. Vno verbo res ista comprehendi potest. Pares Apostoli inter se & in apostolatu; sed ratione habita ad unitatem Ecclesiarum servandam Petrus eximio jure & præcipuo erat caput unitatis, adeoque sub illo respectu erat caput Apostolorum.

XXV. Quòd si quis præfractè contendat Cyprianum significare Apostolos omnino inter se pares absque ullo discrimine, neque ratione unitatis retinendæ, neque alia ulla ex causa, is agnoscat se refragari Cypriano, qui manifestè docet

dispositam fuisse à Christo originem unitatis in Petro, ædificando Ecclesiam super illam petram, & oves pascendas illi committendo. Si respondeat in eo reperiri inæqualitatem quandam, reponam tamen agnitam à Cypriano, qui, excepto illo casu, in ceteris pares facit Apostolos. Vnde quemadmodum Optatus Petrum nuncupavit caput Apostolorum, sic Augustinus, Cypriani in lectione assiduus, dixit Petrum gessisse primatum inter discipulos. Et alibi declarat in eo fuisse apostolatus principatum. Si quis modum loquendi qui est apud Cyprianum disertè conscriptus, pares fuisse, sed cum aliquo discrimine in origine unitatis, concoquere vel conciliare non possit, vel etiam Hieronymi verba, ita super omnes ex æquo solidatam fuisse Ecclesiam ut Petrus fuerit caput pro tollenda schismatum occasione, loquatur ergo ille talis apertius cum Leone primo epist. LVIII. qui superiores sententias sic expressit: *Inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis; & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est ut omnibus præmineret.*

XXVI. Porò cum primatus istius originem ducamus à verbis evangelij, necesse est in eorum significationem penitus

*Enarrat. x.
in Psal. 108.
Tract. 124.
in Ioan.*

inspicere & veterem traditionem in eis interpretandis sectari. In re quippe tanti momenti, quæ regimen Ecclesiæ perpetuum respicit, ingenio indulgere & conjecturis factiones in hac materia subortas fovere alienum est à pij & sinceri viri officio. Neque aliquid consequetur qui hac via grassabitur, cum divina Christi constitutio ad nos pervenire non possit nisi cum scripturarum auctoritate & earum interpretatione, quam vetusta & inconcussa traditio conservavit, ut docuit Vincentius Lirinensis.

Primatum itaque veteres ex eo deducunt quòd Christus Petrum constituerit petram & fundamentum Ecclesiæ ædificandæ, quòd illi claves regni cœlorum traditurum sponderit, easque pollicitationes executus fuerit quando ei pascendum gregem commisit.

XXVII. Sanè per petram juxta literalis sensus proprietatem universa Ecclesia, tum in occidente, tum in oriente, semper Petrum intellexit, neque ullus e patribus hanc interpretationem rejecit: imò verò omnes & singuli illam ut veram & genuinam amplexi sunt. Huic quidem receptæ ab omnibus explicationi superstruere alias quæ huic primæ & universali non officerent aliqui tentarunt, ut

Origenes & Ambrosius ; qui ad literalem sensum , quem ipsi quoque ponunt , moralem adjungere , ad omnes fideles ea verba trahendo. Sic Epiphanius & alij , post agnitum petrae proprium sensum de ipsa Petri persona , alium quoque non ineleganter invexerunt explicandi & non evertendi primi causa , scilicet de confessione fidei à Petro facta. Qua de re inferius agemus , & de Augustini sententia , postquam literalem illam interpretationem citatis veterum testimoniis adstruxerimus.

XXXIII. Origenes homilia vi. in caput xii. Exodi : *Vide magno illi Ecclesiae fundamento & petrae solidissimae, super quam Christus fundavit Ecclesiam , quid dicatur à Domino : Modicae , inquit , fidei , quare dubitasti ?* Item libro quinto in epistolam ad Romanos cap. vi. *Petro cum summa rerum de pascendis ovibus traderetur , & super ipsum velut super petram fundaretur Ecclesia , nullius confessio virtutis ab eo nisi caritas exigitur.* Idem apud Eusebium libro vi. hist. eccl. cap. xxv. Πέτρος ὃ ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χεῖρ τοῦ Ἐκκλησίας , ἧς πύλαι ἁδου & κατὰ σου. *Petrus , super quem aedificata est Christi Ecclesia , contra quam inferorum portae non praevallebunt.*

Basilii libro secundo contra Eunomium
I iij

miam, ut doceret appellationibus nomi-
nium non solas rerum substantias sed pra-
cipue proprietates designari, hoc exem-
plo disputationem suam illustrat. ὅταν γὰρ
ἀκούσωμεν πέτρον, ὃ τ' ὄσιον αὐτ' νοῶμεν ἐν
τ' ὀνόματος, ἀλλὰ τ' ἰδιωματῶν αὐτοῦ
θεωρεῖται τ' ἐννοίαν ὁρτυπούμεθα. εὐθὺς γὰρ ἐν
φωνῇ ταύτης νοοῦμεν πέτρον τ' ἰωνᾶ, τ' ἐν
βηθσαῖδᾳ, τ' ἀδελφὸν ἀνδρέου, τ' ἀπὸ ἀλίου
ἐκ τ' διακονίας τ' ἀποστολῆς περικληθέντα, τοὺς
διὰ πίστεως ὑπερῶν ἐφ' ἑαυτὸν τ' οἰκοδομὴν τ' ἐκ
κλησίας δεξάμενον. Hinc est ut cum Petrum,
nomen videlicet hoc audiamus, non substantiam
ejus intelligamus, sed earum, proprietatum qua-
rum circa ipsum inspicuntur sensum concipimus. Il-
lico enim per hanc vocem intelligimus Iona fi-
lium, qui fuit ex Bethsaida, Andreae fra-
trem, qui ex piscatore in apostolatus ministe-
rium vocatus est; qui quoniam fide praesta-
bat, Ecclesiae aedificationem in se ipsum recepit.

To. I. pag.
869.

Idem ad caput secundum Esaiae ad ver-
ba illa, Erit in novissimis diebus manifestus
mons Domini, postquam ostendisset super
Apostolos tamquam supra montem aedi-
ficatam Ecclesiam, id peculiariter tribuit
Petro. Ἐν τ' ὄρων ἡμεῖς τ' πέτρος, ἐφ' ἧς τ' πέτρος
ἐποηγεῖσθαι τοὺς κύριος οἰκοδομήσιν αὐτῶν τ' ἐκκλη-
σίαν. Unus ex montibus erat Petrus; super
quam petram pollicitus fuerat Dominus suam
se aedificaturum Ecclesiam.

Gregorius Nazianzenus oratione xxvi. Pag. 453.

ὁρᾷς τὴν Χεῖρ τοῦ μαθητῶν πάντων ὄντων ὑψηλῶν
καὶ τὴν ἐκλογὴν ἀξίων, ὃ μὲν πέτρα καλεῖται, καὶ οὗτος
θεμελίος τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται. *Vides quem-*
admodum ex Christi discipulis, magnis utique
omnibus & excelsis, atque electione dignis, hic
petra vocetur, atque Ecclesiae fundamenta in
fidem suam accipiat.

Chrysostomus sæpe Petrum vocat fun-
damentum Ecclesiae & primum atque co-
ryphæum apostolici cœtus, ut libro ad
eos qui scandalizati sunt. πρώτον τῶν ἀπο- Pag. 968.

στόλων, καὶ κρηπίδα τῆς ἐκκλησίας, τὸν κορυφαῖον
καὶ χεῖρ τοῦ μαθητῶν. *Primum Apostolorum, fun-*
damentum Ecclesiae, principem cœtus discipu-
lorum. Sermone primo de decem millium
debitore. πέτρος ὁ καὶ χεῖρ τοῦ ἀποστόλων κερυ- Pag. 6.

φαῖος, τὸ εἶδος τῶν μαθητῶν, ὁ εἶδος τῆς ἐκκλησίας,
τὸ στέγασμα τῆς πίστεως, ὃ καὶ ὁμολογίας θεμελίος,
ὃ καὶ οἰκουμένης ἀλιεύς. *Petrus chori Apostolo-*
rum princeps, os discipulorum, columna Eccle-
siae, firmamentum fidei, confessionis fundamen-
tum, orbis terrarum piscator. Idem homilia
quarta de verbis Esaia. τίς ὁ πέτρος ἢ κρη- Pag. 369.

πίς τῆς ἐκκλησίας. *Quid autem Petrus basis*
Ecclesiae? Item homilia secunda in psal-
mum quinquagesimum. ὁ εἶδος τῆς ἐκκλη- Pag. 1004.
σίας, ἢ κρηπίς τῆς πίστεως, ἢ κεφαλὴ καὶ χεῖρ τοῦ
ἀποστόλων, ὁ πέτρος. *Columna illa Ecclesiae, illa*
fidei basis, illud apostolici chori caput, Petrus.

Heic Mar-
ca admo-
nuit viden-
dum esse lo-
cum & e-
mendan-
dum.

Illustris est Epiphaniij locus in Ancora-
to cap. ix. ἔδει τὸν παῖδα τὸν ἀποστόλων τὸ πέ-
τραν τὴν περεάν, ἐφ' ἧς ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοῦ ἀνοδ-
μηται, καὶ πύλαι ἁΐδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
πύλαι γὰρ ἁΐδου αἱ ἀρέσεις καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι. καὶ
πάντα γὰρ τέτοια ἐν αὐτῇ ἐπερεώθη ἡ πίστις, καὶ
τὰ λαβόντι τὴν κλεῖν τὸν οὐρανῶν, ἐν τῷ λύοντι ὅτι
τῆς γῆς, καὶ δέοντι ἐν τῷ οὐρανῷ. Sic enim ei qui
inter Apostolos primus esset consentaneum erat,
solidæ inquam illi petrae supra quam est Eccle-
sia Dei fundata, & portæ inferi non prævale-
bunt illi. quarum portarum nomine hæreses &
hæreseon conditores intelliguntur. Omnibus quip-
pe modis in eo stabilita fides est qui cæli cla-
ves accepit, qui & in terra solvit & ligat in
cælo.

Cyrillus Alexandrinus libro primo in
Ioannem cap. i. pag. 131. σίμωνα μὲν οὐκέτι
καλεῖσθαι συλχαρεῖ. φερωνύμως γὰρ ἀπὸ τῆς πέτρας
μετωνόμαζε πέτρον. ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἔμελλε τὴν αὐτῆς
θεμελιοῦ ἐκκλησίαν. Simonem eum jam non
vocari patitur; sed congrua similitudine Pe-
trum à petra vocari placuit, putà super quem
fundaturus erat suam Ecclesiam.

Asterius Amaseæ Episcopus, cujus ube-
riorem locum alium inferiùs ponemus,
in oratione de Petro & Paulo. αὐτὸς τε
οὐκ ἁμῶς ἀπῆλθε, οὐδὲ ἀγέραςτος. μαχα-
ρειος γὰρ ὀνομασθεὶς πατρὶς ὁ ὄντως μαχαρίου, πέ-
τρα καλεῖται τῆς πίστεως, καὶ θεμελίος καὶ ὑπο-

Pag. 143.

Ἐξ ὧν ὁ Χρῆστος ἐκκλησίαν. Ille verò haud
indonatus abiit ac sine præmio; quin potius ab
eo beatus nuncupatus qui eximie beatus est,
fidei petra appellatur, fundamentumque ac ba-
sis Dei Ecclesiæ.

XXIX. In eandem sententiam con-
spirant patres Latini vetustiores. Tertul-
lianus libro de præscriptionibus cap. XXI.
*Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ
petram dictum, claves regni cælorum consecu-
tum, & alligandi in cælis & in terris pote-
statem.*

Cyprianus epistola LXXI. *Petrus, quem
primum Dominus elegit, & super quem ædifi-
cavit Ecclesiam. Idem epistola XL. Deus
unus est, & Christus unus, & una Ecclesiâ, &
cathedra una super Petrum Domini voce fun-
data. Et alibi.*

Hieronymus libro primo adversus Pe-
lagianos cap. IV. & in caput XV I. Mat-
thæi: *Secundum metaphoram petræ rectè di-
citur ei: Ædificabo Ecclesiam meam super te.*

Zeno Veronensis Episcopus in sermo-
ne de circumcissione: *Non sine ratione Si-
moni, super quem ædificavit Ecclesiam Chri-
stus, Petrus nomen imposuit.*

Hilarius Episcopus Pictaviensis cano-
ne XV I. in Matthæum: *O in nuncupatione
novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dig-
naque ædificatione illius petra quæ infernas*

leges & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolveret. O beatus cœli janitor, cuius arbitrio claves æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cœlo, ut quæ in terris aut ligata ſint aut ſoluta, ſtatuti ejuſdem conditionem obtineant & in cœlo. Idem in pſalmum cxxx i. Petrum, cui ſuperius claves regni cœlorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat, aduerſus quam portæ inferi nihil prævalerent, qui quæ in terra vel ſolviffet vel ligaffet, ea in cœlis vel ſoluta perſisterent vel ligata. Et in pſalmum cxli. Adeo ut & firma ſuperædificandæ in ea Eccleſiæ petra trepidaret.

Ambroſius in verſibus ab Auguſtino laudatis: Hoc ipſa petra Eccleſiæ canendo culpam diluit. Idem ad caput xxi. Lucæ, ad illa verba, Ego rogavi pro te, ait: Eidem autem ſuprà dicenti, Tu es Chriſtus filius Dei vivi, reſpondet: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Ergo cui propria auctoritate regnum dabat, huius fidem firmare non poterat; quem petram dicit, firmamentum Eccleſiæ iudicavit.

Auguſtinus in pſalmo contra partem Donati, loquens de cathedra Petri in Romana Eccleſia: Hæceſt illa petra quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Idem ſermone xv. de ſanctis: Petrum itaque ſan-

damentum Ecclesiae Dominus nominavit, & ideo dignè fundamentum Ecclesia colit, supra quod ecclesiastici aedificij altitudo consurgit. Sed de illius sententia statim dicemus.

Leo I. sermone secundo in anniversario die assumptionis suae. *Manet ergo dispositio veritatis; & beatus Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans, suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit. Sic enim praeteris est ordinatus ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni caelorum janitor constituitur, dum ligandorum solvendorumque arbiter mansura etiam in caelis judiciorum suorum definitione praeficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus mysteria nosceremus.*

Auctor libri de vocatione gentium lib. II. cap. XXVIII. de Petro ait. *Hanc fortissimam petram, quae ab illa principali petra communionem & virtutis sumpsit & nominis.*

XXX. Hac interpretatione posita ut vera & genuina & a constanti traditione manante, facile est demonstrare superimpositas alias non nocere veritati. Origenes quippe postquam docuit Petrum esse petram illam cui Ecclesiae aedificium imponitur locis laudatis, adnotat tractatu primo in caput XVI. Matthaei morali quoque sensu fidelium unumquemque qui rectam fidem à Christo

edoctus profiteatur & pietatis operibus confirmet, Petrum atque petram dici posse, atque in se ædificare Ecclesiam, id est, eam quæ ab Ecclesia docetur vitæ institutionem. Tantum autem abest ut locus iste priori explicationi officiat ut ei potius innitatur. En verba Origenis quæ id evincunt, docentque τὸ πρῶτον pollicitationis Domini Petrum respicere, sed mentem sive διδωσιν aut, sicut ille loquitur, spiritum Christi, ad unumquemque fidelium pertinere. *Evangelij quidem scriptum habet ad illum Petrum; ut verò docet illius spiritus, ad quemvis qui talis factus fuerit ac Petrus.* Literaliter ergo ista intelligenda sunt de Petro, sed spiritualiter & morali sensu de fidelibus, eodem Origene interprete hoc ipso loco qui objici solet ad everrendam propriam illam interpretationem.

Eundem spiritalem sensum ex Origene mutuatus Ambrosius, licet assertor quoque literalis, libro vi. in Lucam cap. vi. *Qui carnem vicerit, Ecclesiæ fundamentum est; & si æquari Petro non potest, imitari potest.* Quibus verbis satis indicatur spiritalem sensum literali superadditum, non autem æquatum.

XXXI. Alteram quoque explicationem primæ non contrariam, quin potius illam complectentem, addunt plurimi

veterum, nempe per petram intelligi fidei à Petro editæ de Christi divinitate confessionem. Sic loquitur Hilarius libro sexto de trinitate, Epiphanius hæresi LIX. Cyrillus libro quarto in Isaïam, Chrysostomus homilia LV. in Matthæum, idem homilia secunda in psalmum quinquagesimum, Ambrosius libro sexto in Lucam, Gregorius magnus lib. VII. Indict. II. epist. LIII. & libro quinto Moralium cap. VII. Adrianus I. epist. III. Nicolaus I. epist. II. Ioannes VIII. epist. LIV. & plerique mediæ ætatis auctores. Non est quòd tempus teram in refricandis testimonijs Hilarij, Epiphanijs, Cyrilli, Chrysostomi, & Ambrosij, aliorumque qui petram de Petro interpretantur; ac proinde sibi ipsis contrarij censendi non sunt, quin potius utramque explicationem in idem recidere reipsa eos existimasse dubium non est. Vulgò sic distinguunt, formaliter petram dici de Christo, sed causaliter de fide. Rem apertiùs exponemus & mysterium Christi pandemus, ut puto, si dicamus in ea explicatione patres non tantum respexisse quòd Petrus pro confessionis suæ præmio hanc nominis petræ prerogativam tulerit, quamvis illud passim fateantur, sed rationem indicasse qua fieri possit ut Petrus positus sit pro fun-

I. Cor. 10.

damento Ecclesiæ. Nempe ex se infirmus homo id præstare non poterat, nisi quatenus patre cælesti ejus mentem impellente, Christum filium Dei palam professus est: cujus confessionis beneficio ascitus est statim à Christo in nominis & officij participationem quandam; ita ut quemadmodum Christus est verum & principale fundamentum Ecclesiæ, præter quod nemo aliud ponere potest, sic Petrus ex beneficio Christi sit petra & fundamentum Ecclesiæ opere externo ædificandæ confessione illa cum Christo conjunctum, adeo ut secundum istud fundamentum intelligi non possit nisi quatenus est conjunctum cum primo.

Istius explicationis idoneos auctores proferimus Epiphanium & Augustinum & alios, qui suis verbis sententiam à nobis propositam exprimunt. Epiphanius hæresi LIX. cap. VII. *καὶ ὁ ἀγνησάμενος τὸς ἁγίους πέτρας ὁ καὶ κορυφαίος τῆς ἀποστόλων, ὅς γε γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς στερεὰ πέτρα θεμελιώσας τὴν πίσιν τῆς κκλησίας, ἐφ' ἣν ὠκοδόμητο ἡ ἐκκλησία καὶ πάντα πρόπον. πρῶτον μὲν ὅτι ὡμολόγησε Χειρὸν τὸν υἱὸν τῆς Θεοῦ τῆς ζωῆς, ὅτι ἡκούσει ὅτι ὅτι ταύτη πέτρα τῆς ἀσφαλοῦς πίστεως ὠκοδομήσῃ τὴν ἐκκλησίαν μου. Itemque princeps Apostolorum Petrus, qui Dominum aliquando negavit, qui quidem solidæ petreæ instar nobis extitit,*

cui velut fundamento Domini fides innititur, supra quam Ecclesia modis omnibus extructa est. in primis quidem quòd Christum Dei vivi filium esse confessus est, idque vicissim audit: Supra hanc solidæ fidei petram ædificabo Ecclesiam meam. Petrus dicitur petra *Ἰεμελιος-ου ὁ πῖαν*. Quare intelligi non potest Petrus sub ratione petræ & fundamenti nisi quatenus conjungitur cum veræ fidei de Christo professione.

Augustinus enarratione in psalmum LXXIX. considerat Petrum ut petram confessioni fidei conjunctam. *Petrus, qui paulò antè Christum confessus erat filium Dei, & in illa confessione appellatus erat petra supra quam fabricaretur Ecclesia &c.*

Itaque eleganter Ambrosius in libro de incarnatione cap. v. promissionem illam factam Petro non de carne Petri, id est, quatenus homo privatus erat, intelligendam ait, sed de fide quam monitus à patre publicavit, id est, de Petro conjuncto cum confessione primæ illius & principalis petræ. *Fides ergo est Ecclesiæ fundamentum. Non enim de carne Petri sed de fide dictum est quia portæ mortis ei non prævalebunt; sed confessio vincit infernum. Et hæc confessio non unam hæresim excludit. Nam cum Ecclesia multis, tamquam bona navis, fluctibus sæpe tundatur, adversum omnes hæreses debet valere Ecclesiæ fundamentum.*

XXXII. Conciliandi ergo patres cum iisdem patribus hæc est ratio, ut dixi, si discernamus Petrum hominem privatum à Petro instinctu numinis loquente. Hoc secundo modo acceptus, evadit beneficio Christi firmamentum fidei & confessionis fundamentum, ut loquitur Chrysostomus, cujus hæc sunt verba in homilia prima de decem milium debitore : πέπρος ὁ τῷ χρεὼς τῷ ἀπολόγων κορυφαῖος, τὸ σῶμα τῷ μαθητῶν, ὁ σῶλος τῷ ἐκκλησίαις, τὸ σπέρμα τῷ πίστεως, ὁ δὲ ὁμολογίας θεμέλιος, ὁ δὲ οἰκουμένης ἀλιεύς. *Petrus chori Apostolorum princeps, os discipulorum, columna Ecclesiæ, firmamentum fidei, confessionis fundamentum, orbis terrarum piscator.* Atque eo modo Ecclesia illi superædificabitur, non ut homini, (quemadmodum docet alibi Chrysostomus sermone de Pentecoste) sed super fidei confessionem. *Quid est super petram? hoc est super confessionem.* Qui hos duos loquendi modos alibi una periodo complectitur & reducit ad concordiam, nempe homilia LV. ad caput XVI. Matthæi: *Tu es Petrus, & super hanc ædificabo Ecclesiam meam.* τουτέστι, τῇ πίστει δὲ ὁμολογίᾳ ἐντεῖθεν δείκνυσιν πολλοὺς μέλλοντας ἤδη πιστεῦσαι, καὶ ἀνίστησιν αὐτῷ τὸ φερόνημα, καὶ ποιμένα ποιῆσαι. *id est, fidem atque confessionem.* Hic aperit prædixit magnam eorum qui credituri & erant

& sunt multitudinem fore, & sublimiora facere ipsum facit, & Ecclesiæ pastorem constituit. ac si diceret Petrum Christo & fidei à se professæ innixum, illius publicandæ in Ecclesia & pastoralis regimine conservandæ principalem Christi ministrum futurum & gregis pastorem.

XXXIII. Quare plerique veterum compendio verborum, non solum confessionem fidei, sed Christum ipsum, qui petra dicitur, & à quo Petrus petrae nomen habuit, apud Matthæum significari docuerunt; ut Hieronymus libro adversus Iovinianum, libro 1. in Matthæum cap. 1. & in Isaiam cap. L V. Augustinus tract. XXIV. in Ioannem, sermone tertio de verbis Domini. Quod non impedit quin sensu literali Petrus dictus fuerit petra; sed ostendit alio modo non esse petram nisi quatenus Christo à se confesso coniungitur, eumque pro primo fundamento supponit, à quo etiam nominis communicationem sumpsit. Petrae nomen utramque petram complectitur, Petrum quidem sensu literali directo, Christum autem excellentiore sensu & necessario. Vnde Petrus dictus est ab illa petra allegorica. Hieronymus libro tertio in Hieremiam cap. XVI. *Non solum Christus petra, sed & Apostolo Petro donavit ut*

vocaretur petra. In eandem sententiam passim patres, ut Tertullianus libro quarto contra Marcionem, Ambrosius lib. vi. in Lucam cap. ix. Augustinus in psalmum lv. & plures alii quos in re manifesta omitto.

Quoniam autem opponi solet Augustinus, ac si generaliter receptam illam explicationem de Petro improbaret, adducenda sunt illius verba ex libro primo retractationum cap. xxi. *Dixi in quodam loco de Apostolo Petro quòd in eo tamquam in petra fundata sit Ecclesia.* qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: *Hoc ipsa petra Ecclesie canente culpam diluit.* Sed scio me postea sæpissime sic exposuisse quod a Domino dictum est, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut super hanc petram intelligeretur quem confessus est Petrus dicens, Tu es Christus filius Dei vivi, ac si Petrus ab hac petra appellatus personam Ecclesie figuraret, quæ super hanc petram ædificatur, & accepit claves regni celorum.* Non enim dictum est illi, *Tu es petra, sed, Tu es Petrus.* Petra autem erat Christus quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector. Vides ut neutram rejiciat, at-

que in differenda ea quam secundo loco secutus est ratio grammaticæ eum fefellerit, cum petram aliud esse à Petro ex lingua Syriacæ ignorance putaverit. Sed duæ istæ sententiæ re ipsa, ut dixi, in unam concurrunt & conspirant: Petra sensu literali & ab universali Ecclesia probato Petrum significat, sensu conjuncto & sublimiori Christum ut primam petram, sine quo Petrus non potest intelligi esse petra. Conjunctio ista literalis sensus & excellentioris non est nova in scripturis, tum in psalmis, tum alibi. Eadem verba directè referuntur ad Davidem & ad Salomonem, & sensu sublimiori ad Christum. Sed in quæstione præsentī conjunctus ille sensus est necessarius ex connexionē quoque grammatica rerum significatarum cum verbis. Petra enim significat Petrum quatenus recipit communionem nominis à Christo, ob petram illam principalem, promovente patre, fideliter celebratam. Petra ergo prima connectitur cum secunda. Vnde fit ut illa veræ fidei sit origo, ista ex Christi constituto eam ministerio suo fulcire debeat quam confessione promulgavit.

XXXIV. Quæ ut manifestiora fiant, necessum est ut hic explicemus quod veluti sacrilegum nefas objici solet, quæ rat

1. Cor. 3. tione Petro competat ratio fundamenti, cum Christus dicatur Apostolo esse solum fundamentum præter quod aliud nemo ponere potest. Sanè cum Ecclesia templo & ædificio comparetur, illius moles non potest inniti nisi Christo, qui est ejus auctor & conservator; imò verò ut perstemus in eadem comparatione, est caput anguli, ut de se ipse loquitur Matthæi xxi. id est juxta Paulum angularis lapis, ἀκρογωνιαίος λίθος, id est, lapis in angulo ædificii positus, à quo angulata structuræ initium ducunt, in quo est tota vis sustinendi ædificii. Quare religio Christiana ejus personæ, meritis, & doctrinæ superstructa est. Attamen propagari debuit hominum ad hoc à Christo selectorum ministerio. Illi autem aliquando architecti dicuntur, atque adeo ponere Christum pro fundamento, ut Paulus de se testatur ad Corinthios. Aliquando verò ipsi quoque dicuntur fundamenta, quoniam eorum ministerio compago illius ædificii superponitur. Sic Paulus ad Ephesios ait eos superædificatos fuisse supra fundamentum Apostolorum, id est, doctrinæ Christi per Apostolorum ministerium. Itaque cum voces istæ per translationem usurpentur, aliis aliter apparentur. Christus est fundamentum, sed
- Ephes. 2.
- Ephes. 2.

verè & propriè, & lapis angularis. Apostoli quoque sunt fundamenta ratione ministerii, dicto loco ad Ephesios & Apocalypsis xxi. Eadem ratione Petrus est fundamentum ratione ministerii, cum hoc tamen discrimine quòd ipsius ore Christi hoc nomine fuerit ornatus, adscitusque in petrae communionem, adeoque sit specialius & principalius fundamentum in ratione ministerii quàm sint reliqui Apostoli.

XXXV. Comparationem fundamenti, quatenus Christo conveniat & Petro, satis superque explicuimus in enarratione locorum quos è patribus protulimus. Illis tamen adjungemus testimonium illustre antiqui illius Asterii Amaseæ Episcopi oratione in Petrum & Paulum. Ησαΐας μὲν οὖν φησὶ περὶ φητέων, ὅτι λίθον ἀκρογωνιαίον ὁ πατὴρ ἔθηκε τὸν υἱόν. ἐνδεικνύμενος ὡς ἡ πᾶσα ἔκδοσις οὐρανόθεν, ἐκείνον ἔχει τὴν ἑδραν, ὡς τὴν κρηπίδα. ὁ δὲ μονογενὴς πάλιν, καθὼς ἐν εὐαγγελίοις φησὶ, θεμέλιον τὸν Πέτρον, ὀνομάζει τὴν ἐκκλησίαν. σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. πρῶτος γὰρ ἀληθῶς οὗτος, ὡς περ πηλὸς μέγας καὶ χαρτερός ἐνεργήσῃ τῇ ἐκδοσί τῷ κόσμῳ τούτου κοιλότητι, ἢ τῇ κοιλᾷ ἐκ κλαυθμώνος, ὡς φησιν ὁ Δαβὶδ· ἵνα πάντας Χειριανούς ἐποικοδομουμένης βασιλείας, ἀναγάγῃ πρὸς ὑψος, ὁ δὲ ἐλπίδος ἡμεῶν ὅτι οἰκητήμενον. θεμέλιον ἄλλ-

Isai. 28. v. 16.

Matth. 16. v. 12.

Psal. 83. v. 7.

1. Cor. 3. v. 11.

λον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, ὡς τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν
 Ἰησοῦς Χριστός. τῇ ὁμοίᾳ ἣ κλήσει ὁ σωτὴρ ἡμῶν
 καὶ τὸν πρῶτον αὐτοῦ μαθητὴν κατεκόσμησε, πέ-
 τεον ὀνομάσας τὴν πίστεως. διὰ Πέτρον τοίνυν, ἀπο-
 πωτον, καὶ ἀκλινὲς τὸ τῆς ἐκκλησιᾶς ἐδρασμα στή-
 ζεται· γνήσιον, καὶ πιστὸν γινόμενον τῇ εὐσεβείᾳ μυ-
 σταγωγόν. διὰ τὴν οἰκοδομίαν ἣ ἐκ δικαίου ἐστήκαμεν
 ἐρριζωμένοι, οἱ ἀπὸ ἀνίσχοντος ἡλίου, μέγρι καὶ
 δυσμένου, Χριστιανοί. πολλῶν ἣ πειρασμῶν κινη-
 θέντων, ἀφ' οὗ κατηγέλη τὸ εὐαγγέλιον, καὶ μυ-
 είων τυραννῶν καὶ πρὸς ἐκείνων, τῇ διαβολῇ κα-
 τὰ τῆς σαρκὸς θελήσαντος εἰς ἐδαφος, καὶ καθελεῖν ἡμᾶς
 αὐτοῖς κρηπιδήμασιν· οὐδὲν ἰσχυρέτερον ὥσθι τῇ
 χτ' Θεὸν ὁχυρώματος· ἐπεὶ δὲ τῇ ἀγίᾳ παλάμῃ
 τῇ πρώτῃ τῆς ἀποστόλων κατεσκέδαθη τὸ τῆς πί-
 στεως οἰκοδομημα. *Sanè verò Isaias vaticinio*
ait posuisse patrem filium lapidem angularem,
nimirum significans mundi totam concretionem
illo fundamento ac basi nixam esse. Quin et
rursum unigenitus, uti sacris evangelii libris
conscriptum est, Petrum Ecclesiae fundamentum
dicit: Tu es Petrus, et super hanc petram
aedificabo Ecclesiam meam. Primus enim ve-
ra hic, seu grandis quidam ac durus lapis, in
mundi huius cava demissus est, sive in convallem
plorationis, quemadmodum David ait, ut Chri-
stianos omnes superaedificatos portans, in subli-
me, nempe ad spei nostrae domicilium, subvehat.
Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter
id quod positum est, quod est Christus Iesus.

Sed & simili quoque Salvator noster appellatione primum suum discipulum honestandum duxit, nominans fidei petram. Per Petrum ergo, verum ac fidelem pietatis doctorem effectum, Ecclesiarum stabilis inflexaque firmitas consistit. Iusti porrò ædificatione radicati stamus, qui ab ortu solis ad usque occasum sumus Christiani. Planè cum à tempore annuntiationis evangelicæ multæ increverint tentationes tyrannique nos innumerabiles, ac illis prior, diabolus, funditus destruere atque à fundamentis evertere conati sint, decurrerunt flumina velut torrentes, inquit salubris ac sacra scriptura, vehementes diabolicorum spirituum venti irruerunt, copiosi ac immensi persequentium Christianos imbres impetu defluerunt, nec quicquam tamen divino potentius visum est munimine, quòd nimirum fidei ædificatio sacris primi Apostolorum manibus extructa esset.

XXXVI. De hac interpretatione, quæ Petrum petræ dictione significari ostendit, hæc sunt verba Antonii de Dominis: *Hanc itaque interpretationem petræ pro ipsomet Petro, ut fortasse literæ congruentem, admitto nunc & probo, ita tamen ut duæ illæ sanctorum patrum interpretationes, quæ petræ vocabulo vel Christum intelligunt vel fidem & fidei divinitatis Christi confessionem, adhuc ut probabiles maneant, & nihil catholice Ecclesie contrariæ, licet hanc de Petri*

Lib. i. c. 6.
§. 25.

persona illis probabiliorem esse concederemus.
Nos verò jam ostendimus duas istas explicandi rationes connecti & necessario cohærere cum prima.

XXXVII. Antequam discedam à disceptatione hujus loci, opportunum videtur his quæ jam adnotata sunt subjungere genuinam hujus periochæ explanationem: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Certum quidem est primis verbis significari evangelii ministerium sive cathedram principaliter in Petro collocandam, & ultimis Ecclesiam non esse vincendam ab hæresibus & schismatibus; quæ sunt præcipuæ inferorum portæ, sive aditus ad certam damnationem, cum hæretici sint *ἀποσταῖτες*, ut loquitur Apostolus. Vnde sequitur infallibilem esse Ecclesiam in oppugnandis hæresibus earumque sacrilegis erroribus refellendis & cum auctoritate plenissima atque certissima damnandis. Alioqui vinceretur ab hæresibus contra diserta verba Christi; quorum explanationem videtur suscepisse Paulus in epistola prima ad Timotheum cap. III. *Quomodo oporteat te conversari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viventis, columna & firmamentum veritatis, σῶλος & ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας.* Ut singuli fideles sunt

templum sive domus Dei, sic templum quoque erit cœtus fidelium, qui dicitur Ecclesia Dei viventis: quæ quidem Ecclesia vice columnæ & basis sustentat veritatem ut partem superam ædificii. Etenim ab Ecclesia Christi veritas abesse non potest, nec à fidelium cordibus, nec ab ore pastorum, qui soli jus habent à Christo gentes docendi. Vniuersi ergo primarii pastores verbis & re conjuncti, qui Ecclesiam universalem repræsentant in auctoritate magisterii, ab hæresibus expugnari non possunt, ea conditione adjecta quam exhibet hic locus evangelii, si sint ædificati supra petram, supra cathedram Petri. Portæ itaque inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam Christi, ædificatam nempe supra petram. In communione ergo istius cathedræ & cum præcipua illius auctoritate & firmitate tractanda sunt illa omnia quæ Ecclesiæ unitatem aut retinere aut infringere possunt; tuncque certæ atque omnino indubitatæ erunt rerum controversarum decisiones. Cujus rei exemplum habemus illustre in disputatione illa de ritibus legalibus, an scilicet gentiles recenter ad fidem conversi, eorum observationi subjiciendi essent. Quæ controversia Antiochiæ nata, à Christianis per Paulum &

A^h. 15.

Barnabam Hierosolyma delata est ad Petrum & Iacobum Apostolos ea in urbe degentes. Quid verò Petrus loci sui & officii memor tunc egerit docent Acta. Conventum Apostolorum & Presbyterorum id est Episcoporum cogit, de negotio controverso relationem facit, primam sententiam dicit rem definiendo, ut solebat Imperator in senatu; quam Iacobus sequitur, exceptione aliqua addita; & de omnium suffragio decretum conditur ex sententia spiritus sancti mentes suffragatorum illustrantis. Illius quippe auxilia pastores non destituunt qui à petra soliditate non recedunt, ut loquitur Leo primus.

XXXVIII. Ex hac quam explicuimus definitione manat alia non minùs certa, nempe penes illas Ecclesias non esse indubitata spiritus sancti præsidia in dirimendis de fide controversis quæ alienæ sunt à communione Petri. Propterea sequitur plurium Ecclesiarum infaustam scissionem, quæ lugendo schismate vel impia hæresi corpus Ecclesiæ universalis dividit, non impedire quin illæ quæ supersunt, conjunctæ cum petra, corpus universum repræsentent, & absque suspitione erroris fidem tueri decretis suis una cum Petri cathedra firmiter & infallibi-

liter possint, cū Ecclesia supra Petrum
ædificata promissionibus Christi nitatur
ad vincendas portas inferi.

DIATRIBA DE TEMPORE
*synodi Sirmiensis plenariæ, & de Valentis
& Ursacij venia.*

I. **D**ISSIDIUM sententiarum in con-
stituendo Sirmiensis synodi tem-
pore videtur aliquo pacto componi posse,
si recta Hilarij verbis interpretatio adhi-
beatur. Socrates ait disertè synodum il-
lam coactam fuisse post consulatum Sergii
& Nigriniani, quod anno ccccli. com-
petit. Ejus testimonio fidem habet V. C.
Petavius in suis animadversionibus ad Epi-
phanium, & in dissertatione de damna-
tione Photini. Sed quia idem Socrates
Osiij lapsum in hanc synodum Sirmiensem
conjicit, lapsus autem ille & consensus
in Arianam impietatem ab eo sene post
ipsius ad civitatem Sirmiensem relegatio-
nem, quæ anno cccclvi. competit, ex-
pressus est Constantij artibus & minis, Ba-
ronius, Socrati hac in parte adhærendo,
à Socrate ipso discedendum putavit in
constitutione temporis hujus synodi. Eam
ergo collocat ad annum qui sequitur Osiij

*Socrates libi
I. c. 24.*

relegationem, id est, ad annum trecentessimum quinquagesimum septimum. Vir clarissimus Sirmundus diatriba prima & secunda Sirmitana Baronij partes tuetur, quas juvari putat manifesto testimonio Hilarij in fragmentis, qui biennio anteriorem facit synodum Mediolanensem ipsa synodo Sirmiensis. Aliunde verò constare ait synodum illam Mediolani habitam incidere in annum cccclv.

II. Auctor dissertationis, ut se his nodis eximat, Hilarij verba interpretatur, & exiis probare nititur Mediolanensem synodum, quæ biennio Sirmiensis præcessit, è catholicis Episcopis fuisse constitutam, & assignandam anno cccclvii. aliquot mensibus post Sardicense Concilium, non autem ex Episcopis Arianis fuisse compositam; cujusmodi erant illi qui Mediolanensem alteram synodum constituiebant, quæ à Constantio indicta est anno trecentesimo quinquagesimo quinto. Porro non in eo hæret; sed ex Hilarij loco novam synodum profert Sirmiensis, quæ Mediolanensi nunc recens detecta sit biennio posterior, & ideo collocanda sub annum cccclix. quam secuta fuerit altera synodus Sirmiensis; de qua est controversia an competat anno ccccli. an verò cccclvii. Quod attinet ad formam

lam Orij, existimat ille quidem in synodo quadam Sirmiensi fuisse conscriptam post effecti illius senis relegationem, circa annum cccclvii. Sed negat id factum in Sirmiensi illa plenaria de cujus tempore controvertitur. Et in hoc articulo fatetur Socratem hallucinatum fuisse, duosque conventus in eadem civitate varijs temporibus habitos permiscuisse.

III. Vapulat itaque Socrates, & incuriæ suæ dat pœnas callentissimis harum rerum & gravissimis censoribus. Non est nostrum tantorum virorum lites componere; præsertim cum nec ipsi nobis hujus causæ arbitrium detulerint, nec nos, præ tenuitate virium, illud recipere in animum induxerimus. Videtur tamen, auxilio Hilarij, veritas aliquo pacto in lucem promi posse, modò ejus vestigia premeamus. Proferam, non ipsa verba Hilarij, de quibus nulla est controversia, sed eorum sententiam, quantum quidem ego illam assequi possum. Et si qua in parte ab interpretatione quæ jam est asserta discessero, opinionem meam fulciam, & quid inde sequatur ad præsentem questionem, sincerè colligam.

IV. Photinus Episcopus Sirmij, quæ Illyrici occidentalis metropolis erat, Pauli Samosatani virus à Marcello Episcopo

Ancyraë, quæ est provinciæ Galatiæ metropolis, hauserat. Ad damnandum Photinum cogitur Concilium Mediolani, cui Romanæ Ecclesiæ Legati interfuerunt. Damnatur hæreseos Photinus. Valens & Ursacius Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi, Arianae factionis signiferi, qui sententia synodi Sardicensis (quæ ad discutiendam Athanasij & Marcelli & aliquot Episcoporum causam iussu Principum Sardicani convenerat) à communione Ecclesiæ catholicæ abscissi fuerant, ab hac Mediolanensi synodo pacem & veniam exorant. Biennio elapso post conventum Mediolanensem, iterum altera synodus cogitur ad pellendum episcopatu Photinum. Conventus habitus est Romæ, ut nos quidem existimamus, non autem Sirmij. Conventus huius & loci opportunitatem nacti Valens & Ursacius communionem quam Mediolani obtinuerant, quamque Iulius Episcopus Romanus approbaverat ea conditione ut Athanasii communionem amplecterentur & conflatas in eum calumnias detegerent, professione data ratam haberi libello supplici rogant, Athanasium suscipiunt, & præterea Arianos damnant; prout altero libello, quem Mediolani porrexerant, se fecisse profiterentur. Damnati Photini à Romanis, id est

à synodo Romana, decretum ab occidentalibus, *sicut mos poscebat*, ad orientales mittitur, *non injuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum*, inquit Hilarius, *sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine*. Libellus autem Valentis & Vrsacij oblatus Iulio non statim ad orientem est delatus, sed biennio post damnationem Photini à Romanis decretam, ut testatur Hilarius; licet post aliquantum temporis *postea quàm superiorem epistolam Romæ emisserant* Valens & Vrsacius, ut loquitur Hilarius, *ab Aquileia ad Athanasium*, epistolam alteram miserint, qua locum cum illo & ecclesiasticam communionem se habere significarint. Enimverò epistola Iulio data missa non est nisi post biennium.

V. Itaque *superioribus literis* Iulio Episcopo oblatis, *venia indulgetur, orantibus reditus ad catholicam fidem cum communione donatur; maxime cùm Sardicensis synodi veritatem ipsæ orantium veniam literæ contine- rent*. Verùm inter hæc Sirmium convenitur, inquit disertè Hilarius, scilicet post Romanam synodum, interim dum libellus supplex Valentis & Vrsacij ad orientem mittitur. Ita enim hunc locum accipien- dum ipsa narrationis series omnino cogit, ut patebit ista seriò perpendenti. Quid autem Sirmij gestum fuerit, docet

Hilarius, nempe Photinum olim reum pronuntiatum, & à communione unitatis abscissum, ne tum quidem per factionem populi episcopatu amoveri potuisse.

VI. Porro orientales, ad quos relatio missa fuerat à Romana synodo de damnatione Photini, rescriptis suis inde occasionem arripiunt iudicium quod de Athanasio & Marcello latum fuerat in synodo Sardicensi, callidè subvertendi: quod tandem obtinuerunt in synodis Arelatensi anno ccc l i i i. & Mediolanensi anno ccc l v. coactis. Color inde quæsitus fuit quòd Marcelli magisterio Photinus perfidiam suam didicisset, in ea autem causa Marcellum nunc esse, post ipsum Sardicense iudicium, ut Athanasius ab ejus communione sibi temperandum esse duxerit. Itaque locum esse, etiam ipse Athanasij exemplo, rem Sardicæ judicatum retractandi. Excipit tamen Hilarius rectissimè Athanasij factum reprobari nullo pacto posse, neque cum Marcelli communioni adhæsit, synodi Sardicensis auctoritatem secutus, quæ calumniam creatam Marcello ob libri cujusdam sinceri editionem discusserat, neque cum ab ejus communione recessit ob novas suspensiones post synodum exortas, maximè cum Marcellus ipse abstineret Ecclesiæ ingressu

gressu & se ipsum abdicarit sine synodi auctoritate. Quòd ultimum adjectum puto ne Athanasius in alienæ diœceseos limites irrupisse videretur, Marcellum Ancyranum Galatiæ Metropolitum, quæ provincia erat Asianæ diœceseos, non autem Ægyptiacæ, non solùm communionem suam excludendo, quod ubique fieri poterat, sed Ecclesiæ Ancyranæ ingressu prohibendo, etiam absque ulla synodalis conventus auctoritate.

VII. Superest ut eum articulum, qui disputationis erit cardo, liquidò explicem, scilicet Photinum secunda vice in Romana synodo, non verò in Sirmiensium nunc recens excogitata, post Mediolanensem fuisse damnatum; vel si cautiùs loqui velimus, in priore quidem synodo, jam damnato Photino, in Romana de primæ sententiæ executione disceptatum. Id sanè ex ipsis Hilarij verbis mihi videor conficere, duplici argumento. Vnum est quòd Ursacius & Valens referantur ab Hilario *hujus synodi opportunitatem* nacti, Romanæ plebis Episcopum adivisse, & deprecatos esse ut per veniam in communionem admitterentur, Iulium ex Concilio veniam, quam orabant, impertivisse. Nempe frustra commendaretur captata synodi opportunitas, ut Iulius adiretur,

L

nisi Romæ coactam interpretemur ; maximè si tanto intervallo à Roma coacta fuisset, videlicet Sirmij in Pannonia, ut asseritur. Iulius verò illos communioni restituit ex Concilio, inquit Hilarius, id est, de Concilij sententia. Ita enim scribendum & intelligendum puto. Secundum argumentum desumitur ex istis Hilarij verbis, Photini hæresim à Romanis damnatam fuisse, id est, à synodo Romana, de qua agebat ; præsertim cùm ad synodum Mediolanensem nisi per vim apertam referri non possint. Quod tamen vir clarissimus sibi persuasit, eo prætextu quòd Legati Ecclesiæ Romanæ ei synodo Mediolanensi interfuissent ; quia sola Legatorum præsentia id obtinere non potest ut damnatio Photini profecta à Romanis esse videatur.

VIII. Vidit ante nos V. C. Sirmondus hoc loco de Romana synodo sub Iulio habita tractari : sed quos nos perpensis verbis auctoris probavimus, id ille secundo superiori argumento & præterea conjectura quadam tuetur, quam trahit ex expistola Liberij Papæ relata ab Hilario in fragmentis ; qua Episcopis orientalibus rescribit se literas eorum accepisse ad Iulium decessorem suum scriptas, *de nomine Athanasij & ceterorum factas*, in-

quit ille. Et subdit se Presbyteros urbis
Romæ Lucium, Paulum, & Helianum è
latere suo Alexandriam ad Athanasium
Romam evocandum direxisse; ut quod
Ecclesiæ disciplina exigit, in eum statue-
retur. Porro renuentem Athanasium alie-
num fecisse à communione sua & Eccle-
siæ Romanæ & à consortio literarum ec-
clesiasticarum. Hæc est sententia Liberij.
Vnde colligit vir clarissimus orientalium
Episcoporum literas, Iulio directas, eas
videri quarum mentio injecta est ab Hi-
lario cùm astutiam illorum in rescribendo
occidentalium relationi de Photini dam-
natione planissimè detegit, & Athana-
sium iterum in iudicium trahendi, sub
colore communionis Marcello denega-
tæ, propositum insectatur. Tamen ut li-
bere promam quod sentio, literæ istæ
orientalium non pertinent ad rescriptio-
nem cuius meminit Hilarius; tum quòd
in his apertè accusatur Athanasius & *ἡμεῖς*
καταχρησάμενοι, ut patet ex verbis Liberij, cùm
tamen apud Hilarium clanculùm & per
insidias sub nomine Marcelli rescripto
orientalium peteretur; tum quòd tem-
poris ratio non patitur ut tot annis dilata
fuerit responsio, scilicet ab anno CCCXLIX.
qui est annus synodi Romanæ, usque ad
annum CCCLIII. qui est primus sedis

Liberij. Nolim autem hanc epistolam Liberij alio tempore ab eo scriptam censerì quàm cùm vi & minis Constantij cessit & Athanasij repetitæ damnationi consensit: ad quam rem cùm sibi viam pararet, totam illam tragœdiam à capite arcessivit, orientalium querelas ad Iulium commemorans & legationem quam ipse Liberius longo pòst intervallo ad Athanasium miserit, qui contumacia sua negationem communionis videatur provocasse. Narratione hoc modo instituta solvetur nodus quem Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarij fragmenta dignum ornatissimo analium ecclesiasticorum conditore putat, & facilè componentur ista quæ sunt in speciem pugnantiâ; nempe Liberium professum esse epistola luculenta apud Hilarium se damnationi Athanasii assensum præbere nolle, & tamen ei communionem suam denegare epistola ista quam tractamus.

IX. Inspiciendum nunc est ad quem annum referenda sit Romana synodus. Sub Iulio habitam testatur libellus ab Ursacio & Valente illi oblatus. Porrò cùm V. C. Petavius apertissimè probet, ex Athanasio, reconciliationem Ursacij & Valentis contigisse superstitè Constante Imperatore, qui xv. Kalendas Februarij

anni ccc l. interemptus est, sanè dicen-
dum est Romanam synodum sub finem an-
ni ccc x l i x. collocandam ante obitum
Constantis, ubi reponit ille suam novam
synodum Sirmiensem. Planè de illo ca-
pite dubitari non potest, cùm restitutio
Vrsacij & Valentis, non solùm illa quæ
decreta est in Mediolanensi synodo, sed
plena & integra communionis cum Ec-
clesia Romana restauratio, peracta sit an-
te obitum Constantis. Quod evincitur,
non solùm ex Athanasij loco à viro claris-
simo prolato, sed etiam ex epistola Osij
ad Constantium Imperatorem. *Cur tole-
ras, inquit, Valentis & Vrsacij criminatio-
nes, cùm professi fuerint scripto se calumniam
fecisse? Id enim confessi sunt, non per vim, ut
ipsi causantur, cùm nulli milites adessent, &
frater tuus nesciret, ὅτι εἰδότες ἦ ἀδελφοῦ σου.*
*Nihil enim tale sub ipso agebatur qualia nunc
fiunt; sed illi ultrò Romam venerunt, & coram
Episcopo Presbyterisque ibi præsentibus scrip-
tum dederunt, quum priùs pacificam epistolam
ad Athanasium dedissent. γράσαντες πρῶτον
τῷ Ἀθανασίῳ φιλικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἑπιτολίαν.*

*Epistola Osij
apud Atha-
nasium in
epist. ad So-
lariorum pag.
632.*

X. Biennio præcessit Romanam syno-
dus Mediolani habita ut in Photini cau-
sam inquireretur, quemadmodum disertè
docet Hilarius. Numerosior esse sy-
nodum oportebat, cùm de statu metro-

politani Episcopi & de causa fidei ageretur. Itaque & Italicae diœcesis, cuius caput erat Mediolanum, & Illyricianæ, ex qua erat Photinus, & Urbicariæ seu Romanæ diœceseos affuisse Episcopos non est dubium; cum Ecclesiæ Romanæ Legatos huic synodo Mediolanensi astitisse restetur Hilarius, & celebratam fuisse præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris doceat epistola synodi Ariminensis. Præsentibus inquam Romanæ Ecclesiæ Legatis, non autem Constantino præsentibus, ut se habet lectio epistolæ Concilij Ariminensis apud Hilarium, quæ laborat interpunctione. Itaque sensus restituetur, ut idem cum eadem epistola ab Athanasio & Socrate relata significet, si interpunctio ponatur post hæc verba, *Ecclesiæ Romanæ Constantino præsentibus in hoc, cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare.* In hoc, id est, in Nicæno tractatu, cuius meminit superius. Sanè conventum istum Mediolanensem catholicorum Episcoporum fuisse rectè probat V. C. Petavius, tum ex Legatorum Romanæ Ecclesiæ præsentia, tum ex verbis Hilarii, qui docet satis liquidò in ea synodo Arianam hæresim proscriptam fuisse; tum præcipuè quòd Vria-

cus & Valens, qui à Sardicensi synodo abstinenti fuerant, rogata venia in gratiam recepti sunt; ut docet epistola synodi Ariminensis, & ipse libellus oblatus Iulio ab Ursacio & Valente apud Hilarium. Itaque cum apertissimè constet Mediolanensem hanc synodum & Romanam habitas esse post synodum Sardicensem & ante obitum Constantis, id est, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCCL. & Mediolanensis biennio Romanam præcedat, necessariò sequitur primam cadere sub finem anni CCCXLVII. aut exordium CCCXLVIII. Romanam verò in annum CCCXLIX. desinentem.

XI. Hic gravis quæstio, quæ viros doctissimos exercuit, non est dissimulanda. Auctor enim diatribæ, fultus Hilarii testimonio & ipso libelli supplicis ab Ursacio & Valente porrecti exemplo, veniam & Ecclesiæ pacem à Iulio Papa impetrasse ambos illos hæreticorum duces ab errore resipiscences docet. Vnde robustè colligere se putat eos non fuisse restitutos in synodo Mediolanensi quæ biennio præcesserit pacem illis à Iulio datam. Quare sibi persuadet per errorem hujus reconciliationis Mediolani peractæ mentionem factam in epistola synodica Concilii Ariminensis. Auctor dissertatio-

nis excipit frustra injici suspensionem mendicanti in ea epistola, quæ totidem verbis descripta sit ab Athanasio, Socrate, Theodoretis, Sozomeno, & cujus synopsis referatur in fragmentis Hilarii; ubi patres testantur Ursacium & Valentem veniam scripto petivisse & impetrasse, ea verò gesta fuisse cum Mediolani conventus synodi haberetur presentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris. Idem omnino testari ait Liberium Papam in colloquio quod illi cum Imperatore Constantio intercessit, quod refert Theodoretus. Cur autem repetita fuerit illa reconciliatio, rationes à scriptoribus non esse memoriæ proditas, ut nec multorum eventuum de quibus dubitare sit nefas.

Lib. 2. c. 16.

XII. Mihi autem videtur nihil novum aut insolens in restitutione communionis Ursacii & Valentis accidisse, sed omnia rite & secundum canones peracta. Duo isti adolescentes imperiti, ut loquitur Concilium Sardicense, degebant in occidentis imperio, sub principatu Constantis Principis. Occidentalium Episcoporum sententia dejecti erant, non solum à communionem Ecclesiæ, sed etiam à sedibus suis. Relatio synodi ad Constantem facta fuerat, ut executioni mandanda curaret quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid age-

rent Ursacius & Valens, ut periculo sedium amittendarum defungerentur, quàm ut statim restitui in communionem postularent, deposita hæresi? Id verò consequi non poterant alibi quàm in numerosa Episcoporum synodo, ex præscripto canonum. Ideoque synodi Mediolanensis oportunitatem nacti, libello suo Arianam hæresim ejurant, Ariumque & ejus satellites anathematizant; ut ipsimet fatentur in libello quem deinde obtulerunt Iulio. Synodus eis pacem Ecclesiæ indulgit, & sententiæ adversus eos in Sardicensi Concilio latæ gratiam fecit; ut docet epistola synodica Concilii Ariminensis. Restitutio illa communionis accepta fuit Iulio Papæ: qui hac de re certior factus, juxta synodi Mediolanensis decretum communionem suam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Iulio: *Maximè cum sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.*

XIII. Veruntamen id unum videtur Iulius ab iis exegisse, ut Athanasii communionem amplecterentur, de quo iudicium tulisset Sardicensis synodus, & ut omnibus scripto testarentur se per calumniam accusationes in Athanasium intenderit. Ægrum illis erat scripto sibi calum-

nia notam inurere. Itaque literis suis eos convenit Iulius ut starent promissis. quod illi se proxima quaque die impleturos epistola sua significarunt. Cùm autem tempus traherent, & in eas angustias se redactos viderent ut à communione Ecclesiæ projiciendi forent si longiores moras necerent, occasione synodi Romanæ usi, Iulium adeunt, & scripto profitentur sibi falsò suggesta fuisse ea crimina quorum reum Athanasium fuisse docuerant. Itaque se Athanasii communionem amplecti. Hæc est libelli Iulio oblatis sententia, ut patebit si quis verba rectè perpenderit. *Quoniam constat nos antehac multa gravia de nomine Athanasii Episcopi literis nostris insinuasse, atque literis sanctitatis tuæ conventi, (lege conventos) ejus rei, de qua significavimus, non præstitisse rationem, profitemur apud sanctitatem tuam cunctis presentibus Presbyteris fratribus nostris omnia quæ antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine prædicti, falsa nobis esse insinuata, atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentissimè amplecti communionem prædicti Athanasii, maximè cùm sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dari dignata.*

Athanas.
Apol. 2.

XIV. Tamen non est prætermittendum, è versione Athanasii, apud quem

libellus iste Græcè perscriptus habetur, alium sensum educi posse, scilicet Valentem & Ursacium pacem quidem adeptos Mediolani, Ario anathematizato, sed ab Athanasij communione se suspendisse intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum quæ Athanasio objecta fuerant; conventos autem à Iulio, non potuisse implere probationem cui se astrinxerant; ideoque cùm viderent aut cadendum à communione Ecclesiæ aut communicandum Athanasio, professionem suam obtulisse Iulio; qua testantur falsò sibi suggestum fuisse contra Athanasium, & ejus se communioni adhærere velle. *¶ κατὰ Γραμματος χάριν ἀπὸ τοῦ ἐκκληλῶσαι μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι.*

XV. Sed parum interest quo pacto ista explicentur, cùm ex utraque interpretatione id liquidò constet, veniam illis fuisse concessam Mediolani ea conditione ut aut Athanasium reum peragerent, aut calumniam passum esse faterentur, & hoc casu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cùm fecissent scripto, calumniæ suæ poenitentes, plena illis, pura, & integra restitutio absque conditione est indulta. Hoc est quod urget Hilarius, dum scribit in fragmentis eis reditum ad catholicam fidem cum com-

munione donatum. Si enim hæc verba rigide acciperentur, quasi tunc primum in Ecclesiam recepti fuissent, pugnarent non solum cum epistola synodi Ariminensis, quæ veniam & pacem concessam Mediolani fatetur, sed etiam cum hoc libello, quo nulla venia nunc de novo petitur, sed jam fuisse ante hunc libellum concessa ostenditur. Quod etiam versio Græca liquido exprimit: ἡ θεοσέβεια σου καὶ τὸ ἐμμενῆσαι αὐτῇ καλοκαγαθίαν τῇ πλάνῃ ἡμεῖς κατηξίωσεν ἐκ γινώμην δοῦναι. Itaque non est quod viri docti non liquere dicant cur venia semel indulta Valenti & Ursacio in synodo Mediolanensi, iterum indulgeatur in synodo Romana; cum ea quæ sub conditione concessa sunt, eveniente conditione possint & debeant iterum purè concedi, vel, si mavis, confirmari.

Lib. 2. c. 16.

XVI. Porro Liberius in colloquio apud Theodoretum docens Valentem & Ursacium libellos in synodo dedisse quibus veniam rogabant ob ea quæ in Mareote provincia per calumniam eremodicio judicio seu ex una parte ἐκ μονομερεῖς confecta fuerant, non debet accipi de synodo Mediolanensi, sed de synodo Romana, ubi calumniam criminum Athanasio objectorum nunc primum profitentur, cum in synodo Mediolanensi solum Arianæ hæ-

resi renuntiassent, ut patet ex lectione libelli Iulio oblato sub finem. Liberius autem falsitatem accusationis delatæ adversus Athanasium explicat, non iis verbis generalibus quæ concepta sunt libello, sed ἐξηγητικῶς, potiori capite illius accusationis indicato, nempe fabula Mareotica. Hic, per occasionem, veram lectionem restituo in libello Vrsacij & Valentis: *Profitemur etiam quòd sit aliquando nos orientales voluerint vel idem Athanasius malo animo ad causam vocare, citra conscientiam tuam non adfuturos.* Legendum enim, vel idem Eusebius, è versione Græca Athanasij. Vis autem professionis in eo consistit, quòd his verbis renuntiant synodis orientalium, & se cœtibus occidentalium adiungunt, licet Illyriciana diœcesis, in confinio orientis & occidentis posita, sibi liberum existimaret eligendi quas vellet partes, ut docemus alibi accuratè.

Athanas.
apol. 2. pag.
776.
Eusebius
jam tum obierat. Itaque Euseb-
ios ibi sumitur pro eo
quod Græcis
dicitur, οὐ
ἐστὶν ἡ Εὐ-
σέβιος.

XVII. Si cui autem hæreat scrupulus cur non longo tempore à synodo Sardicensi altera synodus Mediolani indicatur, poterit eximi facili negotio, si perpendamus tribus de causis eum conventum necessarium fuisse. Prima est ut decreta synodi plenariæ nota fierent synodis particularibus cura & studio Metropolitaram & Exarchorum, præcipuèque Ro-

mani Episcopi diligentia. In eum itaque finem statim post Concilium œcumenicum provinciales synodi cogebantur. Secunda causa quæ nunc copiosorem solito synodum requirebat fuit dissidium illud orientalium Episcoporum qui Sardica discesserunt, & Sardicensis synodi nomine ad Imperatores Constantium & Constantem & ad universas Ecclesias litteras dederunt. Itaque ut huic vulneri mederentur Episcopi occidentales, opus illis fuit auctoritate Constantis Imperatoris, qui Mediolani residebat, quò nostri se transtulerunt, & synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitatis ad impediendum reditum Athanasii præstò esset auxilium & consilium occidentalium. Tertia causa, eaque gravissima, fuit damnatio Photini; quæ non poterat peragi nisi in maiore & numerosiore Episcoporum synodo. Hæc est enim prima Photini damnatio, ut disertè docet Hilarius in fragmentis, dum ait Marcellum communionem Athanasij privatum post synodum Sardicensem *antior tempore quam Photinus arguitur*. Vt hinc pateat & paulò post synodum Sardicensem Athanasium (qui caput istud, admissi in communionem Marcelli, valde urgeri videbat ab orientalibus qui Sardica discesserant) a

sua communione separasse Marcellum ante reditum in orientem, & in synodo Mediolanensi damnatum primò fuisse Photinum; etsi, repetito iudicio, in Romana synodo, & postea in Sirmienti, sit confectus Photinus. Et sic Athanasius, exemplo communionis à se denegatæ Marcello, præbuit auctoritatem iis quæ gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cujus mentem breviter expressimus. Itaque menses aliquot necesse est intercessisse inter Sardicense & Mediolanense Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta est computandum, sed benigniùs, ut partem utriusque anni, primi & secundi, complectatur.

XVIII. Ad Photini damnationem quod attinet, discedere non possum ab Hilario quin existimem in Mediolanensi synodo primò fuisse decretam; maximè cum epistola synodica Concilii Sardicensis orientalium, etsi debacchetur contra Marcellum ob novam hæresim ab eo promulgatam, recenseatque ejus condemnationem in synodo Constantinopolitana sub Constantino Principe, Photini Episcopi à præceptore Marcello seducti vel etiam damnati ne verbum quidem faciat. Itaque Severo non est fides adhibenda, qui damnatum cum Marcello Photinum

*Athanas. in
lib. de sy-
nod. p. 896.*

scribit; nisi quatenus per consequentiam in auctore damnata hæresis, præjudicio quodam damnata est in discipulo. Quod attinet ad secundam Antiochenam synodum, cuius confessio refertur ab Athanasio, in ea perstringitur ambigüe Photinus sub nomine Scotini, quasi eadem cum Marcello sentiret, & severè anathema profertur in impietatem illam cuius suspitione jam tunc laborabat Photinus. Sed prima Photini damnatio directis verbis in eum ut manifestum hæreticum concepta tribuenda est synodo Mediolanensi. Nisi malimus facilius ita Hilarium cum synodo Antiochena componere ut prima damnatio, quæ Photino sit inflicta in occidente, pertineat ad synodum Mediolanensem, qui jam fuerat damnatus in oriente à synodo Antiochena sub Constantio. Ut recta sit Epiphaniï correctio quam vir clarissimus in suis animadversionibus protulit, nec est quòd ejus emendationis eum poeniteat.

XIX. Sed ut redeamus ad synodum Mediolanensem, laudanda est V. C. Simonidi observatio: qua posita, dejicitur e præsidio alter vir doctissimus quod ad synodi istius assertionem validum existimabat. Petatum illud erat ex epistola Libarii Papæ ad Constantium, qua Pontifex testatur

testatur Demophilum, Macedonium, Eudoxium, & Martyrium Episcopos ante annos octo Mediolani sententiam Arianoluisse damnare & iratis animis è Concilio exivisse. Etenim si scripta ponatur epistola anno ccccliv. ut censuit Baronius, non autem cccclv. ut putabat vir doctus, demptis annis octo incidet conventus ille Mediolanensis in annum cccxlv. qui synodum Sardicensem antecessit; cujus Concilij epistolæ synodicae ab Arianis editæ Demophilus ille, Macedonius, & Eudoxius subscripserunt post discessum à Mediolano, quò se contulerant ab orientalibus Episcopis ad Constantem missi ut Athanasii damnationem tuerentur. Tamen non est omittendum, eundem virum clarissimum in sua diatriba alienam sententiam affingere Hilario, cum existimat damnationem Photini in Concilio Mediolanensi, ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanense quod coactum fuit anno trecentesimo quinquagesimo quinto. Certum quidem est ex epistola illius synodi prolata à Baronio damnatos ibi fuisse Marcellum, Photinum, & Athanasium. Sed hic conventus Arianorum fuit; ut omnes fatentur, & docet ipsa Athanasii damnatio. At verò conventus

M

Mediolanensis, de quo Hilarius, confatus erat ex Episcopis catholicis, & habitus fuit anno cccxlvii. ut superius est demonstratum. Itaque duplex synodus Mediolanensis statuenda est in qua Photinus damnationem exceperit. Prima est Hilario dicta, ex Episcopis catholicis composita, & coacta anno trecentesimo quadragesimo septimo. Altera est Arianorum synodus anno ccc lv. qui damnationem Athanasii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius sine exprobratione non prætermisisset, si ejus fecisset mentionem.

XX. His positis, restat ut inquiremus in tempus synodi Sirmiensis quæ coacta est ad damnandum Photinum. Vir iste & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantissima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat ut à sede pelleretur. Imò verò ut regulis quæ tunc obtinebant adhæreamus, cum fidei causa ageretur, necesse erat orientis Episcopos in unam sententiam conspirare cum occidente ut hæresis profligata censeretur. Itaque relatione decreti adversus Photinum missa ab occidentalibus in orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum nisi ut jussu Constantii Imper, orientales Sirmium se confer-

rent, ut damnatione Photini suffragiis tot
Episcoporum confirmata, hæresis con-
foderetur? Sanè Concilium illud Sirmien-
se ex orientalibus Episcopis conflatum
fuit, ut scripsit Hilarius, seu, si mavis lo-
qui cum Vigilio, ex toto oriente. Ex ea
sanè satis eleganti conjectura sequitur non
longo intervallo temporis abfuisse syno-
dum Sirmiensem à synodo Romana, un-
de profecta fuerat relatio ad orientales.
Hoc etiam apertè docet Hilarius, dum
ait: *Verum inter hæc Sirmium convenitur.*
Quanam autem esset horum verborum
sententia superiùs diximus. *Inter hæc*, id
est: Dum libellus Ursacii & Valentis mit-
titur in orientem, & orientales literis
suis res Sardicæ judicatas per insidias re-
fricare conantur sub prætextu damnatio-
nis Photini & communionis Marcello de-
negatæ ab Athanasio.

XXI. Constituatur ergo Romana sy-
nodus, ut antea dixi, in anno trecentesi-
mo quadagesimo nono. Poterit haberi
synodus Sirmiensis, ex mente Hilarii, an-
no ccc l i. quæ est Socratis & viri clarif-
simi assertio. Reclamat ille tamen, & sy-
nodum Sirmiensem Hilarii aliam à Sir-
miensi Concilio orientalium omnino esse
pertendit, hac præcipuè ratione quòd in
istò Photinus exauctoratus est, ut docent

M ij

Sozomenus & ceteri historici, in illa verò testatur Hilarius populi tumultu id effectum ut episcopatu amoveri non posset. Hoc argumento tantum abest ut dimovear à mea sententia, quin potius inde illi fulciendæ subsidium petam. Etenim certum est, ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum, ex more illius seculi à synodo ad Imperatorem provocasse. Constantius dedit iudices ex aula. In eo autem magistratum confessu Basilius Ancyranus à synodo delectus ut causam communem ageret, postquam diù cum Photino verbis conflixisset, hominem disputatione oppugnavit; qui victus, in exilium est actus. Itaque superest locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus est in synodo Sirmienti; sed populo per seditionem intercedente, & Episcopo damnato ad Principem provocante, iudicium non est executioni demandatum. Tamen iudicium à Principe datorum sententia Photinus meritis hæreseos & impudentiæ poenas dedit, in exilium actus.

XXII. Hoc jacto fundamento, profligata est altera quæstio de fidei formula ab Osio subscripta terrore, minis, & verberibus coacto, ut ipse moriens professus est, teste Athanasio; qua ut

concordiæ inter diffidentes Episcopos ratio iniretur, οὐσία, ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον recitentur, tamquam vocabula à scripturis non deprompta. Tempus hujus formulæ cadit in annum ccc l vii. ut consentiunt omnes. Ergo non fuit edita in synodo Sirmienti quæ coacta fuit contra Photium anno trecentesimo quinquagesimo primo. Et hic Socratem hallucinatum fuisse, qui contrarium scribat, sanè fatendum est.

XXIII. Equidem Sirmii conceptam fuisse illam formulam in altera Episcoporum Illyricianæ diœceseos & aliorum qui aderant in comitatu Principis synodo docet ipsum formulæ exordium. *Quoniam de fide deliberationem aliquam fieri placuit, diligenter omnia tractata sunt, & inquisita Sirmii, præsentibus Valente & Vrsacio ac Geminio ac ceteris.* Valens erat Mursæ in Mœsia Episcopus, Vrsacius Singiduni in Pannonia, Germinius Sirmii. quæ civitates sunt in Illyriciana diœcesi. Ergo in synodo Sirmienti editam fuisse blasphemam Orij formulam dicendum erit cum Hilario, Phœbadio, & Vigilio. Frequentes erant illa ætate synodi; ut in eo hærendum non sit quòd plures in eadem civitate intra breve tempus synodos coactas fuisse legamus. Itaque in conventu

Hilar. in
lib. de Syn-
odo.

Sirmienſi, non illo plenario totius orien-
tis, ſed Illyricianæ diœceſeos, expreſſa
fuit Oſii formula. Quod adeo apertè do-
cet Hilarius ut ejus teſtimonium nulla
cavillatione poſſit eludi. Etenim recitata
fidei formula edita in ſynodo Sirmien-
ſi coacta contra Photinum, recenset al-
teram formulam blaſphemix apud Sir-
mium per Oſium & Potamium conſcrip-
tæ. De hac ſecunda formula ait diſertè
eam *non olim tunc cùm Photinus episcopatus
dejectus eſt conſcriptam eſſe*. Quo quid aper-
tius ad hanc rem dici poteſt?

XXIV. Nobilis autem & elegans eſt
illa viri clariffimi obſervatio, qua evincit
in ſynodo Sirmienſi plenaria orientalium
Epiſcoporum non fuiſſe conceptam Oſii
formulam, ex eo quòd Baſilius Ancyra-
nus ejus ſynodi ferè princeps non paſſus
fuiſſet ejus formulæ interpolationem,
(quæ illum latere non potuiſſet, utpote
quæ Principis Conſtantij minis ſit exor-
ta) cùm tantis animis eam formulam à
Conſtantio revocari, coacta in eam rem
ſynodo Ancyrana, petiverit ſtatim atque
in orientem eccheſeos illius Oſianæ cog-
nitio penetravit. Imò verò non adeo
obnixè poſtulaffet ea quæ Sirmij decre-
ta fuiſſent confirmari, nulla habita ex-
ceptione, ſi eodem tempore perfidia

Osianæ formula Sirmij fuisset ab Episcopis concepta.

SYNOPSIS
CHRONOLOGICA.

SYNODUS Mediolanensis, cujus meminit *An.* 346.
Liberius.

Synodus Mediolanensis conflata ex Episcopis catholicis, in qua damnatur Photinus, & Valens & Vrsacius in communionem recipiuntur. *347: aut 48.*
Ex Hilario in fragmentis & epistola Synodica Concilij Ariminensis.

Synodus Romana sub Iulio, in qua Valens & Vrsacius communionem Athanasii amplectuntur, & de Photini expulsionem tractatur. *349.*
Apud Hilarium in fragmentis.

Synodus Sirmiensis plenaria, ubi Photinus ab orientalibus condemnatur; cujus meminit Hilarius in fragmentis, qui eam constituit biennio post synodum habitam sub Iulio, è Socrate. *351.*

Synodus Mediolanensis Arianorum, in qua Photinus, Marcellus, & Athanasius damnantur. *355.*

Synodus Sirmiensis Illyricianæ diœceseos, in qua Osius subscribit formulæ ab Vrsacio & Valente prolata. *357.*

DIATRIBA DE SYNODICA

*epistola Synodi Illyricianæ habitæ decreto
Valentiniani senioris anno Christi CCCLXV.*

IN synodo Illyriciana quæ habitæ fuit decreto Valentiniani senioris, confirmata est antiqua fides de trinitate consubstantiali, eaque de re conscripta est synodica epistola ad Episcopos dioeceseos Asianæ, ubi hæreses contrariæ vigebant. Integram epistolam recitat Theodoretus lib. IV. hist. eccles. cap. IX. in qua, post constitutam fidei rationem, commonentur Episcopi de studio quod impendi debet ut sinceræ sanæque fidei constituentur Episcopi, Presbyteri, & Diaconi. At enim quia locus ille variè acceptus est ab interpretibus, qui sententiam non sunt assecuti ob vetus mendum quod in ejus lectione latet, operæ pretium me facturum esse duxi si veram synodi mentem eruere conarer, quæ quanta sit magistratibus civilibus cum episcopatu in tuenda fide communio manifestum faciet. Hæc sunt synodi verba : *ὡς τὸν τοῦτο ἡρώωντες καὶ ὑπομνήσιν ἔχοντες ἐχαράξαμεν τοῦ πῆμης τὸ ἡρώμα, καὶ ὡς τὸ καθιστάμενων ὁπισκόπων, ἢ καταστάμενων συλλειτουργῶν, εἰ μὴ ἂν ἐκ τῶ ἐν τέλει ἡρώστων ὁπισκόπων ὑγίαι.*

εἰδὲ μὴ, ἐξ αὐτῶν ᾧ πρεσβυτερίου. ὁμοίως τε ἔ
πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐξ αὐτῶν ᾧ ἱερατικῶς
πάγματος, ἵνα ὧσιν ἀνεπίληπτοι πανταχόθεν,
ἔ μὴ ὑπὸ ᾧ βουλομένη του ἔ πρεσβυτερικῆς δέ-
χης. Ea sic reddidit Christophorus. Dum
hac de re scriberemus ad vos, commonefacti su-
mus ut in his nostris literis scriberemus etiam de
Episcoporum, collegarum scilicet nostrorum, in-
stitutione, ut si quoquo modo fieri queat, è ma-
gistratibus qui episcopatu functi, probata spec-
tataque vita fuerunt, cooptentur; sin autem
tales non reperiantur, è sacerdotum collegio.
Ad eundem modum tum Presbyteri tum Dia-
coni de ordine sacerdotali sumantur, ut omni
ex parte inculpati fiant; minimè verò de curia
aut militum ductoribus.

Ioannis verò Langi versio à Frontone
Ducæo eruditissimo viro recensita in li-
bro x. Nicephori cap. x. ubi hæc sy-
nodica refertur, hunc locum sic expref-
sit. Hac de re quum ad vos hæc literas scri-
beremus, commonefacere etiam vos volumus
de creandis vel etiam creatis Episcopis, eorum-
que administris, ut scilicet legantur ex sanæ
mentis ἔ doctrinæ qui magistratum episcopalem
gesserint præfectis, siquidem extent; sin minùs,
ex ipsis Presbyteris. Consimiliter Presbyteri ἔ
Diaconi ex ipso sacro clericorum ordine, ut omni
ex parte irreprehensibiles sint, qui non ex curia
vel ex militari magistratu sint lecti.

Interpres uterque, ne versio hiaret si Græca verba prout scripta sunt sequeretur, verbum necessariò supplevit in contextu; ille *cooptentur*, hic *legantur*. quod sanè verbum deest in Græcis. Vnde ut plena sit sententia, & præterea ut vitetur solœcismus, in accusativis illis ὁμοίως ἡ ἀρεσβυτέως, ἔ' ἀγαθόως, quæ à nullo verbo pendent, & regi debent à verbo communi quod Episcopos quoque complectatur, verbum illud in versione quisque sua addiderunt. Quod sanè demonstrabat illis locum esse corruptum & supplendum in contextu verbum, quod necessariò inferendum erat in versione ut aliquis sensus eliceretur. Quod erit apertius si plenam & sinceram synodicæ sententiam exponamus.

Laborabat in Asiana diœcesi hæreticorum tumultibus vexata Nicæna fides: quorum impetus ut faciliùs retundi possent, Ecclesiæ intererat, non solum ut probatæ fidei Episcopi deligerentur, sed etiam qui in usu & actu rerum versati, prudentia civili & animi decocti constantia veteratorum artes eludere & comprimere possent. Itaque ut hoc adjumentum patres consequerentur, existimarunt non scrupulosè servandam veterem regulam, quæ ex solo presbyterio Episco-

pos adlegendos præscribebat, quinimò si
 fidei sanæ & integræ invenirentur aliqui
 viri qui magistratu civili functi essent, hos
 potius Episcopos deligendos, deinde, si
 tales non reperirentur, petendos juxta or-
 dinem antiquum ex corpore presbyterii.
 Deinde agit epistola de ministris jam con-
 stitutis & eorum promotione. Quare Pres-
 byteros & Diaconos ex solo clericorum
 corpore cooptandos docet; ne scilicet
 exemplo ejus quod de magistratibus in
 episcopatum asciscendis singulari jure de-
 cernebat, putaret aliquis Presbyteros quo-
 que & Diaconos è laicis probatis adlegen-
 dos. Ceterum adjungit, ne fiant ex iis qui
 sunt curialium conditionis aut militaris.
 Hi quidem ab omni clericorum gradu
 & canonibus & legibus arcebantur; ali-
 quando tamen in cleri gradus inferiores
 cooptabantur. Severius tamen inter-
 dictum erat ne hujus conditionis homi-
 nes, etsi fortè clero ascripti essent, in
 presbyteratus & diaconatus, multò mi-
 nus in episcopatus gradum proveheren-
 tur; ne scilicet ab altarium obsequio ip-
 sius Principis jussu in curiam aut in mili-
 tiam retraherentur cum Ecclesiæ injuria.
 quod suo tempore accidisse refert Inno-
 centius primus, qui prohibitionem istam
 decreto suo renovavit.

Quare non dubitamus quin lectio contextus Græci, quæ de constituendis Episcopis, tum etiam de comministris jam constitutis loquitur, sit emendanda & supplenda hoc pacto. *ὡς δὲ τῶν καθισταμένων ἐπισκόπων, καὶ συναλλεγομένων κατὰ τὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ εἴη ἡ ἐκκλησία τῶν τελειοποιουμένων ὑγιᾶν, ἐπισκόποις καθιστάμεν, εἰ μὴ ἐξ αὐτῶν ὁ ἀρεσβυτεῖς ἐστίν.* Delendum quippe τὸ ἐπισκόπων, quod interjectum erat inter dictiones *καθισταμένων* & *ὑγιᾶν*, & confictum ex *ἐπισκόποις*, quod sequi debet dictionem *ὑγιᾶν*. Trajectio illa & casus permutatio perturbabat omnino hujus loci apertam alioqui sententiam. Ex ea quippe corrupta lectione emergebat absurdus hic sensus quem interpretes amplexi sunt, eligendos nempe probatæ fidei Episcopos *è magistratibus qui episcopatu functi sunt*, ut vertit Christophorus, vel *è prefectis qui magistratum episcopalem gesserint*, ut Langus. Quinam sunt illi *è magistratuum* numero qui episcopatu functi, revocandi sunt ad eandem functionem? Refragatur huic sententiæ mos antiquus & canonum ordo, qui renuntiationem aut desertionem episcopatus non admittebat. Si quis verò suspicetur de illis Episcopis agi qui sedibus pulsi essent ab hæreticis, tunc de constituendis Episcopis, non autem de eligendis, monerent patres. De tuenda fide

laborabant; adeoque de industria Episcoporum constituendorum satagentes, eos priore loco ex iis qui magistratu publico functi essent deligendos monent, tum si tales desint, ex cœtu presbyterii juxta morem antiquum. Ut hæc sententia constaret, delevimus dictionem ἐπισκόπων. Quæ nostra emendatio juvatur lectione illa quam vir eruditissimus Iacobus Sirmondus expressit in editione Theodoreti juxta fidem manuscriptorum codicum à se adornata. Hunc locum sic legit. εὖ μὲν εἰς τὸν τὸν τέλει χρησάμενων ὑγίει. εἰ δὲ μὴ, &c. Sic autem vertit integrum. *Hac de re dum scribimus, subiit animum ut iisdem literis admoneremus etiam de comministris Episcopis creatis vel creandis, siquidem fuerint ex sano probatoque magistratu functis; sin minus, ex cœtu ipso Presbyterorum. similiter autem & Presbyteros & Diaconos ex ipso sumi ordine clericorum, ut omni ex parte sint irreprehensibiles, minimè verò ex curia vel ex imperio militari.* Ex qua interpretatione patet contextum Græcum Sirmondi, etsi emendatum ex parte, nempe in ejecta dictione ἐπισκόπων, corruptum esse dupliciter; primum in voce ὑγίει, quæ dativo casu expressa nullum habet commodum sensum. quare retinenda est lectio ceterorum codicum, nempe ὑγίει in plurali. Deinde

abest à contextu verbum quo doceamur eligendos Episcopos priore loco è magistratu functis, vel illis deficientibus, ex presbyterio. Quod verbum suppleri quod debet ut regat accusativos illos in contextu statim positos de Presbyteris & Diaconis. Hoc ultimo loco verbum *sumi* supplevit Sirmondus in versione sua, quod abest à Græco, & restituendum superiore loco, ut monuimus. Sanè locum illum de magistratibus civilibus intelligi etiam rectè posse observat Fronto Ducaus, qui nomine Episcoporum designentur, quo sensu cicero se à Pompeio oræ Campanæ Episcopum delectum scribit. Quæ tamen Episcopi significatio scriptoribus ecclesiasticis est inusitata, & locus ille de magistratibus civilibus intelligi non tantum potest, ut ille notat, sed intelligi omnino debet.

Non dissimulandus est etiam error in quem interpretes inciderunt: qui quod separatim dicitur in contextu de constituendis Episcopis & de comministris constitutis, in versione miscent, & *collegas* vel etiam *comministros Episcopos* interpretantur, ut Christophorsonus & Sirmondus. Langus quidem distinguit Episcopos ab eorum ministris, sed creandos vel creatos ad utrosque refert, quamvis

in contextu hæc distinguantur. Sanè quin dictio συλλειτουργῶν hoc loco ad Presbyteros referri debeat, dubitare non finit hæc epistola, in qua bis Elpidius Presbyter συλλειτουργὸς nuncupatur. Ad cuius nominis dignitatem Diaconi quoque trahuntur; quoniam, ut loquitur Lex Theodosiana, *Ecclesia est in Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis.*

Hoc discrimen de constituendis Episcopis & de comministris constitutis expressit antiqua Epiphaniï scholastici versio in Tripertita historia, qui synodicam istam refert libro octavo. Qua ex versione docebimur quoque vetus esse mendum huius loci, atque præterea interpretem illum à synodicæ mente longè abesse, verbaque adjecisse quæ defunt in contextu & sententiæ patrum sunt contraria. Hæc sunt illius verba. *Ob hoc scribentes & commemorantes has literas destinavimus. De Episcopis autem constituendis vel comministris jam constitutis, si permanserint usque ad finem sani, bene; alioqui ex ipso presbyterio repellantur. Similiter Presbyteros atque Diaconos in sacerdotali ordine definivimus, ut sint irreprehensibiles undique, & à curia & ab officio militari. Non intellexit verba ista, οἱ ἐν τέλει ἡγιασμένοι.* Vertit enim, *si permanserint usque ad finem*, cùm apertè significant, qui

magistratu functi sunt. Addit autem è suo bene, mox verbum repellantur contra meritum patrum, dein definivimus.

Hunc autem locum ex nostra emendatione sic reddendum putamus. *Hac de re ad vos scribentes quæ monenda habemus, hisce quoque literis nostris expressimus de constituendis Episcopis & de comministris quoque jam constitutis; nempe ut ex iis qui sunt functi magistratu, si sani sint, constituantur Episcopi; similiter, ex ipso presbyterio. Similiter & Presbyteri & Diaconi è sacro clericorum collegio, ut sint omni ex parte inculpati; minimè vero de curia vel ex officio militari.*

EXPLICATIO CANONIS
quinti synodi Constantinopoli habitæ anno Christi CCCLXXXI.

TORQUETUR vir eruditissimus Samuel Petitus variarum lectionum lib. III. cap. II. in explicando & emendando canone quinto Concilii Constantinopolitani, cujus hæc sunt verba. *Ἐκ τῶν τῶν δυτικῶν, καὶ οὐκ ἐν ἀντιοχείᾳ ἀπεδέχθημεθα τοὺς μίαν ὁμολογουῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητες.* In controversiam adducitur iste tomus occidentalium. Repudiata etenim Zonaræ & Balsamonis interpretatione, qui de canone fidei in Sardicensi

Sardicensi Concilio promulgata verba illa accipiunt, superest explicatio illustrissimi Cardinalis Baronii, qui de Damasi epistola synodica scripta ad Paulinum Antiochenum, quæ contra hæreses tunc temporis vigentes totidem continet anathematismos, hunc canonem accipiendum existimat, ita ut illo Constantinopolitana synodus synodicam epistolam Damasi ad Antiochenos approbarit.

Verum Petitus discedendum sibi putat ab hac sententia, ob duas potissimum rationes. Prima est ducta à tempore synodica Damasi epistolæ, quam ille conjicit scriptam fuisse anno cccclxxxi. scilicet integro anno post editum canonem quintum. Altera petitur è verbis canonis, quæ huic interpretationi refragentur. Ad primam rationem quod attinet, videtur dubitandum an rectè Petitus temporis calculum iniverit. Etenim Constantinopoli coacta est synodus œcumenica anno trecentesimo octuagesimo primo. Anno sequenti imperiales literæ synodum orientis & occidentis ob ecclesiasticas dissensiones Romam contraxerunt, ut loquitur Hieronymus in epistola ad Eustochium. Itaque orientales qui secunda vice Constantinopolim se contulerant, à synodo Romana invitati sunt ut Romam se trans-

N

*Theodoret.
lib. 5. hist.
eccles. c. 9.*

ferrent. quod illi propter itineris longin-
quitatem, Ecclesiarum suarum dispendia,
& promulgatam à se anno superiore fidei
formulam facere recusarunt. Synodicam
ergo epistolam ad occidentalium Conci-
lium miserunt, qua illis & formulæ fidei
ab œcumenica synodo Constantinopoli-
tana anno superiore perscriptæ & romi
seu mavis epistolæ ab Antiochena synodo
editæ exemplorum copiam faciunt, ut
testatur Theodoretus. Existimat ergo Pe-
titus tunc scriptam fuisse synodicam à
Damaso ad Paulinum, cum de adventu
orientalium jam desperassent occidenta-
les, quia verò Paulinus unà cum Epipha-
nio Episcopo se in viam dederat, Thes-
salonicæ in Macedonia has literas accepit-
se, ut constat ex titulo synodicæ Damasi
apud Theodoretum. qui titulus Thessa-
lonicæ à Paulino acceptam testatur. Cer-
tè quamvis hæc conjectura non sit im-
probanda, tamen non evincit omnino
quod Petitus pertendit. Quid enim ve-
tat quin superiore anno in eas partes ob
Concilium Constantinopolitanum Pauli-
nus evocatus Thessalonicam se conferre
potuerit, & ibi synodicam Damasi acce-
perit? Planè ut dicam quod sentio, nar-
ratio Theodoreti, rei gestæ series, & ipse
cognitionum synodicarum ordo videtur

exigere ut dicamus editum fuisse libellum
fidei ab Antiochena synodo quæ coacta
fuit anno ccc lxxviii. & Constanti-
nopolim ad orientis Concilium missam,
antequam de illo recipiendo à Constan-
tinopolitanis aliquid statuatur in syno-
do anni trecenteshimi octuagesimi primi.
Quod ex se patet satis, & docet epistola
synodica Constantinopolitana apud Theo-
doretum, qua testantur patres qui secun-
dò in urbe regia convenerunt, anno sci-
licet trecentesimo octuagesimo secundo,
se libellum illum Antiochenum præ ma-
nibus habere eumque à synodo Constan-
tinopolitana priore jam fuisse confirma-
tum: ἐντυχεῖν τῷ ἐν ἀντιοχείᾳ τόμῳ τῷδε ὃ
ἔχει συνελθούσης συνόδου γεγραμμένῳ. Porro
hanc fidei formulam missam fuisse, non
solum ad illud orientis Concilium, sed
etiam ad occidentis & Romanum Con-
cilium, nemo dubitare poterit nisi qui
relationes decretorum fidei ab oriente in
occidentem & vicissim mitti solitas igno-
ret. Missa ergo ab Antiochenis ad Ro-
manos & ceteros occidentales fidei for-
mula, ut in eadem communionis socie-
tate se conjunctos esse profiterentur, quid
aliud expectamus quàm ut synodus Ro-
mana Antiochenium formulam amplecti
profiteatur epistola data ad orientales

Episcopos qui synodum Constantinopolitaneam habebant anno trecentesimo octuagesimo primo. Nihil etiam vetat quin vicissim Romae perscripta fuerit eodem tempore Damasi epistola synodica ad Paulinum Antiochenum, quae fuerit etiam ab occidentalibus ad orientale Concilium transmissa; ut nullo pacto necesse sit hanc Damasi synodicam ad Paulinum anno sequenti adscribere.

Expendamus ergo secundam rationem Petiti, qui rectum sensum horum verborum, *De tomo occidentalium*, capere non potest, adeo ut antiquam lectionem moveat & Antiochenos substituatur occidentalibus, id est, *ἀντιοχείων*, ut ille quidem legit, *ἀντιοχείων*. In quo dupliciter peccatur, tum in sententia detorta & inconcinna quam antiquae lectioni hujus canonis affingit, tum in nova omnino voce & omnibus scriptoribus incognita quam ille comminiscitur, cum asserit Antiochenes voce hybrida & ab Aramaea lingua deducta Dithicos vocatos. Ait Petitus verba ista, *De tomo occidentalium*, quae tituli vicem praestant, significare canonem agere de nescio quo occidentalium libello. At verò canon nihil minus exequitur; sed tantum approbat ea quae definituerant Antiocheni, unam confitentes

patris & filii & spiritus sancti divinitatem. Sed, inquit Baronius, quia approbabant Constantinopolitani patres synodicam epistolam Damasi ad Paulinum Antiochenum, approbarunt quoque Paulinum & suos Antiochenos. Atqui non approbatur hoc canone, subjungit Petitus, etiamsi τὸν τόμον τῶν δυτικῶν cum Baronio interpreteris de epistola illa Damasi synodica.

Sanè Petitus malè negat tomum occidentalium, quisquis ille tandem sit, à Concilio Constantinopolitano non approbari, cùm disertis verbis contrarium profiteantur illius Concilii patres. *Ὁ δὲ τόμος τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν ἀντιοχείᾳ ἀπεδέξαμεθα.* De tomò occidentalium, nos etiam suscepimus Antiochenos, inquiunt. Quid manifestius dici potest ut se ejusdem cum occidentalibus testentur esse sententiæ? Robustius verò egisset adversus Baronium si ex eo negasset sequi approbatos fuisse Antiochenos à Constantinopolitanis quòd synodicam Damasi ad Paulinum approbassent. Adhuc enim quærendum restaret an Paulinus & Antiocheni formulam Damasi sequerentur, si aliunde de hoc non constitisset Constantinopolitanis.

Genuimus ergo sensus canonis hic est. Epistola sua significaverat Concilium

occidentis Episcopis orientalibus Constantinopoli congregatis, etsi diffidium esset inter Episcopos Antiochenos Meletium & Paulinum, tamen eos rectam de una patris, filii, & spiritus sancti divinitate sententiam profiteri, atque ideo se non alienos ducere Antiochenos à communione Ecclesiæ ob schisma quod illa in Ecclesia inoleverat inter duos Episcopos de sede contendentes. His literis in eum sensum acceptis, Concilium Constantinopolitanum decreto suo eandem communionem Antiochenorum amplectitur hoc canone quinto, quia illis æquè ac occidentalibus constabat ex epistola synodi Antiochenæ eos unam divinitatem patris & filii & spiritus sancti profiteri. Vbi velim expendi Constantinopolitanos non profiteri se nunc primùm Antiochenos recipere quia moniti sint à synodo Romana, sed eos jam suscepisse in communionem, nempe quia rectam eorum sententiam de fide ex epistola synodi Antiochenæ didicerant. Vel ut in pauca verba sententiam synodi contraham & *ἡμετέρας* enarrem. Quod attinet ad epistolam occidentalium, qua docent se communionem Antiochenorum amplecti quia rectam fidem profitentur, nos etiam eosdem Antiochenos jam antea

suscepisse testamur, quia nobis constitit eos unam patris & filij & spiritus sancti confiteri divinitatem.

Planè ex ista interpretatione, quæ genuina est, sequitur alium fuisse tomum occidentalium qui commemoratur in hoc canone ab epistola synodica Damasi ad Paulinum Antiochenum, vel saltem cum illa epistola Damasi ad Paulinum aliam adjunctam fuisse ad orientales Constantinopoli congregatos. Nihil enim vetat quin eodem tempore perscripta & missa fuerit ad Paulinum & ad ipsos orientales.

Restat ut de canonis emendatione à viro erudito tentata unum addamus, nempe veterem omnium codicum lectionem non esse sollicitandam, cum nihil persuadeat cur Dytici in Dithicos sint immutandi, maximè cum nullibi ea vox reperiatur. Fallitur enim vehementer quum putat eam vocem latere in libello oblato adversus Ibam Edeffenum in synodo Berytensis, ubi sit mentio ἀνατολικῆς συνόδου & δυτικῆς, quas alias esse non posse censet quàm Tyriam & Antiochenam, quæ ambæ solæ in causa Ibæ sunt coactæ, unde sequatur orientalem synodum commemoratam in libello eandem esse cum Tyria, & δυτικὴν, qua necessariò significetur Antiochena, mutandam in διθικὴν

deducto nomine à voce Syriaca quæ lucum significet , unde inflexione Græcica Antiochenſes διθικοί dicti fuerint à luo Daphnenſi , & ſynodus Antiochena διθική. Sanè alia mens eſt libelli , ubi ſynodus Antiochena vocatur ἀνατολική ſive orientalis ab urbe Antiochia , quæ eſt metropolis diœceſeos orientis , Tyria autem occidentalis ſeu δυτική dicitur ratione habita ſitus quem obtinet in diœceſi orientis. Phœnicia enim , ubi ſita eſt colonia Tyri , porrigitur ad partes occidentales diœceſeos orientis , ut alibi hunc locum expendimus.

DISSERTATIO

DE

VETERIBVS

COLLECTIONIBVS

CANONVM.

CAPVT PRIMVM.

*De vetustissima collectione canonum Ecclesiæ
Romanæ ante Concilium Chalcedonense.*

I. **D**VÆ sunt, quæ huc usque latue-
runt, canonum collectiones, qui-
bus usæ sunt variis temporibus Ecclesia Ro-
mana: quarum altera post Concilium Ni-
cænum emerfit, altera post Chalcedo-
nense.

De prima acturis observandum est, ante
Concilii Chalcedonensis definitionem ca-
none primo comprehensam, qua regulis
patrum robur & auctoritas additur ut per

universam Ecclesiam vigeant, canones Ancyranos, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiochenos, & Laodiceos in occidentem non penetrasse. Solis Ecclesia Romana canonibus Nicænis regebatur, ut disertè docet Innocentius in epistola ad clerum Constantinopolitanum. Quo nomine Sardicenses continebantur; ut patet ex Zosimi commonitorio quod Faustino Legato suo dedit ad firmandum in Africa usum appellationum in causis Episcoporum; ubi canon in Sardicensi synodo ea de re editus, sub titulo Concilii Nicæni profertur. Refragati sunt quidem Africani Episcopi, & canonem illum in veris exemplaribus synodi Nicænæ non haberi contenderunt, contra nitentibus Legatis Zosimi. Qui quidem adeo ab omni fraudis & doli suspitione aberat, quemadmodum & Bonifacius illius successor, ut passus sit Legatos à Carthaginensi synodo Constantinopolim & Alexandriam mitti ad earum civitatum Episcopos ut exempla canonum Nicænorum ex authenticis codicibus descripta mitterent. Illi verò testati sunt canones illos numero viginti esse tantum; quales Africana Ecclesia penes se habebat. Vnde factum ut constiterit Romanis, æquè ac Africanis, canones illos Sardicenses alios esse à Nicæ-

nis. Quod tamen non obstitit quò minùs Leo I. in epistola ad Pulcheriam, conquere-
rens de Flaviani Episcopi Constantinopo-
litani & ceterorum sacerdotum deposi-
tione à synodo Ephesina sub Dioscoro de-
creta, eosdem Sardicenses canones, sub
nomine Nicænorum, orientalibus obji-
ciat, contendens ex eorum præscripto
omnia in pristino statu retinenda donec
ad Apostolicam sedem referatur.

II. Innocentius quoque primus in epi-
stola ad Victricium, post commemoratam
Nicænam synodum, ait majores causas
ad sedem apostolicam referendas, *sicut
synodus statuit, & vetus consuetudo exigit.*
Vnde sequi videtur eum ad Nicænam sy-
nodum respexisse, cui acceptos ferebat
canones, ad Sardicense licet Concilium
pertinerent, quos postea Zosimus quo-
que Nicænos esse jactabat; præcipuè
cùm Innocentius solos, ut monebam, ca-
nones Nicænos obtinuisse apud Roma-
nam Ecclesiam doceat.

III. Occasio istius hallucinationis alia
non est præter collectionem canonum
quam solam ea tempestate in scriniis suis
habebat Ecclesia Romana; cujus nos
exemplar in vetustissimo codice M S. vi-
dimus beneficio Christophori Iustelli cla-
ræ memoriæ viri & antiquitatum eccle-

siasticarum curiosi exploratoris : qui licet communionis Calvinianæ partes sequeretur, sincerè se gerebat in eruendis è situ veterum monumentis ad rem canonicam exornandam.

In ea collectione hoc erat lemma: CANONES NICÆNI. Deinde sequebatur series quadraginta canonum numeris suis distinctorum : quorum priores viginti erant veri & genuini canones Nicænæ synodi, reliqui autem viginti continebant canones unum & viginti Concilii Sardicensis, duobus capitibus in unum compactis ; nulla interim mentione facta hujus Concilii Sardicensis. Non dubitandum, quin statim post editionem adjecti fuerint canones illi Sardicenses priori collectioni, consequentibus numeris, sub antiquo titulo. Illud autem an fato acciderit, vel per incuriam, an verò data opera, ut major esset horum canonum auctoritas, prudentis esto judicium. Sanè in veteribus codicibus reperiri canones Nicænos numero quadraginta adnotatum est in editione Moguntina Dionysii Exigui. quæ collectio similis est antiquæ illi quam nos vidimus. Nec alia erat collectio quadraginta canonum Nicænorum, cujus meminit præfatio Isidori : unde auctor ille occasionem arripuit augendi numerum us.

que ad LXXII. ex supposititiis Iulii epistolis.

IV. Quare Innocentius, Zosimus, & Leo alieni sunt ab omni dolo in proferendis canonibus Sardicensibus ac si ad Nicænam synodum pertinerent, cum auctoritate scriniorum suorum & veteris collectionis freti essent. Viri amplissimi eruditione & dignitate Cardinales Perronius & Baronius, ut horum Pontificum bonam fidem tuerentur, ex ingenio coniecerant ea illos collectione canonum usos esse quam nos olim in Ecclesia Romana extitisse testimoniis comprobavimus.

CAPVT II.

De collectione canonum post Concilium Chalcedonense.

I. **D**ECRETI Chalcedonensis ea fuit auctoritas ut canones orientalium synodorum, qui vigeabant in oriente, suscepit Ecclesia Romana, eosque adhibuerit in causarum & negotiorum ecclesiasticorum disceptatione; demptis iis quos juribus suis officere existimabat. Quare codicem illum canonum ex quo recitati sunt canones aliquot in Concilio Chalcedonensi Romam Legati cum de-

tulissent, auctoritate Leonis Papæ confecta est & composita nova canonum collectio, quæ viguit sola in occidente per sexaginta & amplius annos, donec altera quæ accessit Dionysii Exigui, quæ in quibusdam à priore discrepat, ut mox observabimus.

II. Priorem illam, hætenus ignotam, ex codicibus duobus manuscriptis monasterii Rivipullensis in Catalonia favente numine erutam hic explicamus: quæ majoris ponderis apud nos esse debet quod ea usi sint Gallicani Episcopi usque ad tempora Hadriani Pontificis & Caroli Magni, & unà cum Gallicanis canonibus ab Ecclesia Hispanica usurpata fuerit usque ad Sarracenorum adventum; quemadmodum etiam in Africa.

Ejus autem collectionis hæc est methodus. Incipiunt canones Nicæni. Sequuntur Ancyрани, Neocæsarienses, & Gangrenses. Deinde Sardicenses canones. Postea Antiocheni, & Laodicensi. Subjunguntur statim viginti septem canones Concilii Chalcedonensis. Deinde Carthaginenses; de quibus mox dicemus.

III. Huic collectioni præfigitur præfatio, cujus hæc sunt verba. *Canones generalium Conciliorum à temporibus Constantini cæperunt. In præcedentibus annis namque,*

persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissa est: quia non erat licentia Episcopis in unum convenire, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem evangelicam & apostolicam secundum post apostolos symbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia esse Concilia, ex quibus plenissimam fidei doctrinam tenet Ecclesia tam de patris & filii & spiritus sancti divinitate quàm de prædicti filii & salvatoris nostri incarnatione. Prior harum Nicæna synodus est CCCXVIII. Episcoporum Constantino Augusto imperante peracta: in qua Arrianæ perfidiæ blasphemia condemnata, quam de inæqualitate sanctæ trinitatis idem Arrius asserebat. Consubstantiali Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definivit. Secunda synodus est CL. patrum sub Theodosio seniore Constantino-polim congregata; quæ Macedonium sanctum spiritum Deum esse negantem condemnans, consubstantiali patri & filio eundem paraclitum demonstravit, dans latius symboli formam quam tota Græcia & Latinitas in Ecclesiis prædicat. Tertia synodus Ephesina CC. Episcoporum sub juniore Theodosio Augusto edita; quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem justo

anathemate condemnavit, ostendens manere in duas naturas unam Domini Iesu Christi personam. Quarta est synodus Chalcedonensis sexcentorum XXX. sacerdotum sub Martino Principe habita; in qua Eutychem Constantinopolitanum Abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronuntiantem, & ejus defensorem Dioscorum quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursus Nestorium, cum reliquis hæreticis, una patrum sententia prædaminavit, prædicans eadem synodus Christum Deum sic natum de virgine ut unam personam & divinæ & humanæ confiteamur naturæ. Hæc sunt, ut prædiximus, quatuor principales & venerabiles synodi totam fidem catholicam complectentes. Sed & si qua sunt Concilia quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, posterorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore. quorum etiam gesta in hoc corpore condita continentur. In principio autem hujus voluminis Nicenam synodum constituimus pro auctoritate ejusdem magni Concilii. Deinceps diversorum Conciliorum Græcorum ac Latinorum, sive quæ antea, sive quæ postmodum facta sunt, sub ordine numerorum ac temporum, capitulis suis distincta, sub hujus voluminis aspectu locavimus. Subjicientes etiam decreta Præsulorum Romanorum, in quibus, pro culmine sedis apostolicæ, non impar Conciliorum extat auctoritas: quatenus ecclesiastici ordinis
disciplina

disciplina in unum à nobis coacta atque digesta
& sancti præsules paternis constringantur regu-
lis, & obedientes Ecclesiae ministri vel populi
spiritualibus imbuantur exemplis. Canones au-
tem qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem
nec sedes apostolica recipit, nec sancti patres
illis consensum præbuerunt, pro eo quòd ab hæ-
reticis sub nomine Apostolorum compositi di-
noscentur, quamvis in eis quaedam invenian-
tur utilia, auctoritate tamen canonica atque
apostolica eorum gesta constant esse remota, &
inter apocrypha deputata.

IV. Priorem hujus præfationis par-
tem Isidorus Hispalensis retulit in librum
sextum originum cap. xv. Etenim cùm
sibi proposuisset eo capite de canonibus
Conciliorum agere, solenneque illi sit
laudabiles locos, qui suo instituto con-
ducunt, tacitis auctoribus in opus illud
congerere, (quo nomine ab eruditissimam
jorem consecutus est laudem) more illo
suo hunc quoque centonem aliis addidit,
& iisdem verbis præfationem illam ex par-
te transcripsit. Si quis autem pervicaciter
contendere velit ex Isidoro potiùs de-
promptam hanc præfationem, omnino se
victum fatebitur si seposito dimicandi stu-
dio perpendat præfationis corpus esse in-
tegrum, aliquot periodos complectens
uno spiritu cum prioribus conjunctas;

quæ tamen defunt apud Isidorum, qui ex loco laudato decerpfit quod sibi commodum videbatur. Deinde ultima verba excerpti quod est apud Isidorum, ista nempe, *Quorum etiam gesta in hoc opere condita continentur*, nullius operæ sunt in libris originum; imò verò apertè falsa, cùm in eo volumine nec canonum nec Conciliorum acta contineantur. Quare prudenter obfervavit vir eruditus in scholiis hujus loci: *Hæc omiffa oportuit*. Quæ sanè verba in præfatione leguntur opportunè, quia præfixa est collectioni canonum. Vnde exscriptor qui jussu Isidori in origines hunc locum transtulit, manifestè hallucinatus est non omittendo verba hæc, quæ in volumine canonum sunt aptissima, sed ab originibus prorsus aliena. Pars ultima præfationis, quæ reprobat canones Apostolorum, transcripta est à Gratiano ex Isidoro. qua de re capite sequenti dicemus.

Dist. 16. c. 1.
Canones.

V. Ex hac collectione Symmachus Papa in sexta synodo Romana habita anno div. citat duos canones synodi Gangrensis ex versione antiqua quæ est in hac collectione. Vnde *apostolica auctoritate hos canones conditos* ait; quoniam etsi provincialis esset synodus Gangrensis, tamen cùm auctoritate sedis apostolicæ jam esset in occi-

dente recepta, perinde erat ac si ab initio eadem auctoritate canones suos constituisset. Neque enim confugiendum est ad conjecturas quas adhibet Baronius, qui putat Osum Cordubensem legatione Romana functum huic synodo interfuisse. Recensetur quidem ille in epistola synodica, sed permixtus aliis Episcopis, & inter ultimos. quod non congruit dignitati sedis apostolicæ.

CAPVT III.

De discrimine collectionis istius & Dionysianæ.

IN eo primùm differunt hæ duæ collectiones, vetus & Dionysiana, quòd diversis canonum Græcorum translationibus utantur. In vetere quippe interpretatio canonum Græcorum eadem est omnino cum illa quam Isidori collectio præfert, quæque usurpatur in libris Capitularium; ut ex studiosa earum inter se collatione didicimus. Planè Dionysiana versio videtur esse accuratior & verbis magis affixa. Sed altera est elegantior; & verba quædam si alicubi dissimulet, alibi sententiam veram canonis, alioquin obscuri, feliciter patefacit. Hæcque est illa translatio cujus obscuritate adductum se

Dionysius fatetur ad novam condendam. Quamquam & alia quoque in manuscriptis codicibus reperiatur paulò obscurior hac nostra.

II. Alia sunt discrimina inter utramque collectionem quæ sunt majoris ponderis, & meram antiquitatem redolent. Secunda ergo differentia hæc erit, quòd canones apostolici absunt ab ista collectione, eo titulo quòd nullius essent auctoritatis, ut docet disertè superior præfatio. In quo illi egregiè convenit cum decreto Gelasii in synodo Romana, quo liber canonum Apostolorum inter apocrypha numeratur. Inde quoque præstans argumentum trahitur hanc esse collectionem canonum qua Gallicana Ecclesia utebatur; quippe quæ his canonibus Apostolorum careret, ut ex Gregorio Turonensi docuimus libro III. de concordia sacerdotii & imperii cap. IV. §. III.

III. At Dionysiana collectio canones istos, saltem priores numero quinquaginta, in occidentem invexit. Et ejus exemplo auctor Isidorianæ collectionis eodem numero & iisdem verbis cum Dionysio canones illos transtulit in suam, licèt in canonibus Græcis versionem antiquam sequatur: quæ cùm istis canoni-

bus apostolicis careret, necessariò ex Dionysii versione & collectione petendi fuerunt. Rationem facti sui hanc proponit Isidorus : *Denique propter eorum auctoritatem ceteris Conciliis præposuimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur : quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones.* Quòd synodalem patrum auctoritatem laudat, de synodo Trulensi intelligendum est ; cuius decreto canones apostolici numero LXXXIV. recepti sunt in oriente. Priores autem quinquaginta, qui soli erant in occidente noti, nullum robur obtinuerunt, saltem in Galliis & Hispaniis, usque ad tempora Caroli Magni ; quando Dionysiana collectio, monente Hadriano Papa, vigere incepit in his regionibus.

IV. Tertium discrimen versatur in canonibus Sardicenis Concilii, qui loco quinto positi sunt in hac collectione post Nicænos, Ancyranos, Neocæsarienses, & Gangrenses, & Antiochenos atque Laodicenses ordine antecedunt. Ancyrana, Neocæsariensis, & Gangrensis synodi vetustiores sunt Nicæna synodo ; sed istius reverentia factum est ut in capite collocetur. His quatuor succedit Sardi-

censis anno cccxlvii. quæ licet posterior Antiochena, (quæ coacta fuit anno cccxli.) illi tamen in hac serie prælata est ob dignitatem. Dionysius verò collectionis Græcæ interpretationem aggressus, in qua Sardicenses canones non habentur, eis post universos canones orientalium Conciliorum, licet tempore posteriorum, locum in sua collectione dedit.

V. Memoriae lectoris occurret quod superius adnotavimus de Leone primo, qui canones Sardicenses sub nomine Nicænorum orientalibus objiciebat. Ex quo sequi videtur ut aut de bona fide periclitetur ille, cum ex hac collectione, quam ejus auctoritati tribuimus, illi constaret liquidò alios esse Sardicenses canones, quinto loco positos, à Nicænis, qui frontem codicis occupabant; vel dicendum erit hanc collectionem posteriorem esse Leonis temporibus.

VI. Sed ex temporum discrimine pendet hujus difficultatis explicatio. Ante Concilium Chalcedonense data est epistola Leonis ad Pulcheriam anno cccxlix. ubi Nicænos canones cum Sardicensibus permisset, adeo ut querelæ literis illis comprehensæ, de fide violata, Flavianò oppresso, & restituto Eutychete, Mar.

cianum auctore Leone ad convocandum Chalcedonenſe Concilium adegerint. Poſt illud verò Concilium (quod habitum eſt anno ccccll.) & ex ejus præſcripto aggredienda fuit nova collectio, in quam canones orientalium ſynodorum impingerentur. Tunc diſcutienda fuit ratio temporum, & ſuis quique Conciliis canones vindicandi. Quod egregiè factum eſt in hac collectione; in qua Sardicenſes à Nicæniſ ſecreti ſunt, & ſuis locis poſiti.

VII. Vnde quoque illud addiſcimus, eos graviter falli qui Sardicenſes canones univerſo orbi Chriſtiano, etiam ipſi Romanæ Eccleſiæ, vel ignotos vel apocryphos fuiſſe docent uſque ad tempora Dionyſii Exigui, qui eos è tenebris in lucem primus protulerit. Etenim iſta collectione, quæ antiquior eſt Dionyſiana, in canonum auctoritatem recepti ſunt per univerſas Eccleſias. Planè illorum uſus receptus erat Damasi Papæ temporibus; ut patet ex ſynodo Romana & edicto Gratiani à Sirmondo publicatis, ubi cauſæ Episcoporum datis à Romano Pontifice judicibus definiendæ conſtituuntur.

VIII. In Galliis invaluerant, licèt tacito nomine, ante Leonis tempora; cùm ex ejus epiſtola ad Episcopos pro-

O iiij

vinciæ Viennensis constet Gallicanorum Episcoporum judicia per varias appellationes & relationes à Romanis Pontificibus retractata fuisse. quod initium aut robur habuit à Concilio Sardicensi. Idem juris obtinuit in Hispaniis ; ut patet ex epistola ejusdem Leonis ad Turibium Asturicensem , qua synodum à quatuor provinciis Hispaniarum adversus redivivam hæresim Priscillianistarum habendam indicit , nempe à Tarraconensibus , Carthaginiensibus , Lusitanis , & Gallæcis ; adjecto quòd si quid obstiterit quò minùs possit celebrari generale Concilium , Gallæciæ saltem in unum convenient sacerdotes : *Quibus congregatis , inquit , fratres nostri Idacius & Ceponius imminebunt , conjuncta cum eis instantia tua , quatenus de provinciali conventu remedium tantis vulneribus afferatur.* Indictio synodi & delegatio Idacii & Ceponii Episcoporum ut synodo immineant , canonum Sardicensium auctoritate fulta est.

IX. Idem Pontifex per Mauritaniam Sardicensium canonum vigorem plenissimè exercuit , non solùm relationes synodi recipiendo , & responsis suis de relatis negotiis decernendo , quod jus est antiquius ipsa synodo Sardicensi , sed cognitione de causa Lupicini Episcopi suscepta , qui ad

eum provocaverat ; quam definiendam synodo provinciali Mauritaniae reliquit, eamque habendam indicit juxta ordinem praescriptum in Sardicensi synodo. Vnde quoque desumptum est quod adjungit, contra ecclesiasticam disciplinam superordinatum fuisse Episcopum Lupicino, pendente appellatione ad Romanam sedem.

X. Sed quid hæremus in temporibus Leonis ? Ipsa Zosimi, Bonifacii, & Cælestini tantò vetustior disputatio cum Africanis Episcopis pro recipiendis appellationibus Episcoporum, prolatis quoque ipsis verbis canonum Sardicensium, nonne apertè docent eorum apud Romanos auctoritatem ; imò verò & apud Africanos, qui tandem provocantibus consenserunt ; id unum deprecantes, ne faciliùs admitterentur, & causæ in provinciis judicarentur ; ut patet ex epistola ad Cælestinum.

Ceterùm postquàm collectio ista in lucem emerfit auctoritate Leonis publicata, Africana Ecclesia illius usum admisit, & canonum Sardicensium ut executionem, sic etiam & nomen : quamquam ignoti non essent olim in Africa canones Sardicenses, quorum unum Gratus Episcopus Carthaginensis laudavit in Concilio suo Carthaginensi.

XI. Collectionis ab Africanis usurpatæ breviarium sive compendium per varios titulos digestum composuit Ferrandus Diaconus Ecclesiæ Carthaginensis; & post illum breviationem alteram canonum Ecclesiæ Africanæ concinnavit Cresconius.

XII. Duæ illæ collectiones in eo differunt quòd posterior usa est collectione Dionysiana, laudatis tum Apostolorum tum Africanis canonibus juxta seriem numerorum qui extant apud Dionysium. Sed Ferrandus, Dionysio vetustior, antiquam collectionem secutus est, quæ canonibus apostolicis carebat, quos auctor ille nunquam laudat; licet Ancyranos, Neocaesarienses, Gangrenses, Antiochenos, & Laodiceos titulis suis distinctos adhibeat; omissis quoque canonibus Constantinopolitanis. Quæ omnia collectioni nostræ congruunt, & manifestè probant illam à Romanis in Africam transmissam fuisse: cui Africani suos canones, alio longè ordine quàm habeantur in Dionysiana collectione, suis usibus profuturos adjunxerunt.

XIII. Porro in breviario Ferrandi canones Sardicenses, illique præcipuè qui de provocationibus Episcoporum ad Romanam sedem decernunt, disertè laudantur.

tur; quos ille non potuit unâ cum cano-
nibus orientalibus publicare aliunde de-
promptos quàm ex collectione recepta,
cujus ipse compendium exhibet; quæ
prorsus eadem est cum hac nostra.

Ex ista quoque vetere collectione Theo-
doretus Episcopus Cyri hausit canones
Sardicenses, quos laudat numero xxi. in
compendio canonum per quinquaginta
titulos digestorum. Quæ collectio Theo-
doreti existat M S. in bibliotheca Regis
Christianissimi: de qua diximus in capite
iii. §. viii. libri iii. de concordia sa-
cerdotii & imperii.

XIV. Quartum discrimen est, illud-
que maximi momenti, quòd Dionysii
codex tres canones synodi Constantino-
politanae secundae ex codice Græco trans-
criptos exhibet; in quibus Thracicae,
Ponticae, & Asianae dioceseon privilegia
sic confirmantur ut primatus tribuatur
Ecclesiae Constantinopolitanae, fiatque
secunda post Romanam, ea ratione ad-
jecta, quoniam Constantinopolis est no-
va Roma. Sed canones isti in hac vetere
collectione penitus desiderantur. Ex quo
solo capite illius veritatem colligere &
genuinam Romanae Ecclesiae collectio-
nem hanc esse demonstrare licet.

XV. Quippe nota est vehemens illa

dimicatio quæ in Concilio Chalcedonen-
 si inter Aëtium Archidiaconum Ecclesiæ
 Constantinopolitanæ & Legatos Roma-
 nos exarsit ob canonem xxviii. quo præ-
 ter Metropolitaram ordinationes in tri-
 bus illis diocæsesibus ascriptas sedi Con-
 stantinopolitanæ, exæquata erant privi-
 legia utriusque sedis, etiam in rebus ec-
 clesiasticis, eò quòd nova Roma senatu
 & imperio, æquè ac senior Roma, poti-
 retur, hoc solo excepto quòd Ecclesia
 Constantinopolitana secunda esset post
 Romanam. Legatis illa se absentibus clam-
 culum gesta & per vim ab Episcopis ex-
 torta conclamantibus, magistratus Prin-
 cipis interlocuti sunt, ut quibus se cano-
 nibus tueretur Aëtius, proferret in me-
 dium: qui synodicum synodi Constanti-
 nopolitanæ exhibuit, & ex eo relegi fe-
 cit tres canones qui extant apud Diony-
 sium, omissis aliis quos ultima collectio
 Græcorum continet.

XVI. Legati, post prolatum cano-
 nem sextum Nicænum, cùm iudicum cog-
 nitorum sententia irritam vidissent in-
 tercessionem suam, se ad sedem apostoli-
 cam omnia relatuuros contestati sunt. Leo
 totius rei certior factus, Anatolii Patriar-
 chæ superbos conatus seria oratione com-
 pressit, & inter cetera asseruit canones il-

los Constantinopolitanos nunquam ad decessores suos relatos fuisse aut ab iis probatos. Aiebat quidem Eusebius Episcopus Dorylæi, in actione ultima Concilii Chalcedonensis, canonem istum Constantinopolitanum Leoni gratum fuisse. *Hanc regulam*, scilicet synodi Constantinopolitanæ, *sanctissimo Papæ in urbe Romæ ego relegi*, inquit, *præsentibus clericis Constantinopolitanis, eamque suscepit*. Sed insinuatio ista privata, quando agebatur de causa Flaviani Constantinopolitani per summum scelus à Dioscoro Alexandrino damnati, ut faciebat ad augendam hominis audaciam, qui dignioris Ecclesiæ Episcopum opprefferat, quæ dignitas canone Constantinopolitano probabatur, sic obtinere non poterat ut canon ille publica auctoritate Romanæ Ecclesiæ receptus dici posset.

XVII. Successit tandem collectio Dionysii, quæ occidenti canones illos tres Constantinopolitanos à corpore Græcorum desumptos publicavit, Id tamen non fuit impedimento quin Gregorius Magnus Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani temeritatem comprimens, professus sit canones synodi Constantinopolitanæ, quibus ille nitebatur, nunquam ab Ecclesia Romana receptos. Quod

sanctus ille vir asserere potuit & debuit, quoniam collectio illa vetus, quæ publici juris facta fuerat, canones illos ut repudiatos & ab apostolica sede rejectos non continebat. Alioqui si sola Dionysii collectione, quæ tunc manibus omnium terebatur, usa fuisset Ecclesia Romana, retorqueri potuisset in Gregorium tres illos canones, ut pote non expunctos, juris publici factos. Quam exceptionem elidere poterat prolatis contrariis instrumentis vetustioribus, nempe collectione isthac à Leone approbata, quæ illis omnino caret.

XVIII. Quod attinet ad canones Concilii Chalcedonensis; utraque collectio, tum vetus, tum Dionysiana, solos viginti septem continet, omisso XXVIII. qui ob Leonis reprobationem nunquam in canonum censum adscriptus est; neque etiam apud orientales, ut patet ex Dionysio, qui collectionem illorum in Latinam linguam vertit. Vnde Theodoretus in sua synagoge & Theodorus lector viginti septem numero canones Chalcedonenses concludunt. Synodus deinde habita in Trullo vigesimum octavum in auctoritatem recepit; cum antea ejus mente & sententia tantum Constantinopolitani uterentur, fulti potestate Imperatoris, ut

adnotavit Liberatus in breviario, & nos uberiùs diximus libro III. de concordia sacerdotii & imperii cap. III. §. v.

XIX. In neutra verò collectionum, Ephesini Concilii fit mentio : quoniam cum nullos ad disciplinam pertinentes canones ediderit, sed tantum fidem rectam adstruerit adversus insaniam Nestorii, non erat cur anathemata contra hæresim ejusque fautores corpori canonum adjicerentur.

CAPVT IV.

De Canonibus Africanis.

I. IN canonibus Africanis enumerandis immensum est discrimen. Collectio vetus eos canones exhibet quos Ecclesia Romana recepit, eadem serie & ordine quo sunt in Conciliis Africanis editi; omissis canonibus ceteris, quibus edendis defuit auctoritas Ecclesiæ Romanæ.

II. Quod ut liquidius intelligatur, sciendum est præsentem Faustino Legato Romanæ sedis habitam fuisse synodum universalem totius Africæ, quæ sexta dicitur, sub Aurelio Carthaginis Episcopo : in qua relecti sunt canones illi omnes qui

diversis in Conciliis editi fuerant tempore Aurelii, & nova definitione, consentiente Faustino, approbati sunt. Horum Conciliorum gesta & canones Faustinus Romanam cum retulisset, apostolicæ sedis consensu adeo probata sunt ut partem deinde fecerint collectionis nostræ veteris, quæ incipit à tertio Carthaginensi Concilio, & cetera ex ordine complectitur quæ habita sunt sub Aurelio usque ad septimum Carthaginense, & præterea Milevitanum sub Aurelio.

III. Primum Carthaginense Concilium sub Grato, & secundum sub Genetlio, licet canones aliquot constituerint, non describuntur in hac collectione: quæ propria Romanæ Ecclesiæ cum esset, nefas erat ut aliis ista legibus uteretur quam iis de quibus ad eam relatio facta fuerat, aut quas præsentia Legatorum suorum probando, suas fecerat. Concilia sub Grato & Genetlio, quemadmodum & Telenense, Septimunicense, & Macrianense, quorum meminit Ferrandus in breviario, Ecclesiæ Africanæ ordinandæ destinata erant, ejusque erant decreta specialia. Sed Concilia habita sub Aurelio, ad Romana scripta delata primum, publicæ legis vim tandem obtinuerunt in occidente universo in consequentiam hujus collectionis.

his. In ea canones singulorum Concilio-
rum describuntur, & specialiter canones
Concilii Carthagenensis quarti, quibus
forma celebrandarum ordinationum in
singulis gradibus præscribitur. quæ sin-
gulare est antiquitatis sacræ & veteris ec-
clesiasticæ disciplinæ venerandum monu-
mentum; cui auctoritas & robur genera-
lis legis ab hac collectione cùm sit impen-
sum, vel eo nomine nobis cara esse de-
bet. Proferimus sæpe in controversis fi-
dei capitibus, præcipuè cùm de sacra-
mento ordinis agitur, canones ex isto Car-
thagenensi Concilio quarto petitos: quos
sectarii elevare solent eo nomine quòd
rejecti videantur ab Ecclesia Romana,
quoniam absunt à collectione Dionysii.
Imò verò quidam malè sani non solum
dubios canones illos, sed etiam falsos, &
ab otiosis hominibus consarcinatos jac-
tant, ejusdemque esse farinæ cum subdi-
titiis epistolis quibus Isidorus Mercator
collectionem suam infericit. quorum in-
justas querelas hac veteris collectionis ex-
ceptione repellimus.

IV. Dionysius quidem alium ordi-
nem secutus est in describendis canonibus
Africanis ab eo qui jam receptus erat.
Etenim præmisso universali totius Africæ
Concilio, quod habitum fuit sub Aure-

lio, & positis xxxiii. canonibus in eo editis, statim subiungit collectionem à se confectam canonum in variis Conciliis Africanis editorum: in qua selectis iis qui ad disciplinam ecclesiasticam pertinebant, ceteros omisit. Præterea cum canones aliqui in superiore Concilio editi poliantur aut explicentur in sequenti, Dionysius, ut compendium laboris legenti faceret, unica editione contentus fuit; & ipse alicubi verba quædam ex prioribus addit aut dedit.

V. Dubitandum enim non puto quin collectio illa Africana auctorem habeat Dionysium; quippe quæ ante illius ætatem incognita esset etiam ipsis Africanis, ne dicam Latinis ceteris. Etenim Ferrandus Diaconus, Dionysio vetustior, Carthaginensia sub Grato & sub Genetio, universale primum, secundum, tertium, & quartum laudat, quoniam nondum erat in compendium redacta canonum Africanorum rhapsodia. Sanè post publicatum Dionysii codicem Cresconius Africanus ordinem & seriem canonum, prout exstant apud Dionysium, secutus est. Diffitendum tamen non est quin plurimum Dionysio debeat Ecclesia ob collectionem illam Africanam. Etenim vetus collectio ut plurimum omissis Con-

ciliorum gestis, à canonibus auspicatur. Præterea conventus illos omittit in quibus de variis Africanarum provinciarum negotiis disceptatum est: quorum tamen Dionysius brevem summam, aliquando verba ipsa repræsentat.

VI. Ecclesia Africana canonibus Nicænis, quos solos noverat, suas deinde regulas adjunxit in Conciliis Africanis decretas, quibus negotia ecclesiastica componerentur. Nomina Conciliis indita à civitatibus ubi cogebantur; à Carthagine ut plurimum, quoniam frequentius illò conveniebant Episcopi, tamquam ad caput & metropolim Africanarum provinciarum. quod ceteras civitates, istius dignitati ferè invidas, urebat. Vnde & propter faciliorem causarum communium ordinationem expressus ille canon Hipponensis, quo Concilium universale totius Africæ nunc in hac, postea verò in illa provincia cogendum esse definitur. Quare Concilium Hipponense & Milevitanum inter plenaria recensentur; præter Macrianense, Septimunicense, Tugduranum, Thenitanum, laudata unà cum aliis à Ferrando Diacono; quorum canones in auctoritatem recepti erant pro regimine universæ Ecclesiæ Africanæ.

VII. Sanè plurimos conventus Car-

thagine habitos constat ob negotia emergentia , seu adversus paganos & Donatistas , quorum causa legatio ad comitatum Principis vel etiam ad sedem apostolicam suscipienda erat , seu ob Episcoporum inter se controversias & inferioris gradus clericorum iudicio canonico finiendas. In singulis illis Conciliis non sunt editi canones , sed in quibusdam. Quæ observatio ut certa , ita ad discussionem eorum quæ sequuntur valde conducibilis.

VIII. Quæ disceptatio ut ordine procedat , brevem summam proponemus Conciliorum à catholicis Carthagine habitorum. Donatistarum enim conventicula hac nos in parte non tangunt. Deinde quæ canones Concilia ediderint , à reliquis secernemus. Vnde patebit ratio quam vetus collectio secuta est in Conciliis Carthaginensibus ex ordine digerendis.

*Cypr. in
epist. ad Qui-
rimum.
August. lib.
4 de bap-
tis. c. 5.*

Vetustissima synodus Carthagenensis est illa quam habuit Agrippinus ejus urbis Episcopus , de baptismo hæreticorum , anno cccxvii. cujus meminere Cyprianus & Augustinus.

Temporibus Cypriani , in Labesitana colonia , Privatus hæreticus , nonaginta Episcoporum sententia condemnatus , fa-

cit ut Labefitanum Concilium hic ad-
scribamus, ex Cypriano in epistola ad
Cornelium, anno c c x l i i.

Sed facultate conveniendi data, fre-
quentes Carthagine & alibi, sed illic præ-
cipuè, habuit fynodos Cyprianus, ut
docet in suis epistolis. quas fynodos hic
tantum indicamus.

I. De pace lapsis pœnitentibus danda
anno c c l i v. *Cyprianus lib. 4. epist. 21.*

II. Ob quæstionem eandem, in cau-
sa Felicissimi & Novatiani, anno c c l v.
Extat apud Cyprianum epistola synodica
ad Cornelium Papam.

III. De baptizandis infantibus ante
octavum diem anno c c l v i i. *Epistola sy-
nodica ad Fidum, apud Cyprianum.*

IV. De admittendis ad pœnitentiam
libellaticis anno c c l v i i i. *Cyprianus lib.
1. epist. 4.*

V. VI. VII. De baptismo hæreti-
corum non admittendo, Concilium pri-
mum, & secundum; dein tertium univer-
sale ex provincia Africa, Numidia, &
Mauritania anno c c l v i i i. cujus acta
habentur apud Cyprianum & Augusti-
num.

Post tempora Cypriani, primum quod
deprehenditur Concilium Carthaginense
est illud quod Gratus Episcopus, e, Con

cilio Sardicensi redux, satis frequentem coëgit post legationem Pauli & Macarii missam à Constante Imp. in Africam ad molliendos schismaticorum animos circa annum cccxlix. ubi quatuordecim canones editi sunt.

Sequitur Concilium Carthaginense sub Genetlio ejus urbis Episcopo, Valentiniano Aug. & Neoterio Coss. anno cccxc. ubi XIII. canones constituti sunt.

Quæ verò sequuntur, habita sunt sub Aurelio Carthaginis Episcopo.

Hipponense, Theodosio III. & Abundantio Coss. viii. Idus Octobr. anno cccxciii. in quo canones xli. editi sunt.

Carthaginense, Arcadio III. & Honorio II. Coss. vi. Kalend. Iulias, anno cccxciv.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. v. Kal. Septembris anno cccxcvii. in quo canones xlix. publicati sunt.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. vi. Kal. Iulias.

Carthaginense, Honorio Augusto IV. & Eutychiano Coss. vi. Idus Novembris anno cccxcviii. ubi civ. canones de mystica Ecclesiæ disciplina statuti sunt.

Carthaginense, post consulatum Ho-

norii IV. & Eutychiani, v. Kal. Maias,
anno cccxcix.

Carthaginense, post consulatum Fla-
vii Stiliconis, xvi. Kalend. Iulias, anno
cccci. ubi novem capitula definita sunt.

Carthaginense, Vincentio & Flavito
Coss. Idibus Septembris, anno cccci.
cum viginti capitulis.

Milevitanum I. Arcadio & Honorio V.
Coss. vi. Kal. Septembr. anno cccci.
cum quinque capitulis.

Carthaginense, Theodosio Augusto &
Rumorido Coss. viii. Kal. Septembris,
anno cccci. cum octo capitulis.

Carthaginense, Honorio Augusto VI.
Cof. vi. Kalend. Iulias, anno cccci.

Carthaginense, Stilicone II. & Anthe-
mio Coss. x. Kal. Septembr. anno ccccv.

Carthaginense, Honorio VII. &
Theodosio III. Coss. Idibus Iunii anno
ccccvii. cum sedecim capitulis.

Carthaginense, Basso & Philippo Coss.
xvi. Kalend. Iulias.

Carthaginense, iisdem Consulibus, iii.
Idus Octobris.

Carthaginense, Honorio VIII. &
Theodosio III. Coss. xvii. Kal. Iulii, anno
ccccix.

Carthaginense, post consulatum Ho-
norii VIII. & Theodosii III. xviii.

Kalendas Iulias anno cccc x.

Carthaginense, Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. Kal. Maii, anno cccc xviii. ubi constituti sunt canones xix.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. v. Kal. Iunias, anno ccccix. quod canones xxxiii. constituit.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. iiii. Kal. Iunias; ubi editi sunt sex canones.

Concilia isthæc & canones ab eis promulgati sine dubio nos laterent nisi veterum collectorum diligentia factum esset ut iis Ecclesia non careret. Duo sunt qui olim studiosè in eam curam cogendi hos canones in unum corpus incubuerunt. Alter est antiquus ille collector, qui ex mandato Leonis priori collectioni operam dedit. Alter verò, Dionysius; qui privato labore, amicorum precibus excitatus, suum codicem dedit Africanis canonibus auctum. Vetus ille aliqua in parte est accuratior Dionysio, in aliis verò ab isto superatur. Etenim antiquus exhibet canones Conciliorum sub Grato & sub Genetlio, qui desunt in collectione Dionysii. Habet præterea canones omnium Conciliorum quæ coacta sunt sub Aurelio; etsi in Conciliis illis abinvicem

secernendis non pari industria laboraverit ac fecit Dionysius : quamvis huic quæque suæ non desint hallucinationes. Ex utriusque auctoris collatione plenam & integram veterum Carthaginensium Conciliorum cognitionem adipiscetur lector ; quæ sincera ex omnibus partibus à singulis hauriri non potest. quod manifestius patebit ex utriusque discrimine quod statim adnotabimus.

X. Uterque sanè Africanos canones deprompsit ex actis Concilii Carthaginensis habiti sub Aurelio anno ccc cxix. quod vocant sextum , ubi interfuit legatio Ecclesiæ Romanæ. Faustinus quippe Potentinus Episcopus in Italia , missus in Africam à Zosimo Papa unà cum Asello & Philippo Presbyteris Ecclesiæ Romanæ collegis suis , ut componeret controversiam motam de appellationibus Episcoporum ad Romanam sedem admittendis juxta Nicænos canones , quos proferbat , (Africanis Episcopis causantibus canones illos dubios esse , nec haberi in exemplaribus ejus synodi quæ secum Cæcilianus Episcopus Carthaginensis detulerat) occasionem dedit ut in plenaria illa synodo canones Nicæni juxta fidem exemplaris illius recitarentur , & canones omnes postillà in Africanis Conciliis editi.

quæ omnia gestis illius Concilii inserta sunt. Vbi observandum est, non solos canones editos in Conciliis habitis sub Aurelio tunc recitados & relatos in acta, sed præterea illos omnes qui à decessoribus Aurelii promulgati erant. Quod apertissimè ostendunt Aurelii verba in actis illius Concilii: *Nunc patimini exemplaria statutorum Nicæni Concilii, sed & quæ hic salubriter à nostris decessoribus secundum ejusdem Concilii formam, vel quæ nunc à nobis ordinata sunt, recitari & gestis inseri.* Omne Concilium dixit. *Exemplaria fidei & statuta Nicænae synodi, quæ ad nostrum Concilium per beatæ recordationis olim prædecessorem tuæ sanctitatis, qui interfuit, Cæcilianum Episcopum adlata sunt, sed & quæ patres exemplaria sequentes hic constituerunt, vel nunc communi tractatu statuimus, his gestis ecclesiasticis inserta manebunt.*

XI. Itaque oportuit ex ista definitione ut statuta præcedentium Conciliorum, non solum quæ sub Aurelio, sed etiam quæ sub decessoribus ejus coacta erant, recitata primùm, in hujus acta Concilii deinde referrentur post canones Nicænos. Sanè exemplaria Nicæni Concilii à Cæciliano allata, id est, fidei professio, & viginti canones ex versione Teilonis & Tharisti Constantinopolitani inserta

sunt actis Concilii sexti; ut patet ex veteri nostra collectione. Dionysius quoque id observavit in suo codice: *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt, sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Intelligit Dionysius canones Nicænos locatos in capite suæ collectionis: qui tamen aliis verbis sunt concepti, id est, suis à Dionysio novo interprete, non autem Telsonis & Tharisti verbis expressi; quæ interpretatione careremus nisi conservata fuisset in veteri collectione; quæ aliam quoque præ se fert in capite collectionis, nempe antiquam quæ in usu erat in Ecclesia Romana.

XII. Post Nicænos canones actis inserta sunt quæ ab Aurelii decessoribus statuta fuerant, id est, à Grato & à Genetio Carthaginensibus Episcopis, deinde quæ Aurelius in variis Conciliis Africanis definierat, & in illo ultimo quod tunc gerebatur.

XIII. Quare Dionysii adnotatio quæ inserta est post xxxiii. canonem Concilii Carthaginensis ante ceteros Africanos, cautè accipienda est. *Recitata sunt, inquit, etiam in ista synodo diversa Concilia universæ provincie Africae transactis temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata.* Sunt illa quidem recitata; sed præterea

relecta sunt & gestis inserta quæ celebra-
ta sunt sub decessoribus Aurelii, ut supe-
riùs ostendimus.

XIV. Is autem ordo servatus est ut
statim post recitata capitula synodi Nica-
næ, sextum Concilium Carthaginense suos
canones ediderit, quos Dionysius exhi-
bet numero xxxiii. quorum primus
quod asserimus ostendit manifestè. *Aure-
lius Episcopus dixit. Hæc ita apud nos ha-
bentur exemplaria statutorum quæ tunc patres
nostri de Concilio Nicæno secum detulerunt; cu-
jus formam servantes, hæc quæ sequuntur
constituta, firmata à nobis custodientur.* Ca-
nones isti Concilii sexti Carthaginensis
absunt à veteri collectione; quoniam ex
Conciliis sub Grato, sub Genetlio, & ex
Hipponensi, quibusdam aliquando reci-
sis & mutatis, conflati sunt. Eos autem
debemus diligentia Dionysii.

XV. Enimverò cùm Africanorum ca-
nonum corpus gestis Carthaginensis sexti
insertum esset, & gesta illa integra à Le-
gatis Romam delata fuissent ad Bonifa-
cium Papam, ut docet disertè epistola
Concilii ad illum data, hinc factum ut
quo tempore receptæ & publicatæ sunt
auctoritate apostolica synodi diceceson
orientalium, eadem auctoritate adjuncti
illis fuerint canones Conciliorum Afri-

cæ, quæ una erat ex diœcesibus occiden-
tis. Quæ quidem Concilia ad Romanum
Pontificem transmissa, post causæ cogni-
tionem, retenta sedis dignitate, firmari
poterant; omissis & mutatis quibusdam,
quæ collector ex auctoritate sibi delega-
ta Ecclesiæ universæ commoda judica-
vit, ut statim patebit.

XVI. Ceterum cùm sint Concilia
duodecim, in quibus constituta sunt ca-
pitula, sive canones, eorum numerum
ad octo Concilia redegit collector vetus;
cujus instituti ratio reddetur inter recen-
sendum Concilia illa ex quibus canones
suos hausit.

XVII. Aliam rationem secutus est
Dionysius; quippe qui sola sub Aurelio
habita Concilia in collectione sua retinue-
rit, commemoratis illis quoque Conci-
liis ubi canones editi non fuerant; ad-
scriptis canonibus suæ quibusque synodo
ut plurimum. Aliquando enim ab eo pec-
catum hac in parte docebimus, tum etiam
in eo quòd synodi quartæ canones inte-
gros omiserit, quemadmodum etiam Con-
cilia sub Grato & sub Genetlio, eorum-
que canones.

XVIII. Vnde patet graviter falli vi-
rum eruditum Christophorum Iustellum;
qui in præfatione sua ad codicem cano-

num Ecclesiæ Africanæ contendit collectionem illam, prout extat apud Dionysium, in Concilio Carthaginensi probatam & confirmatam, in acta dein relatum fuisse; quam postea Dionysius Exiguus suæ collectioni inseruerit, & primus in occidente evulgaverit. Compendium enim illud Conciliorum Africanorum est à manu Dionysii; cùm Concilia integra gestis Carthaginensis Concilii sexti inserta fuerint, ut jam monui.

XIX. Ejus compendii auctorem præsto Dionysium; ut constabit lectori, si expendat quod superius observavi de versione canonum Nicænorum; quæ quidem inserta fuit actis, prout elucubrata fuerat à Teilone & Tharisto Presbyteris, atque Cæciliano tradita; ut docet vetus collectio, cujus antiquitas ex eo nomine commendatur. Dionysius autem versionem illam penitus omisit; suamque, quam novam cudit, in capite collectionis suæ posuit, ad quam referuntur verba illa superius laudata: *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt, sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Hæc adnotatio tribui non potest Africanis patribus, qui octoginta & amplius annis Dionysii tempora antecedeabant; sed ipsi Dionysio, qui canones Nicænos ex

sua interpretatione significat.

XX. Quò etiam alludit hæc ejusdem collectoris adnotatio, post relatas Cyrilli Alexandrini & Attici Constantinopolitani ad Africanos epistolas, unà cum exemplaribus Concilii Nicæni è Græco versis per Innocentium Presbyterum & ad Bonifacium Papam missis à Carthaginensi synodo: *Huic symbolo fidei etiam exemplaria statutorum ejusdem Concilii Nicæni à memoratis Pontificibus annexa sunt, sicut superius per omnia continentur; quæ nos hic iterum conscribi necessarium non esse credimus.* Ex quo etiam patet hunc scriptorem hominem esse privatum, qui gesta à Pontificibus refert. Sanè privatum esse & nulla publica auctoritate fultum qui hoc compendium digessit in ordinem ex eo etiam patet quòd de se veluti studioforum antecessore loquatur in Concilio habito anno cccc v. Stilicone II. & Anthemio Coss. *Hujus concilii gesta ideo non ex integro descripsi quoniam magis ea quæ in tempore necessaria fuerunt quàm aliqua generalia constituta sunt, sed ad instructionem studioforum, ejusdem Concilii brevem digessi.*

XXI. Fulgentius Ferrandus Diaconus Ecclesiæ Carthaginensis, qui vixit Iustino imperante, breviationem canonum instituit ante Dionysium, ubi syno-

dos orientales auctoritate Leonis Papæ jam in occidente receptas, Nicænam, An- cyritanam, Novocæsariensem, Gangren- sem, Antiochenam, & Laodice- nam laudat, & Sardicensem, dein Carthagine- ses sub Grato & sub Genetlio, ceteras quoque suis titulis distinctas; quæ sine dubio caractere quodam temporis apud eum auctorem abinvicem erant discretæ; sed incuria librariorum, Consulorum nota perierunt. Attamen expensis cum cura quos citat titulis Conciliorum, cognitionem adepti sumus eorum ad quæ singuli pertinent: quamvis in quibusdam numerorum fides vacillet, ut mox ostendemus. Præter eas verò synodos Carthaginienses quas exhibent quoque vetus collectio & Dionysiana, alias profert quarum auctoritas recepta erat in Africa, ut Zellensem sive Teleptensem, Septimunicensem, Macrianiensem, Mazarensem, Iuncensem, Tufduritanam, Thenitanam, & Hipponensem secundam, imò verò & Carthaginiensem quandam aliis collectoribus incognitam. Quòd autem Concilii Carthaginiensis quarti canones nullos producat, non debet cuiquam mirum videri: quoniam de disciplina tantum exteriori in suo canonum breviario tractat, omissis iis quæ fidem & dogmata spectant; ut factum ab illo

illo est in capitulis novem quæ de gratia Dei definita sunt in Concilio Carthaginiensi anno ccccxviii. quamvis ejusdem Concilii canones de disciplina editos citet. Statuta itaque Concilii quarti, quæ ordinationum mysteria & formulas graduumque atque ordinum varias functiones respiciunt, juxta instituti sui rationem Ferrandus prætermittere debuit. Illud unum me habet anxium, cur in sua breviatione de canonibus Chalcedonensis Concilii tacuerit: qui recepti cum fuissent ab Ecclesia Romana, valere quoque debebant in Africa, quæ flagrantibus Concilii Chalcedonensis propugnatoribus abundavit, & inter eos præcipuè Facundo Hermianensi Episcopo, cujus extant libri duodecim de tribus capitulis ejus Concilii in controversiam adductis temporibus Iustiniani, quæ tamen auctor ille vehementi oratione tuetur; licet postea in Quinta synodo damnata fuerint.

C A P V T V.

Ordo Conciliorum Africae in veteri collectione.

I. **N** V N C specialiter considerata sunt ea Concilia ex quibus compacta est vetus collectio. Statim occur-

Q

rit Concilium Carthagine habitum sub Grato illius urbis Episcopo, in quo omnium primò canones constituti sunt. unde dicitur eleganter in collectione illa *Concilium Carthaginense primum*.

I I. Secundum ordine est Concilium sub Genetlio: cuius nomen perperam scribitur in editis *Genedius* pro *Genetlio*, ut habet Ferrandus & veteres manuscripti codices. De istius Concilii veritate nullus superest dubitandi locus, cum & in collectione veteri exhibeatur, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Iustellus tamen ait falsum & fictum omnino esse, quod probare tentat, quia convenisse dicitur in præfatione Valentiniano Augusto IV. & Theodosio Consulibus. Nusquam enim, inquit, Valentinianus cum Theodosio, sed cum Neoterio anno cccxc. consulatum gessisse reperitur. Quod sane notum est. Sed id solum evincit, errorem in nomen Theodosii exscriptorum vitio irrepsisse, legendumque *Neoterium*, ut habeamus par Consulium illius anni.

I I I. Addit, Alypium Tagastensem Episcopum, qui hac in synodo interloquitur, nonnisi quatuor annis post prædictorum consulatum ordinatum fuisse Episcopum, ut observat Baronius ex Augustino & Hieronymo. quo argumento cum ipse

quoque Baronius utatur, illud statim diluamus. Sanè Baronius mitiùs agit cum hoc Concilio, quod gradu solùm movendum putat, & posterius esse Conciliis omnibus quæ ab Aurelio Carthaginensi habita sunt: qui quidem, velut emeritus, successorem sibi designarit Genetlium. unde factum ut in actis ejus Concilii Genetlii & Aurelii mentio injiciatur, ac si uterque synodo præflet, ille ut actu Episcopus, alter ob dignitatem retentam, cum tamen certum sit vice versa Aurelium successisse Genetlio. Probat autem sententiam suam ex eo quòd Valentinus Numidiæ Primas huic synodo interfuerit, qui fuit Xantippi successor. Porro Xantippus Milevitano Concilio præsens aderat anno cccci. ante quod tempus Carthaginense tertium quod vocant, quartum, & quintum habita fuerant. Ergo secundum dici non potest in quo Valentinus Xantippi successor interfuit. Huic argumento aliud addit, nempe canone secundo hujus Concilii citari canonem xxxvii. collectionis Dionysianæ, de continentia clericorum, qui petitus est ex Concilio habito anno cccci. & canone tertio laudari canonem de chrismate, reconciliatione poenitentium, & puellarum consecratione, qui extat in Concilii sexti canone decimo.

Q ij

IV. His difficultatibus ut satisfiat, observandum est canones Concilii Carthaginensis sexti petitos esse ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio sub Gratiano canonem quintum, ex Carthaginensi tertio plerisque, & ex synodo sub Genetlio canones II. III. IV. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. iisdem quandoque verbis, aliquando verò paulisper mutatis. Vnde accidit ut interlocutiones Episcoporum, quæ tribuuntur rectè Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio sexto, in quod canonum sub Genetlio verba transcribuntur, fuerint deinde inter exscribendum, librariorum vitio, retentæ in actis Concilii sub Genetlio sub nominibus eorundem Episcoporum; qui alii erant in vero exemplari illius Concilii sub Genetlio, ut statim patebit.

V. Interim ut tota res sit adhuc apertior, canones editi à Concilio sub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi sunt, & reliqui expendendi: unde constabit vetustas huius Concilii præ ceteris habitis sub Aurelio; tantum abest ut sit ultimum, quemadmodum sibi persuaserat Baronius. Tum etiam manifestum fiet discrimen istius Concilii à sexto; quod tamen à priore pleraque mutuatum est, ut dixi. Denique quid significetur per præ-

teritum Concilium in canone I I. & I I I. sub Genetlio. Sicque Baronii argumentis respondebitur.

VI. Quatuor hujus Concilii canones citat Ferrandus in Breviario, quartum, octavum, nonum, & decimum. Quarti canonis compendium hoc est apud illum auctorem numero cxciv. *Vt qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem accusandi non habeat. Concilium Carthagenense sub sancto Genetlio tit. IV. Concil. Carthag. tit. VI. Hoc & in Concilio Thenitano statutum est.* Ex collatione istorum canonum patet duo fuisse Concilia Carthagenensia quæ criminosos ab accusatione summovertunt, alterum sub Genetlio, idque prius, ut docet ordo scripturæ, & alterum Carthagenense, quod congruit cum antiqua collectione; ubi res eadem sancitur in Concilio sub Genetlio tit. VI. & præterea apud Dionysium in Carthagenensi sub Aurelio, quod vocant sextum, tit. VI I I. Vbi diligenter observandum est, hunc canonem editum in Concilio sub Genetlio teste Ferrando, & in Carthagenensi sexto, eodem teste; in utroque fieri ad suggestionem Numidii, Aurelio interloquente & Præsidis munus exercente. quod ut conveniat Concilio sexto, non potest convenire Concilio sub Genetlio. Quare dicendum, canonis verba

Q iij

deprompta quidem à patribus Concilii sexti ex Concilio sub Genetlio, sed à librariis transcribentibus vices mutatas, & Episcoporum nomina ex Concilio sexto in hoc translata, quod caput probandum sumpseramus. Idem error pervasit canones VII. X. & XI. Concilii sexti, qui respondent canonibus IV. & VIII. Concilii sub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

VII. Tituli octavi lemma hoc est num. LV. apud Ferrandum: *Vt Episcopus si causam habuerit, à duodecim Episcopis audiat. Concilium Carthaginense sub sancto Genetlio tit. VIII.* Et de Presbyteris numero XCVI. apud eundem: *Vt Presbyter qui reatum incurrit, à sex vel à septem Episcopis audiat. Concil. Carthagin. sub antistite Genetlio tit. IX.* in collectione veteri can. X. ad suggestionem Felicis Episcopi Selemselitani, quæ repetita sunt iisdem verbis in Carthaginensi sexto sub Aurelio, dempta tamen isthac clausula, quæ est in isto secundo: *Genethius Episcopus dixit: Quid ad hoc dicit sanctitas vestra? Ab universis Episcopis dictum est à nobis veterum statuta debere servari.* Vnde manifestè patet hunc canonem è Concilio sub Genetlio translatum fuisse in Concilium sextum, ut nos toties diximus.

VIII. Ad rem ipsam quod attinet,

numerus duodecim Episcoporum ad iudicandum Episcopum constitutus fuerat à Concilio sub Grato can. xi. sex in iudicio Presbyteri, trium autem in causa Diaconi. Quare non inutiliter in Concilio sub Genetlio additum est illud constitui *juxta veterum canonum statuta*. Quod iterum confirmatum fuit canone v i i i. Concilii Carthaginensis tertii, qui repetitus est in canone x x. Concilii Carthaginensis sexti, explicata phrasi quæ in præcedenti Concilio obscurior videbatur. Dicto enim canone v i i i. statuitur quòd si Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id est, in Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duorum, Episcopi ipsorum causas discutiant. Quem loquendi modum retinuit Ferrandus num. l i. *Vt Episcopus accusatos Presbyteros convocatis quinque Episcopis audiat*. Quod ita enuntiatur in dicto canone x x. Concilii Carthaginensis sexti ut sententia prioris canonis explicetur. Ait enim vicinos Episcopos petendos & eligendos ab accusatis, & debere eos esse numero sex, unà cum proprio Episcopo, in Presbyteri nomine, & in Diaconi tres.

IX. In Concilio sub Genetlio constitutum docet Ferrandus numero x x i v.

Q i i i j

Vt nullus Episcopus plebem alienam usurpet.
Concil. Carthagin. sub sancto Grato tit. ix.
Concilium Carthagin. sub antistite Genetlio tit.
ix. Concil. Carthagin. tit. v. Canon iste
 nonus est undecimus numero in collec-
 tione veteri, editus ad suggestionem Vic-
 toris Episcopi. In Concilio sexto sub Au-
 relio canone v. quem laudat Ferrandus,
 ad relationem Aurelii de avaritiæ variis ca-
 pitibus cavetur; inter cetera generaliter,
ne quis alienos fines usurpet. Vnde patet
 discrimen utriusque Concilii, & prius esse
 Concilium sub Genetlio quàm Carthagi-
 nense sub Aurelio.

X. Eadem differentia & antiquitas ma-
 gis elucet ex titulo x. quem laudat Fer-
 randus numero i v. *Vt Episcopus à tribus*
ordinetur, consentientibus aliis per scripta, cum
confirmatione Metropolitanì vel Primatis. *Con-*
cil. Carthag. sub antistite Genetlio tit. x. Con-
cil. universale Carthagin. tit. xlv. Sanè
 consensus & præceptum Primatis diserte
 requiritur & numerus trium sacerdotum
 in ordinando Episcopo, ex definitione
 canonis xii. sub Genetlio in editis, qui
 ad suggestionem Numidii Massulitani con-
 stitutus est. Quæ sententia brevioribus
 verbis, referente Aurelio, expressa est ca-
 none xiii. Concilii Carthaginensis sexti,
 licet decretum istud & interlocutio diser-

tè tribuatur Genetlio in superiori Concilio. Quo exemplo docemur Aurelii interlocutiones insertas actis Concilii sub Genetlio corrigendas esse & tribuendas ipsi Genetlio, non autem Aurelio, qui nondum erat Episcopus.

XI. Ea omnia docent apertissimè discrimen Concilii sub Genetlio à ceteris Africanis & illius vetustatem; quamvis canones aliquot ex eo transcripti sint in Concilium Carthaginense sextum sub Aurelio, iisdem quandoque verbis; quandoque verò illorum sententia sola, ut superius dixi & probavi. Quod accidit quoque in secundo canone Carthaginensis sexti; qui, dempta præfatione quæ est in Concilio sub Genetlio, transcriptus est è primo capitulo illius Concilii; nempe, ut Trinitas credatur & prædicetur.

XII. Canon tertius & quartus ejusdem Concilii sexti, de continentia sacerdotum, quorum primus Aurelio suggerente constituitur, & alter Faustino quoque interloquente, desumpti sunt ex canone secundo sub Genetlio: ubi Aurelius interloquens introducit, sed de Faustino tacetur; quæque in sexto Concilio, Faustino Legato Romanæ sedis tribuuntur, in Concilio habito sub Genetlio universis Episcopis adscribuntur. Vnde fit

manifestum Concilium sub Genetlio vetustate præcedere aliud, quod ex priore locupletatur. Quod autem constituitur de sacerdotum continentia, juxta *præteriti Concilii* definitionem, ut aiunt, intelligendum est de Concilio habito sub Siricio statim post epistolam synodicam Concilii Romani ad Africanos directam post consulatum Arcadii Augusti & Bautois, id est, anno cccclxxxvi. ubi cavetur specialiter de sacerdotum abstinence ab uxoribus, ut docui libro i. de concordia sacerdotii & imperii cap. viii. §. iv. Quare fallitur Baronius, qui canone illo secundo laudari putat canones Concilii Carthaginensis sexti.

XIII. Sextus canon de chrismate, reconciliatione pœnitentium, & puellarum consecratione à Presbyteris non agenda, ad suggestionem Fortunati, rogante sententias Aurelio, iisdem verbis exhibetur in canone tertio Concilii sub Genetlio. In quo sine dubio est hallucinatio exscriptoris, qui canonem Concilii sexti adscripsit Concilio sub Genetlio; in quo ea de re nihil statutum fuit, sed in Carthaginensi tertio can. xxxi. & xxxvi. quod præteritum Concilium dicitur in canone illo sexto. Sanè Ferrandus numero xc i. utitur in hac re solo testimonio Carthagi-

nenſis tertii: *Vt Presbyter inconfulto Epif-
copo virgines non confecret, chrifma verò nun-
quam conficiat. Concil. Carthagin. tit. XLII.*

XIV. Vetuſtas quoque Concilii iſtius
ſub Genetlio deprehenditur ex canone
quinto, ubi ad ſuggeſtionem Felicis Se-
lemſelitani, interloquente Genetlio, de-
ſinitum eſt ut diœceſes quæ nunquam E-
piſcopos habuerunt, non habeant, niſi
ex conſenſu proprii Epifcopi. Quæ defi-
nitio deinde confirmata eſt in canone XLII.
Concilii tertii, ubi habetur illud in mul-
tis Conciliis jam fuiſſe conſtitutum. qui-
bus verbis Concilium ſub Genetlio, in-
ter cetera, indicatur. Hæc ſententia dein
aucta eſt, requiſito tamen conſenſu Pri-
matis & Concilii plenarii auctoritate in
canone quarto Concilii Carthaginenſis
habiti anno ccccvii. qui relatus eſt in
collectione Dionyſii.

XV. Aliud quoque ſuggerente eodem
Felice, & interloquente Genetlio, con-
ſtitutum eſt canone ſeptimo, nempe ut
Epifcopus ille excommunicetur qui ab
alio excommunicatum ſuſceperit. quod
in nullo poſteriore Concilio inſertum eſt.
Et canone nono ad ſuggeſtionem Numi-
dii ſtatuitur *ut Presbyter inconfulto Epifcopo
in quolibet loco agenda non audeat celebrare.*
quod extat apud Ferrandum numero xc.

ex Concilio Carthagin. tit. VII. ubi deest
 sine dubio nota quam addit alibi, nempe
 ex Concilio sub Genetlio. Tandem Ge-
 netlius Concilium suum claudit sanctione
 ista; ut quæ statuta sunt ab eo gloriosis-
 simo ætu custodiantur, & qui subscrip-
 tionem suam violaverit, deponatur.

XVI. Post synodum habitam sub Ge-
 netlio, Concilium universale omnium
 provinciarum Africæ coactum est in Hip-
 ponensi civitate sub Aurelio, Theodosio
 Augusto III. & Abundantio Coss. id est,
 anno CCCXCIII. ut adnotavit Diony-
 sius in collectione. Quadraginta canones
 & unum constituit, qui deinde recensiti
 sunt in Concilio Carthaginensi tertio, de
 quo statim.

XVII. Sequitur plenarium Africæ
 Concilium, quod Cæsario & Attico Coss.
 v. Kalendas Septembris Carthagine ha-
 buit Aurelius, id est, anno CCCXCVII.
 Vbi breviarium canonum, quod à Byza-
 cenis Episcopis excerptum erat de Hip-
 ponensi Concilio, quodque ad Aurelium
 transmiserant, recitatum est & probatum;
 ut patet ex interlocutione Epigonii cano-
 ne primo istius Concilii Carthaginensis
 apud Dionysium, qui omissus est in ve-
 teri collectione. Quod breviarium postea
 remissum est ad universas provincias; ut

compendio recensentes Episcopi quæ statuta sunt, ea facilius memoria retinerent, & sollicitius atque diligentius observarent. Extat epistola synodica cum abbreviationibus Concilii Hipponensis in veteri collectione & tomo primo Conciliorum. Sed in eo non stetit patrum sollicitudo. Quippe non contenti brevem canonum Hipponensium per provincias transmisisse, canones ipsos accuratiori examine perpenso in corpus Carthagenensium canonum, quos in eo Concilio statuerunt, transtulere, additis quibusdam quæ ad interpretationem vel ad novam definitionem pertinere videbantur. Vnde in Concilii Milevitani præfatione hæc sunt Aurelii verba, quibus confirmationem illorum capitulorum ab Episcopis exigit: *Quæ jamdudum vel in Hipponensi synodo firmata sunt, vel postmodum meliore consilio apud Carthaginem definita, nunc quoque nobis ex ordine recitentur.*

XVIII. Hinc factum ut numerus canonum hujus Concilii Carthagenensis in quinquaginta excreverit, comprehensus in summa uno & quadraginta Hipponensis Concilii. Hoc est quod vocatur Carthagenense tertium in collectione veteri, quæ quinquaginta canones exhibet, compactos, ut dicebam, ex Hipponensibus inibi

diligentiùs discussis & ex propriis: quorum magna esse debet auctoritas, cum fuerint probati à tribus plenariis Conciliis, Hipponensi & Carthaginensi, & demum à Milevitano. Eadem ratione quam vetus collector amplexus est, canones hujus Concilii laudantur à Ferrando Diacono sub nomine Concilii Carthaginensis, etiam illi quorum mentio in breviario Concilii Hipponensis. quod ad fastidium ex collatione variorum canonum probari posset. Sed sufficiet illustre exemplum in canone de scripturis canonicis, quem tribuit Hipponensi Concilio ejus breviarium; Ferrandus verò numero ccxxviii. tribuit Concilio Carthaginensi tit. xlv. qui est xlvii. in edito Concilio Carthaginensi tertio.

XIX. Laudantur quidem à Ferrando canones Concilii Hipponensis, sed alterius quàm nostri. Etenim canones quos ex eo Concilio per compendium profert, non pertinent ad nostrum Hipponensem. Quippe num. xxxiv. Ferrandus notat ista: *Vt Episcopi sive Presbyteri ea quae sunt in locis ubi ordinantur, ad alia loca non transferant, nisi causas antè reddiderint. Concilium Hipponensium tit. v.* Et num. xxxv. *Vt Episcopi quicquid nomine suo comparaverint, cogantur Ecclesiae refundere; quicquid autem*

eis donatur, cui voluerint conferant. Concil. Hippon. tit. viii. Item numero xxxviii. Ut Episcopus matricis non usurpet quicquid fuerit donatum Ecclesiis quæ in diœcesi constitutæ sunt. Concil. Hippon. tit. ix. Laudatur quoque idem Concilium à Ferrando numero liv. & num. xcv. Tum numero cxxxviii. Ut accusator, si in loco ubi est ille qui accusatur violentiam timuerit, locum sibi proximum eligat. Quorum omnium est altum silentium in Hipponensi nostro, ut patet ex illius breviario, imò & in Carthagenensibus; præter titulum viii. qui videtur concidere cum canone xlix. Concilii tertii, quo Ferrandus utitur: quem maluit ex Hipponensi secundo citare ob rei quæ de agebatur continentiam quàm ex Carthagenensi tertio, ubi prius definitus erat: ut vel hinc pateat post omnia Carthagenensia editum istud Hipponense secundum.

XX. Ceterum quod attinet ad canones Carthagenensis tertii; ex eo Ferrandus laudat xlv. & vetus collectio eos omnes ad quinquaginta redigit. Quare castiganda potius quàm laudanda est Dionysii nimia diligentia, qui canones Hipponenses à Carthagenensibus distinxit, cum satius fuisset in unum corpus eos redigere, exemplo tum veteris collectionis, tum

ipſius Ferrandi Diaconi Carthaginenſis.
Sed toleranda eſſet huiusmodi *ἀντιλογία*,
ſi puros Hipponenſes exhibuiſſet abſque
mixture, & Carthaginenſe ab iis ſecreviſ-
ſet. In quo dupliciter peccavit. Partem
quippe Hipponenſium canonum, quos
Aurelius ſelegerat ut ex eorum compage
canones Concilii ſexti partim conficeret,
in ſua collectione Dionyſius omiſit: quo-
niam in eo Concilio ſexto, à quo collec-
tionem orditur, jam erant inſerti. Quæ
ſententia eſt horum verborum in collec-
tione Dionyſii agentis de Concilio Hip-
ponenſi: *Gēſta huius Concilii ideo deſcripta
non ſunt quia quæ ibi ſtatuta ſunt, in pri-
oribus inſerta ſunt*, id eſt, in Concilio ſexto,
quod ordine antecedit. Atqui debuerat
id obſervare ſaltem, quinam canones
pertinerent ad Concilium Hipponenſe,
brevi eorum canonum vel eorum numero
propoſito, ut diſtingui poſſent à ceteris
Concilii ſexti.

XXI. Aliud eſt hominis erratum,
quòd Carthaginenſis Concilii ſub conſu-
latu Cæſarii & Attici, quod eſt tertium,
canones cùm diſertè exhibere ſeſe proſi-
teatur, aliquot tamen permiscet qui ſunt
meri Hipponenſes. Ejus rei periculum fa-
ciemus ex breviario Hipponenſi; ubi de fi-
liis non facile emancipandis ab Episcopis &

& clericis canone xv. agebatur, qui secundus est Concilii Carthaginensis apud Dionysium. Ne in sacramentis aliud offeratur præter panem & vinum aqua mixtum statuit Hipponense Concilium num. xxv. quod Dionysius adscribit canoni iv. Carthaginensis tertii. Vt Episcopi & clerici ad virgines & viduas soli non accedant cavet Hipponense num. xxvi. quod canoni quinto Carthaginensi tribuit Dionysius. Idemque erratum admittit in plerisque aliis canonibus, ut in can. vi. vii. viii. ix. x. xi. xii. xiii. xiv. xv. qui omnes pertinent ad Hipponense Concilium, ut patet ex eorum breviario. At tamen quoniam probati & aucti in Carthaginensi, rectius cum veteri collectione & Ferrando Carthaginensi tertio omnia adscribemus; omissa mentione Hipponensis illius Concilii, quod transfusum est in Carthaginense & ab eo penitus absorbtum.

XXII. Faceffit tamen negotium in hoc Carthaginensi tertio adnotatio quæ canoni xlvii. (ubi quænam scripturæ sint canonicæ definitur) adjecta est his verbis: *Hoc etiam fratri & consacerdoti nostro Bonifacio vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto canone innotescat, quia a patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.*

R.

Bonifacius enim in pontificatum euectus fuit anno quadringentesimo decimo octavo. Quare non potuit ejus mentio fieri in Concilio tertio, quod habitum fuit anno trecentesimo nonagesimo septimo. Vnde sequi videtur confusa & permista omnia à veteri collectore, qui huic Concilio tertio tribuit canonem istum de scripturis, Concilio sexto adscriptum apud Dionysium; ubi adnotatio illa de canone à Bonifacio confirmando inserta est, rectè, juxta rationem temporis. Atamen, ut antea monui, cùm canon iste editus fuerit primùm in Hipponensi Concilio, dein à Carthagenensi tertio firmatus, ipso etiam Ferrando teste, non est quòd lis ulla moveatur adversùs fidem veteris collectoris: qui quidem canones Concilii sexti cùm ommitteret, noluit tamen lectorem fraudari eleganti illa & necessaria definitione quæ in eo Concilio sexto adjecta fuerat huic capitulo de scripturis, scilicet ea de re ad summum Pontificem referendum, ut auctoritate sua canonem illum confirmaret. Quæ adnotatio rectè congruit cum eo quod tunc gerebatur quando ipsum Carthagenense tertium actis Concilii sexti unà cum aliis insertum est & ad Bonifacium transmissum.

XXIII. Porro ex eo canone insignis illa & eximia Romanæ sedis auctoritas demonstratur quam in communibus Ecclesiæ negotiis ordinandis possidebat. Licet enim canones universos ad Bonifacium synodus Africana transmitteret illius decreto vel silentio firmandos, at in gravi illo negotio de scripturarum canone specialiter ejus auctoritatem imploravit, ut eum confirmet. Quod à Pontifice in synodo Romana fieri debere, ex more in ceteris negotiis minoris etiam momenti jam recepto, noverant Africani. Ideo Bonifacium præ ceteris & nominatim, sed alios quoque *earum partium*, id est, Italiæ sive Romanæ synodi Episcopos, consulendos statuunt. Itaque in veteri codice, apud Binium, hujus adnotationis lemma sic conceptum est: *De confirmando isto canone transmarina Ecclesia consulatur.* Vnde patet Africanos patres latuisse constitutionem Innocentii primi, qui epistola quam dedit ad Exuperium Tolosanum Episcopum Stilicone II. & Anthemio Coss. id est anno ccc cv. easdem esse scripturas canonicas definierat quas complexi sunt Africani isto canone; & deinde, majorum exemplo, Tridentina synodus.

XXIV. Sanè Iudæorum canon an-

R ij

gustior erat quàm fuerit postea canon Ecclesiæ catholicæ ; quæ pro canonicis scripturis libros aliquot habuit quos Iudæi in sua notitia non describebant , ut de libris Machabæorum disertè docuit Augustinus. Inter ipsos quoque veteres Ecclesiæ Christianæ magistros de quibusdam libris controversum fuit , non sanè an eorum lectio ad pietatem conducere , sed an pari auctoritate cum aliis censi deberent. quod tandem his definitionibus Innocentii & Africani Concilii compositum est. Inde factum ut in collectione Dionysii ultimus canon id est sexagesimus Laodicenæ synodi desideretur , in quo , juxta sententiam orientalium , veteris & novi testamenti libri canonici describuntur , quoniam à definitione occidentalis Ecclesiæ discrepabat. Quam tamen regulam sexagesimam vetus collectio non rejecit ; quia in plerisque illi conveniebat cum Romanæ & occidentalis Ecclesiæ usu , qui canone Carthaginensi explicatur.

CAPVT VI.

*De synodo Africana habita Cesario
& Attico Conss.*

I. **S**VPEREST ut discutiamus quæ ratio Dionysium impulerit ut duo

nobis Concilia obtrudat habita Cæsario
& Attico Consulibus, alterum nempe sex-
to Kalendas Iulias, ubi constitutum ait
ut nullus Episcoporum naviget sine formata
Primatis, & addit, *Gesta in authenticis*, qui
queret, inveniet, alterum iisdem Consuli-
bus v. Kalend. Septembris, ex quo plura
capitula proponit. Attamen dubium non
est quin hæc synodus una sit, quam in
duos conventus partitur: quoniam, ut
discimus ex Aurelii interlocutione quam
habuit v. Kalendas Septembris, Legati
ex omnibus provinciis Africæ non adve-
nerant ad diem præstitutam Concilii, qui-
dam verò diem Concilii prævenerant.
Cum istis quædam tractavit Aurelius, quæ
deinde in plenario Concilio relecta sunt.
Vnde factum ut quædam capitula tribuat
Dionysius priori conventui, inter quæ
illud observat de vetita navigatione abs-
que formata Primatis, reliqua verò se-
cundo. Qui tamen duo conventus in unum
Concilium tandem coaluere, adeo ut quæ
in primo erant tractata, in secundo sint
relecta, & omnium Legatorum auctorita-
te definita. Quare vetus collector unà cum
Ferrando canones horum conventuum
rectissimè solo Concilii tertii nomine com-
prehendit: ubi canone xxviii. in edi-
tis Episcopi prohibentur trans mare pro-

ficisci inconsulto primæ sedis Episcopo, ut ab eo formatam accipiant. Qui quidem transcriptus est in Concilium sextum canone **xxiii.** paucis verbis tum additis, tum omissis. Sed eum Ferrandus citat ex Carthagenensi tertio, ubi revera eum quoque constitutum fatetur Dionysius. Ait ergo Ferrandus numero **xlvi.** *Vt Episcopi sine formata Primatis non navigent. Concil. Carthagenense tit. xxxvi.* Qui quidem titulus **xxxvi.** non solum accedit ad **xxviii.** prout exstat in editis Concilii Carthagenensis tertii; sed numerum **xxiii.** Concilii sexti excedit, ubi hac de re constitutum; imò & omnium canonum ejus Concilii numeros superat, qui **xxxiii.** comprehensi sunt.

II. Interim monendus est lector, in collectione Græca Conciliorum Africanorum seriem sincerius conservatam quàm in editione Latina Dionysii Exigui juxta editionem Moguntinam & Parisiensem. Quippe allocutionem Aurelii habitam in Concilio sub Cæsario statim sequuntur canones, quorum primus apud illum auctorem est ille de probando breviario Hipponensi. In editione verò Latina, perverso ordine, librariorum vitio, allocutionem Aurelii sequitur Concilium habitum sub consulatu Stiliconis.

III. Illud quoque observandum est, aliquando sinceriores esse textum in collectione veteri quàm in collectione Dionysii. quod non est animus in quibusque variis lectionibus persequi; illustriora tantùm discrimina adnotabo. In canone xxxiv. Concilii tertii rectè legitur in veteri: *Vt ægrotantes, si per se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium, hi qui sui sunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.* Cujus sententiam sic Ferrandus rectè expressit num. ccii. *Vt ægrotantibus, quando loqui non possunt, si pro eis testimonium alii dixerint, baptismus non negetur.* Concil. Carthagin. tit. xli. Apud Dionysium, in editione Moguntina, canone xii. Concilii Africani: *Vt ægrotantes, si pro se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium hi qui suis periculo proprio affuere dixerint, baptizentur.* Hæc lectio sapit glossema parum felicitis critici, qui *periculo proprio* de periculo ægritudinis contrahendæ explicuit. quod pertinet ad fidem testium, qui periculo suo testantur, reddituri scilicet testimonii sui rationem severo judici quem nihil latet eorum quæ geruntur. Et si enim legibus vetitum sit ne domesticorum testimonia admittantur, placuit tamen patribus ut suo periculo favore ægri reciperentur. Sincerior est lectio quam ex ve-

R. iiij

teri codice Nicolai Fabri V. C. expressit in editione canonum Africanorum Christophorus Iustellus : *Vt ægrotantes , si pro se respondere non possunt , cum voluntatis eorum testimonium sui periculo proprio dixerint , baptizentur.* Perinde est autem respondere *per se* , ut est in veteri , ac *pro se* , ut est apud Dionysium & apud Ferrandum atque Fulgentium. Apertior autem est sententia in veteri , *hi qui sui sunt* , quod sapit glossema , quàm *sui* , ut est in authentico. Quæ lectio , licet vera , in errorem induxit Græcum hujus collectionis interpretem , qui *suos* non ad domesticos retulit , ut debuerat , sed ad ægros ipsos , nullo sensu : ὥστε τοὺς ἀδυνάτους, οἵτινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν προαίρεσει, ἢ καὶ αὐτῶν μαρτυρίᾳ κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν. Isto exemplo cautum quoque fuit saluti ejus ægri qui petita pœnitentia morbo oppressus obmutuit, aut in delirium incidit : cui, si testimonium dederint eius postulationis qui eam audierunt , beneficium pœnitentiæ & reconciliationis tribuitur. Concilium Carthaginense IV. can. LXXVI.

IV. Sed non omittenda est elegans disputatio , super hujus canonis sententia , Ferrandi Diaconi & Fulgentii Ruspensis. Ille hunc interrogavit per epistolam an

baptismus cujusdam colore Æthiopis, qui ex ultimis barbaræ provinciæ finibus serviturus Carthaginem adductus fuerat, & post absolutam catechumenorum exercitationem professamque publicè fidem in ægritudinem inciderat, amissoque sensuum usu, domini sui studio in solenni Paschæ baptismo unà cum aliis tinctus fuerat, an baptismus ille, aliis pro eo fidem spondentibus, homini adulto, qui originis peccato propria quoque addiderat, sufficeret ad remissionem peccatorum, infantium exemplo, qui solius originalis peccati sunt rei. Tum sibi hunc canonem Africanum obiit: *Video, inquit, in hoc articulo posse usitatam canonum proponi sententiam, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non valeant, sed eorum voluntati testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitror quid Ecclesia facere debeat imperatum quàm quid ille percipiat indicatum; videlicet ut minister verbi liber sit à culpa negligentiae, non ut ille ostendatur consors particepsque justitiæ.*

Respondet graviter Fulgentius, & longa disputatione concludit baptismi salutaris effectum non fraudari hunc baptizatum; moxque addit: *Proinde firmissimè tenenda est illa canonum sententia paternorum, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non va-*

leant, sed eorum voluntati testimonium sui periculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt enim sancti patres ream non esse voluntatem quæ impedita cognoscitur, non mutata, nec debere denegari sacramentum baptismatis ubi firmitas cognoscitur voluntatis. Hoc autem statuantes sancti patres, & quid Ecclesia facere debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Neque enim hoc Ecclesia faceret si ille nullum in hoc facto beneficium percepisset. Mox post pauca: Quia veraciter columna & firmamentum veritatis ab Apostolo Ecclesia nuncupatur, quicquid secundum ipsius Ecclesiae constituta in sanctis mysteriis redemptionis & reconciliationis humanae intra eam datur & accipitur, firma veritate datur, firma veritate percipitur. Postea refellit Ferrandi conjecturam: Dixisti propterea hoc paternis canonibus definitum, ut minister verbi liber sit à culpa negligentiae. Quomodo autem in hac negligentia culpam minister incurrit, si in diligentia non aliquid proficit. Mox: Proinde debet secundum paternos canones infirmus ille, cujus voluntati non deest attestatio proximorum, sine dubio baptizari, ut & minister verbi liber sit à culpa negligentiae, & ille fiat consors particepsque iustitiae.

V. Ceterum dissimulandum non est duriorum esse Fulgentii sententiam in alio capite & alienam à beato Ambrosio; qui

fuit benignior, & hodiernæ scholarum
 doctrinæ præivit, docens Valentinianum
 Augustum, qui catechumenum in Eccle-
 sia gerebat, oppressum ante susceptum
 baptismum, non fraudari fidei suæ effectu.
 Vnde profluxit vim baptismi voto desi-
 derati, qui dicitur baptismus flaminis,
 æquare baptismum re ipsa susceptum. Ful-
 gentius verò istum Æthiopem catechu-
 menum, cui nec credulitas defuit nec fi-
 dei professio, ideo salvum asserit quia re-
 vera tinctus fuit. *Neque enim ab hac sen-
 tentia, inquit, id est, de salute Æthiopis,
 nostrum animum revocare debet ulla suspicio,
 ne quis dicat quòd ille salvus esset si nec ad
 ipsam tinctionem corporis pervenisset, cum uti-
 que non dicamus illum sine baptismi sacramen-
 to, sola confessione potuisse salvari. Qui enim
 crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.
 Illum utique adolescentem, quia credidisse &
 confessum fuisse novimus, ideo per sacramen-
 tum baptismatis salvum fuisse firmamus. Qui
 si non baptizaretur, non solum nesciens, sed
 etiam sciens, nullatenus salvaretur. Via enim
 salutis fuit in confessione, salus in baptismo.*

VI. Deinde in eodem Concilio canone
 xxxv. sic habet vetus: *Ut scenpici atque histrio-
 nibus ceterisque huiusmodi personis, vel apostati-
 cis conversis vel reversis ad Dominum, gratia
 vel reconciliatio non negetur.* Absunt à Dio-

nyfii collectione Latina hæc verba: *Vel apostaticis conversis vel reversis ad Dominum gratia vel &c.* quæ tamen extant in Græca interpretatione Dionysii. Ut vel hinc pateat librariorum vitio ea jam olim omissa fuisse in Latinis codicibus. Græca sic se habent: ὥστε τοῖς σκλιωκοῖς, ἔμειμοις, καὶ τοῖς λοιποῖς τοιουτοτρόποις ὁροσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι, καὶ ὁπιστρέφουσι πρὸς τὸν θεόν, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι. Quæ rectè reddunt lectionem quæ est in veteri; cuius hæc est sententia. Non solùm scenicis & histrionibus & ceteris huiusmodi personis, mimis puta, thymelicis, & universo gregi qui ludit in theatris, & paganam gentilemque vitam agit, si ad Dominum convertantur, huiusmodi gratiam non esse denegandam, baptismi scilicet, sed etiam iisdem, si apostasia & desertione à fide cùm defecerint, revertantur deinde, non esse denegandam reconciliationem. Rectè dicuntur *apostatici* fidei desertores, ut in codice Theodosiano, quos Græcus interpretes ἀποστάταις usitato verbo reddidit. De histrionibus qui ad Christianitatis gratiam venire voluerint, ne cogantur ad eadem exercenda, legem petendam statuit canon septimus Concilii Carthaginensis anno quadringentesimo primo, post consulatum Stiliconis.

VII. Canon de legendis passionibus
martyrum est xiii. Concilii Africani
apud Dionysium, alieno loco positus, cum
sit appendix canonis editi de scripturis
divinis; cujus exordium cum sic concep-
tum sit, *Item placuit ut præter scripturas
canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine
divinarum scripturarum*, post enumeratos
legis divinæ libros rectè subjungitur in
veteri collectione: *Liceat etiam legi passiones
martyrum, cum anniversarii dies eorum cele-
brantur*. Quare hunc ordinem secutus Fer-
randus, postquam expressit è titulo xlv.
Concilii Carthaginensis ut præter scrip-
turas canonicas nihil in Ecclesia legatur,
addit ex titulo xlv. ejusdem Concilii:
*Vt non liceat passiones martyrum legere in na-
talibus eorum*. Sed emendandum est erra-
tum quod in hunc locum irrepsit; delenda
negatio; legendumque, *Vt etiam liceat*.
facili lapsu in manuscriptis codicibus le-
gendi non pro *etiam*, ob literarum brevia-
tionem.

Ex editione
Petri Pi-
thœi.

VIII. Non omittenda quoque est
illa lectio cannois xlii. qui est vigesi-
mus Concilii Africani apud Dionysium.
Agitur de plebibus quæ diœcesi epis-
copali subjectæ nunquam proprios Epis-
copos habuerunt: ubi contumacium Pres-
byterorum factione popularium ani-

mi concitati, proprium Episcopum scilicet
 in diœcesi habere postulant, exoso pro-
 pter superbiam legitimo pastore. quod ne
 fiat, prohibetur. Sed locus adducen-
 dus est ex veteri collectione, ut ibi do-
 ceatur esse sinceriores lectionem quam
 quæ habetur apud Dionysium. *At ve-
 rò, inquit Epigonius, quia nonnulli, quo-
 dam dominatu adepti, communionem fra-
 trum abhorrent, vel certè cum elevati fuerint,
 quasi in quadam arce, tyrannicam sibi do-
 minationem vindicant.* Significat typhum
 secularem & tumorem quorundam Epis-
 coporum, qui dominatum in clero exer-
 cebant, & in cathedram elevati, ac si
 esset solium quoddam regium & arx ve-
 lut imperii, tyrannicam sibi dominatio-
 nem vindicabant. *Elevari* est dictio illius
 ætatis, quæ provectionem Principum sig-
 nificat sæpe apud Marcellinum & alibi.
 quò alludit canon iste cum elevatos
 Episcopos & velut in arce collocatos pro-
 ponit. Sanè cathedra episcopalis subli-
 mior erat & velut in fastigio constituta,
 unde possent Episcopi de superiori loco
 fideles monere; ut docent, non solum
 auctor constitutionum apostolicarum, sed
 veteres plerique, & ipsum Concilium
 Carthaginense quartum canone xxxv.
 Hinc illa Gregorii Nazianzeni in ora-

tione ad synodum Constantinopolitanam:

καίρε μοι ὡ καθεδρα, τὸ ἐπίσθονον ὕψος τοῦτο,
καὶ θανάσιμον. *Vale o cathedra, invidiosum
hoc & periculosum fastigium.* Hoc dicendi
genus periit apud Dionysium, ubi hæc
sunt verba: *Quia nonnulli, quodam domi-*
natu adepto, communionem fratrum abhorrent,
vel certè cùm depravati fuerint, quasi in qua-
dam arce tyrannica sibi dominatum vendicant.
Confer hæc verba cum superioribus, &
veteris collectionis fidem laudabis.

IX. Attamen vetus collector aucto-
ritate sibi delegata usus, quædam sibi li-
cere putavit quæ non cadunt in exscrip-
torem merum vel in hominem privatum.
quod in reliquis Conciliis ostendemus
uberius. in hoc unum & alterum obser-
vabimus.

Caput istius Concilii de visitandis pro-
vinciis, quod est xix. numero apud Dio-
nygium, omissum est in antiqua collectio-
ne: quoniam cùm restrictum sit ad spe-
ciale negotium Mauritanie visitandæ ab
Aurelio, à quo se tunc officio excusavit,
nec possit res ipsa trahi ad consequentiam,
inutiliter paginas illius collectionis occu-
paret, quæ ad generalem disciplinæ infor-
mationem pertinere debet.

Vice versa canon xlix. Concilii ter-
tii, quo cavetur ut Episcopi vel clerici

pauperes qui agros vel prædia comparaverint post ordinationem, Ecclesiæ illa conferant, omissus est à Dionysio in recensendis canonibus Concilii hujus sub Cæsario & Attico Coss. quia confirmatus cùm fuisset à Concilio sexto, eum eo loco retulit, nempe canone xxxii. & abstinuit ab eo repetendo in actis Concilii tertii.

CAPVT VII.

De Concilio Carthagenensi quarto.

I. **S** E Q U I T U R in veteri collectione Concilium Carthagenense quartum, habitum Honorio August. I V. & Eutychiano Coss. sexto Idus Novembris, anno scilicet trecentesimo nonagesimo octavo, quod repudiandum esse Iustellus edicit, & plerique cum ipso sectarii, nec ullam fidem adhibendam canonibus centum & quatuor qui huic Concilio adscribuntur. Quam fiduciam ex eo desumunt quòd nec Dionysius nec Ferrandus hujus Concilii meminere, ejusque prima mentio apud Isidorum Mercatorem habeatur, qui mercibus minùs vendibilibus compilationem suam suffercit, in quarum fascem Concilium istud ferè compingunt.

II. Sed

II. Sed si veteris collectionis auctoritas illis affulisset, non dubito quin gradu cessuri fuissent, & obviis ulnis amplexuri tam religiosum antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum, quod ætatem illam & dicendi charactere & rebus ipsis decisiss omnino redolet. Quippe in examine Episcopi, præter Marcionis, Pauli Samosatani, Arii, & Apollinaris dogmata, quæ inibi confodiuntur, licet tacito eorum nomine, ab Episcopo exigitur professio contraria hæresibus tunc vigentibus, nempe ut novi & veteris testamenti eundem credat auctorem. quod est contra Manichæos. Ut credat hujus, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem. quod est contra pullulantes tunc Origenistas. Quæritur ab eo si nuptias non improbet, si secunda matrimonia non damnet, si carnum perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communice. quod est contra Novatianos & Priscillianistas. Si in baptismo tam originale peccatum quàm quæ voluntate admissa sunt dimittantur. quod ad Cælestii dogma pertinet, nondum planè detecto Pelagianæ hæresis veneno: de qua non tacuissent patres, si hac ætate erupisset. Vnde patet hujus Concilii veritas & antiquitas. Hoc autem in Concilio ordina-

tionum celebrandarum mysteria explicantur, ordinum & graduum in Ecclesia discrimina & ministeria panduntur. Non omittuntur viduarum & sanctimonialium consecrationes ac munia, & sponfarum benedictiones. Episcopis præterea & clericis morum regulæ præscribuntur, quinimò & laicis, juxta quas vitam instituere debeant, Vt Christianæ ethices compendium hoc Concilio contineri non immerito dixeris. Ex præfatione discimus habitum Carthagine sub Aurelio. quod ipsæ quoque subscriptiones Episcoporum testantur, Aurelii, Donatiani, & sancti Augustini Hipponensis.

III. Tempus celebrate Concilii incidit, ut dicebam, in sextum Idus Novembris, Consulibus Honorio Augusto IV. & Eutychiano. Post eorum consulatum aliud habitum est Carthaginense Concilium quinto Kalendas Maias, scilicet anno sequenti trecentesimo nonagesimo nono, in quo legatio decreta ad Imperatores ut lege caverent ne quis ab Ecclesiis ad eas confugientes abstraheret. Ejus meminit Dionysius, omisso priore. Nec silentii poenas sustinere debet ille, nec præteritione quoque sua censendus est damnasse Concilium nostrum. Eandem ob causam præterivit in collectione sua hanc synodum

qua duas habitas sub Grato & Genetlio: quoniam collectio vetus eas integras complexa cum esset, non erat quod Dionysius eas iterum ad suam curam revocaret. Quod de ceteris, quas ille commemorat, dici non potest: quoniam vel omissae penitus erant in collectione veteri, illae nempe quae canones non ediderant, aut aliarum canones ordine diverso resensiti vel etiam imminuti erant, ut novam operam requirere viderentur. quod in hac dissertatione nostra satis manifestè ostenditur.

IV. Præterea Concilii istius quarti ratio & institutum, cum ad reconditam disciplinam ordinum sacrorum explanandam & ad mores informandos pertineret potius quam ad externam dispositionem judicariamque tritutam, de qua in aliis Conciliis statuitur, Dionysius existimavit non esse quod illud suae collectioni adjungeret, præsertim cum satis priore illa & antiqua vulgatum esset.

V. Sanè de Ferrando dubitandum non est quin sciens & consultò, ob superiorem rationem, non meminerit hujus Concilii in sua breviatione canonum, ut dixi superius; utpote qui Concilii Carthaginensis habiti anno ccccxviii. titulos cum laudet, eos tamen qui ab eo de gra-

tia Dei editi sunt prætermittat, quoniam ad fidem, non autem ad disciplinam ecclesiasticam, pertinent. quos tamen Dionysius non omisit, ut nobis integrum Concilium proponeret.

CAPVT VIII.

De Concilio Carthagenensi quinto.

I. **C**ONCILIVM quintum in collectione veteri est illud quod habitum fuit post consulatum Flavii Stiliconis, xiv. Kalendas Iulias, id est, anno quadringentesimo primo: cui adjuncti sunt quoque canones synodi habitæ Vincentio & Flavito Consulibus, Idibus Septembris ejusdem anni. Concilii prioris præfatio extat integra in collectione Dionysii: quæ quidem suo loco posita est in editione Latina & Græca Parisiensi codicis canonum Africanorum; quæ perverso ordine posita fuerat in editione Moguntina, nempe ante canones Concilii tertii Cæsario & Attico Coss.

II. Præcipua hujus synodi cura fuit ut legatio decerneretur ad transmarinas partes, tum ad sedem apostolicam, tum ad Imperatores, ut Ecclesiæ Africanæ necessitatibus subveniretur. Ac primò cum

ob Donatistarum sævitiam grassantem & bellorum excidium apud Ecclesias catholicas maxima clericorum esset penuria, supplere numerum aliter non poterant Africani nisi liberum illis esset redeuntibus ab hæresi Donatistarum in clerum adsciscere. quod prohibitum ne fieret à sede apostolica & à Mediolanensi profitetur Aurelius, id est, in plenario Concilio Italico. atque ideo conveniendos Anastasium sedis apostolicæ Episcopum & Venerium sacerdotem Mediolanensis Ecclesiæ, ut communi periculo provideant & *consentiant*, quemadmodum loquitur canon primus, ut saltem qui parvuli baptizati sunt à Donatistis, & majores facti cognitum errorem deseruerunt, possint clericatus officio admoveri. Qua de re consulendos quoque Siricium & Simplicianum antea constituerant canone XLVIII. Carthagenensis tertii. Vnde patet decreta Romanæ sedis in Concilio Italico edita ipsos quoque Africanos obstrinxisse, & eorum veniam atque remissionem ob publicam necessitatem à sede apostolica præcipuè, & à Mediolanensi quoque, utpote per Italiæ vicariatum ceteris Episcopis præfecto, petitam. Itaque caput primum istius Concilii, quod est apud Dionysium, rectè omissum est in collectione veteri; quo-

niam cum res ipsa penderet ex arbitrio sedis apostolicæ, & nullum ea de re illius extaret rescriptum, inutile erat consultationis istius iterum meminisse.

III. Secundum quoque caput recte omissum est à collectore, quoniam nihil definitur quod ad disciplinam pertineat, id tantum decernitur postulari ab Imperatoribus, ut templa idolorum quæ sunt in agris dirui jubeant. Qua ratione omissa sunt etiam caput quartum de paganorum conviviis lege Principis tollendis, & quintum de spectaculis quoque & ludis theatrorum lege prohibendis, ne saltem fiant die dominica vel ceteris diebus celeberrimis.

IV. Tertium sanè caput omissum non est à collectore veteri, sed summa auctoritate in melius commutatum. Agitur de cognitione quam clerici de causis laicorum suscipiebant *jure apostolico*, ut loquitur canon, *Ecclesiis imposito*, ubi alludit ad locum Pauli, quo monentur fideles ne ad forum coram ethnicis litigaturi pergant, sed potius Episcopi & clericorum arbitrio se committant. *Si enim angelos judicabimus*, inquit Paulus, *quantò magis secularia*. Ex quo Apostoli monito inductum ut litigatorum arbitria in se reciperent Episcopi, ac si mandato apostolico, ob

fidelium concordiam alendam, ad id es-
 sent adstricti. quo de onere Episcopis im-
 posito non tacent auctor constitutionum
 apostolicarum, Chrysostomus, Ambro-
 sius, Augustinus, & alii. Quod confir-
 matum fuit lege Constantini, adeo ut
 unus è litigatoribus invitum adversarium
 cogere possit ad subeundum Episcopi ju-
 dicium. Enimverò cùm Episcopi senatum
 suum haberent, ut loquitur Hieronymus,
 sive presbyterium, ut loquitur Cyprianus
 unà cum Paulo, Presbyteros suos velut
 assessores suos contrahere debebant ad
 judicandas causas, ut docet eleganter ca-
 non XXIII. Concilii quarti his verbis:
Vt Episcopus nullius causam audiat absque
præsentia clericorum suorum. Alioqui irrita erit
sententia Episcopi, nisi clericorum præsentia
confirmetur. Quoniam verò à sententiis il-
 lis provocari poterat ad judicem publi-
 cum, (licet interim res judicata executio-
 ni demandari posset, ut cautum erat le-
 gibus) contingebat aliquando ut clericus
 cognitor, aut qui præsens fuerat cogni-
 tioni, evocaretur à iudice publico ad te-
 stimonium dicendum de iis quæ apud se
 gesta erant. Quod ideo accidebat frequen-
 tius quia sine scripto lites istæ, id est,
 summarie, absque strepitu & figura judi-
 cii, ut hodie loquuntur, ab Episcopis &

Cod. Can.
Eccl. Afric.
c. 59.

clericis dirimebantur. Quod fanè grave erat atque injuriosum clericis. Ideoque Africani, ut ab hac se vexatione liberarent, petendum aiunt ab Imperatoribus *ut statuere dignentur ut si qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure apostolico Ecclesiis imposito agere voluerint, & fortasse decisum clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum ad testimonium devocari eum quia cognitor vel præsens fuerit, ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur.* Sed collector vetus ex auctoritate sibi mandata hunc canonem emendavit, & quod postulandum erat à Principe, ipse ut constitutum à Concilio ponit. Vnde nisi quis morosus esse velit, facilè sibi persuadebit hanc collectionem, non privato studio, sed publica potestate compactam, & deinde Ecclesiis pro lege publicatam. Hæc sunt itaque canonis istius apud collectorem verba, alioqui etiam sincerioris lectionis. *In principio statuendum est ut qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure apostolico agere voluerit, & fortasse decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum ad testimonium devocari eum qui cognitor vel præsens fuit. Et ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur.*

V. Hinc docemur duo constituta. Primum, ut qui cognitor fuit non evocetur ad

testimonium dicendum. Secundum, ut nulus è clero ad testimonium dicendum in qualibet causa evocetur à iudice publico. Corrupta lectio apud Dionysium primam illam regulam solam exprimit ; quoniam apud illum clausula ultima non est discreta à prioribus verbis, ut decet, propter omissam particulam conjunctivam *Et*, ita ut videatur potiùs ratio prioris definitionis quàm nova definitio. Quod ipse Dionysius eo modo intellexit, ut patet ex lemmate quod huic canoni præposuit : *Vt clerici de iudicii sui cognitione non cogantur in publico dicere testimonium.* Sed in veteri collectione lemma generaliter conceptum est de omni testimonii dictione interdicta clericis in iudicio publico : *De clericis ad testimonium non pulsandis.* Sanè lectio veteris collectionis, *Et ut*, unde oritur secunda illa generalis definitio, confirmatur ab interprete Græco, qui lectionem illam agnoscit. καὶ ἵνα μηδὲ πρὸς ὅσῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρὸς ὅσῳ ἐναρξέη καὶ ὁφείλει μαρτυρεῖν. Hinc colliget lector antiquam esse prohibitionem ne clerici à iudicibus secularibus ad testimonium citentur, nisi ex consensu Episcopi. Quod decretalibus severè sancitum est, & ubique observatur præterquam in Galliæ regno, quod suis privilegiis utitur, quamquam diffi-

tendum non sit à Iustiniano aliter constitutum.

VI. Eadem collectoris auctoritas elucet in capite sexto, ubi petendum decernitur à Principibus ut statuere dignentur ne clerici iudicio Episcoporum damnati, ab Ecclesiis quibus præfuerant nec à quolibet defensentur, interposita poena damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem nec sexum excusandum præcipiant. Lex petenda erat ob poenam civilem, quæ ab Ecclesia infligi non poterat, sed tantum canonica. Sed collectori visum ut canonem istum secundum in sua collectione locaret, constituendo synodi auctoritate quod postulandum erat à Principe. *Et illud statuendum.* inquit. & cetera subjungit. Vnde factum crediderim ut plures mediæ ætatis Pontificum constitutiones damno honoris & privatione dignitatum afficiendos jubeant qui suis decretis reluctati fuerint.

VII. Caput septimum de histrionibus ad fidem conversis, ne ad ludicras artes iterum cogantur, quoniam lex petenda decernitur, omissum est. Octavum quoque manifestam ob causam; quoniam illud tantum proponit Aurelius, ut manumissiones servorum in Ecclesiis Africanis fiant, si consacerdotes per Italiam id fa-

cere reperiantur. Quare cum ex legibus Constantini relatis in Codice & à Sozom. *Sozom. lib. 1. c. 2.* meno commemoratis manumissi in Ecclesia libertatem Romanam adipiscerentur, non erat quod in dubium adduceretur in reliquis occidentis Ecclesiis quod Africani in posterum facere debebant. Nonum quoque & ultimum caput omittitur, quia pertinet ad speciale negotium Equitii Episcopi jam olim damnati & ad transmarinas partes profecti ut turbaret Africanæ Ecclesiæ statum, cuius impudentiam repellendam à Legato decernitur.

CAPVT IX.

*De eodem Concilio quinto Carthagenensi,
& de Donatistis.*

I. **E**ODEM anno cccci. Vincentio & Flavito Coss. Idibus Septembris habitum est Concilium Carthagine ex omnibus provinciis Africæ, quod sanè aliud est à priore. Attamen cum eodem anno celebratum fuerit, sub unius Concilii quinti nomine exhibetur in collectione veteri. Quod accuratiùs & rectiùs distinguitur apud Dionysium, & ab ipso quoque Ferrando.

II. Donatistarum machinationes, & in-

fidia quibus Ecclesiam Africanam vexabant, Anastasii Episcopi Romani pectus adeo commoverant ut literis ad Episcopos Africae datis eos hortaretur ne de haereticorum insidiis & improbitatibus dissimularent, ut capitulo primo huius Concilii docemur. Carthagenensis ergo synodus de Donatistarum causa tractans, cum eis lenius agendum censuit, & plebes eorum communione infectas miserabilis illius erroris commonendas quo sunt devinctae. Tum ut à iudicibus petatur ut auctoritate sua juvent communem matrem Ecclesiam catholicam, judiciaria potestate inquirentes quid gestum sit in iis locis in quibus Maximianistae, qui à Donatistis schisma fecere, basilicas obtinuerunt. Magni momenti haec perquisitio videbatur futura, quoniam Maximianus Episcopus Carthagenensis ex parte Donati, cum à Primiano ejusdem partis Episcopo schismate divisus esset & anathemate ab adversariis ictus, pari eos damnatione excepisset, (ut copiosè docet Augustinus lib. III. contra Cresconium cap. XL. lib. IV. cap. VI. & in enarratione psalmi XXXVI.) istius Maximiani sectatores, ut schismatici, Donatistis petentibus à basilicis quas tenebant per jussa iudicum deturbati erant, ut scribit

Augustinus libro III. contra literas Petilianum cap. XXXIX. maximè cum illa tempestate Maximianistæ recepti fuissent à ceteris Donatistis in communionem absque baptismi repetitione. Quo exemplo convinci poterant tum ab initio Donatistas tam iniquè ab Ecclesiæ unitate discessisse temporibus Cæciliani quàm iniquè nunc clamabant Maximianistas à se schisma fecisse, tum stolidè pacem Ecclesiæ toto orbe diffusæ atque illius communionem baptismumque respicere, qui suos olim sui Concilii plenarii auctoritate damnatos in communionem cum suis honoribus recipiant. quo argumento quoque utitur Augustinus epistola quinquagesima & libro de hæresibus. Ut autem faciliùs Donatistæ ad Ecclesiam accedendi studio accenderentur, suomet exemplo alliciendos putavit hæc synodus. Itaque sicut ipsi Maximianistas susceperant in clero cum suis honoribus, ita resipiscentes Donatistas & ad catholicæ Ecclesiæ communionem redeuntes in suis gradibus recipiendos decernunt. Attamen quoniam Capuano Concilio vetitum fuerat ne clerici Donatistæ resipiscentes in suis honoribus susciperentur, ea fuit hujus synodi pro transmarini Concilii decretis reverentia ut quam prohi-

bitioni generali exceptionem adhibendam putabat, nempe ut ii soli recipiantur per quos unitati catholicæ consulitur, iudicio sedis apostolicæ committat; ad quam *maximè*, ut ait, & ad reliquos Episcopos transmarinos scribendum decernit. Vnde patet sedis apostolicæ auctoritas præcipua in canonibus temperandis, ab ipsis Africanis & ab orientalibus quæ jam olim agnita, ut uberius docuilibro tertio de concordia cap. xiii.

III. Quæ dixi, quatuor Concilii huius capitibus comprehensa, cum ad negotia specialia Africæ pertineant, in veteri collectione dissimulata sunt. Sed omisum non est iteratum interdictum canone quinto Concilii comprehensum, & in tertium Concilii quinti conjectum, quo Episcopi, Presbyteri, & Levitæ ab uxoribus continere jubentur *secundum priora statuta*, id est, juxta priorum canonum Carthaginensium decreta, de quibus superius egimus. Græcus interpret, depravatam lectionem secutus, reddidit ac si scriptum esset *secundum propria statuta*, & *ἡ ἰδίῳ ὅρῳ*. Quæ versio tolerari posset nisi eam interpretatione sua corrupissent Zonaras & Balsamo, qui ambiguum vocis ὅρῳ, quæ legem & statutum æquè significat ac limitem sive etiam temporis

terminum, ad suos orientalium mores
confirmandos transferentes, hunc cano-
nem sic explicant ac si decerneret ut tem-
pore vicis suæ, Iudæorum exemplo, quis-
que sacerdotum contineat, rediturus post
ministerii & ἐφημερίας functionem il-
lam temporariam ad uxoris commercium.
quod hebdomadariis Presbyteris, quos
instituire Græci, competere posset. Sed
quid fiet de Episcopis, qui Presbyteris &
Levitis hoc canone junguntur, à quibus
tamen Græci ipsi continentiam perpe-
tuam ab uxoribus exigunt, & ex illo ca-
pite singularitas eorum in quaque Eccle-
sia vetat ne per vices fungi possint munere
suo. Quare cùm clausula isthæc, καὶ ἱε-
ροὺς ὁμοίως, ex interpretatione Græca, eos
æquè comprehendat ac Sacerdotes & Le-
vitas, alia est adhibenda explicatio quàm
ea quæ recentioribus Græcis placuit, nem-
pe ut propriis & gradibus suis aptis con-
tinentiæ legibus astringantur. Quamquam
alia lectio & verior est atque sincerior,
omnemque difficultatem adimit, scilicet
secundùm priora statuta, id est, juxta id
quod in prioribus Conciliis constitutum
est. Ferrandus videtur hunc canonem
laudare ex isto Concilio num. VI. *Vt*
Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus
abstineant. Concil. Carth. tit. III.

I V. Sequitur in veteri collectione canon quartus de rebus Ecclesiæ sine consilio Primatis non alienandis : qui sine dubio ad hoc Concilium habitum Vincentio & Flavito Conf. pertinet , non solum juxta fidem antiqui collectoris , sed etiam juxta Ferrandum , qui notat num. XLVII. *Vt Episcopi rem Ecclesiæ sine Primatis Concilio non vendant. Concil. Carthagin. tit. v. Hippon. tit. ix.* Dionysius verò hic canonem istum omisit , quoniam à Concilio sexto can. XXVI. firmatus cùm fuisset , ejus Concilii canones in capite Africanorum collocanti inutile videbatur hunc suo loco reddere. Sed vetus , qui Carthaginensis sexti canones omisit ex prioribus compactos , retinuit hunc canonem suo loco. Grave est hoc interdictum de rerum ecclesiasticarum alienatione absque synodo Primatis sive Metropolitanis. Libera quondam Episcopis singulis , saltem cum presbyterii consilio , rerum ecclesiasticarum alienatio ; sed non vice versa Presbyteris vacante Ecclesia , cùm rescindendum iusserit hoc casu contractum synodus Ancyrana canone XIII. Hanc potestatem Ecclesiarum damnis cavens Concilium Carthaginense , & deinde Hipponense secundum , optimè restrinxit , & Primatis synodique provincialis decreto negotium commisit,

commisit, exceptione solum addita, nisi tam gravis premeret necessitas ut Primatem adeundi non superesset spatium. Sed tunc quoque venditor vicinis Episcopis antea indicare, & post factum, Concilio provinciali referre debet Ecclesiae suae necessitates. Hæc est enim sententia canonis; cuius lectio luxata, sic constituenda est in veteri: *saltem curiositatem habeat* (id est, curam, Africana dictione) & *vicinis Episcopis hoc antè indicare, & post factum, ad Concilium referre suæ Ecclesiae necessitates. Quod si non fecerit, reus Concilio venditor teneatur.* Hunc locum canon sexti Concilii interpretatus est potius quam exscripsit: *saltem vicinos testes convocet Episcopos, curans ad Concilium omnes referre Ecclesiae suæ necessitates. Quod si non fecerit, reus Deo & Concilio venditor honore amisso teneatur.* Priorem partem Græcus non est affecutus. Legit enim, *vicinos testes convocet Episcopus, cum legendum sit Episcopos.*

V. Hunc canonem excipit alius in veteri collectione, quo definitur ne quis, relicta cathedra principali, in alia diœceseos Ecclesia aut in proprio fundo diutius quam oportet resideat. Quod his verbis Ferrandus expressit num. xvii. *Vt nullus Episcopus, dimissa matrice, in diœcesi constituat.* (legendum *consistat*) Concil. Car-

thagin. tit. vi. Vbi cathedra principalis rectè matrix redditur. Vnde matrices cathedræ in Concilii Carthaginensis cap. cxxiii. apud Dionysium.

VI. Canon de infantibus baptizandis quoties non inveniuntur certissimi testes de illorum baptismo, nec ipsi idonei sunt propter ætatem de traditis sibi sacramentis respondere, à Leone primo probatus est, qui ejus in simili specie sententiam sequitur in epistola ad Rusticum Narbonensem. Sed mutilus est canon ille apud Dionysium; ubi omissa est ultima clausula, quam exhibet vetus, de consecrandis Ecclesiis quoties de earum consecratione dubitatur. Obiter autem monendus est lector magnum oriri beneficium ex tabulis parochialibus in quas baptismorum acta referuntur, unde non solum infantium ætas ad res civiles, sed etiam baptismi testatio probari potest: quibus tabulis si usa fuisset vetus Ecclesia, ut liberorum censitione in actis publicis olim utebatur Imperium, difficultatibus istis de baptismo infantium se exemisset.

VII. Cautum fuerat in Concilio Carthaginensi tertio canone xli. ut quotannis ad Concilium universale Africæ convenirent Episcopi, & per legatos redeuntes in provincias dies Paschæ ab Ecclesia

Carthaginensi denuntiaretur. Nunc duo
constituuntur. Primum, ut formatarum
subscriptione dies ille omnibus intime-
tur, id est, ut in formatis quæ clericis
peregrè proficiscentibus dantur, dies Pas-
chæ adnotetur; quòd si adhuc incertus
est dies anni illius, præcedens adjunga-
tur quo modo solet *Post consulatum* in pu-
blicis gestis ascribi, ut explicuit canon
vigessimus synodi Milevitanæ in veteri
collectione, qui est centesimus sextus in
codice canonum Africanorum ex Conci-
lio Carthaginensi anni quadringentesimi
septimi. Secundum est, ut tempus fixum
& certum Concilii in decima die Kalen-
darum Septembrium constituatur. Quæ
dies Africanis conventibus apta esse po-
terat propter anni tempestatem à provin-
ciis Europæ diversam. *Dies verò Concilii*
idem servetur qui in Hipponensi Concilio con-
stitutus est, id est, x. Kalendas Septembris.
Vetus autem collector tempus illud im-
mutavit auctoritate sibi delegata, ut alibi
dixi. *Dies Concilii, inquit, undecimo Kalendas*
Novembris servetur, scilicet post exactas
ferias vindemiales, omissa mentione Con-
cilii Hipponensis, in quo scilicet dies de-
cima Kalendarum Septembrium consti-
tuebatur; à quo cum recederet, non erat
quòd illud Hipponense Concilium lau-

daret. Ceterum observare non poenitebit hic agi de generali & universali totius Africae, de quo etiam canone decimo, non autem de provincialibus synodis, quae à Primatibus sive Metropolitanis cogebantur: de quibus hic cavetur ut Primates, quando Concilium apud se congregant, diem hic praestitutum universali Concilio non impendant. Ad istud exemplum decretum est de patriarchica synodo in canone xvii. octavae synodi.

VIII. Canonem de intercessore dato Ecclesiae Ferrandus ex titulo nono Concilii Carthagenensis laudat, id est, ex Concilio habito Vincentio & Flavito Consulibus, cui numerus ille respondet. Vacantibus Ecclesiis praeficiebatur à Metropolitano Episcopus ad dissidia populi componenda, ne per varia studia in eligendo Episcopo in apertam seditionem erumperent. Dicitur fuit intercessor quia dissidentibus intercedebat, medium se praebat & conciliatorem. Vnde *μεσίτης* dictus ab interprete Graeco. A Ferrando dicitur interventor num. xxii. *Vt nullus Episcopus cathedram cui datus fuerit interventor plusquam annum teneat, sed ipse eis Episcopum petat.* Concil. Carthagin. tit. ix. Dionysius quoque in lemmate canonis interventorem appellat. Sequenti seculo dictus est visi-

rator à Gregorio Magno. Visitatoris usum & nomen retinere posteris, ut patet ex Hincmari epistolis à Sirmondo editis; qui ex more tunc recepto non antè visitatorem Episcopum Ecclesiæ vacanti præficebat quàm Regem consulisset, ut ex ejus arbitrio persona visitatoris penderet, nempe ut cleri & populi animos ad electionem Regi gratam inflecteret.

IX. Capita duo apud Dionysium, quorum alterum agit de conveniendo Cresconio Villaregiensi ut se sistat proximo universali Concilio Africano, & alterum de ordinando Episcopo in Ecclesia Hipponensium Diarrhytorum, omissa sunt à veteri, quia sunt specialia Africæ negotia.

X. Canon autem undecimus, quo statuitur ne Presbyteris aut Diaconis ob graviolem culpam à gradu remotis manus pœnitentiæ imponatur tamquam laicis, hic est suo loco positus in collectione veteri; quem Dionysius inter capita Carthaginensis sexti jam semel à se positum hic repetere noluit. Ratio verò hujus statuti petenta est ex Basilio cap. xxxii. qui ait duplici pœna affligendum non esse Presbyterum & Diaconum, tum depositione, tum laboribus pœnitentiæ publicæ.

XI. Undecimi canonis definitioni rectè conjungitur canon duodecimus, quo accusatis clericis annus conceditur ad diluendum crimen sibi impositum. Quoniam verò textus corruptus est tam in collectione veteri quàm in Dionysiana, emendandus à nobis erit postquam vulgatam lectionem proposuero. *Quoties, inquit, clericis convictis & confessis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundia parcitur, vel propter Ecclesiae opprobrium, aut insolentem insultationem haereticorum atque gentilium, si fortè causae suae adesse voluerint & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis suae hoc faciant &c.* Quænam amabo consequentia est in his verbis, ut convictus & confessus innocentiam deinde suam asserat? Convictus & confessus pro judicato habetur juxta legum præscripta; est ἀποκατακρίτος, ut loquitur Paulus. Presbytero de se confesso non parcitur, ex canone nono Concilii Neocæsariensis: quia (ut inquit Valentina synodus habita anno cccclxxiv.) *reus est vel veni confessione vel mendacio falsitatis.* Quare sine dubio legendum est; *Quoties clericis convictis nec confessis in aliquo crimine vel propter eorum verecundiam parcitur, vel propter Ecclesiae opprobrium.* Mutandum enim illud, *quorum verecundia parcitur*, ne alioqui suspensa

fit oratio, & ne verbum desit à quo no-
mina dativi casus, *clericis convictis*, regan-
tur. Attamen vetus est mendum, ab ipso
etiam interprete Græco expressum, ne
dicam ab Ivone & Gratiano x i. q. i i i.

Rursus constitutum. ubi ancipites sunt glos-
satorum de mente canonis istius opinio-
nes. Sententia itaque canonis hæc est
quam exhibet Ferrandus num. c x x x v i.

*Ut accusatus clericus intra annum causam suam
agere debeat.* Concil. Carthag. tit. x i i i. Or-
do antiquus judiciorum ecclesiasticorum
hinc desumi potest. Testes recipiebantur
adversus reum gravioris criminis. Eorum
testimonio convictus, communione absti-
nebatur: qui deinde vel se purgabat, vel
confessione criminis facta, pœnitentiæ
beneficium petebat absque ulla temporis
præscriptione. Hic anni tempus post ex-
communicationem illi inflictam compu-
tandum clerico conceditur, ut se purget.
quo tempore elapso, non amplius audi-
tur. Inde factum ut decretis recentiori-
bus laici quoque excommunicati ad pur-
gationem vel ad petendam absolutionem
adigantur.

X I I. In canone x i i i. de alieno mo-
nachonon ordinando vox *repertum*, quam
vetus & Dionysius præferunt, & ex eis
Gratianus, cubat in mendo, & restituenda

*Vide Balsa-
mon. in can.
82. synodi
Carthag.*

*Dist. 56. Si
quis de alte-
rius.*

T i i j

lectio ex interprete Græco: *Si quis de aliterius monasterio receptum.* ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηται τινα.

XIII. Titulus xvi. apud Dionysium abest à veteri, rectè, quoniam huic speciei satis cautum erat duobus capitulis Concilii Carthaginensis tertii. Etenim canone xiii. constitutum est ut Episcopi & clerici hæreticis, etiam si consanguinei sint, nihil per donationem aut testamentum conferant. Canone autem xlix. Episcopi & clerici quod ex peculio Ecclesiæ acquisierint, jubentur suis Ecclesiis conferre. De eo autem quod illis ex liberalitate aliqujus vel ex successione cognationis obtinerit, libera disponendi facultas relinquatur; dummodo ita se gerant ut eorum proposito congruit. Alioqui honore ecclesiastico indigni judicabuntur. Quam in pœnam incidissent sine dubio si hæreticis vel gentilibus consanguineis aliquid contulissent, quia id vetitum canone decimo tertio. ne de personis infamibus loquar. Ceterùm si extraneos heredes instituissent, dummodo Christianos, immunes erant à culpa. Canon autem xvi. hujus Concilii tacens de clericis, vetat ne heredes extraneos à consanguinitate sua Episcopus Ecclesiæ præferat, nedum consanguineos hæreticos aut paganos; addita

gravissima pœna, nempe anathematis post mortem. de qua tantopere disceptatum fuit in Quinta synodo. Additur quoque, quod huic pœnæ est consecrarium, ne nomen ejus inter Dei sacerdotes recitetur; scilicet in sacrificio, quando ex dyptichis sive libellis Ecclesiæ cujusque nomina defunctorum Episcoporum recitata, Deo commendabantur, ut patet ex actis Quintæ synodi. Vnde discimus hanc quoque consuetudinem in Ecclesia Africana perinde ac in ceteris universi orbis Christiani invaluisse.

XIV. Canones reliqui hujus Concilii quinti cum Dionysio conveniunt, adeo ut operam nostram non desiderent, præcipuè cum Notas in universos canones non edamus.

C A P V T X.

De Concilio Carthagenensi sexto.

I. **O**RDO veteris collectionis nos ducit ad Concilium Carthagenense sextum: quod aliud est apud Isidorum, aliud apud veterem collectorem. In illo quippe perturbata Conciliorum serie octavum seu Milevitanum dicitur; quod in collectione antiqua rectissimè sextum nuncupatur, depulsis ex eo gradu

sexto vulgato & septimo, quæ in veteri septimum & octavum vocantur. Sanè cum in eo quod dicitur sextum recitata fuerint priora Concilia, necesse est ut ea de quibus statim agemus, inserta fuerint illius Concilii actis, & numero sicut tempore Concilium sextum vulgò dictum anteverterint. Nos tamen recepta numerandi consuetudine usi perpetuò sextum Carthaginense vocamus quod eo nomine huc usque designatum fuit juxta collectionem Isidori depravatam in illis numeris; qui tamen hujus mutationis causam sibi visus est aliquam habere ex eo quod synodum Milevitana à Carthaginensibus secernebat.

II. Quod ad rem attinet, in collectione Dionysii exhibetur synodus Milevitana prima celebrata Arcadio & Honorio Augg. v. Conss. sexto Kalendas Septembris, id est, anno quadringentesimo secundo, in civitate Milevitana, confidente Aurelio Carthaginensi Episcopo in *Concilio universali*, ut habent acta. Differt hæc synodus ab altera ejusdem nominis, quæ habita fuit contra Pelagium Honorio VII. & Palladio Conss. anno cccxvi. sub Silvano Primate Numidiæ ab Episcopis ejus provinciæ; cujus epistola synodica extat inter epistolas sancti Au-

Augustin.
epist. 92.

gustini. Existimabat Baronius duo isthæc Milevitana Concilia in unum compacta à collectoribus, & canones de gratia in secundo editos, transcriptos esse in primum, & ceteris canonibus editis in primo adjunctos. Quod tamen dici non debet, cum nullos canones de gratia ediderit secundum Milevitanum, licet Pelagij hæresim Episcopi proscripserint, contenti datis ad Innocentium literis, quæ extant apud Augustinum, sententiam suam significasse.

III. Fatendum est quidem in collectione veteri canones quosdam desumptos ex synodo Milevitana prima, compactos fuisse in unum corpus cum aliis canonibus depromptis ex duobus Conciliis Carthagenensibus celebratis anno quadringentesimo septimo & anno quadringentesimo decimo octavo. Quare huic compilationi sequens titulus præfigitur in veteri. *Concilium sextum Carthaginis Africae, & in Milevitana civitate habitum.* Quibus verbis satis significatur hoc corpus è variis Conciliis esse confarcinatum. Enimvero licet Milevitanum tempore sit potius, quoniam tamen Carthaginis nomen dignitate præcellit, & plures canones petiti sunt è duobus Conciliis Carthagenensibus, huic Carthagenensis nomen inditum est à veteri collectore, tum etiam ne pertur-

baretur ordo numerandi hæc Concilia sub nomine Carthagenensium, quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani.

IV. Ceterum quoniam ratio fidei ceteris articulis præfulgere debet, vetus collector Concilium istud auspicatus est ab octo canonibus de gratia Dei editis adversus Pelagium, quos ex universali Concilio Carthagenensi celebrato anno quadringentesimo decimo octavo, cujus acta sunt apud Dionysium, transcripsit, & in capite ceterorum canonum posuit. Sanè partem præfationis Milevitano primo præfixæ usurpavit; & ut materias connecteret, de suo hæc ultima verba addidit aut ex præfatione Carthagenensi illi præfixa, qua caremus: *Ideoque pariter quædam de causis fidei, unde nunc quæstio Pelagianorum imminet, in hoc cœtu sanctissimo primitus tractentur, deinde subsequantur & aliqua quæ disciplinæ ecclesiasticæ necessaria existunt.*

V. Præterea ut Carthagenensibus Conciliis potiore locum daret, post octo canones de gratia subjunxit canones petitos ex altero Carthagenensi anni cccc. vii. quorum primus est apud Dionysium, de Concilio universali Africæ, ne fiat quotannis, sed quando exegerit causa communis; qui est in hoc nostro notus. Deprompti sunt ex eodem Concilio

anni ccccvii. canones x. xi. xii. & xvi. qui proprius est Africæ apud Dionysium. *Placuit præterea ut executores in omnibus desideriis quæ habet Ecclesia quinque postulentur, qui in diversis provinciis impertiantur.* Agit de publicis executoribus postulandis à Principe, qui rebus Ecclesiæ immineant. Vetus autem, non designato numero, sic generaliter expressit: *Placuit præterea ut executores in omnibus justis desideriis impertiantur.* addita quoque per modestiam voce *justis*, quæ patribus Africanis exciderat.

Decimus septimus indidem quoque est desumptus, quo cavetur ne dimissus vel dimissa, etiam ob adulterium, alteri conjungantur. Qua definitione tandem sopita est antiqua illa quæstio in Arelatensi primo & apud Græcos indecisa.

Decimus octavus est haustus ex eodem Carthaginensi, verbis quæ in authentico sunt Africæ propria ad constitutionem generalem accommodatis. *Quicumque non communicans in Africa, in transmarinis ad communionem obrepserit, jacturam clericatus accipiat.* Ita Dionysius. Vetus autem sic habet. *Quicumque non communicans in provincia propria, & in aliis provinciis vel transmarinis partibus ad communicandum obrepserit, jacturam communionis vel clericatus accipiat.*

Petita quoque sunt ab eodem Concilio capitula XIX. & XX. ubi constituitur ne quis pergat in comitatum Principis sine formata, verbis accommodatis in veteri ad usum communem, quæ in authentico de formata missa ad Romanam Episcopum loquuntur. Omissa verò sunt alia illius Concilii capita à collectore veteri, quoniam propria erant Africæ.

VI. Ex Milevitano Concilio desumpta sunt capitula XIII. XIV. XV. quæ agunt de Episcoporum ordine inter se, de literis dandis ab ordinatoribus cum die & Consule, & ne quis ad aliam Ecclesiam trahatur quicumque in sua vel semel legerit. Reliqua capita, de archivo Numidiæ, de Quodvultdeo & Maximiano, ideo sunt omissa à veteri quia sunt specialia negotia Africæ.

VII. Ex Concilio Carthaginensi anni ccccxviii. petiti sunt canones XXI. XXII. XXIV. XXV. XXVI. XXVII. Reliquos omisit vetus, quia de Donatistis Episcopis conversis & de partitione dioceseon inter eos & catholicos Episcopos cum agant, ad Africam solam pertinent. Sanè canon vigesimus tertius, qui est de converso ab hæresi ad unitatem catholicam & susceptam apud hæreticos pœnitentiam gerente, ut arbitrio Episcopi catholici

tempus pœnitentiæ vel reconciliationis ei decernatur, nescio quam ob causam omis-
sus sit à Dionysio; quem tamen vetus ex-
hibet, & series rerum docet ad hoc Conci-
lium pertinere, ubi de conversione Do-
natistarum copiosè tractatur. Ex Ferran-
do, qui meminit hujus canonis, colligitur
in authentico actum de Donatista con-
verso, licet vetus ad omnes hæreticos ge-
neraliter definitionem more suo transtu-
lerit. Ferrandus num. l. *Vt Episcopi judi-
cio Donatistæ, qui apud suos acta pœnitentiæ
convertitur, tempus pœnitentiæ vel reconcilia-
tionis decernatur. Concilium Carthagin. tit. ii.*

Ceterum acta Conciliorum habitorum
annis cccci. cccci. & ccccv.
quæ de conveniendis Donatistis agunt &
de legationibus ad Principes, prudenter
vetus collector dissimulavit, quoniam suo
instituto non serviebant.

CAPVT XI.

De reliquis Conciliis Africanis.

I. **A**GMEN Conciliorum Carthagi-
nensium claudet illud quod vo-
cant septimum, cum de sexto & octavo
superius egerimus. De septimo contro-
vertitur an sit idem Concilium cum sexto.

Non differre putant Binius & Iustellus, quoniam sextum habitum est post consulationem Honorii XII. & Theodosii VIII. octavo Kalendas Iunias Carthagine, septimum verò eodem loco & quinque postilla diebus, nempe III. Kalendas Iunias. Non solùm autem locus & tempus conveniunt, sed etiam numerus Episcoporum ducentorum decem & septem qui resedisse in Concilio sexto dicuntur in præfatione Concilii, & huic septimo eodem numero subscripsisse testatur collectio Dionysii. Attamen vetus collector adnotat hoc Concilium à triginta octo Episcopis celebratum, corrupto calculo. Legendum enim, XXIII.

II. Antequam hunc nodum dissolvam, observandum est à Ferrando canones huic septimo Concilio tributos laudari tamquam è Concilio à reliquis Carthaginensibus diverso, ut patet ex numerorum serie quam sequitur, similem computationi quæ est in veteri collectione, cujus fides ex eo probanda est quòd in Concilio isto distinguendo in sexto adfipulatorem habeat Ferrandum Diaconum. Ille verò canones istos citat num. LXXIII. CXCIV. CXCVI. & CXCVII. Ratio verò hujus discriminis patet ex actis Concilii septimi, quæ docent plerosque Episcopos

ex illis CCXVII. qui convenerant, conquestos fuisse ceterorum quæ agenda supererant moras se sustinere non posse. Quare ut illis redeundi in Ecclesias com-
meatus faciliior esset & se ad iter accin-
gendum parare possent, ab universali
Concilio delecti sunt iudices numero
XXIII. qui reliqua peragerent, scilicet præ-
ter Aurelium Carthaginensem & Fausti-
num Episcopum Potentinum Legatum Ec-
clesiæ Romanæ, decem Episcopi legati
provinciae proconsularis, tres legati Numi-
diæ, tres legati provinciae Byzacenæ, tres
legati Mauritaniae Sitifensis, tres legati
Mauritaniae Cæsariensis. Vnà cum iudici-
bus delectis confedit Aurelius, & canones
quinque promulgavit. Quare non imme-
ritò Concilium diversum dici potest quod
nova statuta minore iudicum numero de-
cernit. His capitulis constitutis subscrip-
sere qui ea ediderant. Die sequenti, id est,
secundo Kalendas Iunias, iidem electi iudi-
ces epistolam ad Bonifacium Papam dic-
tarunt, quæ clausit acta Concilii sexti, &
posita est post canones huius septimi con-
ventus. His gestis in unum compactis &
epistolæ ad Bonifacium die illo, nempe
secundo Kalendas Iunias, subscripsere,
non solum Aurelius & provinciarum le-
gati, sed etiam Episcopi omnes usque ad

superiorem numerum cccxvii. antequam Carthagine discederent ; non autem in suis quique Ecclesiis , ut putabat Baronius.

III. Quæ dixi hausta sunt ex interlocutione Aurelii apud Dionysium : qui post decreta quinque illa capitula à se & à legatis provinciarum , ait sibi placere rerum omnium conclusionem facere , id verò ita fieri posse si primum quæ die illa tractata fuerant , id est , capitula quinque , gestis inserantur. quæ est sententia horum verborum : *Universi tituli designati & digesti huius diei tractatum Ecclesiæ gesta suscipiant.* Titulus ille generalis qui disceptandus in hoc cœtu propositus fuerat , respicit personas quæ ad clericorum accusationem admitti non possent. Hujus quæstionis decisio digesta est per capita quædam , ita ut primo excommunicati non admittantur , secundo servi , liberti , hæretici , pagani , Iudæi , & infames , tertio ut qui unum crimen non probaverit , ad cetera non admittatur , quarto qui ad testimonium admittendi non sint ; quibus subjungitur de Episcopo qui excommunicat eum quem sibi soli crimen dicit esse confessum. Hæc omnia per capita digesta , ad explicandum titulum sive argumentum propositum , gestis illius diei inserenda in-

terloquitur Aurelius. Subjungit : *Quæ*
verò adhuc expressa non sunt, die sequenti per
fratres nostros Faustinum Episcopum, Philip-
pum & Asellum Presbyteros, venerabili fra-
tri & coëpiscopo nostro Bonifacio rescribemus.
Et subscripserunt. Aurelius &c. Die itaque
sequenti iudices illi dilecti de rescribendo
ad Bonifacium acturi erant. Interim sub-
scribunt huic definitioni, scilicet iidem illi
qui de ea tractaverunt. Deinceps, quia
perventum erat ad finem totius discepta-
tionis & gestorum in controversia cum
Faustino, ceteri quoque Episcopi usque
ad numerum CCXVII. actis subscripsere
& ipsi quoque epistolæ ad Bonifacium
datæ: quæ universis Episcopis præsentibus
relecta est.

CAPVT XII.

De canonibus adversus Pelagium.

NUNC operæ pretium est canonum
de gratia latorum adversus Pela-
gium occasionem & definitionum ratio-
nes paucis recensere, remissa ad Theo-
logos uberiori harum rerum tractatione.

I. Primo capitulo de statu & conditio-
ne naturæ Adami ante illius lapsum de-
cernitur adversus Pelagianos, qui dice-

Augustin.
lib. de pec-
cat. mer.
c. 2.

bant Adamum sic creatum ut etiam sine peccati merito moreretur, teste Augustino. Cur autem isthæc asserent, causa in promptu est, ne poenam aliquam in posteris ex primi parentis peccato traduci faterentur. Hoc dogma cùm objectum esset Pelagio ex Cælestii scriptis in synodo Diospolitana, nempe *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, quoniam peccatum Adam ipsum solum læserit & non genus humanum*, hæc (inquit Augustinus libro de gestis Pelagii cap. xi.) *judicio illo ecclesiastico, anathematizante Pelagio, & Episcopis interloquentibus, constat esse damnata*. A qua tamen perversa sententia non discessere Pelagiani, ut passim docet Augustinus, tum libro primo imperfecti operis contra Julianum cap. lxxvi. Quare necessaria fuit Concilii hujus Carthaginensis constitutio; quam secuta est Tridentina synodus. Dogmatis hujus auctoritas ex sacris libris petenda est, in quibus disertè traditur mortem humano generi poenæ loco infligendam esse propter peccatum primi hominis, in epistola ad Romanos cap. v. & vii. in libro sapientiæ cap. i. & ii. Quare non immeritò caput istud intra fidei regulam reponitur ab Augustino lib. xiii. de civit. cap. xv. *Vnde constat inter Chri-*

stianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati; quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis. Mediæ igitur conditionis Adamus erat inter immortalitatem & mortalitatem, amborum capax; ut eleganter observat vetus auctor Theophilus Antiochenus ad Antolycum; ita tamen ut natura mortalis esset, quippe qui pabulo egeret quod illi Deus ex omnibus fructibus concesserat præter vetitum; sed gratia & beneficio Dei futurus immortalis ex pastu ligni vitæ, ut docet Augustinus lib. xii. de civit. cap. xx.

II. Secundo capitulo damnatur aliud Pelagianorum dogma quod primo consequens erat, scilicet nullum reatum ex Adami proprio peccato ad ejus posteros origine transire, integram proinde ac nulli sceleri nullique pœnæ obnoxiam esse parvulorum recentium ab uteris matrum naturam. Peccatum itaque originale tollebat. Hoc inter capita de quibus interrogatus fuerat Cælestius in synodo Carthaginensi anno ccccxii. primum fuit, ut testatur Augustinus lib. i. de peccat. orig. cap. ii. iii. & iv. *Et Cælestius*

quidem, inquit, in hoc fuit errore liberior ut neque in episcopali iudicio damnare voluerit eos qui dicunt quòd peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum, & quòd infantes qui nascuntur, in eo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem. Ideo traducem peccati negabat, idque se Romanum dicentem assererebat audisse Ruffinum, teste eodem Augustino. Quod objectum est quoque Pelagio in Diospolitana synodo. Fatebatur quidem, ut scripturæ testimoniis satisfacere aliquo pacto videretur, solo Adamum exemplo nocuisse, quo posteros traheret ad imitandum, sed nec reatum neque pœnam peccati ad posteritatem transmissum.

III. Opponebatur illis grave argumentum petatum ex baptismo parvulorum. Eum quidem illi admittebant, sed in hoc tantum ut baptizati in filios Dei adoptarentur & consequi possent regnum cœlorum, non autem ut ab originalis peccati vinculo solverentur; à quo cum liberos dicerent, vitam illis beatam & æternam promittebant, quamvis extra regnum Dei, ad quod per solum regenerationis lavacrum admitti posse dicebant, ut copiosè scribit Augustinus hæresi LXXXVIII. lib. I. de peccat. mer. & rem. cap. XXIX. epist. LXXXIX. &

alibi. Non erat istud solius Pelagii commentum, quod illi commune fuit cum aliis qui ætate illa peccatum ex traduce negabant, idèoque baptismum in parvulis ad alium finem quàm remissionis peccatorum trahebant. Inter quos Ruffinus Palæstinus in libro de fide, nuper editus à Sirmondo: qui alius est à Ruffino Hieronymi adversario. Ruffini Palæstini hæc sunt verba: *Baptisma igitur infantes non propter peccata percipiunt, sed ut spiritalem procreationem habentes, quasi per baptismum in Christo creentur, & ipsius regni cælestis participes fiant.*

IV. Quare Cælestius in Carthaginensi synodo anno ccccxii. & in libello Romæ oblato dixit infantes egere baptismo. Hoc tamen admissio profligata est omnino nefaria Pelagii sententia de peccato originali. Etenim baptismus administratur in remissionem peccatorum, ut docent scripturæ & fidei regula, in qua universa Ecclesia unum baptismum confiteatur in remissionem peccatorum. Ergo ipsi quoque infantes tinguntur ut peccata illis remittantur, non sanè propria, sed vetus illud & originale peccatum. A quo nodo his verbis Cælestius expediebat sese in libello oblato Romæ apud Augustinum libro de pecc. orig. cap. v. *Infantes debere*

baptizari in remissionem peccatorum secundum regulam universalis Ecclesiae & secundum evangelii sententiam confitemur, quia Dominus statuit regnum caelorum non nisi baptizatis posse conferri; quod quia vires naturae non habent, conferri necesse est per gratiae libertatem. Mox addit: In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non ideo diximus ut peccatum ex traduce firmare videamur. quod longe à catholico sensu alienum est &c. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur. Et hoc praemunire necessarium est, ne per mysterii occasionem ad creatoris injuriam malum antè quàm fiat ab homine tradidatur homini per naturam. Oppressum ferè rationis hujus pondere se fatetur qui tam molliter respondet. Necesse est, inquit, ut dicamus baptismum parvulis conferri in remissionem peccatorum. Alioqui duo genera baptismorum admittenda essent, alterum in adultis, quod in remissionem peccatorum datur, alterum in parvulis absque remissione. quod esset absurdum. Itaque dicit confitendum baptizari infantes in remissionem peccatorum. Quod sic intelligere eum oportebat juxta suae sectae regulam, quoniam idoneus est baptismus ad ea delenda, quando inciderint in futurum; sed nihil aliud in parvulis agi tunc vi lavacri quàm ut Deo consecrentur,

adoptentur in filios, & regnum cœlorum adipisci possint. Addebant quoque, ut bene nati meliores fierent, apud Prosperum initio libri *De ingratis*.

V. Cavillationem illam elidit robustè Augustinus, & synodus ipsa Carthaginensis hoc capitulo secundo. Etenim si parvuli nihil ex Adam trahunt originalis peccati quod lavacro regenerationis expiatur, inde fit consequens ut in eis *forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur*. Quæ verba videntur prima fronte innuere ampliorem fuisse baptismi formulam quàm sit illa qua hodie utitur Ecclesia Romana, *Baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti*, addita scilicet isthac clausula, *in remissionem peccatorum*. Alioqui mancum & elumbe videtur synodi argumentum. Sed observandum est formam baptismatis non accipi ea significatione quæ in scholis huic nomini tribuitur, quando de materia & forma baptismi disputant. Sumitur hic pro ritu, ordine, & forma baptismi in Ecclesia universali exerceri solita, ubi suus est locus interrogationi quæ à cathecumenis mox tingendis fidei Christianæ professio exigitur, & inter cetera capita, remissionis peccatorum per baptismum consequenda. Hoc fidei compendium vocatur re-

gula fidei ab Irenæo, Tertulliano, Auguf-
tino, & aliis veteribus. Hæc eft quam re-
gulam univerſalis Eccleſiæ vocabat Cæ-
leſtius in loco ſuperiùs prolato. Symbo-
lum quoque fidei dicitur ab Hieronymo
hac de re loquente libro tertio adverſus
Pelagianos. *Hoc unum dicam*, inquit, *ut*
tandem finiatur oratio, aut novum vos debere
ſymbolum tradere, ut poſt patrem & filium &
ſpiritum ſanctum baptizetis infantes in regnum
cælorum, aut ſi unum & in parvulis & in mag-
nis habetis baptiſma, etiam infantes in re-
miſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitu-
dinem prævaricationis Adam. Poſſe quoque
Hieronymus explicari de ſymbolo ſeu fi-
dei libello à patribus in ſynodo Conſtan-
tinopolitana ſecunda edito, ubi confiten-
tur diſertè baptiſma dari in remiſſionem
peccatorum: quem libellum cùm ſyno-
dus œcumenica anno cccLxxxi. con-
ſtituiſſet, anno ſequenti iterum coacta
Conſtantinopoli, per ſynodicam epiſto-
lam ad Damafum Papam tranſmiſit. Qua-
re regulam fidei à ſynodo Nicæna & Con-
ſtantinopolitana explicatam ſequi ſe pro-
fitentur Legati apoſtolicæ in Concilio
Calcedonenſi. Attamen uſus ſymboli illius
recitandi in myſteriis ſtatim non obtinuit,
qui primùm inductus eſt occidente à Con-
cilio Toletano tertio ſub Recaredo Rege.

Aſ. 4.

VI. Ceterum Hieronymi argumentum simile est illi quod usurpant patres Africani, qui præterea praxim Ecclesiæ de tingendis infantibus in remissionem peccatorum confirmant Apostoli testimonio, qui ait in Adamo omnes peccasse. quem locum de peccato originis Ecclesiæ catholicam ubique diffusam semper intellexisse dicunt. Mox definitionem his verbis concludunt: *Propter enim hanc regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in se ipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur ut in eis regeneratione mundaetur quod generatione traxerunt.*

CAPVT XIII.

De Pelagii dogmatibus & arcanis.

I. ANTEQUAM ad sequentia capitula accedamus, quæ agunt de vi & necessitate gratiæ, penetrare oportet in Pelagii arcana, qui subdolis & versutis artibus doctrinam suam occulebat; ut qui gratiam Christi evertere conabatur, eam tamen videretur astruere, ne catholicorum hominum conviciis pateret. Docuit itaque liberum hominis arbitrium, quod ex Adami peccato nullum vitium

contraxerat, innatis viribus ex solo suæ conditionis præsidio posse bonum amplecti, malum vitare, & assequi regnum cælorum, & ubi in utraque parte libera essent studia voluntatis, non facultatem his qui mali sunt ad bonum deesse, sed studium, ut loquitur Prosper de illius hæresi agens in libro de libero arbitrio ad Ruffinum. Hanc ergo liberi arbitrii facultatem, gratiam vocabat, quæ nullis præcedentibus meritis, beneficio Dei, hominibus erat concessa, teste Augustino pluribus in locis. Legis quoque & Prophetarum doctrinam alteram gratiam docebat Dei beneficio hominibus concessam, ut intelligerent quid sequi deberent, quid fugere, objectis suppliciorum terroribus & gloriæ magnitudine & piorum hominum exemplis. Gratia legem in adiutorium misit, ut rationis lumen, quod pravitatis exempla hebetabant, & consuetudo vitiorum multumodis eruditionibus excitaret atque invitatu suo foveret, inquit Iulianus Pelagianus.

August. lib.
de hæres. &
epist. 105.

II. Addebat tamen Pelagius, post adventum Christi neminem ad salutem pervenire posse nisi per fidem in Christum, per quam fidelis remissionem peccatorum sive justificationem consequeretur. quam gratiam per singula momenta &

per singulos actus necessariam dicebat; quæ evangelii doctrina & Christi ipsius exemplo incipiebat & fovebatur. Sed caliditatem hominis detegit Augustinus, post relata Pelagii verba, in libro de gratia Christi cap. 11. Docet enim eum significasse, *ut semper in memoria retinentes & reminiscentes dimissa nobis esse peccata, non peccemus ulterius, adjuti non aliqua subministratione virtutis, sed viribus propriæ voluntatis, quid sibi remissione peccatorum præstitum fuerit recordantes.* Idem libro de gratia & libero arbitrio cap. xiii. *Dicunt etiam gratiam Dei quæ data est per fidem Iesu Christi, quæ neque est lex neque natura, ad hoc tantum valere ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur, vel repugnantia superentur.* Idem libro 111. contra Iulianum cap. xxi. *Verum tu à vestro dogmate non recedis, inquit, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum sic in sola peccatorum remissione versari ut non adjuvet ad vitanda peccata & desideria vincenda carnalia, diffundendo caritatem in cordibus nostris.* Hic Pelagii error damnatur tertio capitulo synodi Carthaginensis. Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificatur homo per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad ad-

jutorium ut non committantur, anathema sit.

III. Porro veræ gratiæ remissionis per fidem in Christum multum detrahebat, qui ab ea auxilium non committendi peccata tollebat, ut dictum est. Præterea docebat fidem in Christum, voluntate per evangelii prædicationem excitata, viribus naturæ elicitam provocare quidem Dei misericordiam ut peccata hactenus admissa gratis condonet, ceterum recordatione illius remissionis semel adeptæ voluntatem hominis opera legis studiosè exercentem posse restituere se à lapsu & perfectam justitiam colere. Remissionem autem illam in sola peccatorum relaxatione constituebat & favore Dei externo, non in caritate in cordibus diffusa, ut docuit Augustinus; qui rectè adversus Pelagium disputat, si fides naturæ viribus acquiratur, ipsaque fides remissionem impetret, hanc non omnino citra ulla merita dari, ut tradebat Pelagius victus Apostoli auctoritate docentis hominem justificari gratis. Vnde sequebatur primum illud Pelagii dogma de fide naturæ viribus adepta, esse falsum. Ut autem hoc gratiæ genus meliùs aperiatur, sciendum est duplicem ab eis gratiam constitutam, alteram quæ extrinsecus oblata menti, voluntatem illiciat, quæ libero

arbitrio sit veluti magistra, seque per co-
hortationes, per legem, per doctrinam,
per creaturam, per contemplationem,
per miracula, per terrores extrinsecus ju-
dicio ejus ostendat; quò unusquisque se-
cundum voluntatis suæ motum, si quæsie-
rit, inveniatur, si petierit, accipiat, si pul-
saverit, inveniatur: quia scilicet gratiæ ip-
sius vocatio hoc primum circa nos agat
ut nostræ facultatis arbitrium admoneat,
nec aliud sit gratia quàm lex, quàm pro-
pheta, quàm doctor, ut loquitur Prosper
ad Ruffinum. Quæ quidem auxilia à Deo
conferri dubium non est. Sed quæ se-
quuntur, damnabuntur in doctrina Pela-
gii, nempe *ut qui sic edocti voluerint cre-
dant, & qui crediderint, justificationem meri-
to fidei & bonæ voluntatis acquirant*, ut lo-
quitur idem Prosper. Hanc gratiam justi-
ficationis per fidem in Christum in bap-
tismo conferri aiebant; de qua Iulianus
apud Augustinum libro primo operis im-
perfecti: *Hæc ergo gratia, quæ in baptis-
mate non solum peccata condonat, sed cum hoc
indulgentiæ beneficio & provehit & adoptat
& consecrat, hæc inquam gratia meritum
mutat reorum, non liberum condit arbitrium.*

IV. Præter gratiam remissionis, aliam
quoque Pelagius admittebat qua Deus
interiore mentis illustratione cordis ocu-

los aperit, ut sciat homo quid fugiendum, quid amplectendum, sed qua nihil in voluntate efficit ut homo agere valeat. quam gratiam his verbis exponit apud Augustinum libro primo de gratia Christi cap. VII. *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono coelestis gratiae illuminat. Qui haec dicit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & gratiam Dei confitetur?* Et capite decimo eandem gratiam à Pelagio commendari dicit qua Deus futurae gloriae magnitudine & praemiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiae in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est. Quare gratiam profitebantur quae mentem illuminaret, non quae dilectionem inspiraret voluntati. Hunc errorem dispunxit synodus Carthaginensis capitulo quarto: *Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat, caritas verò, aedificat, valde impium est ut credamus ad eam quae inflat nos habere gratiam Christi, ad eam quae aedificat non habere; cum sit utrumque domum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.*

V. Deinde

V. Deinde Pelagius tum gratiæ illi suæ, id est, illuminationi mentis, tum etiam gratiæ justificationis, id solum tribuebat ut juvaret ad facilius operandum, ita ut absque gratia difficilius, implere tamen posset homo divina mandata. Hæc sunt Pelagii verba apud Augustinum libro primo de gratia cap. vii. Deum ait *illis quibus imperavit etiam gratiæ suæ auxilium subministrare, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam.* Quem impii hominis errorem synodus Carthagenensis damnavit anathemate capitulo quinto, ubi docet Pelagium ista intellexisse etiam de illa quam docebat justificationis & remissionis gratia. quæ sanè illius etiam opinione munificentior erit quàm mentis illuminationes quæ extrinsecus adveniebant.

VI. Posset mirari aliquis cur in capitulo tertio damnetur opinio Pelagii docentis gratiam justificationis ad peccatorum remissionem valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium ut non committantur, contraria autem opinio hoc capitulo illi tribui videatur ut gratia isthæc conferat ad facilius operandum. Imò verò docebat Pelagius disertè gratiam juvare ad resistendum diabolo. quod

idem est ac si diceret, ad peccata non committenda. Hæc sunt illius verba apud Augustinum libro primo de gratia cap. XL. *Subditi simus Deo, ejusque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, ut facilius nequam spiritui spiritus sancti auxilio resistamus.* Ad quæ isthæc adnotat Augustinus: *In quibus ejus verbis certè manifestum est ita eum velle nos adjuvari gratia spiritus sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possimus resistere tentatori, sed ut facilius resistamus.*

VII. Dicendum est Pelagium initio detraxisse gratiæ remissionis vires resistendi peccatis, deinde verò catholicorum querelis exagitatum, ut invidiam tam novi & perniciosi dogmatis amoliretur, hoc verbo negotium temperasse, dari gratiam ut facilius operetur homo & tentationi resistat. Ceterum qui sub ea voce latebat dolum synodus detegit, nempe significari sine isto auxilio voluntatem bonum agere posse. Quod damnat Concilium; eaque damnatio coincidit cum ea quæ inserenda est capiti tertio, qua docemur gratiam justificationis dari in adjutorium, non tantum ut facilius vitemus peccata, sed absolutè ut vitemus, quoniam absque subsidio gratiæ non potest liberum arbitrium resistere tentatori nec concupiscen-

tia libidinibus. Quare tertio capitulo gratia necessitas docetur ad agendum; isto verò Pelagii astutia detegitur & damnatur, qui auxilium illius admittebat ad facilius agendum.

VIII. Restat ultimum Pelagianæ hæreseos dogma, quod tribus capitulis synodi confoditur, nempe sanctos & justos esse sine peccato. Sanè Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem docet Pelagium initio dixisse posse hominem sine peccato esse si velit, quod ille cùm principio ita sentiret & palam profiteretur, quosdam fuisse & etiamnum esse perfectos qui peccato prorsus carerent, cùm ea res invidiam illi crearet, eò confugit ut posset, si vellet, hominem sine peccato esse diceret, non tamen aut esse aut fuisse quemquam ejusmodi posse in natura; velle in arbitrio, esse in effectui locabat; & *possibilitatis acceptæ confessione laudari Deum, qui hoc posse largitus est, nec esse ibi ullam laudandi hominis occasionem ubi solius Dei causa tractatur. Non enim de velle aut esse, sed tantummodo de eo quod potest esse differi; ut loquitur Pelagius apud Augustinum lib. I. de gratia cap. IV.*

IX. Ceterum cùm versutus iste arcana doctrinæ suæ per vafritiem publicè dissimulata discipulos suos clanculùm doce-

ret, ut testatur Hieronymus, necesse est ut impeccantiæ istius dogma suorum auri-
bus infusurrarit. Alioqui, nisi hoc foret,
& nisi jam fœdus error vulgò ab hæreti-
cis spargeretur, frustra laborassent Afri-
cani patres in damnatione eorum qui di-
cerent sanctos & justos esse absque pec-
cato. Quod falsum esse probant capitu-
lo sexto, testimonio Ioannis in epistola
prima: *Si dixerimus quia peccatum non ha-
bemus, nos ipsos seducimus, & veritas in no-
bis non est.* Idem conficiunt capitulis septi-
mo & octavo, testimoniis Iacobi Aposto-
li, Salomonis, & Danielis adductis, & ip-
sis quoque orationis dominicæ verbis gra-
viter expensis. Sanè Augustinus hunc Pe-
lagianis errorem tribuit libro quarto con-
tra duas epistolas Pelagianorum cap. iv.
*Dicunt sanctos in hac vita non habuisse pec-
catum, & sic evacuatur oratio quam sanctis
tradidit qui non habebat peccatum & per quem
sanctis orationibus dimittitur omne peccatum.*

X. Alius erat ejusdem Pelagii error,
cùm diceret posse hominem esse absque
peccato, si velit. Attamen, ut animadver-
tit Augustinus, non ex eo præcisè con-
demnata est Pelagiana hæresis quòd ho-
minem finè peccato posse esse defenderet.

August. lib.
1. de peccat.
mer. c. 6.

*Nam qui dicunt esse posse in hac vita homi-
nem sine peccato, inquit, non est eis continen-*

incauta temeritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel miſericordiae, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus. Itaque poſſe eſſe confitetur ſine peccato per Dei gratiam & liberum arbitrium; tametſi non eſſe confiteatur, eò quòd ſcriptura neminem ſine peccato eſſe teſtetur. Quamquam Hieronymus libro primo contra Pelagianos, ex eo quòd nemo unquam ſine peccato fuit, ne poſſe quidem eſſe quemquam arbitrat, quod de ordinaria potentia intelligendum eſt. Itaque Pelagiana hæreſis in eo conſiſtit, tum quòd clanculùm docebat ſanctos & juſtos eſſe quosdam eo ſanctitatis gradu ut ſine peccato ſint, tum etiam quòd ita poſſe perveniri ad illum ſtatum aiebat viribus liberi arbitrii ut minimè eſſet neceſſaria gratia Chriſti. Quamquam ſubdolè addebat id non contingere abſque Dei gratia. Sed qualem intelligeret gratiam patet ex antecedentibus.

XI. Ex iis quæ diſſeruimus manifeſtum fit damnatum à ſynodo fuiſſe quod in Pelagii commentis hæreſim olebat, prætermiſſis aliis capitibus quæ non abhorrebant à ſana doctrina; quale eſt de liberi arbitrii definitione, de auxiliis vo-

*Auguſtin.
ibid. c. 7.*

luntatis. Certum quidem est Pelagium sanam integramque putasse naturam hominis nulla originali labe infectam & debilitatam, quæ in potestate haberet tam bonum velle quàm malum, nec præfidiis gratiæ egeret ut agere rectè posset. Libertatem arbitrii dicebat Iulianus Pelagianus, teste Augustino libro primo contra Iulianum operis imperfecti, in admit- tendi peccati & abstinendi à peccato pos- sibilitate consistere & in quadam indiffe- rentia ad plura. Hoc nullibi refellit Au- gustinus. Sed *liberum in hominibus esse ar- bitrium utrique dicimus*, inquit. *Non hinc essis Cælestiani & Pelagiani*. Quid autem in doc- trina Pelagiana de libero arbitrio repre- hendendum esset addit: *Sed si quis ad co- lendum rectè Deum sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, & quis- quis ita dicit Deum nascentium conditorem ut parvulorum neget à potestate diaboli redemp- torem, ipse Cælestianus & Pelagianus voca- tur*. Quare non audiendi sunt recentiores quidam, qui proprietatem & naturam li- beri arbitrii qualem Pelagiani definie- bant, scilicet in illo indifferenti statu, inter hæretica decreta non satis bona fi- de percensent contra veterum mentem, Hieronymi, Augustini, & synodi Car- thaginensis, qui litem nullam ea de re

Augustin.
lib. 2. de
nupt. c. 3.

Pelagianis moverunt, quos auctores hujus doctrinæ scirent non esse, sed illos eam ex communi Ecclesiæ sensu hausisse.

XII. Legis magisterium atque doctrinam prophetarum, evangelii predicationem, exemplum Christi, gratiam justificationis, quæ peccata condonat in baptismo, adoptat & consecrat, adjumenta & beneficia tum extrinsecus advenientia, tum interiores mentis illuminationes à spiritu sancto profectas docebat & admittebat Pelagius. Sed ea omnia rectè instituendæ vitæ auxilia non damnavit Concilium Carthaginense, quoniam à regula catholicæ fidei non erant aliena. Præclarè autem dixit Cyrillus Alexandrinus in commonitorio: *Non omnia quæ dicunt hæretici fugere ac detrectare oportet. Multa enim asserunt ex iis quæ & nos ipsi profiteamur. Quippe, ut observat Gregorius Papa, habent hoc hæretici proprium ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant.*

Gregor. lib.
5. Moral.
c. 10.

XIII. Quæcunque autem perversa & à veritate fidei Christianæ abhorrentia docebant Pelagius & ejus sectatores, anathemate confixa sunt à patribus Africanis. Mortem inflictam Adamo in peccati poenam, traductam in ejus posteros originalis peccati labem negabant. Gratia

necessitatem in adiutorium voluntatis, ut peccata vitare possit & mandata divina implere, non fatebantur. Sanctos esse sine peccato, adversantibus scripturis, testè & subdolè secreti sui consciis tradebant. Hæc sunt falsa & hæretica dogmata ex quibus præcipuè conflatum erat sectæ illius corpus, quæ damnata sunt à patribus Africanis.

XIV. De vita æterna & regno celorum quod docuit, gratiam esse, nec crimini vertit Augustinus neque synodus Carthaginensis, nisi quatenus eam comparari per sanctitatem docuit, quæ post adeptam gratuito justificationem per fidem in Christum, naturalibus arbitrii viribus absque gratiæ cooperantis necessitate per bonorum operum incrementa exercetur. Vnde prædestinasse Deum ait filios quos futuros sanctos immaculatosque præcivit. *Utique ipse non fecit, nec se facturum sed illos futuros esse præcivit*; ut loquitur Pelagius apud Augustinum. Caput erroris in eo versatur quòd constantiam illam & perseverantiam in sanctitate in sola liberi arbitrii potestate absque gratiæ necessariis adjumentis constituebat. Quod caput damnatum semel, non erat quòd iterum in explicatione prædestinationis damnaretur à Carthaginensi synodo, quæ spe-

Augustin.
lib. de præ-
dest. c. 18.
c. 19.

cialem de prædestinatione quæstionem attingere noluit ob eas quas inferius pandemus illius consilii rationes.

CAPVT XIV.

De Concilio Diospolitano & alijs habitis in causa Pelagii.

I. CVM autem juxta legum & canonum ordinem nemo de crimine impeti possit nisi aliquis accusationem suscipiat, hinc factum ut in conventu Hierosolymitano quæ fuerat derelicta cognitio adversus Pelagium, renuente Orosio accusatorem se gerere, statim restaurata fuerit in synodo Diospolitana. Hæc à quatuordecim Episcopis Palæstinis anno cccc xv. in urbe Diospoli acta; cui præerant Eulogius Metropoli Cæsareensis & Ioannes Hierosolymitanus, qui Pelagii personæ favebat. Eros quippe Arelatensis & Lazarus Aquensis Episcopi Gallicani Palæstinam advecti, capitulis aliquot ex Pelagii libris collectis, eum libello dato reum detulerunt apud synodum illam: quò cum se ad accusationem prosequendam conferrent, alter eorum morbo implicatus, ut neque socius illius, qui curam ægri gerebat, adesse potuerunt, ut docet

vetus auctor apud Photium codice LIV, Quare iudicium factum est reo tantum præsente, absentibus ex iusta causa & non tergiversantibus accusatoribus, quod non oportuit factum, sed differenda cognitio ex juris ordine. Veruntamen cum ex libelli editione de crimine objecto constaret, & Pelagius evocatus capitula sibi objecta damnaret anathemate, visum iudicibus catholicum pronuntiandum qui catholicam fidem profiteretur & dogma hæreticum abnegaret. Subreptum tamen illis fuit ab homine doloso & veteratore, qui verborum ambiguis strophis virus suum tegens, Episcoporum sententiam à capite suo avertit, quod non accidisset si accusatoribus præsentibus iudicium ex more actum fuisset, qui dissimulatorem urgentes, quas necitebat cavillationes solvissent. Iudicio ergo ex una parte facto, denuo poterat eadem causa disceptari, nec sententia eo modo lata poterat in rei iudicatæ vim transire; præsertim cum statim de Pelagii dolis, qui subinde detecti sunt, viri pii & eruditi conquesti fuerint. Hinc est quòd Augustinus observat ut rem magni momenti, accusatores ad diem synodi occurrere non potuisse, & illis absentibus, licet perlecto libello, Pelagium absolutum. *Per idem tempus in oriente, in*

*Aug. lib. 2.
retract. c.
47.*

*Syria, Palestina Pelagius à quibusdam catholicis fratribus ad episcopalia gesta perductus, eisque absentibus qui de illo libellum dederant, quoniam ad diem synodi non potuerunt occurrere, ab Episcopis quatuordecim auditus est; ubi eum dogmata ipsa damnantem quæ inimica gratiæ Dei adversus eum de libello legebantur, catholicum pronuntiaverunt. Idem auctor iisdem Episcopis libro primo contra Iulianum cap. v. Pelagium ut homines, nullo ex altera parte urgente adversario, putantes catholicum, tamquam catholicum pronuntiaverunt. Quare cum synodus ista Pelagii artibus delusa fuerit, miserabilem synodum Hieronymus eam appellavit; præcipuè cum post iudicium istud Dios-
politano Pelagij fautores in Hieronymum, qui sui tuendi causa ad turrem munitam se recepit, & in ejus monasteria cædibus & incendiis crudelissimè grassati sint, teste Augustino in libro de gestis Pelagianorum.*

II. In his itaque angustiis, hinc Pelagii à synodo absoluti, inde erroris redivivi, quem nec à se ejuratum Pelagius jactabat, inducta nova gratiæ Dei interpretatione, Eros & Lazarus accusatores instaurandum esse iudicium arbitrati sunt. Porro cum juxta canones Antiochenos major synodus minorem discutere debeat,

*Hieron. epist.
79.*

certum est Pelagii causam vel apud orientis universi Exarchum, Antiochenum Episcopum, agendam fuisse, vel sanè apud Romanum Pontificem, cum causa communis esset & universalem Ecclesiam contingeret. Hoc ergo consilium ceperunt, Hieronymo sine dubio auctore, ut per Orosium Presbyterum in Africam redeuntem Episcopos Africanos literis monerent de iis quæ Diospoli gesta erant & de gravi illo discrimine in quo vera fides versabatur ob Pelagii absolutionem præproperè & præposterè factam. Non se contulere Carthaginem, tum quia eorum præsentia necessaria non erat, cum rei absentes essent, tum quia ex ægritudine nondum erant restituti. Quò alludit Zosimus cum illis exprobrat iratus quòd otiosi & delicati in lectulis suis resedissent, ut patebit ex loco inferiùs proferendo. Adeundorum Africanorum hic color fuit quòd de hac causa ante quinquennium adversus Cælestium ea decrevissent quæ absolutione Pelagii subverti videbantur. Veritatis ergo Christianæ tuendæ sui que decreti propugnandi causa in hæresim istam Carthaginæ synodus provinciæ proconsularis coacta sub Aurelio anno ccccxvi. inquisivit, & statim ejus exemplo synodus quoque Numidiæ Milevi habita, cui interfuit

Augustinus. Vtraque synodus, discussio negotio, relationem misit ad Innocentium Papam, ut ipse sua auctoritate firmaret quod Episcopi censuissent de damando Pelagio & Cælestio eorumque hæresi.

III. Sanè synodica epistola Concilii Carthaginensis literarum ab Erote & Lazaro missarum per Orosium meminit & iudicii Diospolitani, cuius tamen acta nondum ad Africam pervenerant. Non tacent damnationis ante quinquennium adversus Cælestium huius erroris complicem à Carthaginensi Concilio latæ decretum. Moxque subjungunt: *Quo recitato, quamvis judicatio manifesta constaret, quia illo tempore episcopali iudicio excisum hoc tantum vulnus ab Ecclesia videretur, nihilominus tamen id deliberatione communi censuimus, huiusmodi persuasionis auctores, Pelagium & Cælestium, quamvis & ad presbyterium idem Cælestius postea pervenisse dicatur, (in Asia scilicet, ut docet synodica Concilii Milevitani) nisi hæc apertissime anathematizaverint, ipsos anathematizari oportere; ut si ipsorum non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis vel decipi possant, cognita sententia quæ in eos lata est, sanitas procuretur.* Ceterum hic admonendus est lector cognitionem quidem adversus Pe-

lagium & Cælestium ab hac synodo institutam jurisdictione ordinaria, quæ illos eorumque errores damnandos censuit, non autem illa auctoritate privata qua magistri placita philosophorum vel sectariorum expungere solent. Episcopi enim quod censent in synodo, ut iudices controversiæ propositæ constituunt.

IV. Non dissimulanda est quæ in contrarium promi potest objectio, Episcopis Africanis nihil competitivisse juris in Pelagium, nec retractandæ ejus absolutionis quam impetraverat à synodo Diopolitana, in quam Concilium Carthaginense nullam poterat exercere jurisdictionem. Hoc quidem ultimum certum est, cum illa jurisdictio soli Antiochenæ vel apostolicæ sedi competeret. Attamen cum de Cælestio iudicium olim suscepisset Carthaginensis synodus, poterat in corream ejusdem criminis Pelagium, ne continentia causæ divideretur, inquirere & constituere quid agendum videretur, præcipuè cum de fide mota esset quæstio, quæ omnes tangit, & cujus conservandæ sollicitudo omnibus Episcopis imposita est. Sed observandum est temperamentum quod prudenter & necessariò adhibent in dijudicando negotio. Iudicant, sed non pronuntiant. Referunt ad Papam

Innocentium, ut ipse summo jure decerneret. Prorsus eo modo se gesserunt quo solebant Præsides provinciarum agere erga Principem, ad quem graviores & difficiliore causas referebant, sententia sua ad eum cum litis actis transmissa antequam litigatoribus pronuntiaretur, ut Princeps aut decerneret ipse, aut quid decernendum à Præside, rescriberet. Extant tituli de relationibus & consultationibus in corpore juris, & earum usus apud Plinium; quæ duplex illud nomen fortitæ, quia referebatur ad Principem, & ipse consulebatur. Relationum quoque synodicarum orientis & occidentis ad Romanam sedem exempla supersunt; de quibus nos egimus libro primo de concordia sacerdotii & imperii cap. x.

V. Quare expendenda sunt synodi Carthaginensis verba. *Censuimus, inquit, anathematizari oportere.* Definiunt quid agendum videatur, sed non pronuntiant. Id summæ sedi reservant, cujus auctoritas per universam Ecclesiam expansa porrigitur. Quod docent verba sequentia. *Hoc itaque gestum, Domine frater, sanctæ caritati tuæ intimandum duximus, ut statutis nostræ mediocritatis etiam apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas pro tuenda salute multorum & quorundam etiam perversitate corrigenda.* Eodem

tendit synodica Concilii Milevitani, quæ
Episcoporum culpæ imputandum fore ait
si quæ sunt suggerenda sedi apostolicæ
pro Ecclesiæ commodo tacuerint. Qua-
propter de nova hæresi ad Innocentium
rescribunt, ut ipse pastorem diligen-
tiam magnis periculis adhibeat. *Quia te
Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede
apostolica collocavit, talemque nostris tempori-
bus præstitit ut nobis potius ad culpam negli-
gentiæ valeat si apud tuam venerationem quæ
pro Ecclesia sunt suggerenda tacuerimus quam
ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter acci-
pere, magnis periculis infirmorum membrorum
pastoralem diligentiam quæsumus adhibere dig-
neris. Nova quippe hæresis & nitiùm per-
niciosa tentat assurgere inimicorum gratiæ Dei
adversus quam deinde copiosè disputant.*

CAP V T XV.

*Quid egerit Innocentius I. post acceptas
Afrorum literas.*

I. **H**ORUM Conciliorum mentem
Innocentius intellexit, qui res-
cripto suo ad synodum Carthaginensem
eos Episcopos laudat quod antiquæ tra-
ditionis exempla sectantes, ad sedis apo-
stolicæ iudicium controversiam istam re-
tulissent.

tulissent. Proferenda sunt verba, quæ aliqua indigent interpretatione, *Inquirendo de his rebus quas omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus, maximè à vero iustoque & catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla sectantes, & ecclesiasticæ memores disciplinæ, vestræ religionis vigorem non minùs nunc in consulendo quàm antea cùm pronuntiaretis veneratione firmatis, qui ad nostram referendam approbastis esse judiciam, scientes quid apostolicæ sedi (cùm omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeatur, à quo ipse episcopatus & tota auctoritas nominis hujus emerfit. Ex duplici capite eos laudat, tum quòd olim in hac causa pronuntiaissent, nempe adversùs Cælestium, tum quòd nunc venerationem debitam sedi apostolicæ conservent, eam consulendo, & omnia ad ejus referendo judicium. Quam quidem venerationem etiam cùm adversùs Cælestium pronuntiarent custodisse testatur Innocentius. Quod significat eadem sententia constitutum ut gesta ad sedem apostolicam mitterentur pro more in causa communi totius Ecclesiæ observari solito; quem à Diospolitaniis iudicibus omissum miratur Innocentius, ut statim patebit. Referendo autem ad sedem apostolicam, patrum insti-*

tuta custodisse illos asserit, quæ illi non humana sed divina decrevere sententia, ut quicquid quamvis de disjunctis remotisque provinciis ageretur non prius ducerent finiendum nisi ad hujus sedis notitiam perveniret, ut tota hujus auctoritate justa quæ fuerit pronuntiatio firmaretur, indeque sumerent ceteræ Ecclesiæ quid præcipere & quid vitare deberent.

II. Ut autem manifestius sit discussam fuisse ab Episcopis quæstionem, hæresim quoque damnatam, sed nondum promulgatam sententiam, quæ decreto sedis apostolicæ proculdubio egebat ut omnes teneret, addit: Gratulor igitur, fratres carissimi, quod per fratrem & coepiscopum nostrum Iulium literas ad nos destinastis; & cum pro illis curam geritis quibus præsidetis Ecclesiis, sollicitudinem vestram pro omnium utilitate monstratis, & per cunctas totius orbis Ecclesias quod omnibus prosit decernendum esse unde deposcitis; ut suis constabiles regulis Ecclesiæ, & hoc quod illos caveat, pronuntiationis justæ firmata decretalibus patere non possit, qui perversis instructi imò destructi verborum arguti, sub imagine catholice fidei disputantes, totam veri dogmatis quærunt evertere disciplinam. Qui locus integer describendus fuit ut ostenderetur Africanos rem discussisse & quid decernendum esset ab Innocentio poposcisse, ut universa Ecclesia generali

constituto stabiliretur. Interim corrigenda sunt verba quæ in omnibus exemplaribus perversè leguntur, & sic reponendum: *Vt suis constabilita regulis Ecclesia & habeat quo illos caveat, & pronuntiationis iuste firmata decretalibus, patere non possit iis qui &c.* Ceterùm quemadmodum decreta Principis dicebantur quæ cognitione habita controversiam dirimebant, sic quoque Romani Pontifices sua rescripta, quibus aliquid in perpetuum & generaliter constituebatur, decreta & decretalia vocare. Vnde Siricius in epistola ad Himerium ait missa ad provincias à Liberio prædecessore suo generalia decreta. Et idem Innocentius decretalia constituta appellat.

III. Vt autem Innocentii religio manifestius instrueretur, Aurelius, Alypius, Augustinus, Evodius, & Possidius Episcopi epistola familiari eum monuerunt Pelagii causam à pluribus in urbe foveri, Diospolitana synodum ab eo delusam ambigua gratiæ significatione. Tum Pelagii librum miserunt à Iacobo & Timasio adolescentibus, illius quondam discipulis, subministratum, in quo gratiam conditionis agnoscit, non gratiam Christi: cui responderat Augustinus altero libro, nempe *De natura & gratia*, quem Inno-

centio simul transmissere. *Signa fecimus his locis, inquit, ubi petimus inspicere non graveris quemadmodum sibi objecta quæstione quod gratiam Dei negaret, ita respondit ut eam non diceret nisi naturam in qua nos condidit Deus.* Instructo probationibus negotio, adjiciunt quoque consilium suum, ut aut Pelagium evocet Romam, aut cum eo literis agat ut respondeat quam intelligat gratiam.

IV. Innocentius tam atroci quæ Christi gratiæ fiebat injuria commotus, post longam disputationem duo quædam constituit rescriptis suis ad utramque synodum datis. Ac primò quidem nefarium dogma Pelagii condemnat ut regulæ fidei contrarium. *Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, quo dicat adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se catholicæ fidei & Dei beneficiis profiteretur indignum, inquit in epistola ad synodum Carthaginensem.* Deinde auctores hæreseos à communione separat donec resipiscant, quos nominatim appellat in rescripto ad Concilium Milevitanum. *Quare Pelagium Cælestiumque, id est, inventores vocum novarum, quæ, sicut dicit Apostolus, ædificationis nihilum sed magis vanissimas consueverunt parere quæstiones, ecclesiastica communione privari apostolici rigoris auctoritate censemus donec resipiscant.*

diaboli laqueis, à quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem, eosque interim dominico ovili non recipi quoad ipsi perversæ viæ quam secuti sunt tramitem deferere voluerint.

V. Porro epistolæ quoque Episcoporum quinque respondit, nescire se an in urbe sint qui Pelagii doctrinæ faveant, saltem latere, nec similia jactare. Quod attinet ad purgationem Pelagii in oriente actam, habere se quidem ait gesta episcopalia à laicis hominibus ad se perlata, sed dubitare an vera sint, quòd sub nulla illius Concilii prosecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas apud quos istius rei iste præstitit causas. Quòd si de sua illa potuisset purgatione confidere, hoc magis credimus quòd egisset quod multò verius esse poterat, ut illos cogeret epistolis suis quid judicaverant indicare. Nullam actorum synodi Diospolitanae rationem habet, quoniam Episcoporum relatione (ut debuit, cum de causa communi ageretur) de iis certior factus non esset. Præterea verò hanc adjungit causam, nempe quòd ex gestorum lectione pateat iudicibus subreptum fuisse per cavillatorias Pelagii responsiones, atque adeo aliqua magis falsis argumentis, inquit, quàm vera ratione, ut ad tempus videri poterat, purgavit, alia negando, alia falsa interpretatione vertendo. Quare rectè con-

cludit, ne iudicium gravitatem lædat, nec
 suæ auctoritati detrahat, totumque dam-
 nationis pondus refundat in reum: *Vnde*
non possumus illorum nec approbare nec culpam
iudicium, (quod alioqui in ejus potestate
situm erat, qua statim utitur) cum nescia-
mus utrum vera sint gesta, aut si vera sunt,
illum constet magis subterfugisse quàm se tota
veritate purgasse. Illum itaque non habet
 pro absoluto & purgato ab accusatione
 quam Episcopi Gallicani instituerant,
 etsi à synodo Diospolitana absolutus
 fuisset.

VI. Noluit autem Innocentius Pela-
 gium evocare Romam aut cum eo per li-
 teras agere, ut monebant quinque Epil-
 copi, sed suo ipsius libro convictum com-
 munionem privavit. Nefas putabit aliquis
 & alienum à iudiciorum ordine, inauditum
 hominem damnare. Sed si quis expendat
 veterem usum, inveniet sceleris alicujus,
 homicidii puta, per testes convictum, sta-
 tim communionem abstentum, nulla ad-
 monitione prævia qua vocaretur ad se
 purgandum; ut censura illa coactus, ad
 Episcopum accederet, aut innocentiam
 suam probaturus, aut confessione crimen
 agnoscens, beneficium poenitentiae peti-
 turus. Quod tanto accuratiùs observan-
 dum erat in hæreseos crimine quanto di-

ligentiùs est huic morbo occurrendum. Rectè itaque & juxta vetustum illum morem subjungit Innocentius de Pelagio loquens : *Qui si confidit, novitque non nostra dignum damnatione quòd dicat jam hoc se totum refutasse quod dixerat, non à nobis accersiri, sed ipse debet potiùs festinare ut possit absolvi*, scilicet ab excommunicatione qua nunc illum Innocentius percellit, non ab aliqua anteriore quam Baronius committitur.

VII. Ex iis quæ retuli patet primam quæ Pelagio inflicta est damnationem ab apostolica sede processisse. Addo etiam ab eadem sede primùm Pelagii atque Cælestii illius discipuli dogma proscriptum, tamquam fidei catholicæ contrarium, generali decreto. Sanè Carthaginensis synodus anno ccccxii. repulit Cælestium à presbyterio & ab Ecclesiæ communione quòd errores illos spargeret. Sed hæc erat privata in eum hominem censura, quam ille appellatione ad Romanam sedem se elusisse putabat ; ipsique adeo Africani ad eam referendum tunc quoque censuerant ; à qua proinde totius rei definitio expectabatur. Itaque Prosper non immeritò Romanæ sedi primam Pelagianæ hæreseos damnationem tribuit his verbis in carmine Dei ingratis.

Y iiij

*Pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis
Religione tenet. Non segnior inde orientis
Rectorum cura emicuit.*

Hic agitur de damnatione ab Innocentio edita, & de nulla alia; ne quis cum Baronio referat ad sententiam Siricii adversus Iovinianum; qui licet Pelagio prævisse videri posset teste Hieronymo, hic tamen de ipsa Pelagiana hæresi loquitur Prosper, & de iudicio Innocentii, quod postea Zosimus secutus est. Vnde ad Innocentii, non autem ad Zosimi decretum hæc verba referre oportet, ut putabat M. Antonius Capellus. Ceterum Innocentius *Pelagianam hæresim primus condemnavit*; ut loquitur Facundus Hermianensis, & restæ series ostendit.

*Facund.
lib. 7. c. 3.*

VIII. Enimverò non leve viris eruditis negotium faceffit quod subjungit Prosper, Palæstinorum Episcoporum in oriente iudicio, id est, synodi Diospolitanae, dogma quoque Pelagianum condemnatum, quod cum actum fuerit anno cccc. xv. & rescripta Innocentii ad synodos Africanas promulgata sint anno cccc. xvii. primi videntur Episcopi illi hac de re decrevisse. Sed facilis est responsio. Pelagium illi non condemnarunt, absol-

verunt per ignorantiam facti; & quamvis gratiam Christi probarent, seque illius vindices gererent, non damnare ignotos sibi per Pelagii versutiam errores. Eorum itaque cura profuit Ecclesiæ ad asserendam gratiam, sed nullo eorum decreto hæresis ignota proscribi disertè potuit.

IX. Gravior est quæ procedit ex unico apud Prosperum verbo difficultas, à qua se eruditissimus Petavius expedire non potuit. Videtur enim significare, post damnatam Pelagii hæresim, in oriente Palæstinos Episcopos judicasse, *Inde orientis rectorum cura emicuit*, cum certum sit iudicium Diospolitanum antecessisse duobus annis Romani Pontificis decretum. *Inde* hoc in versu non tempus, ut putant, sed locum significat. Scribebat Prosper in occidente, & habita ratione climatum ait, *Inde orientis rectorum cura emicuit*; ac si diceret: *Hinc* in occidente pestis adversus gratiam recisa est, & *Inde* in oriente ejus quoque rei curam gesserunt Episcopi Palæstini.

CAPVT XVI.

*Quid post Innocentium Papam egerit in eadem
causa Zosimus illius successor.*

I. **D** A M N A T I O ab Innocentio irrogata Pelagium atque Cælestium commovit adeo ut ambo sedi apostolicæ facti sui rationem dare sategerint, Pelagius quidem scriptis ad Innocentium ex Palæstina literis, quæ successorī ejus Zosimo traditæ sunt, Cælestius verò Romam adiit, Zosimoque se purgare voluit, libello de fide sua edito : cujus verba cum veram fidem de gratia redolerent, non tam de dogmate quærendum videbatur quàm de Cælestii absolutione, qui præpropera & præfestinata cognitione ab Africanis Innocentio subrepentibus fervore fidei oppressus existimabatur à Zosimo, ut ipse testatur in epistola ad Africanos data, Non esse locum conjecturæ ait an bene sentiret Cælestius, cum ejus verba manifesta extarent inserta gestis habitis in basilica sancti Clementis, ubi cognitio ea de re instituta est à Zosimo. Addit ab ipsis Africanis Episcopis in hac causa, quando præsens Cælestius Carthagine auditus est, nihil liquidò judicatum.

Quod autem attinet ad literas Erotis & Lazari, eas fidem non facere, quòd absentibus adversùs absentem fides adhiberi non debeat, tum etiam quòd vix Cælestio cogniti, nullum de talibus contentionibus cum eo sermonem habuissent. Deinde quòd eorum testimonium admitti non debeat qui ordinationibus inordinatis, clero & plebe contradicente, *cum alienigenæ intra Gallias sacerdotia vendicassent*, illis pulsi fuissent, & gradu atque communione à Zosimo summoti. Quare videri retorquendum in melius iudicium. Attamen ne præcox & immaturum procederet, constituit ad Africanos gesta cum literis suis transmittere; præcipitque *intra secundum mensem aut venire qui præsentem redarguant aliter sentire quàm libellis & confessione contexit, aut nihil, post hæc tam aperta & manifesta quæ protulit, dubii sanctitas vestra resedisse cognoscat.*

II. Statim post datam priorem illam epistolam lectæ sunt Pelagii literæ coram Zosimo, quas ad decessorem illius Innocentium scripserat; quæ Praylii Episcopi Hierosolymitani, qui Ioannis successor erat, astipulatione nitebantur. Illis fidem absolutam de gratia sine fūco profiteri visus est, adeo ut miraretur Pontifex talem

virum infamari potuisse. Qua de re gravius cum Africanis secunda epistola expostulat, & acrius in accusatores Erotem & Lazarum invehitur, velut in procella istius auctores, & sacerdotiis suis multatos, quibus propterea fides adhiberi non debeat. Neque porro credendum adolescentibus Timasio & Iacobo, qui scripta quædam velut Pelagii prodiderant. Præstò esse reos sedi apostolicæ, abesse accusatores illos, imò verò nec præsentibus fuisse quando iudicium prius latum est. Nihil agi nisi præsens reus præsentibus accusatoribus arguatur. maturè agitanda esse iudicia. quam in rem multa congerit. Tandem exemplaria scriptæ professionis quam Pelagius miserat ad Africanos transmittit, ut de absoluta ejus fide gaudium capiant.

III. Vbi observanda sunt duo. Zosimum binis istis literis nullam & invalidam fuisse relationem Concilii Carthaginensis ostendit, quia nimis præpropere facta, reis nec præsentibus nec per scripta saltem auditis, absentibus accusatoribus, contra iudiciorum ordinem; præcipuè cum adversus personam accusatorum, scilicet Erotem & Lazarum, excipi posset eos non esse admittendos ob crimina perpetrata & gradus communionis.

que jacturam ; nec credendum duobus adolescentibus Iacobo & Timasio. qua relatione subversa, sequebatur Innocentii damnationem, quæ illi innixa erat, esse nullam ; licet de illa in Zosimi literis altum silentium. Quamvis nec cognitionis quoque ab Innocentiæ factæ vitium omnino dissimulet, quod constituit præcipuè in accusatorum absentia. Quò tendunt hæc verba : *Grave fuit Lazaro & Eroti literarum suarum pedissequos esse. scilicet accedendo Romam aut Carthaginem. An nesciebant dilectionem vestram ad sedem apostolicam relaturam ? Huc certo calumniæ compendio navigassent. Vbi de episcopatu abdicando agitur, id est, de submovendis Erote & Lazaro, maria terraque lustrantur, nec ulla suffragia prætermittunt. Vbi verò innocentium fama percellitur, otiosi & delicati sive accusatores sive testes (In utroque enim fallentibus nomen infame est) in cubilibus & lectulis suis literis abutuntur, & totam Africam universumque tranquillum catholice serenitatis innubilant ad libidines suas duæ pestes. Non erat tamen quòd tam graviter excandesceret Zosimus ob sententiæ invaliditatem. Duplex enim erat excommunicationis genus ; alterum quod post interrogationem reo legitimè convicto aut etiam confesso infligebatur, quo usus tandem*

ipse Zosimus, ut mox dicam, adversus Pelagium & Cælestium; alterum quo reus probationibus pressus, communione summovebatur donec innocentiam suam purgaret. Quo secundo genere usus est Innocentius adversus eosdem novatores. Quæ distinctio controversiam istam componit.

IV. Ceterum quod observandum secundò dixeram positum est in expendenda Zosimi de Pelagio & Cælestio opinione, quos ille sanæ fidei & *absolutæ*, ut loquitur, esse putabat & injuriosè vexatos, cum disertis verbis gratiæ adiutorium profiterentur, nondum deprehensa versipellium hominum astutia & nova gratiæ interpretatione, & adderent libellis suis, *si minùs peritè aut parum cautè aliquid fortè positum esset, emendari cupere à Zosimo, qui Petri fidem & sedem teneret.* quæ est ultima clausula professionis Pelagii.

V. Acceptis Pontificis literis, Africani Concilio ccxiv. Episcoporum apud Carthaginem coactò liberius conquesti sunt quòd eos homines tueretur qui semel damnati non poterant iudicium restituere nisi disertissimè errores à se olim professos configerent. Implexas demum istius scenæ strophas aperiunt, & petitionibus Cælestii atque Pelagii ad se missis respondent; ut patet ex epistola sequente

Zosimi. Ex hac epistola, qua caremus, desumpta sunt verba quæ Prosper citat adversus collatorem: *Erraverunt ducenti quatuordecim sacerdotes, qui in epistola quam suis constitutionibus prætulerunt ita apostolicæ sedis antistitem beatum Zosimum sunt allocuti: Constitimus in Pelagium atque Cælestium per venerabilem Innocentium de beatissimi Petri sede prolatam manere sententiam, donec aper- tissima confessione fateantur gratiam Dei per Iesum Christum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam iustitiam, nos per actus singulos adjuvare, ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus. Sanè Zosimus tantisper quoque accensus est, ac si de apostolica sedis privilegio, quo ex divina promissione & canonica auctoritate potiri se ait ut de illius sententia nullus retractare possit, aliquo modo detraherent. Et tandem docet epistola sua ad Aurelium & ceteros qui in Concilio Carthaginensi adfuerant data se nihil immutasse, sed in eodem statu reliquisse cuncta donec Africanorum literis in commune consulisset: quia, ut ait ille, nunquam temerè quæ sunt diu tractanda finiuntur, nec sine magna deliberatione statuendum est quod summo debet disceptari iudicio.*

VI. Ac certum quidem est ex Augu-

ftino lib. 11. de peccato orig. cap. vii. Cælestium, licet falsis suggestionibus Pontifici obrepentem, nunquam excommunicatione solutum fuisse. Zosimus quippe consulere cum Africanis voluit; non quasi nesciret quid fieri deberet; *sed pariter vobiscum volumus*, inquit, *habere tractatum de illo qui apud vos, sicut ipsi per literas dicitis, fuerit accusatus, & ad nostram, qui se assereret innocentem, non refugiens iudicium, ex appellatione pristina venerit sedem, accusatores suos ultro deposcens, & quæ in se crimina per rumorem falsò dicebat esse illata condemnans.*

Facund.
lib. 7. c. 3.

VII. Africanorum literis, quibus adjunctus erat libellus Paulini Diaconi adversus Cælestium olim oblatus, plenissimè instructus Pontifex, fraudem & imposturam Pelagii atque Cælestii detexit. Quod probat insignis Facundi Hermianensis locus: *Invenient postremò beatum quoque Zosimum apostolicæ sedis antistitem contra sancti Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii ejusque complicitis Cælestii, quem in Ecclesia Carthaginensi convictum atque appellentem apostolicam sedem & ipse gestis discusserat, tamquam veram & catholicam laudantem, insuper etiam Africanos culpantem Episcopos quòd ab illis hæretici crederentur,*

cum necdum ipsi Africanis Episcopis dolos eorum multò manifestius detegentibus, memoratos Pelagium & Cælestium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanasium nec Damasum nec illos Palæstinos Episcopos & Zosimum hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserant, sed potius pro merito suæ fidei catholicos judicat & honorat; quoniam non debet crimini deputari simplicium non intellecta veritas malignorum.

VIII. Quare Zosimus, propalata sibi hæreticorum fraude, accersitum Cælestium, cum se subtraheret examini, nolletque respondere Paulini libello, atque Pelagium ejusdem criminis reum decreto suo damnavit, teste Augustino libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum cap. III. & IV. Id factum intervallo ipso quod est inter diem XXI. Martii anni cccc xviii. (qua data est epistola Zosimi ad Africanos) & diem xxix. Aprilis, qua eadem epistola accepta est. Quod constat ex edicto Honorii adversus ambos lato pridie Kalendas Maias. Neque enim proscripti essent Principis decreto pendente cognitione de eorum fide apud Pontificem, sed post sententiam adversus eos à Zosimo decretam, cum in his rerum articulis leges Principum non antecedant judicia ecclesiastica, sed subse-

quantur, eaque muniant auctoritate publica, & poënis legum reos coërceant.

I X. Interim Carthagine coactum est aliud plenarium Concilium ducentorum decem & septem Episcoporum ipsis Kalendis Maiis, quod Zosimi literas, quas acceperant tertio Kalendas Maias, perpendens, cum in suspenso videret Cælestii causam privatam, ne publica & communis, quæ universam Ecclesiam continebat, quia nondum satis explicata fuerat, adversariorum cavillationibus in discrimen adduci posset, constituit octo canones quibus fidem veram explicat & hæresim robustè conficit. His constitutionibus à se nunc editis Africani prætulere epistolam Concilii præcedentis, ut loquitur Prosper, id est, ante aliquod tempus miserant Romam; nunc autem synodalia decreta seu canones octo à se editos in hoc Concilio c c x v i i. Episcoporum ad Zosimum dirigunt, quos ille anno eodem c c c x v i i i. edicto generali probavit; sicque per universum orbem Christianum hæresis Pelagiana damnata est. Hæc sunt ad eam rem probandam verba Prosperi in chronico anno c c c c x v i i i. *Concilio apud Carthaginen habito ducentorum decem & septem Episcoporum, ad Pontificem Zosimum synodalia decreta perlata sunt; quibus probatis, per te*

um mundum hæresis Pelagiana damnata est.

X. Hunc ergo ordinem secutus est Zosimus in cognitione ista. Libello Cælestii literisque Pelagii receptis, monuit Africanos per binas literas datas mense Octobris anni ccccxvii. ut mitterent aliquos intra secundum mensem qui reos istos peragerent. Anni sequentis exordio Concilium Carthagine cogitur ccxiv. Episcoporum, quod amplissima epistola ad Zosimum scripta fraudes hæreticorum detegit. Eam se recepisse testatur Zosimus epistola quam dedit xxi. Martii anni ccccxviii. ad Aurelium & ad ceteros qui affuerunt Concilio Carthaginensi. Vnde patet prius Concilium solutum fuisse. Postea detectis Pelagii & Cælestii delictis, eos damnat tamquam de crimine sibi imposito convictos, & proscribi curat ab Honorio pridie Kalendas Maias.

XI. Celebratur aliud Carthagine Concilium plenarium ccxvii. Episcoporum Kalendis Maiis; quod antequam rescire potuisset Pelagii damnationem, octo capita constituit, quæ fanciendæ & stabiliendæ fidei causa mittit ad Zosimum. Ille verò ut reos damnaverat, ita causam ipsam & hæresim edicto generali configit epistola generali ad universos Episcopos data; quæ quidem non extat, sed laudatur à Cælestino

Z ij

Papa in epistola ad Gallos cap. viii. diciturque *Papæ Zosimi regularis auctoritas ad totius orbis Episcopos* ; eamque mox laudat cap. ix. qua probati sunt canones huius synodi Carthaginensis , ut patet ex eadem Cælestini epistola cap. iiii. *Africanorum sententias suas fecerunt apostolici antistites cum probarent.*

XII. Hujus decreti à Zosimo editi tempus incidit in annum ccccxviii. (ut patet ex chronico Prosperi) post habitum Carthaginense Concilium. Quare non assentimur eruditissimo viro Petavio, qui decretum illud Zosimi ad Africanos prius delatum putat , eoque accepto, Episcopos illos in Concilio Cathaginensi Kalendis Maiis ejusdem anni ccccxviii. Pelagianam hæresim octo canonibus editis anathemati subjecisse. Decretum generale Zosimi adversus Pelagianam hæresim editum est post receptos synodi Carthaginensis canones , ut disertè docet Prosper in chronico. Sententia verò lata adversus nomen Pelagii & Cælestii antecedit Kalendas Maias anni ccccxviii. ut dixi. Hallucinatio itaque versatur in eo quòd duo ista decreta , generale & privatum , inter se miscentur à viris doctissimis , quæ distingui oportet. Ceterum licet canones synodi Carthaginensis editi

sint ante Zosimi decretum in re aperta, de qua Romanæ Ecclesiæ eadem erat cum Africana sententia, & in qua definienda isthæc Innocentium sequi se profitebatur auctorem, attamen eorum capitum relatio ex more facta est ad Zosimum; ut apostolicæ sedis auctoritate accedente, quod erat limitibus Africæ circumscriptum, universæ Ecclesiæ per occidentem & orientem regula fieret ecclesiasticæ fidei. Huic Pontifici ea de re Afri Episcopi gratias egerunt literis suis quas ad eundem Zosimum scripserunt, ut patet ex Cælestino in epistola ad Gallos cap. viii. Laudato enim ex Zosimi epistola regulari testimonio, addit: *Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri Episcopi honore venerati sunt ut ita ad eundem verum scriberent: Illud verò quod in literis quas in universas provincias curasti esse mittendas posuisti dicens &c.*

*Auctoritates
de gratia
Dei c. 5.*

XIII. Quare ut initio hujus dissertationis excitata difficultas solvatur, certum est primam, quæ peremptoria fuit, & generalem hæresis Pelagianæ damnationem ab Innocentio profectam, quam deinde Zosimus decreto suo generali ad totius orbis Episcopos dato confirmavit, Vterque verò Pontificum relationibus Carthagenensium Conciliorum usus,

Z iij

auctoritate Romanæ sedis negotium omne constituit.

INTERPRETATIO CAPITIS

Clericus. 3. quæst. 4.

I. **Q**UÆRUNT anxie viri eruditi quid significare velit Stephanus à Gratiano relatus cap. *Clericus. 3. q. 4.* cum statuit clericum qui Episcopo suo insidiatu fuerit, à gradu removeri debere, & curiæ tradi servituum. Quidam corpus curialium intelligunt, cui clericus vilia ministeria obiturus addicatur. Quidam verò forum & curiam secularium iudicum, quorum sententia debitam poenam suscipiat; quemadmodum in eadem specie clerici suo Episcopo insidias molientis decrevit Pius Papa apud Gratianum cap. *Si quis sacerdotum. 11. q. 1.* Posteriores Pontifices horum decretorum verbis utentes, clericum tradi curiæ sic interpretati sunt ut de iudicibus publicis & eorum curia, non autem de corpore curialium, intelligant. Sed non adimunt scrupulum quem verba Stephani injiciunt, qui tradi curiæ servituum decernit. Quæ servitia, ut collegio curialium competere possint,

aliena tamen videntur à magistratibus publicis ; quorum apparitio & obsequium non videtur poenæ loco censeri posse, cum decus potius quàm vilitatem & infamiam ministrantibus addat.

II. Attamen fatendum est veram esse quam Pontifices secuti sunt curiæ interpretationem : qui juris antiqui vestigia apud solos decretorum ex Isidoriana collectione petitorum confarcinatores cum legissent, iis verbis usi sunt quæ à veteribus Romanæ sedis summis sacerdotibus profecta arbitrabantur ; cum tamen earum epistolarum interpolatori tribuenda sint, siue is Hispanus fuerit, siue Riculfus ipse Moguntinus, qui primus in Galliis hanc collectionem à se ex Hispaniis advectam temporibus Caroli Magni publicavit, teste Hincmaro. Illa verò paulatim in auctoritatem recepta in Capitularium libris, deinde à Nicolao I. vehementer asserta, in judiciis tandem usurpata est, & à Burchardo, Ivone, Anselmo, atque demum à Gratiano in suis collectionibus laudata.

III. Enimverò licet huic locutioni vetustatem octo seculis superiorem non demus, rem ipsam in veteris Ecclesiæ disciplina receptam inveniemus. Quod ut apertius atque uberius explicari posset,

Z iiij

de clericorum foro disputandum esset nobis juxta veterum canonum sensum. Sed materia isthæc cum alterius sit instituti, illud unum observandum relinquit quod ad istius articuli disputationem omitti non potest.

IV. Clerici dupliciter inspicí possunt, vel quatenus divinis ministeriis inserviunt, vel quatenus sunt reipublicæ cives. Sub priorè illa inspectione, cum functio & ministerium illorum ex sola Christi Domini institutione pendeat, jure divino immunes sunt à magistratuum publicorum cognitione, qui rationem ab iis exigere non possunt neglecti vel malè gesti ministerii ecclesiastici. Quatenus verò sunt cives, ex divi Pauli effato Regum imperio & jurisdictioni publicorum judicum subditi sunt. *Omnis anima*, inquit Apostolus, *potestatibus sublimioribus subdita sit*. Quæ peremptoria voce omnes homines complexus est, dempto nemine, sive sit Apostolus, sive propheta, sive Episcopus, clericus, aut monachus, ut adnotavit Chrysostomus in commentariis hujus loci.

V. Enimvero licet hæc ita se habeant summo jure, ex indulgentia Principum deinde clerici consecuti sunt ut immunes essent à magistratuum publicorum cogni-

tionē. Quæ quidem immunitas Ecclesiæ concessa, & synodorum Pontificumque decretis recepta, atque censuris roborata, in totum rescindi non potest contrariis Principum constitutionibus, quippe quæ jus quæsitum & tam longa consuetudine firmatum tollere non debeant, nec reipublicæ tranquillitatem, quæ his moribus fovetur, lædere, ut eleganter docet Covarruvias, qui clericorum immunitatem refert, non ad jus divinum, sed ad Principum privilegia, quæ hodie immutari non possint.

VI. Ex duplici illa quam posuimus clericorum inspectione orta est antiqua illa quam præfert canon septimus synodi Constantinopolitanæ & Iustiniani Novella criminum à clericis! admissorum distinctio, ut alia sint ecclesiastica, alia verò civilia; quorum discrimen explicat Theodorus Balsamo. Prioris generis erunt, non solum hæresis & schisma, quibus laici quoque implicari possunt, sed quæcunque peccata in regulas clero præscriptas; ut de subintroductis mulieribus, de ordinationibus perperam vel etiam ob pecunias celebratis, & de similibus causis.

VII. Crimina civilia, sive secularia, sunt illa quæ legum publicarum animadversioni subjiciuntur, ut potè quæ reipu-

blicæ quietem & societatem violent. Ea sunt varii generis, delicta privata, & crimina publica. Quod discrimen secuti sunt Imperatores Romani, cum benignius in clericos agere cœperunt. Vnde in Codice Theodosiano controversiæ quæ ad religionem pertinent, in quibus sunt crimina ecclesiastica & minora clericorum delicta, scilicet è civilium numero, Episcopis & cuiusque diœceseos sive provinciæ synodis discutienda relinquuntur. Minora inquam delicta, servata judiciis publicis atrocium criminum, quæ numero quinque, adversus clericos cognitione; ut docent leges aliquot editæ cura Sirmondi in Appendice Codicis Theodosiani.

VIII. Quæ quidem criminum exceptio de clericis secundi & inferioris gradus, id est, à Presbyteris usque ad ultimum gradum intelligenda sunt. Nam sacerdotes primi gradus, id est, Episcopi, à publicorum judiciorum cognitione immunes semper fuerunt apud Principes Christianos. Quibus prævit vox illa Constantini in Nicæna synodo, qua conquerentium ad invicem Episcoporum libellos sibi oblatos, ut de iis cognosceret, cum repulisset, adjunxit: *Vos dii estis. Conveniens non est ut homo dijudicet deos.* Quod Ruffinus &

alii magnificis verbis retulere. Sed ad reliquos clericos verba Constantini trahi non possunt. Hinc petitum Valentiniani senioris rescriptum, cujus meminit Ambrosius & epistola synodica Concilii Romani pro Damaso, quo iussit ut sacerdotes soli de sacerdotibus, id est, Episcopi de Episcopis, judicarent.

IX. Quæ prærogativa Episcoporum ne quidem à Iustiniano, qui Novella sua crimina ceterorum clericorum atrociora suis iudiciis reliquit, ullo pacto immutata est. Vnde factum ut nec in prima nec in secunda neque in tertia Regum nostrorum dynastia, si facinus adversus Leodegarium excipias, nec etiam vigente Gothorum in Hispaniis dominatu, Reges in Episcopos, etiam læsæ majestatis reos, lege animadvertere tentaverint ante synodorum iudicium, quibus hanc jurisdictionem non adimebant, ut docent annales & acta Conciliorum. Adeo ut hac quoque tempestate, in qua reliquorum è clero privilegia non adeo vigent, nihil sibi licere in Episcopos majestatis reos pietas Regis Christianissimi passa sit, impetrata nuper à summo Pontifice, juxta recentioris moris formam, delegatione aliquot Episcoporum, qui iudicio ecclesiastico de causa decernerent.

ANNO

X. Ceterum olim, ut dixi, quinque crimina reservata erant animadversioni iudicum publicorum adversus clericos. Unde factum ut in Matisconensi Concilio tria crimina foro seculari reservata fuerint. Hincque sumpsit originem casuum privilegiatorum cognitio. Attamen antiqua illa criminum exceptio non impediebat quin clerici de moribus apud Episcopos conventi, iudicio ecclesiastico pro qualitate & conditione delicti puniri possent. Idque factum ex Pauli auctoritate, qui monet Timotheum ut sub duorum aut trium testimonio, Presbyterorum causas discutiat. Quare antiquis canonibus, ob crimina publica, canonica poena clericis convictis irrogatur. Sed censura ecclesiastica, cum admonitione aut suspensione ministerii sola vel ad summum depositione constaret, aut si atrocissimum esset flagitium, excommunicatione vel anathemate, & reipublicae tranquillitas gravius animadverti exposceret, depositus sententia Episcopi sui clericus ad iudices publicos transmittebatur, poena legitima plectendus, si de aliquo ex quinque illis criminibus impetratus esset; cum nulla ratio pati posset ut depositus ob crimen canonicum, vel ob minus delictum civile, contra mentem legis nova poena opprimeretur,

XI. Singulare usus istius habetur exemplum in actis Concilii Chalcedonensis actione x. in qua relecta sunt gesta synodi Tyriæ habitæ in causa Ibæ Edeffeni Episcopi. Samuel & alii Presbyteri Ecclesiæ Edeffensæ libello accusabant Episcopum suum, inter cetera capita hoc quoque objicientes, quòd Abraamium Diaconum, de maleficio magico accusatum, & de se præsentem clero & Episcopo confessum, omnium votis excommunicatione confossum, nulla dein prævia satisfactione Episcopum ordinare destinasset, impeditus ne perficeret sola Archidiaconi refragantis intercessione. Mox ista verba subjungunt, quæ trituran fori utriusque docent: *Et retinet chartam magicarum incantationum reverendus noster Episcopus, qui debuit judici provincie hunc qui ita execrabilis est offerre secundum consequentiam legum.* Eas intelligit leges Principum quæ sunt editæ in Appendice Codicis Theodosiani superius laudata.

XII. Si judicium inceptum esset apud Episcopum, quia fortasse accusator erat clero, qui ad judicia publica clericum evocare nulla in causa poterat juxta Concilii Carthaginensis & Chalcedonensis disertos canones, vel etiam laicus, qui adversus clericum crimen intendere pote-

rat suam suorumve injuriam persequens, tunc, post latam sententiam, Episcopis incumberebat ex officio ut reum atrocioris criminis iudicibus publicis offerrent. Quod diu perduravit cum magna utriusque fori concordia, donec vetita est in universum, variis Pontificum decretis, iudicibus secularibus adversus clericos iudiciaria cognitio, cujusvis criminis pretextu. Tunc arbitrii sui fecerunt ob quæ crimina clerici, iudicio ecclesiastico depositi semel, ad graviolem poenam infligendam ad iudices seculares transmitterent. Hoc est quod in decretis Pii & Stephani dicitur, curiæ tradi clericos convictos, scilicet ut puniantur; quemadmodum discretè observat Pius, *ut accipiat quod inique gessit*. Cui sententiæ non est contrarium quod ait Stephanus, ut clericus depositus, curiæ tradatur serviturus. Quippe non significat ut ad vilia ministeria in curia obeunda damnetur. Nulla enim istius generis poena ullibi occurrit. Retrahebantur quidem in curiam, etiam post presbyteratus ordinem, quicumque è curialibus, quò se muneribus & functionibus publicis seu personalibus seu realibus subtraherent, in clerum adscisciebantur, ut docet Innocentius primus in decretis, conditionem priorem & nexum curialium sa-

bituri. Sed ista non pertinent ad poenam ob crimen aliquod inflictam.

XIII. Dicendum ergo, ut hic nodus expediatur, traditum curiæ clericum, ut in illum à iudicibus animadverteretur; eo tamen animo ut capitis minutione maxima, id est, servitute tantum, non autem ut capite plecteretur; scilicet ut libertate adempta per iudicis sententiam, servituti perpetuæ addiceretur. Solebant Episcopi pro damnatis in iudicio publico veniam petere à præsidibus provinciarum, quò poena aut penitus remissa, aut in levio-rem mutata, damnati locum haberent agendæ de facinoribus suis apud Deum poenitentiae; ita tamen ut sicut Episcopis libera erat deprecatio, iudicibus quoque, si utilitas publica sic posceret, libera esset repulsa; quemadmodum docet Augustinus in epistola ad Marcellinum Comitem. Quare si solenne Episcopis erat pro quibuscunque damnatis intercedere, culpæ non mediocris rei fuissent si depositis à se clericis suffragati non essent, quando eos ex ordine legum iudicibus tradebant, mitiorem poenam illis infligi postulantes.

XIV. Porro poena servitutis ob crimen admissum inducta erat à Concilio Aurelianensi, & ejus exemplo à Conciliis

Toletanis. Vnde factum ut auctor epistolæ Stephani ejus meminerit. Deportati & damnati in metalla amittunt quidem libertatem; sed servituti adjuncta est pœna deportationis, cuius fiunt servi. In specie autem Concilii Aurelianensis, raptor, si ad Ecclesiam confugerit, restituitur; serviendi tamen conditioni obnoxius, facultate concessa sese pecunia redimendi, quæ sine dubio in læsi patris commodum cedebat.

XV. Ceterum sola clerici depositio ob crimen exceptum inflicta sufficiebat ut locus esset iudicio publico absque ulla canonice immunitatis injuria. Non inutiliter addidi inflictam depositionem ob crimen exceptum; quoniam ex alio quoque capite depositio irrogari potest, puta ob crimen ecclesiasticum. Quo calumnefas esset damnatum semel, de integro novis pœnis opprimere iudicio seculari.

XVI. Enimvero ut manifestius hæc materia aperiatur, inspiciendum est an ex sola depositione clerici damnati redeant ad forum seculare. In qua controversia confligunt ad invicem Ioannes & Bernardus Decreti Glossatores. Sed divisione eam dirimendam puto; adeo ut non sola pœna inspicienda sit, sed etiam illius causa: quæ si fuerit gravior, sive ob
crimen

crimen civile, five ob crimen ecclesiasticum, depositum non solum à gradu removebit, sed etiam à clero. Hujus poenæ exemplum petetur, in crimine ecclesiastico, ex decreto Siricij relato apud Gratianum cap. *Quisquis*. Dist. 84. *Quisquis clericus*, inquit, *aut viduam aut certè secundam conjugem duxerit*, omni ecclesiasticæ dignitatis privilegio nudetur, laica sibi tantum communione concessa. Quæ laica communio significat clericum non solum è confessu cleri extra cancellos depulsum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum synaxi, sed deturbatum omnino à corpore cleri & ad laicam conditionem detrusum, ita ut seposito privilegio quod antea illi compete-
bat, nunc pertineat ad forum seculare in causa civili & criminali. in quo distinguitur hæc communio laica à peregrina; cum ista retineat clericum in ordine cleri, (etsi gradu confessus & spurtulis ordinariis multatum, præter alimentata) laica verò eum ab illo ordine depellat. Si autem depositio inferatur ob negligentiam in obeundo ministerio ecclesiastico, ex ea causa de positus jurisdictione ecclesiasticæ subditur, ita ut ob delicta subsequenteria synodi judicio ad agendam poenitentiam in monasterium detrudatur; ut definivit Concilium Cabilo-

nense relatum in cap. *Dictum*. Dist. 81.

XVII. Hujus disputationis occasio tollebatur definitionibus synodorum subsequentium, quæ clericos ob crimen capitale damnatos & ad laicam communionem redactos in monasterium detrudi in perpetuum jubebant, agenda pœnitentiæ severioris causa, ut in Conciliis Agathensi & Epaunensi. Quam formam secuta est synodus Aurelianensis tertia can. VII. erga clericum adulterii convictum. Earum exemplo Toletana quarta can. XXVIII. simili detrusione plectit Episcopum, Presbyterum, Diaconum, & clericum qui magos & ariolos consuluerit, & simoniacè ordinatos Concilium Toletanum octavum can. III.

XVIII. Postquam mos iste desivit detrudendi clericos in ministeria ut pœnitentiam agerent, in illa quoque secunda specie, quam proposuimus, de clerico degradato, etiam ob crimen ecclesiasticum, disceptatum fuit in Anglia quingentis abhinc annis. Regii ministri degradatum clericum ex quacunque causa foro suo afferebant. Thomas verò Archiepiscopus Cantuariensis contendebat ex sola depositione non amitti privilegium clericale, sed si depositus in crimen incideret, tunc ob impœnitentiam subdi foro seculari.

XIX. Satiùs fuisset, ut dixi, disputationem ex superiori distinctione dirimere; quæ adhibenda quoque est in altera quaestione, an ex sola depositione consequatur damnatum tradi curiæ seculari. Depositus quippe ob crimen ecclesiasticum alia poena plecti non debet. Qui autem ob crimen atrox degradatur, eo ipso legibus publicis permittitur; ut superius dixi. Quæ fuit sententia aliquot Pontificum qui Innocentium tertium præcesserunt, ut ipse fatetur in cap. *Novimus.* de verbor. signific. *Quorundam est opinio à pluribus approbata, inquit, ut clericus qui propter hoc (id est, falsi in literis apostolicis) vel aliud flagitium grave non solum damnabile sed damnosum fuerit degradatus, tamquam exutus privilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur.* Quod ille jus immutavit, decernens ut solennis degradatio clerici antea fiat, atque pronuntietur iudici seculari, quatenus degradatum in suum forum recipiat; eo temperamento adjecto, ut Ecclesia pro eo efficaciter intercedat, ad leniendam poenam, citra mortis periculum. In qua intercessione nihil est novi, cum frequens esset apud veteres, etiam in gratiam laicorum. Novum jus in eo versatur quòd præter depositionem & solennia degradationis pronuntiandum sit spe-

cialiter de traditione faciendâ curiæ. Quæ definitio videtur profecta ex eo quòd Alexander III. in cap. *At si clerici*. De iudiciis. docuit quemlibet depositum pro suis excessibus non esse tradendum iudici seculari, ne duplici contritione conteratur. Vnde sequitur causæ cognitionem adhibendam an flagitii ea sit gravitas ut traditionem illam extorqueat.

XX. Ceterum Cælestinus III. tot adhibet cautiones ut vix locus esse possit huic traditioni, nisi quis malo genio natus omnem exuerit humanitatis sensum. Statuit enim ut depositio præcedat ob præteritum crimen. Deinde verò, ut incorrigibilis appareat clericus, novis criminibus admittis quæ plectenda sunt excommunicatione. Si recentioribus se facinoribus implicet, feriendus anathemate. Demum si contempta Ecclesiæ auctoritate in profundum malorum devenerit, tunc tradendus est seculari potestati, ut eum comprimat. cap. *Cum nobis ab homine*. De iudiciis.

XXI. Qui progressus tamen servandus non est si crimen ex suo genere sit atrocissimum. Tunc enim interest reipublicæ Christianæ ut monstra illa scelerum ultore ferro extinguantur. Statim ergo à degradatione celebrata pronuntiare de-

bet iudex tradendum esse reum curiæ seculari, ut adversus falsarios literarum apostolicarum constituit Innocentius III. in Concilio Lateranensi, cap. *Ad falsarios*. De iudiciis. & in eodem Concilio adversus hæreticos, cap. *Excommunicamus*. §. I. De hæreticis. Quod in criminibus majestatis, assassinii, ac in ceteris hujusmodi atrocioribus locum quoque habet, ut docent pragmatici, & nos antiquæ disciplinæ congruere jam docuimus.

DISSERTATIO

De patria Vigilanti.

I. **D**E patria virorum illustrium certasse legimus claras civitates, singulis sibi natales eorum pertinaciter vindicantibus, ut ex splendida illorum fama suam augerent. Longè diverso consilio de Vigilanti patria differendum, qui monstri horrendi instar in ultimas oras à nobis amandandus esset potius quàm in Gallicane ullius urbis civem asciscendus. Sed quia historiæ fides unam præ ceteris veritatem colit, indecorum esset in alias regiones invidiosum nomen refundere; præsertim cum ex hominis unius sacrilegio nulla pars infamiæ patrium solum attin-

A a iij

gat. Vigilantium patria Pampilonensem docuit Ioannes Vascæus in chronico. Baronius verò Calagurritanum in Hispania, teste, ut sibi videtur, locuplete Hieronymo, tam constanter asserit ut acrius in Gennadium invehatur quòd Gallum esse scripserit in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap. xxxv. Nos autem, qui alieni à partium studio, verum profiteri didicimus, Galliæ parenti aborsum istum, seu mavis monstrum cum Hieronymo dicere, adjudicamus: qui in Galliis quoque hæresim suam publicavit, licet delicatiores Hispani Barcinone id factum scribant.

II. Ut probem sententiam meam, vel potiùs Gennadii Massiliensis, adeoque Galli, non remoti ab illis temporibus scriptoris, cuius ideo auctoritatem non erat quòd hac in re tam facillè Baronius elevaret, nitar Hieronymi testimonio, ex cuius vera interpretatione tota pendet huius controversiæ definitio. Quæ Gallum faciunt Vigilantium, duo sunt apertissima loca, quæ nulla cavillatione subverti vel eludi possunt. Qui Calagurritanum in Hispania doceat, unus est locus: qui si conniventibus vel potiùs lusciosis oculis inspiciatur, ut favere huic opinioni videtur, ita acrius intuentibus aliam omnino speciem præfert.

III. Muniamus sententiam nostram
antequam alterius præsidia expugnemus.
In ipso operis adversus Vigilantium exor-
dio ait Hieronymus multa in orbe mon-
stra generata fuisse, quorum aliqua enu-
merat. Mox addit, *Triformem Geryonem*
Hispaniæ prodiderunt. Sola Gallia monstra
non habuit, sed viris semper fortissimis & elo-
quentissimis abundavit. Exortus est subito Vi-
gilantius &c. Nihil disertius potuit dici ut
originem hominis, non in Hispania sed in
Gallia quæreremus. Sed liberat nos isto
labore Hieronymus, qui ad ipsos penè
hominis lares nos manu ducit. Saltem
patrinam liquidò ait esse Convenarum
urbem ad radices Pyrenæi: quæ deduc-
tis eò Hispanarum regionum fortiori-
bis viris, à Pompeio Magno condita est,
scilicet ut pacatiorem post discessum suum
relinqueret Hispaniam. Alioqui quod
magnum operæ pretium fecisset, vilem
latronum & grassatorum gregem in Aqi-
taniæ regione includendo. Libuit tamen
Hieronymo, in Vigilantium excandes-
centi, originis illi contumeliam expo-
brare; arrepta ex Tito Livio locutionis
occasione, qui aliquoties objurgat His-
panos quòd bellantes latrocinia potiùs
quàm militiam exercerent. Sic ergo lo-
quitur Hieronymus de Vigilantio: *Nimi-*

A a iij

rum respondet generi suo, ut qui de latronum & convenarum natus est semine; quos Cn. Pompeius, edomita Hispania, & ad triumphum redire festinans, de Pyrenæi jugis deposuit, & in unum oppidum congregavit. unde & Convenarum urbs nomen accepit. Deinde ut sciretur quibus ex Hispaniæ populis conflata erat colonorum multitudo qui à Pompeio deducti erant, subjungit elegantem periodum, dummodo levi emendatione juvetur lectio, quæ in editionibus vitio laborat. *Huc usque, inquit, latrocinetur contra Ecclesiam Dei, & (lege nec) de Vectonibus, Arevacis, Celtiberisque descendens, incurset Galliarum Ecclesias, portetque nequam vexillum Christi, sed insigne diaboli.* Ex Vectonum, Arevacorum, & Celtiberorum populis, qui vicini sunt apud Plinium, & fortitudinis fama apud veteres incliti, delecti sunt milites, qui descendentes in Aquitaniam, Convenarum urbem incohererent; atque adeo Vigilantius indidem vetustam originem trahebat. Vnde colligit acriter Hieronymus, si ex origine peti possit auctoritas latrocinii exercendi, coërcendam esse Vigilantio deprædandi licentiam & latrocinandi contra Ecclesiam Dei extra urbis suæ sinum, quæ tam infauftis auspiciis dicata est, non autem incurfandi ceteras Galliarum Ecclesias

vexillo Christi prælato & Christianæ fidei tessera ; cum potius penes Vigilantium hæreseos auctorem & propagatorem sit insigne diaboli , e mentitus ille Christianæ religionis titulus.

IV. Subjungam tertium testimonium, quo & in Gallia ortum Vigilantium & in Galliis venenum suum sparsisse probatur. *Galliæ vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capitis atque Hippocratis vinculis alligandum sedentem cernunt in Ecclesia.* Vnde quoque conficitur, etsi apud Gennadium dicatur Vigilantius parochiæ Ecclesiam rexisse in urbe Barcinonis, id referendum ad prius aliquod tempus. Familiaris fuerat vir iste sanctissimo & nobilissimo viro Paulino Nolano Episcopo , ut patet ex mutuis Paulini & Hieronymi epistolis: qui domo Aquitanus, è Burdegala, Vigilantium Aquitanum quoque è Convenis socium itineris & fortasse ordinationis habere potuit ; eo discrimine, ut hic à Paulino commendatus matriculæ & canonici Barcinonensi sub Presbyteri nomine adscriptus sit, Paulino interim libera & nulli Ecclesiæ adstricta ordinatione collata, quod solis egregiis personis beneficium conferebatur, ut Paulino isti, Hieronymo nostro, & paucis aliis. Ea tempestate fuerit è clero Barcinonensi, ut

testatur Gennadius; videtur tamen postea in Galliarum Ecclesiam aliquam transmississe, ubi sedens docebat. quod est Episcoporum & Presbyterorum proprium. Non me latet peregrinis sacerdotibus indultam olim facultatem ut in aliena Ecclesia populum alloquerentur; sed aliquando, non autem munere perpetuo, quod isthic videtur tribui Vigilantio. Id saltem negari non potest, blasphemias a Vigilantio propositas in Galliarum Ecclesiis. Quare dubitandum non est sanctos Presbyteros Riparium & Desiderium Gallos fuisse, non Hispanos, ut vulgò putant, qui dolebant parochias suas vicina istius fuisse maculatas, ut ait Hieronymus. Unde quoque colligitur, quod iam dicebam, adscriptum fuisse ille tempestate Vigilantium alicui in Galliis Ecclesie. Quod altero quoque diserto testimonio probatur: *Quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusque es Iberiæ, Basilidis antiquissimi hæretici & imperitiæ scientiæ incredibilia portenta prosequeris &c.*

V. Qui Calagurritanum ac proinde Hispanum fuisse Vigilantium existimant, eum proferunt Hieronymi locum qui hominem istum cum claro illo oratore Quintiliano committit & Calagurritanum fuisse significat. Porro certum est Quintilia-

ni patriam fuisse Calagurrim in Hispania,
Iste caupo Calagurritanus, inquit, & in per-
 versum propter nomen viculi mutus Quintilia-
 nus, miscet aquam vino, & de artificio pri-
 stino suae venena perfidiae catholicae fidei socia-
 re conatur. Si aliquid intelligo in dicendi
 genere Hieronymiano, cognominem fuis-
 se utriusque patriam significat, sed lon-
 gissimo inter se differre intervallo; cum
 patria Quintiliani sit Calagurris in Hispa-
 nia, coloniae dignitate ornata quondam,
 Vigilantii autem sit viculus Calagurris,
 nempe propter urbem Convenarum. Vn-
 de aliud quoque prodit discrimen, hunc
 esse mutum Quintilianum, alterum verò
 celebrem & insigni eloquentia rhetorem.
 Ceterum perstringit ardelionem istum
 quòd cauponariam exercuerit ea fide qua
 solent hujus negotiationis artifices, nem-
 pe miscendo aquam vino; quam fraudem
 in religionis doctrinam invehere cone-
 tur, perfidiam genuinae fidei consociando.
 Cauponum illud vitium faceto disticho
 insinuat Martialis, ludens in cauponem
 Ravennatem, qui fraude collegis suis con-
 traria, vinum etiam non rogatus miscebat
 aquae ob illius penuriam in urbe Ravenna;
 quae paludibus cum restagnet undique,
 limpidae aquae scaturiginibus caret.

Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennae.

Cum peterem mixtum, vendidit ille merum.

DISSERTATIO DE ORIGINE
& progressu cultus beatæ Mariæ virginis
in Monteferrato exhibiti.

I. CVM piorum locorum vetustas auctoritatem ipsis, non solum apud vulgus, sed apud viros graves & prudentes harum rerum æstimatores conciliare soleat, non alienum erit de Montisferrati sanctissima domo paucis differere, quæ fidelium votis atque officiis frequentata, ob divina ex beatissimæ Mariæ opitulatione accepta beneficia per universum orbem Christianum celebratur. Plerique officio se satisfecisse suo putant si ad tempora poenitentiae à Ioanne Garino peractæ antiquitatem istam referant, rei gestæ narrationem in ulteriora quàm par sit fortasse promoventes. Nos verò post expensa quæ in archivis ejus monasterii monumenta servantur, ut fidem nullam detrahimus iis quæ antiquitus scripto tradita vidimus, ita quæ conjecturis ducti recentiores comminiscuntur, nec admittimus, nec sanè respuimus; ne quis præjudicio nostro impediri se putet quò minùs iudicio suo fruatur.

II. Illud unum polliceri possumus, nos exordia pietatis erga virginem gloriosissimam in hoc monte cultam longè antiquiora demonstraturos quàm sint Vvifredi Comitis tempora, quæ in annum circiter nongentesimum incidunt. Cultus illius fundamenta jecisse Francos, quando Ludovici Regis ductu & Caroli Magni illius patris auspiciis Barcinonam civitatem à Sarracenorum servitute vindicarunt, nullus mihi videtur dubitandi locus superesse, si rerum ea tempestate gestarum series expendatur. Obsessa Barcinone anno DCCCVI. & à Mauris erepta Gallicorum armorum pondere atque Christianorum indigenarum deditione, ad castrum quoque Terraciæ eadem felicitate pugnatum est, Gothis, sive indigenis, Gallorum vindicum arma foventibus; ut docent Regis Caroli Calvi literæ. Terracia oppidum non ignobile in Vallensi pago situm, est in conspectu Montisserrati, modico ab ejus radicibus intervallo. Est in eodem quoque Vallensi pago sancti Cucufatis monasterium à Ludovico tunc excitatum in ruderibus castri Octaviani. Quid vetat quin suam quoque in beatam Mariam pietatem protulerit oratorio in montis illius jugis excitato, qui sciret montem Sionis olim à Deo

electum ut templum in eo sibi sistendum doceret, atque illo proinde exemplo, victoriarum suarum veluti trophæum in jugis illis poneret, altare dicatum Deo exercituum in honorem beatæ virginis matris, longè augustius quàm fuerunt aræ à Iulio Cæsare in Pyrenæis montibus posita ob subactas Hispanias.

III. Sed ne conjecturis solum agere videamur, quas solas in aliis non probamus, necesse est in ulteriora progredi, unde nostra fulciri poterat argumentatio. Anno DCCCXXV. accidit infausta illa & nefanda Aizonis Gothi proditio, qui à comitatu regio ex Gallia secedens, Ausoniam per dolum invasit, & auxilio Abderrahmenis Sarraceni copias ingentes in hanc provinciam inferentis, avulsit à regno Gallico quicquid à Rubricato amne usque ad Sicorim & Iberum intercipitur. Quæ tamen ab Aizone vix retenta, in Sarracenorum ditionem mox integra cessare; donec victricibus armis Vvifredi Comititis Barcinonensis ex parte repetita sunt, propagato per varias bellorum vices in reliquam regionem sequentium Comitum imperio, qui tandem Ilerdam & Dertusam recepere. Vvifredus ille, cui Pilosi cognomen hæsit, primus Manresæ oppidum cum adjunctis agris ipsoque Monte

ferrato usque ad Equalatam eripuit à Sar-
racenis, adjecta regioni isti Manresensis
comitatus nomenclatura & dignitate. Tum
ad Aufonensem pagum profectus cum
exercitu, Mauris ex eo undequaque pul-
sis, ad restaurandas Ecclesias animum con-
vertit anno octingentesimo octuagesimo
octavo. Tunc Ecclesiam Vici Aufonensis
luculentis redditibus donavit, & monaste-
rium Rivipullense ordinis sancti Benedic-
ti à se conditum summa cum munificen-
tia locupletavit. Inter cetera illi contu-
lit Ecclesiam beatæ Mariæ in cacumine
Montisferrati positam, ut patet ex tabu-
lis donationis, quas Lotharius Rex Fran-
corum confirmavit, facta mentione diser-
ta Ecclesiæ beatæ Mariæ sitæ in cacumine
Montisferrati. En Ecclesiam beatæ Ma-
riæ dicatam; quæ ne latere posset, in
montis cacumine sita esse dicitur. Editus
locus, asper, & aditu difficilis, ab homi-
num consuetudine, ab urbibus & vicis
remotus, ipsoque Monistrollo nondum
condito, evincit Ecclesiam illam non fuis-
se ministerio parochialis Ecclesiæ destina-
tam, sed pietati colendæ erga virginem.
Quandiu Sarraceni montem obsederunt,
non tantum erat Christianis otium ut de
illa extruenda cogitare possent. Restat
ergo ut condita fuerit ante prodicionem

Aizonis, id est, ante annum dcccxxv. atque post recuperatam Barcinonem, id est, post annum octingentesimum sextum. Antea quippe Sarraceni, regionis istius domini, qui vix necessaria cultui divino templa tolerabant, vetuissent proculdubio agrestes Ecclesias, ne daretur Christianis occasio conventus agendi, unde coitiones adversus rempublicam aliquando oriri possent.

I V. Scio quid replicari possit, nempe necessarium non esse ut ab anno dcccvi. ad annum dcccxxv. conditus Ecclesie istius coërceatur, cum potuerit ante Maurorum in Hispanias irruptionem, quæ accidit anno dcccxiv. sub Gotthici regni tempus, ædificata fuisse. Quod si admittimus, ut de Francorum gloria, quam hoc opere commendare volo, aliquid detrahetur, ita major Ecclesie vetustas adjicietur. quod est præcipuum hujusce dissertationis propositum. Enimvero præter causas à nobis superius relatas de consilio excitandæ Ecclesie in montis istius jugo, hæc una non parvi debet esse momenti quæ ex veteri traditione in scriptis redacta proficiscitur. Refertur itaque in veteribus chartis imaginem beatæ Mariæ natum sinu suo complectentis, colore fulgcam, sed opere eximio perpolitam, fulgentium

gentium per noctem luminum indicio à pastoribus deprehensam, in spelunca montis, ad quam sedulo studio vaccæ, relicto grege, appellere solitæ, crassiores suis congregalibus, quæ per tesqua montis errantes lætiùs pascebantur, ad caulas redibant. Ea novitate perculsi vicini, atque adeo Franci regionis indeptæ domini, unâ cum Gotholenfibus indigenis consilium sumpserunt de construenda Ecclesia ubi manifestè se Deus adorandum colendamque matrem suam his testimoniis demonstrabat.

V. Non me latet quid eruditus aliquis objicere posset ex synodo Francofordiensi indicta jussu Hadriani Papæ & auctoritate Caroli Magni, ubi hæresis Felicis Vrgellitani damnata est, tum ex conventu Parisiensi habito sub hoc nostro Ludovico, scilicet illis synodis imaginum adorationem, quam Græci constituerant in secunda synodo Nicænâ, vetitam fuisse. Sed observare oportet adorationem quidem prohibitam, non autem aut usum imaginum, quem Concilia illa probant disertè, aut etiam honorem, quem non damnant, ea lege ut modum non excedat. Qui modus tandem egregiè à synodo Tridentina explicatus est juxta mentem beati Gregorii Papæ, quam sequi se

B b

profitebantur Episcopi Gallicani in illis synodis, & à qua non erat aliena synodus Nicæna secunda, si ejus sensum genuinum non vitiaffet perversa Latina interpretatio synodo Francofordiensi propofita.

VI. Florentem sanctitate locum clariorem reddidit Ioannis Garini anachoretæ præruptam inhabitantis rupem ob castigatissimos illius mores & austeriorem disciplinam per regionem omnem sparsa fama; adeo ut immundus spiritus, qui nobilem juvenculam filiam Comitis Barcinonensis vexabat, se ab energumena corpore discessurum non esse pervaciter assereret nisi Garini hujus imperio. Quibus artibus tendebat insidias anachoretæ hujus virtuti; & divinum numen eadem opera fideles tum infirmitatis humanæ, tum divinæ benignitatis stupendo exemplo admonere satagebat. Ducitur puella, Comitis jussu, cum frequenti famulatio ad montanam Ecclesiam beatæ Mariæ, ejus opem præstolatura, adhibitis Garini quoque precibus ex condicito, cui energumena sistitur. Ille verò, qui humanis viribus nimium fidebat, formæ venustate captus, suggerente quoque tentatore libidinis faces, orationis locum sibi, remotis interim arbitris, dari exposcit, cum

dæmone puellæ corpus vexante, sed ipsius
interea mentem pestiferis concupiscentiæ
astibus devastante, luctaturus. Seceffe-
rant palatini ministri in Ecclesiam, preces
suas cum hominis pii, ut putabant, ora-
tionibus conjuncturi. Ille verò, secreti
occasione arrepta, puellam comprimit;
& sceleris mox ab ea publicandi magni-
tudine, pœnæque imminentis terrore, sub-
sidium ab audacia petens, stupri crimen
homicidio cumulat, cadaver immerentis
puellæ egesta humo condit, seque præci-
pitem dedit in fugam. Attamen, ne tot
olim rectè factorum merces periret, sce-
lerato homini pœnitentiæ spiritum Dei
bonitas iniecit. Ex more jam tunc recep-
to & à graviorum scelerum reis usurpato
Romam Garinus contendit, pœnitentiæ
beneficium à Romano Pontifice impetra-
turus & criminis indulgentiam post exacta
indictæ pœnitentiæ intervalla. Septen-
nium elapsum erat ex quo Roma redux
in speluncis & dumetis latebat, nudus cor-
pore, vitam ferinam ducens, Nabucho-
donosoris exemplo, quando Comes Bar-
cinonensis ad Montemferratum orationis
causa se conferens, venationem quoque
aprorum, qui sunt in eo monte frequen-
tes, exercuit. Occurrit novæ & inexpect-
tæ feræ species, humana forma, sed

B b ij

squalenti atque horripili cute, & incessu quadrupedante, obstinatoque silentio terrens potius spectatores quam demulcens. Objicitur conspectui Comitis, qui portentum istud Barcinonem adduci jubet, procurandum non ex gentilium sed ex Christianorum more consultis peritis. Dum illi frustra laborant, Deus arcanum suum aperuit ex ore infantium & lactentium. Quippe alter è filiis Comitis, qui per ætatem balbutiebat, palam omnibus seriò mirantibus in hanc vocem erupit: *Garine, dimissa tibi sunt peccata.* Quo verbo percussus primùm iste, mox recreatus ob certam criminis sui remissionem, quam ingenti miraculo solutæ ad verba infantis linguæ Deus omnibus patefecerat, ne tanto beneficio ingratus videretur, crimina stupri & homicidii à se patrata quondam, cum pudore qui operabatur salutem, gemebundus confitetur, indictam sibi pœnitentiam ejusque à se gestæ modum edisserit. Noluit Comes divino iudicio reluctari, sed potius ei quem Deus suæ gratiæ restituerat, suam injuriam condonavit. Enimvero ut defunctæ natæ honor funeris non denegaretur, accedit ad speluncam, ex qua non deforme cadaver, sed venustas humana major erupit, prodeunte puella è sepulchro, quæ, Dei

excitantis imperio, sibi post fata superstes fuit, consiliumque Domini aperuit de ampliore condenda in hoc monte ad Dei virginisque laudem basilica. Nulli posthac dubium fuit quin delectus esset à divino numine locus iste ad delenda per pœnitentiam crimina quantumlibet atrocia, cùm prajudicio adeo insigni sancita esset veniæ illis impertiendæ pollicitatio.

VII. Res gesta nulla temporis nota nec Comitis nomine consignata est in veteri membrana ante trecentos annos perscripta. Vnde liberum fuit recentioribus narrationem ad tempora Vvifredi Comitis promovendi, ut vetustate decus aliquod Ecclesiæ beatæ Mariæ pararent, cujus initia cum Garino conjungebant. Sed nos, qui vetustiora huic domui exordia ex antiquis tabulis constituimus, liberi sumus ab hac servitute, quæ, prætextu pietatis, veritati officit.

VIII. Itaque temporibus Garini magnum incrementum accepit Ecclesia beatæ Mariæ, constructo à Rivipulli Abbate ex collatitia fidelium pecunia monasterio. Ei Priorem cum duodecim monachis præfecit, qui curam gererent fovendæ peregrinorum illuc confluentium pietatis. Prioris atque monasterii mentio aperta in veteribus membranis ab anno

millesimo quadragesimo, & frequentes alodiorum huic monasterio collatorum donationes leguntur ab anno decimo quinto Henrici Regis Francorum in tabulario ejus monasterii; adeo ut circiter illa tempora stupendum Garini eventum accidisse putem, qui conditum monasterii antecessit, ut dicebam. Neque est quod aliquis puellarum monasterium his rupibus affixum cum recentioribus quibusdam comminiscatur, quo se filia Comitis rediviva cum sociis concluderit. Id enim absque ullo veterum actorum testimonio astringitur; refragante quoque huic instituto loci asperitate & solitudine, quæ ne suspicari quidem patiuntur puellare monasterium aliquando hic positum fuisse.

IX. Congruit cum ea quam adnotavi temporis epocha collata Garino anno tertio Philippi Regis, id est, anno millesimo sexagesimo tertio, ab Vdalardo Vicecomite Barcinonensi & Viva ejus uxore donatio castri de Bonifacio sive de Gardia, quo potitur hodie monasterium. Poenitentis quippe Garini fama omnium oculos ad se converterat, hujus præcipuè Vdalardi, qui fortasse puellæ redivivæ pater erat, facili permutatione nominum Comitis & Vicecomitis in narratione de qua

non constat ex actis ea tempestate confectis. Iuvat hanc conjecturam quòd nulla extant veterum Cormitum Barcinonensium, alioqui liberalium in pios locos, in hanc domum collata beneficia, sed solius Vdalardi Vicecomitis, ut dixi. Sanè tantopere Deo grata fuit restitutio Garini post ruinam, quam perennibus lacrymis & jejuniorum afflictatione delevit, ut ejus ossa cum eximiæ sanctitatis opinione in hujus Ecclesiæ sacrario hodie quoque asserventur.

X, Infinitum esset ea persequi miracula quibus Dominus hanc sacratissimam domum continuatis beneficentiæ suæ donis illustravit eorum preces exorando qui se tutelæ virginis gloriosissimæ in hoc monasterio cultæ committebant olim, sequæ hodie illius præsidio devovent; quorum vota piè pronuntiata vix unquam irrita sunt, nisi quando visum fuerit divino numini ex eorum repulsa salutis fidelium suæque gloriæ meliùs consulere.

XI. Peregrinorum huc adventantium copiam Iacobi I. Regis Aragonum literæ testantur datæ anno M C C X V I I I. quibus tuitionem suam illis impertitur, liberosque esse jubet, tum in rebus quas secum duxerunt, tum in corpore, ab omni judiciaria districtione, à die qua se itineri ac-

cinxerint usque ad reditum ; *ita quòd nec debito, nec offensa, nec aliqua alia ratione ab aliquo occupentur seu pignorentur.* Quæ privilegia tutionis, paulò licèt uberiora, indulta in Concilio Claromontano sub Urbano II. meminimus iis qui cruce suscepta Hierosolymitanum iter, pugnaturi pro fide, aggrediebantur.

XII. Invitavit quoque Christianos ad hanc peregrinationem frequentandam Bonifacius IX. Papa literis datis anno octavo pontificatus sui ; quibus huic Ecclesiæ communicavit die nativitatis beatæ Mariæ & septem sequentibus indulgentiam illam plenariam quæ ab Honorio tertio, petente beato Francisco, concessa fuerat Ecclesiæ de Portiuncula nuncupatæ in civitate Assisi. Harum indulgentiarum infrequentia, quæ pœnarum à canone inflictarum & quarumlibet aliarum onere pœnitentes solvebant, quæque ob labores varios exantlatos, sumptus in itineribus expensos, & pericula vitæ adita, per quandam veluti compensationem ultramarinis & Romanis peregrinationibus olim concedebantur, tanto cariorem fecit locum cui hoc privilegium tribuebatur, cuique cælestis Regina præsentia & opportuna postulantis suffragia favebant.

XIII. E prioratu in abbatiam eve-
xere hoc monasterium Martinus V. & Eu-
genius IV. summi Pontifices; atque in
eam postea vetustam abbatiam sanctæ Cæ-
ciliæ ejusdem montis jugo impositam se-
quentes Pontifices transfudere; collata
insuper jurisdictione quasi episcopali in
basilica Montisserrati & oppido Moni-
strollo subjacente cum Bruci & Marga-
nelli rusticanis parochiis; adeo ut Mon-
tisserrati monasterium se nullius esse diœ-
cesis asserat, in eaque sit hodie possessione;
literis quoque apostolicis huic intentio-
ni faventibus, quæ hoc monasterium *Ni-
censis sive nullius diœcesis* nuncupant. Refor-
mationem Congregationis Vallisoletanæ
Alexandri VI. summi Pontificis auctori-
tate, postulante Ferdinando Rege Ca-
tholico, in hoc monasterium inductam
hodie quoque fovent Abbas & conven-
tus; licet belli vigentis occasione à Gene-
ralis Castellani ditione & obedientia sint
exempti Pontificiis literis ea de re datis.

DISSERTATIO DE ORIGINE
*monasterii Scalæ-Dei apud Bigerros,
 in diœcesi Tarbiensi.*

I. **O**RIGINEM monasterii Scalæ-Dei investigantibus duo quædam certa constituenda sunt, prior nempe domus illius conditus in agro qui vulgò dicitur *Capadur*, deinde subsecuta translatio eum in locum quem hodie occupat. Vtriusque loci situs proponendus est, & temporum epocha paulò accuratiùs observanda. Ac primò quidem sciendum est Aturum fluvium è summo Pyrenæi jugo digressum vallem illam apud Bigerros secare quæ definit ad municipium Campanum, famosum ob butyri copiam, quod venale deferitur ad civitates quæ insigniores sunt apud Occitanos & Aquitanos, scilicet hinc Tolosam & Narbonem usque, illinc Burdegalam, Aginum, Auscios, Bajonam, Aquas, & Palum in Benearnio. In superiori parte Campanæ valles usque ad montium prærupta adjacet oræ Aturri regio quædam agri montani, quam plurimis domibus rusticis exculta, quam vulgo vocant *Capadur*, & quæ in veteri instrumento vocatur *Capatur*, quasi

diceres *Caput Aturri*. quod quidem fluvii caput est in fastigio montis cujus declivia nomen illud occupavit.

II. Ea in regione condita olim fuerat abbatia Scalæ-Dei, indito nomine boni ominis capti ex celsissimis montium vicinorum jugis, quæ in scripturis sacris propter Sionem Dei majestatem velut præsentis & orationum ascensiones significant. Visuntur illic hodie veteris domus maceriæ; cujus fundamenta jacta fuerant in agro Comitis Bigorritani proprio, ut docet veteris schedæ statim proferendæ fides. A quo tamen agro Centullus secundus Comes præcipuam partem, petitione Fortonis viri nobilis fractus, avulserat. Dein, post obitum Centulli, pudore & poenitudine ductus Forto juri sibi cesso renuntiavit in commodum monasterii ex auctoritate & consensu Petri Comitæ Bigoræ atque Beatricis Comitissæ ejus uxoris. Proferenda sunt & expendenda vetustæ chartæ verba, ut rectè primæ illius foundationis tempus constitui possit. *Grangiam de Cabatur, ubi abbatia primitus facta fuit, Forto de Vico, qui locum illum à Centullo Comite impetraverat, consensu & voluntate Vvillermi Bigorritani Episcopi & Petri Bigoræ Consulis ejusque uxoris Beatricis dedit Valcherio Abbati Morimundensi & Ber-*

*nardo Scalæ-Dei Abbati in manu Vuillermi
Auxiensis Archiepiscopi & Romanæ Ecclesiæ
Legati.*

III. Si extaret integrum istius donationis instrumentum, patefaceret primam monasterii originem, quam tamen beneficio Comitis Bigorritani deberi satis perspicuè docet cum in agri sive grangia dominicæ parte constructum ostendat. Domus quippe religiosæ constructio, imò verò & abbatiæ dignitas hanc Fortonis donationem antecedit, utpote collatam in Bernardum jam tunc Abbatem Scalæ-Dei. Cum autem in Valcherium quoque Abbatem Morimundensem collata fuisse dicatur, metiendum est illius tempus ex annis Valcherii, qui Galterus dicitur in annalibus Cisterciensibus ab Angelo Manrique conscriptis, ubi obiisse illum scribitur anno MCXXXI. postquam per quinquennium Morimundensem abbatiam rexisset, ab anno scilicet MCXXVII. usque ad annum MCXXXI. Sed in priorem huius quinquennii annum non potest conjici, quoniam Centullus secundus Comes adhuc superstes erat anno MCXXVII. ut manifestè docent acta à nobis laudata in historia Benearnensi lib. IX. cap. VII. Donatio autem Fortonis incidit in annos

Petri Bigoræ Comitis, qui etiam Marciani vicecomitatu potiebatur, atque Beatricis Comitissæ ejus uxoris. Hæc cum filia foret Centulli secundi & Mabilia Centulli conjugis, cujus nomen huic veteri schedæ debetur, hereditario jure comitatum paternum obtinuit, ejusque nomen ac dignitatem cum Petro marito communicavit; cujus successionis initia, de quibus laborabamus in capite octavo ejusdem libri, ex istius chartæ auctoritate annum MCXXXII. antecedunt.

IV. Quare ut hunc articulum concludam, necessum est ut in hoc intervallum quod intercedit ab anno MCXXVIII. usque ad annum MCXXXI. donatio Fortonis conjicienda sit. Ceterum abbatia dignitas promovenda est in tempus antè, ut dixi, scilicet ad tempora Centulli secundi, qui ab anno MCXIV. comitatum obtinuit. Quod autem intra fines istos coërceam primum monasterii conditum movet me & Bernardi primi Abbatis ætas, qui prætergredi non potuit exordia Centulli, tum etiam quod Petrus Comes & Beatrix in actis donationum suarum preces pro se atque Centullo patre Mabiliaque matre excipiant, omissa Centulli avi & Bernardi fratris mentione; de quibus non tacuissent, si

prima monasterii constitutio eorum curæ deberetur.

V. Egregium profectò virum & virtute monastica clarum fuisse hunc Abbatem Bernardum oportuit, qui domum suam in ipsis cunabulis insignium pietate monachorum frequentia adeo instruxerit ut ex sua familia potuerit deducere colonias in Hispaniam; ubi nova monasteria instituit, quas filias vocare solent; inter quæ primum fuit Olivæ monasterium, quod auctore Bernardo conditum est anno MCXXXIV.

VI. Translatum fuit monasterium illud cum veteri abbatia dignitate in locum à priore dissitum quinque leucarum intervallo, intra fines comitatus Bigorritani, retento veteri Scalæ-Dei nomine, quod hodie etiamnum superest ad ripam Rossii fluvii, nemoribus & præcellis collibus cinctum; quarum uni impositum est castrum de Malovicino, de *Mauvesi* vulgò dictum, quod caput est vicariæ ejusdem nominis.

VII. Eum locum donaverant olim Azenario Priori sanctæ Christinæ duo viri nobiles, Arnaldus Vicecomes Levitanensis, & Raymundus de Burgo. Monasterium illud sanctæ Christinæ, quod obiter admonendum videtur, situm erat in fau-

cibus Pyrenæi, post superatam vallem Aspæ, in confinio Benearnii & Aragonensis regni, ad hospitium peregrinantibus illac & mercatoribus præbendum; possidebaturque à Canonicis regularibus beati Augustini donec arrepta occasione bellorum in Gallia ab hæreticis excitatorum Philippi I. Hispaniarum Regis opera destructum fuit, & bona piis locis distributa Romani Pontificis auctoritate; Priorisque dignitas ac beneficium additum fuit Capitulo metropolitano Cæsaraugustæ, ceu monuimus in historia Benearnensi. Porro Azenarius locum à viris illis nobilibus sibi collatum, de illorum consensu donavit Bernardo Abbati Scalæ-Dei anno MCXLII. quo *transmutatio facta est*, ut loquuntur & docent veteres chartæ.

VIII. Postmodum Petrus Marciani Vicecomes & Beatrix ejus uxor Bigorriæ Comitissa eo in loco elegantem Ecclesiam & satis amplum monasterium construxerunt atque latifundiis aliquot & dominiis locupletarunt ad alendos monachos inibi Deo militantes; sola hac adjecta conditione, ut orent pro redemptione animæ Petri Comitis atque Beatricis, hujusque patris Centulli Comitis & Mabiliæ matris. Additumque insuper fuit,

ut iidem monachi viverent sub instituto Cisterciensium ; cuius ordinis particeps facta fuit Beatrix in vigiliis , jejuniis , & orationibus , & inter fratres *Scala Dei* soror numerata de consensu mariti sui , ibique deinceps sepulta fuit.

IX. Dedicata autem fuit Ecclesia in honore beatæ Mariæ semper virginis anno Christi MCLX. die XXII. Septembris, Epacta XXII. Indictione VIII. Concurrente V. Papa Alexandro Romanæ Ecclesiæ præsidente , regnante Ludovico Francorum Rege , & Henrico Anglorum Rege & Normanorum & Aquitanorum Duce. Dedicationi huic præsentibus fuerunt Gulielmus Archiepiscopus Auscitanus , B. Bigorritanus, Vitalis Aturensis , R. Lascurrensis , Gulielmus Aquensis , A. Convenensis , Bonushomo Conseranensis , & R. Tolosanus Episcopi. Totam porro foundationem ceteraque confirmavit eadem die Centullus III. Petri & Beatricis filius in manu Vitalis Adurensis Episcopi , præsentibus Petro Comite ipsius Centulli patre & aliis quibusdam qui in charta toties citata nominantur.

X. Ad extremum monemus variis domus istius religiosæ direptionibus per bella plusquam civilia & hæreticorum dilaceratione factum ut egregiis illis monumen-
tis

tis careamus quæ testarentur & Verolen-
sis abbatiae in agro Aragonensi à Bernar-
do Scalæ-Dei Abbate conditum, missis
eò familiae suæ monachis anno millesimo
centesimo quadragesimo sexto, & datum
anno M C L. Fiterii monasterio apud Na-
varros construendo celeberrimum illum
Casæ-Dei monachum Raymundum, cum
videlicet qui postea militaris Calatravæ
ordinis in Hispaniis auctor fuit, sancti
Gaudentii oppidi civem, (nempe dioece-
sis Convenensis) ut ait vetus charta ab
eruditissimo nobisque amicissimo Ohie-
narto laudata libro I I. Notitiæ utrius-
que Vasconiae cap. I I I. Ex qua etiam
charta illud addiscimus, Fiterii monaste-
rium & pleraque alia, *velut filias*, Abba-
tis Scalæ-Dei visitationi subjecta fuisse.
Hæc scribebam apud oppidum Vicano-
rum Aquensium, quod hodie Bagnerias
appellant, in gratiam religiosorum piis-
simorumque virorum monachorum Sca-
læ-Dei anno M D C L I X. X I I I. Kalend.
Octobris.

DISSERTATIO DE THECA
*reliquiarum sancti Ioannis Baptistæ quæ
servatur in Ecclesia Dominicanorum Per-
pinianensium.*

I. N monasterio fratrum Dominica-
norum in urbe Perpiniani studio ac
pecunia Iacobi I. Regis Aragonum circi-
ter annum MCCII. condito sunt in-
signes sancti Ioannis Baptistæ reliquiæ,
nempe pars brachii sinistri paulò infra cu-
bitum recisi ad extremam manum in di-
gitos quinque distinctam, quibus ungues
intimè adhærent, pelle paulisper corru-
gata, carnei, licèt marcidi, coloris, ossa
& nervos ipsosque ductus venarum, quæ
veluti livorem quendam retinent, circum-
tegente, extantibus in metacarpio vin-
culorum vestigiis.

II. Harum reliquiarum fidem cùm ex-
ploraret Iacobus Prior de Aspirano Cano-
nicus regularis ordinis S. Augustini, eam in
rem à Petro, dein à Raimundo Episcopis
Elnensibus delegatus, anno MCCCXXVII.
receptis gravium religiosorum testimo-
niis, in acta retulit ea quæ nos hic in pau-
ca contrahimus. Anno MCCCXXIII. ele-
gantis formæ adolescens accessit ad F.

Cc ij

Petrum de Alenia monasterii illius religiosum castigatæ vitæ, qui pretiosum sibi que carissimum pignus, Compostellam pergens, apud eum deposuit, ea lege, ut sibi postmodum reduci redderetur, alioqui ad monasterium dono suo perventurum. Tradidit ergo thecam seu mavis loculum ligneum incrustatum, longitudine palmi unius ac semis, amplitudine & latitudine quadrantis, in qua pars illa brachii erat recondita, depicta in operculo sancti Ioannis præcursoris imagine alis ad humeros adornata, manu sinistra caput in disco, dextra librum inscriptum tenente. Latera verò thecæ continent decem & octo versus, singulos duodecim syllabis & pedibus senis eorumque ultimo ferè Iambico constantes, uncialibus literis Græcis vetustis descriptos. Peregrini reditu inutiliter expectato, tandem Alenia jam morti proximus monasterio sacrum depositum dono dedit juxta voluntatem adolescentis, quem nemo dubitavit fuisse angelum, qui ut Perpinianensibus Ioannem Baptistam jam tum à quingentis annis ut loci patronum colentibus gratificaretur, pignus reliquiarum huiusce martyris eò detulerat. Interim, quemadmodum acta illa docent, plurima miracula patrata sunt à Deo in curatione morborum varii gene-

ris, implorato ab ægris beati Ioannis auxilio, & vice versa, dolore tum brachii sinistri tum capitis afflictis iis qui reliquiarum veritati fidem detrahebant. Quam ut firmiùs comprobarent religiosi, circiter annum MCCC LXX. unum è suis Athenas miserunt Guillelmum Albertinum, qui literarum in pergameno descriptarum interpretationem à peritis linguæ tum Græcæ tum Latinæ exquireret; quam retulit tandem literis attestatoris Archiepiscopi Athenarum munitam, quas R. P. Lotius Dominicanus theologiæ professor in Perpinianensi universitate edidit anno MDXC. nosque hic inferendas duximus cum veteri illa versione ab Archiepiscopo Thebano adornata.

III. *Nos frater Antonius Dei & apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Athenarum ac Reverendissimi in Christo Patris & Domini Iacobi permissione divina Patriarchæ Constantinopolitani tam in temporalibus quàm spiritualibus Vicarius generalis notum facimus per præsentem literas Priori & fratribus conventus Perpiniæ ordinis Prædicatorum Elnensis diocesis & universis superscriptarum in Græcæ & Latinæ linguæ scripturarum cupientibus intelligere veritatem quòd frater Guillelmus Alberti ejusdem ordinis præsentavit & legit coram*

nobis & Reverendo Patre Domino Archiepiscopo Thebano necnon & aliquibus discretis viris in Græca & Latina lingua bene peritis quandam litteram sigillo præfati conventus signatam, in qua continebatur quòd ipse frater Guillelmus interpretari faceret & transferri suprà adnotatas Græcas literas in litteram & linguam Latinam ; quarum tenor , ut omnibus nobis patuit , est quoddam carmen stylo Græco satis profundo & rhetorico ad laudem præcursoris Christi beati Ioannis Baptiste ad devotionem reliquiarum ejus orantes provocans & ad devotionem pariter inducens. Quapropter supradictus Pater Dominus Archiepiscopus Thebanus Hebræa , Græca , & Latina linguis & literis sufficienter imbutus , devotione prædicti sancti affectus & supradicti fratris Guillelmi supplicatione humili , suprascriptam de Græco in Latinum de verbo ad verbum transtulit cum magna deliberatione ac nostra & aliorum multorum in utraque lingua peritorum approbatione , nihil addito , nihilque remoto. In quorum testimonium sigillum nostrum impendenter apponendum duximus , necnon per manus publici Notarii hæc omnia in Latina lingua scripta fideliter construi & signari mandavimus , ut patet volentibus intueri.

IV. Quæ Græcè sunt in operculo thecæ descripta , Archiepiscopus Thebanus sic vertit, Supra caput ; Sanctus Ioannes

Præcursor. In libro manus dextræ: *Clama*
Præcursor, Minister Verbi. Pœnitens ostende
naturam mortalium. Ad pedes: *Quid te vo-*
cabimus, Prophetam, Angelum, Apostolum,
aut Martyrem? In lateribus loculi sunt des-
cripti versus Græci, quos vetus ille inter-
pres sic vertit.

Deus descendit in omnium salvationem.

Veni tu, Præco, declarare verbum.

Omnia tua miratu plena extant.

Dixit Gabriel nativitatem tuam extraneæ,

Patris renitentiam punire vult,

Pœnam autem mutitiam infert citò.

Supra apparuisti virtutes ter beatas

Melior Prophetis, æqualis Apostolis.

Martyrum apparuisti ornamentum plenum quid,
beate.

Non gustans cibum qualiumcunque quæ in na-
tura sunt.

Genuflectens adjuva omnes, ut mos est,

Præbens succursum adjacentibus voto

Honorabili tui positioni reliquiarum.

Negotiorum volutiones, & revolutiones vitæ,

Sanitatem corporis cum lætitia ligans;

Benedicens autē ipse & gubernans, ut tibi fas est.

Fers alas, adæquatus angelis,

Materialis existens immaterialiter, ut salvator
dixit.

V. Ex ipso literarum stylo & contextu
manifestum est Antonium fuisse commu-

nionis Latinæ Archiepiscopum, præcipuè cum illa tempestate Athenas & vicinas regiones obtinerent Catalani. unde Coronæ Aragonum quæsitum Ducatus Athenarum & Neopatriæ nomen. Porro Antonius, ut pleniori jurisdictione frueretur, adjunxit suæ vicariam auctoritatem Iacobi Patriarchæ Constantinopolitani, ejus nempe qui à Romano Pontifice institutus erat, non autem Patriarchæ Græci degentis in urbe Constantinopolitana.

VI. His per transennam adnotatis, pergendum est ad examen veteris versionis; quæ facta est *de verbo ad verbum*, ut testatur Antonius Atheniensis. Quod ipse quoque deprehendi, comparando versus qui supersunt integri in loculi lateribus cum versibus translationis. Adeo enim scrupulosè textum sequitur interpres ut nec ordinem dictionum pervertat, nec pura Latina adhibeat, unde obscurior redditur sententia interpretationis. Sanè quæ sunt in loculi operculo descripta, apprime respondent versioni veteri quam exhibuimus, Græca autem sic se habent. Supra caput ὁ ἅγιος Ἰωάννης πρέσβυτος. In libro manus dextræ. φώνει πρέσβυτος ὑπαρέτης λόγου. Μετανοῶν δείκνει ἔ φύσιν τῶ βεσπῶν. Ad pedes. τί σε χαλέσωμεν προφήτῳ, ἀγγέλῳ, ἀπόστολῳ, ἢ μάρτυρι. Ceterum ex decem

& octo versibus ex quibus integra inscriptio constat, supersunt tantum duodecim, sex aliis una cum incrustatione thecæ deperditis. Quare alteram paulò fa-
 ilio-rem aggressus sum interpretatio-
 nem, ut lector genuinam versuum senten-
 tiam absque labore assequatur; relictæ ta-
 men sex versuum deperditorum versione,
 nisi si quando iuvanda fuit dictionis ali-
 cujus supplemento.

VII. Ponam itaque versus qui super-
 sunt, ecclesiasticos illos quidem & ad
 tropariorum similitudinem modulationi
 aptos, sed elegantioris quoque sententiæ.

.....

 Ἀπαντὰ τὰ σου θαύματος πλήρη εἰσι.
 Λέγει Γαβριὴλ ἡ γέννησίν σου ξεῖδος.
 Πατρὸς ἡ ἀπειθείαν πτωρῶν θέλει,
 Δίκην ἣ ἡ καφάειν εἰσφέρει τάχος.
 Ὑψῆθεν ὠφθῆς δρετῶν τρισολβίων,
 Κρείττων προφητῶν, ἴσος ὢν ἀποστόλων.

.....

 Τῇ τιμῇ σου θύκη τῇ τῷ λειψάνων.
 Παλαιῶν ἐλίσσεις τε, καὶ τροφὰς βίου,
 Ράσιν σώματος, σὺν θυμῷ δέων.
 Εὐλογῶν δ' αὐτὸς, κυβερνᾷ ὡς σοὶ θέμις.

Φέρεis Πέρυγας, ὡς ἰσωθεῖς ἀγγέλοις;
 Εὐλος ὢν, ἄυλος, ὡς σωτὴρ ἔφη.

VIII. Eos versus sic vertendos duximus, admixta in locum deficientium, ut dixi, veteri versione.

*Deus descendit in omnium salvationem.
 Veni tu, Præco, declarare verbum.
 Omnia tua miraculi sunt plena.
 Nativitatem tuam exponit Gabriel extra ordinem.*

*Patris vult punire incredulitatem.
 Pœnam statim infert, ut sit mutus.
 Apparuiſti superior ter beatis virtutibus,
 Potior Prophetis, Apostolis æqualis.
 Martyrum apparuiſti ornamentum plenissimum,
 beate.*

Non gustans cibum qualiumcunque que in natura sunt.

*Genuflectens adjuva omnes, ut mos est.
 Præbens auxilium procidentibus ex voto
 Ad honorabilem tuarum loculum reliquiarum.
 Rerum complicationes & vitæ vicissitudines,
 Salutem corporis cum iucunditate neēctens.
 Benedicens autem ipse & gubernans, ut tibi fas est.*

*Fers alas, ut æquatus angelis,
 Materialis cūm sis, materiæ expers, ut salvator dixit.*

IX. Non dissimulandus est error Lotii in versu nono, ubi Ioannes dicitur mar-

tyrum decus & ornamentum plenissimum, quod interpretes sic è Græco expresserat, *plenum quid*, πληρες τι. cuius dilectionis adjectio auget prioris verbi significationem. Putavit autem Lotius interrogandi vicem *quid* habere, sicque distinxit contra mentem auctoris & interpretis. Nos autem, ne quis iterum cespitaret, maluimus sensum reddere & *plenissimum* vertere, non autem *plenum quid*.

X. Quod autem præfert versus decimus, Ioannem nihil edisse, id positum est ad demonstrandam ejus austeriorem ac severiorem abstinentiam juxta phrasim à Domino usurpatam, qui ait in evangelio Ioannem venisse nec manducantem nec bibentem. Observanda est locutio undecimi versus, qua sic imploratur auxilium Ioannis ut ipse quoque illud petat à Deo, *genusflectens*, id est, γονυπετῶν Græcè.

Ex decimo tertio addiscimus versus istos ad usum hujus thecæ sive loculi quo conduntur reliquiæ sancti Ioannis fuisse compositos. Sed decimi septimi & decimi octavi, quibus tota inscriptio concluditur, sententia est elegans. Alludit ad alas in imagine depictas ac si esset unus ex angelis, quibus usus vetustissimus Ecclesiæ ex scripturis petitus alas tribuit. Auctoritatem verò huic angeli nomenclaturæ addit

ex dicto Christi, qui in evangelio angelici nomen dedit Ioanni. Vnde concludit auctor posse dici Ioannem materiae expertem, licet sit ex materia concretus, ἐνυλός ὢν, αὐλός.

XI. Alteram eorum versuum interpretationem ab Hersenio Episcopo Graecorum Nicosiae in Cypro factam anno MCCCCVII, edidit Lotius: quam nos omittimus, quoniam paulisper ab exacta sententia textus deflectit; quamvis disertè exponat hanc esse capsam reliquiarum sancti Ioannis. Hoc enim verbum capsae usurpat. Hujus versionis novae perquirendae occasio petita fuit ex lite quae in causa appellationis pendebat coram Antonio Abbate monasterii sanctae Mariae de Regali in urbe Perpiniani siti delegato à Benedicto XIII, quam fratres Praedicatorum interposuerant adversus prohibitionem à Bartholomaeo Episcopo Elnensi sibi factam ne publicè exponerent has reliquias in die festo decollationis beati Ioannis, eo prae-textu quòd auctoritate Romanae sedis nondum essent approbatae. Delegatus, recensitis actis illis primis à Priore Aspirani confectis, plurimaeque curationum postmodum factarum, etiam per anulos contactu brachii vim curatricem indeptos, testimoniis, in pos-

sessione veteri reliquias illas publicè exhibendi fratres Prædicatores conservandos decrevit anno MCCCCVII. deficiente.

XII. Quare cùm in hac urbe Perpiniani ægritudo quædam nos detinuisset, post solutam quam cum Regis Hispaniæ delegatis ex mandato gloriosissimi Regis nostri de limitibus utriusque regni colloctionem habueramus, existimavimus nihil nos ab officio nostro alienum facturos si post Archiepiscopos Atheniensem & Thebanum, nostrum quoque de versiculorum sensu suffragium adjungere-remus, & fugientes Græcas literas sistere-remus huic nostræ lucubrationi per intervalla febris elaboratæ insertas. Actum Perpiniani anno MDCLX. VI. Nonas Maij. Quo die hinc discedimus, Tolosam ad sedem nostram redituri.

FRAGMENTA.

I.

Adversus satyras.

I. **P**RODIERAT in lucem infaustis auspiciis libellus quidam, tacito auctoris nomine, pro asserendis Presbyterorum parochialium juribus adversus regularium varios conatus, quibus illa perturbari querebatur. Putavit partium suarum esse Ioannes Bagotius Societatis Iesu Presbyter pietate & eruditione clarus hominis impetum contundere; habiturumque operæ suæ fautores Episcopos sperabat, quòd eorum dignitatem auctoritatemque, libello illo læsam, suo disertè vindicaret; non omiſſa tamen regularium cura, quibus tuendis tractatum penè integrum absumpsit. Interim cleri Gallicani cœtus generalis habitus est Parisiis; quam in civitatem se contulerant dilecti à provinciis singulis Episcopi duo, totidemque secundi ordinis delegati, viri

sanè munerì ad quod destinati fuerant non impares, utpote qui pietatis, ingenii, eruditionis, prudentiæque dotibus erant singulariter instructi. Alienum itaque ab officio suo esse cùm existimassent indiscussos relinquere & libellum anonymum eique adversum Bagotii tractatum, cùm in eis de sacramento poenitentiae & aliis capitibus ad salutem fidelium Episcopis specialiter & principaliter commissam pertinentibus ageretur, disputationis illius curam delegarunt selectis quibusdam ex primo & secundo ordine viris; qui negotium illud studiosè amplexi, diuturno & serio labore quod sibi munus mandatum erat frequentibus ea de re ad cœtum cleri relationibus factis impleverunt. Pupugerat Episcopos, inter cetera, definitio illa Bagotii qua velut ex D. Thomæ doctrina scripserat posse Romanum Pontificem omnes episcopales functiones in singulis diœcesibus, non expectato priorum Episcoporum consensu, per se vel per alios à se delegatos perficere. Huic de se factæ expostulationi respondit scripto Bagotius; professusque est, inter cetera, sententiam suam illam eo se modo intelligere quo potestas Pontificis explicata fuerat à Concilio Florentino, prout ego synodi illius verba

interpretatus fueram in præfatione voluminis nostri de concordia sacerdotii & imperii; tandemque eum in sensum articulum suum clero Gallicano oblatum expolivit quo potestatem inter atque illius usum distinxit; huiusque modum à jure & regulis in eo expressis petendum docuit juxta nostram de sensu decreti Florentini sententiam.

II. Dum ista satis calidè agerentur apud cœtu cleri, libellus quidam emerfit inscriptione sua pollicitus sententiæ Bagotianæ confutationem, quam trahendam aiebat ex Concilii Florentini & Glabri testimoniis desumptis, ut ipse dicebat, è libro nostro de concordia. Itaque statim auspicatur opus illud suum ab exhibitione commentationis ejus quam in decretum Concilii edideramus in corpore voluminis, omissa interim quam in præfatione operis uberiores & minùs invidiosam decreti illius interpretationem præbueramus. Hac autem scribendi arrepta occasione, contendit ex nostris illis principiis non tantum falsam esse Bagotii opinionem, quatenus absque ullo discrimine potestatem gerendi vel delegandi functiones omnes pontificales in singulis diœcesibus invitis earum Episcopis Papæ permittit, sed porro nullum jus competere

competere Romano Pontifici agendi aliquid in aliena diœcesi aut regulares aliosve coetus ab Episcoporum jurisdictione eximendi. Deinde in auctoritatem Papæ per universas Ecclesiæ partes diffusam plenius Luthero, Calvino, & Antonio Spalatensi debacchatur, veterem illam conquestionem Gregorii M. adversus Ioannis Constantinopolitani audaciam detortis interpretationibus ad suum propositum trahendo. Tandem Ianseniani erroris confixi dolore pressus, quamvis de potestate in ministeriis obeundis solum ageretur, ille propositi sui tenax, quod præcipuum animo volvebat, se ad differendum accinxit de auctoritate Papæ in definiendis articulis fidei, quam non solum infallibilem non esse dixit, sed potius nullam, eam lectoribus per ludibrium irridendam propinando, advocatis aliquot è Bagotii Apologetico testimoniis, ac si causam illius ageret.

III. Sparso per urbem & apud collegas nostros clanculariis artibus libello illo, amici quidam meæ famæ studiosi monuerunt doli mali quo auctor ille veteratoriè in me utebatur, ut incautis ex meo nomine, quod operi suo præscribebat, facilius persuaderet quos ille errores seu potius hæreses congerebat, vel à

D. d

me doceri, vel ex libri mei definitionibus colligi. Has artes ego quoque etiam non monitus agnoveram. Sed contemnendum existimabam latentem post columnas mali nominis debitorem, præcipuè cum opusculum istud à nostris Episcopis non solum contemptu sed etiam indignatione communi jam exceptum viderem. Atamen nolui deesse consilio amicorum, conquestusque sum tandem apud religiosissimos patres de injuria mihi facta ab auctore libelli, qui errores suos obtento nomine meo tegere vellet, in eorumque me consortium & evictionem vocare. Falsus quidem sum me opere illo nostro scripsisse regendam juxta canones Ecclesiam à Pontificibus Romanis, hancque esse regulam quam ipsimet sibi præscribunt; sed auctorem illum dissimulasse dixi exceptionem quam illo eodem opere docui, quoniam propositum illius funditus evertebat, scilicet penes sedem apostolicam plenam potestatem esse canones illos remittendi & temperandi quando res ita ferunt, eaque dispensandi auctoritate usos esse summos Pontifices à mille & ducentis annis tam in occidente quàm in oriente. Adjunxi etiam priori conquestionis capiti devolutum auctorem ad substantandam & traducendam auctoritatem

summi Pontificis in decidendis controversiis fidei, cum summopere auctoritas illa & colatur & suscipiatur ab Ecclesia Gallicana, cujus ea de re sententia patefacta erat in tribus epistolis datis ad Innocentium X. & Alexandrum VII. à cœtu Episcoporum in causa Iansenianæ hæreseos, & ex ejus mandato à me compositis. Petivique tandem à religiosissimo cœtu daret operam ut libellus ille quantocyus conquireretur, quò debita censura à cœtu notari posset, interim verò ut auctoritate publica Regis ejus lectio vetaretur, interpellato Domini Cancellarii præsidio.

IV. Summo applausu ab universis excepta est conquestionis meæ ratio, omniumque suffragiis decretum ut Dominus Episcopus Meldensis provinciæ Parisiensis delegatus, cujus singulares animi doctes Gallia colit, à super illustri Cancellario fratre suo libelli suppressionem impetraret. Cautumque præterea ut expositulatio mea unâ cum decreto in acta publica redigeretur, quò posteris constaret quantopere ab hæretici illius vecordia clerus Gallicanus abhorreret. Debuerat cedere tot procerum sacrorum judicio, nisi in animum induxisset per calcatam quæ patribus debetur pietatem gradus

D d ij

ad parricidalem famam sibi facere. Quare post quindecim mensium silentium, quas interim meditatus erat adversus summi Pontificis & Episcoporum auctoritatem profanas definitiones, quasi conquestioni meæ responderet, prælo commisit, longissima epistola ad me directâ ab errorum sociis postmodum publicanda.

V. Posuit in fronte excerptam ex actis publicis cleri expostulationem meam cœtusque sanctissimi decretum, cujus auctoritatem observationibus suis, quas subiungit, infringi posse sperabat. Ait decretum illud à me subornatum & suppositum. Quasi suspicio falsi in me cadere possit, qui quondam Parlamenti Navarrae Præses in criminis illius reos lege Cornelia frequenter egi, qui tria juris præcepta per totum vitæ decursum in statu seculari laudabiliter, quod ad hominum iudicium attinet, implevi, quique in statu ecclesiastico castigatiorem, quantum fieri potuit, instituti mei tenorem sequi summopere curavi. In huius ergo criminis societate conjuncti mihi erant & Præses comitiarum, qui actis subscripsit, religiosissimus & candore animi atque sinceritate conspicuus Dominus Archiepiscopus Narbonensis, tum qui acta illa subscriptione sua firmata publicarunt, tum cœtus secreta-

rii, moxque pro meritis in Ecclesiam quiscumque suis, hic Coadjutor Archiepiscopi Viennensis creatus, alter Episcopus sancti Papuli. Sed quàm falsus sit animi, qui sola falsi allegatione adversus decretum quam patitur damnationis infamiam diluere se posse confidebat, vel saltem ex schola rhetorum, quam excoluisse declamatoria sua oratione cupit videri, didicisse potuerat, docentibus magistris accusationem ejus criminis quod non est verosimile, se ipsa refelli, non expectata rei exceptione. Quid autem alienius à verosimili quàm virum non alioqui vecordem octoginta hominibus attentis & sagacibus, quiprehendere reum possent in manifesto scelere, falsum decretum obtrusisse? Facetus autem homo vult sibi plaudere doloremque suum minuere alterius calumniæ remedio quam committitur, asserens tam odiosè exceptam ab universo cœtu conquestionem meam ut ab amicis quoque meis palam irrisus fuerim. Addere debuerat id patere ex decreto quod ea de re latum est, nisi quòd ab eo se liberatum putat sola audacia falsi conficti.

VI. Enimvero derisum tunc me fuisse fatebor si unquam ea fuerit infelicitas mea ut quæ in cœtu celebrium eruditione

D d iij

& dignitate virorum, tum in senatibus & consiliis regiis, tum in aliis provinciarum & urbium conventibus, sæpius de negotiis publicis & privatis edisserui, non fuerint prono audientium favore recepta. Ita nec pipulo aliquis unquam ante fores me distulit, nec convicio in os affecit, neque à tergo ulla ciconia pinxit. Ingratus autem erga sanctissimum illum Episcoporum & Presbyterorum conventum fuerim, si me ingentes illi gratias debere non fatear ob singularem illam humanitatem quas meas sæpe de negotiis ecclesiasticis & politicis extemperaneas commentationes excipiebat, quasque frequenter à me licet invito & sponte tacente exigebat; tantum aberat ab eorum quæ à me dicebantur subsannatione & ludibrio. Quare callidè se gessit tenebrio ille dum capiti suo velum obtendit sub quo lateret, ne duplicis calumniæ nota frons ejus inurenda ex veteri lege calumniatorem in hominum oculis velut in theatro cum elogio criminis traduceret.

VII. Istis calumniæ præfidiis paratus, eadem bona fide aggreditur conquestionis & capitum de concordia à me citatorum disputationem. Contendit primum nullam mihi fuisse causam conquerendi de testimonio Glabri, sed præcipuè

Concilii Florentini ab eo in priore libello adducto, cū eo usus fuerit juxta interpretationem meam, pro confutanda scilicet Bagotij opinione, quæ permittit Papæ omnes episcopales functiones per se vel per delegatos suos obeundas absque consensu Episcoporum. Atque adeo in eadem illa interpretatione se iterum prolixius jactat in hac epistola ut fidem faciat, ex meis quoque principiis, suæ doctrinæ, quam tamen profert ultra limites rei controversæ. Deinde progreditur ad ulteriorem disquisitionem capitum illorum libri de concordia in quibus contende-
bam contrariam auctoris menti sententiam comprehendi & explicari; ubi variis cavillationibus, quam apertis verbis expressi, mentem meam obscurare, torquere, & quasi per vim mihimet ipsi eripere conatur.

VIII. Tandem pondere veritatis velut in equuleo distentus fateri cogitur meas definitiones suis opinionibus adversari, atque adeo de illis mecum satis inhumanè digladiatur, mihi que velut capitale læsæ antiquitatis crimen objicit quòd derelicto veteri jure canonico, novum amplexus sim, sicque argentum meum versum sit in scoriam, ut ipse scribit ex Propheta. Ex qua narratione patet stu-

D d iij

por hominis, qui cū nullam mihi con-
querendi causam fuisse velit ex eo capite
quò dicerem eum alienam à meo sensu
opinionem mihi affinxisse, idque se de-
monstraturum toto hoc libello profitea-
tur, attamen in eas ipse tandem se de-
ductum videt angustias ut mecum confi-
gere de principali capite disputationis co-
gatur, de potestate scilicet supra cano-
nes apostolicæ sedi pridem juxta canones
quæsitæ, & de viribus juris novi, quod
veteri derogat.

I X. Hæc velut in folle & quasi per
aversionem dixi, ut facilius larvati ho-
minis vafrities detegatur, qui causæ con-
jectionem mutat, & quod de singulari qua-
dam Bagotii opinione vera vel falsa, de
qua sola tunc agebatur, discutiendum sibi
proposuerat, ad generalem quæstionem
de potestate universali Pontificis Roma-
ni in omnibus causis & casibus transfert,
ut eam funditus evertat.

X. Bagotius, quemadmodum dice-
bam initio, invitatus ab Episcopis ut aper-
tius mentem suam aperiret, non alio
duce ab hoc labyrintho extricare se vo-
luit quàm decreto Concilii Florentini
juxta interpretationem quam illi adhi-
bueram in præfatione operis de con-
cordia. Ex adverso tamen stat adversa-

rius, qui ex mea quoque interpretatione dirimendam litem vociferatur. Itaque cum ab utroque litigantium delectus arbiter, addictus sim formulæ quam mihi ipsi & aliis præcipi, non possum defugere auctoritatem nec iudicii ferendi onus detrectare. Quod ut faciam breviter, sed robustè, observare debeo verba decreti Florentini, comparata Græca oratione cum Latina, me illo proposito expendisse ut pateret sincera mens patrum, ne ampliùs decreti verbis quidam è nostris Theologis, ut factum olim temporibus Concilii Tridentini, terrerentur quò minus illis liquidò subscriberent. Itaque dixi potestatem regendi universalem Ecclesiam tribui quidem per decretum illud summo Pontifici, ea tamen lege ut modus in illa potestate exercenda sequendus sit quem & acta Conciliorum & canones exhibent. Vnde ex Grecis Latina sic dispungenda dicebam: *quem ad modum & in actis Conciliorum & in canonibus continetur, ànè ꝑ, quemadmodum etiam*, prout hodie legitur in editis. Sanè in capite octavo libri tertii errorem lectionis illius dolo Abrahami Cretensis, qui primus Concilium Latinè vertit,tribuendum scripseram. Sed re meliùs expensa, doli invidiam interpreti detraxi, & ex hodierna

lectione priorem patrum sensum colligi posse scripsi in præfatione operis; quamvis emendari debeat juxta veterem lectionem saltem in voce *etiam*, cujus loco legitur & apud Nauclerum, Fulgosium, & Antoninum, qui referunt verba decreti temporibus suis editi. Si quis verò castigationem illius vocis, quamvis apertius decreti sensum patefaciat, insuperhabeat, nihil demi perspiciat de vera decreti sententia, quam primus, ut puto, publicavi. Ex hac probè intellecta Bagotius controversam petitionem suam Episcoporum cœtui probavit, docens potestatem Papæ in singulis diœcesibus juxta modum in canonibus præscriptum esse exercendam & in casibus à jure expressis, fortean si necessitas urgeat supplendæ negligentiae prælatorum, ad evidens commodum & ædificationem Ecclesiæ atque fidelium. Sed adversarius meam sententiam & decreti concepta verba in prævum sensum detorquens, non in eo hæret ut modus potestatis exerceatur juxta canones, sed addit amplius quod à malo est, nempe sic exercendam juxta canones ut nihil Papæ liceat supra canones, atque adeo cum secundum canones Episcopi nihil agere possint in aliena diœcesi absque consensu proprii Episcopi, eandem esse causam

Papæ, qui iisdem canonibus subjicitur. Hæc consecutio additur quidem ab adversario decreti verbis & meæ interpretationi. Sed jam olim damnata est ab actis Conciliorum & canonibus, & tandem anathemate in auctoribus suis fulgurita, ut ostendam suo loco; ubi Glabri mentem, & quodnam sit illius testimonii pondus, expendam. Quis ergo non faveat conquestioni meæ, cum videat & Concilio & mihi portentum illud schismaticæ imò & hæreticæ nequitiae imputari quod maioribus hostiis procurari debeat, si non effuso, quod nolim, saltem suffuso adversariorum sanguine, quoadusque eos sceleris sui pudeat & pœniteat.

XI. In quamplurimis sanè operis nostri locis disertè scripsi in canonibus & decretis Pontificum veram esse regendæ universalis Ecclesiæ regulam, quam sibi ceterisque ea religione observandam proponunt ipsi summi Pontifices ut si per obreptionem contrarium illis aliquod apostolicæ sedis rescriptum importuna petentium suggestionem elicitum fuerit, irritum esse decernant. Sed longissimè distat hæc definitio ab illa quam adversarius invehit opinione. Ista enim Papæ adimit omnem auctoritatem de canonibus ipsis decernendi, seu per remissionem & tem-

perationem juris vel aliam dispensationem, seu per specialem in causa aliqua derogationem. Quare consultò observavi in mea conqueſtione ea omnia quæ de canonum viribus & auctoritate à me ſcripta fuerant ſic capienda quemadmodum veteres Pontifices atque tandem Pius IV. de Concilii Tridentini canonibus & decretis conſtituerant, ſcilicet juxta illam regulam componendas eſſe controverſias eccleſiaſticas. Deinde ſubjunxi caput aliud, quo nefaria adverſarii opinio aliena & à veritate & à mea mente demonſtrabatur, nempe regulam illam accipiendam eſſe cum exceptione auctoritatis pontificiæ in diſpenſationibus canonum concedendis, qua ſummos Pontifices jam mille & ducentis abhinc annis uſos fuiſſe in occidente & oriente notavi docuiſſe me ejusdem operis libro tertio per quatuor integra capita.

XII. Sed urget adverſarius, & in me velut mirmillonem retiarius ſcilicet emeritus agit, meque non ſuis tantum ſed meis quoque retibus captum ludibrio lectorum traducendum exponit. Aſſerit, veluti juris ſui fiducia fretus, inanem eſſe querelam meam, etiam poſitis quæ deſcripſi poteſtatis pontificiæ fundamentis in remiſſione canonum. Quod ut evincat,

minutis ad plerosque paragraphos notis id unum præ se fert, hoc vel illo loco nihil detrahi suæ opinioni. Quod joculare est, quasi scilicet singulæ periodi ad controversiam nondum exortam dirigi debeant. Hic monendus (ut resipiscat, si qua illi pars sanæ mentis superest) quatuor illa capita voluminis nostri superius laudata complecti longissimam & eruditam, præfiscine dixerim, dissertationem de antiqua auctoritate summi Pontificis in dispensatione canonum. Hanc materiem methodo quadam nostris auctoribus intacta, propositis à vetustate petitis exemplis, & progressu illius juris animadverso, in unum corpus compegi. Veterem dispensandi modum eum docui qui versabatur in venia canonis violati & in viribus restitutis, tum ordinationi, tum ceteris actionibus, quæ summo jure ex vi canonum erant nullæ, ceterum à sexcentis annis invaluisse usum remittendæ obligationis canonum, ne scilicet per factum contrarium violati censeantur. Porro ut quàm vetustus esset usus potestatis illius pontificiæ demonstraretur, recludenda fuerunt scrinia antiquitatis ecclesiasticæ, & quæ sparsa erant in unum colligenda, quò manifestiùs pateret in omni causarum genere usurpata dispensationum

possessio. Itaque nunc de

Heic substitit auctor.

II.

De advocatione Comitum.

QUI de seculari advocatione tractant, ejus originem repetunt à Concilio Africano. In quo sanè viros graves hallucinatos fuisse suspicor, & in eum errorem impegisse ductos verbis lemmatis quod Dionysius exiguis canonì LXXV. præfixit *De defensoribus Ecclesiarum ab Imperatore poscendis*. Tamen si canonis verba expendantur, & ejus consuetudinis ratio habeatur quæ tum in Ecclesia vigeat, facile sententiam veram patrum assequemur. Episcopi intercessionem suam erga Principes iis præstabant qui potentum vi oppressi, de injuriis suis apud Ecclesiam conquerebantur & ejus auxilium flagitabant, ut docet canon octavus Concilii Sardicensis: *Honestum est autem ut Episcopi intercessionem his præstent qui iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur; si tamen isthæc nomina justam habeant causam aut petitionem*. Sed quia molestum erat tam frequentibus querelis Imperatoribus negotium faceßere, & ut

adeundi comitatus præcluderetur occasio
Episcopis Afris, quibus solenne erat ob
leves causas in comitatum proficisci, ut
docet canon octavus Sardicensis, illud
consilium inierunt patres ut ab Impera-
tore defensionem pauperum alicui sedu-
lo & industrio demandari poscerent, qui
delegata jurisdictione oppressos tueretur.
Verba canonis sunt hæc: *Ab Imperatori-
bus universis visum est postulandum, propter
afflictionem pauperum, quorum molestiis sine
intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores
eis adversus potentias divitum cum Episcopo-
rum provisione delegentur.* Itaque defenso-
res isti, quos constitui poscebat Conci-
lium, non poterant dici Ecclesiarum de-
fensores, sed pauperum. Tamen mirari
subit cur Episcopi de his defensoribus pe-
tendis essent adeo solliciti, cum paupe-
riorum & tenuium injuriis jam prospectum
& cautum esset legibus publicis, quæ uni-
cuique civitati defensores suos, qui ple-
bis parentes dicerentur, jam dederant;
quorum munus in eo præcipuè versaba-
tur ut plebem & decuriones ab omni im-
proborum insolentia & temeritate tue-
rentur, parentis vicem plebi exhiberent,
descriptionibus rusticos & urbanos non
paterentur affligi, officialium insolentiæ
& judicum procacitati salva reverentia

pudoris occurrerent, & similia id gentis peragerent quæ constitutionibus huic magistratui concedebantur *L. 4. §. & passim Cod. De defensoribus civitatum*. Itaque eò feror ut mihi persuadeam non in eam præcipuè curam incubuisse Concilium Africanum ut pauperibus defensores delegandos procuraret, qui jam erant constituti, sed ut in delegandis defensoribus Episcoporum suffragia suum locum obtinerent, eo scilicet colore quòd Episcopis pauperum sublevatio esset velut ex officio concedita. Hæc est canonis sententia, si rectè verba ista perpendantur: *ut defensores eis adversus potentias divitum cum Episcoporum provisione delegentur*. Sanè ratio habita est hujus adeo justæ petitionis, non quidem statim atque Principibus porrecta fuit, sed post aliquot annos; ut patebit liquido, si quis calculum ineat & componat annum cccxcviii. (quo est habita synodus illa Carthaginensis in qua de istis defensoribus est constitutum) & annum ccccix. legis ab Honorio editæ qua ad Afrorum postulata videtur omnino describere. Iubet enim defensores civitatum Episcoporum ac clericorum æquè ac honoratorum & possessorum decreto constitui & sedis prætorianæ auctoritate firmari;

miari ; ita ut si quid à qualibet persona
contra disciplinam publicam in læsionem
possessorum fieri cognoverint defensores,
referendi habeant potestatem ad Præfec-
tos prætorio , magistros militum , magi-
stros officiorum, & Comites sacrarum lar-
gitionum. *L. 8. Cod. De defensorib. civita-
tum.* Iustinianus non solum oblitteratam
& detritam defensorum dignitatem resti-
tuit, sed etiam auxit Novella xv. qua in-
ter cetera cavet ut ex honestioribus civi-
bus eligantur, sed decreto Episcopi, cle-
ri, & honoratorum, ut patet ex epilogo
Novellæ. Quamvis autem nullum apud
me dubium supersit quin sententia Afro-
rum eò præcipuè tendat ut defensorum
delegationi intersint Episcopi, tamen in-
ficias non eo quin Zonaras eò mentem ca-
nonis trahat quasi scilicet Episcopi coër-
cendorum potentium unà cum defensori-
bus auctoritatem sibi demandari pete-
rent. αἰτοῦσιν οἱ τῇ συνόδου ταύτης τοῦ βασι-
λέως, δοθῆναι ἑκάστους, ὥστε μὴ τῷ ἐπισκό-
πῳ ἀνατέλλειν τὰς τῶν πλουσίων τυραννίδας, in-
quit Zonaras canone LXXXI. Græcæ
collectionis. id est. *Postulant ab Imperatore
hujus synodi patres ut defensores aliqui consti-
tuantur qui simul cum Episcopis potentiorum
tyrannidem reprinant.* etsi nullum subsidium
interpretationi Zonaræ conferre possit

collectionis Græcæ textus, quin potius liquidò ostendat quæsitam tantum suffragii episcopalis in constituendo defensore necessitatem: ὥς τε ἐκδικαίς τούτοις μὲν ἡ ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι καὶ ἡ πλουσίων τυραννίδος. Hoc perspectum fuit Balsamoni, qui canonem sincerè sic enarrat ut verba ista cum Episcoporum provisione ita reddat, cum Episcoporum electione. Ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῖς ἐπισκόποις ἀντιλαμβάνεσθαι τῷ ἀδικουμένῳ. ἐπεὶ ὅτι πινες, ὡς εἰσιν, ἐπισκοποι λέγοντες ὑπὸ πτωχῶν καὶ χαταπεπονημένων οὐκ εἰσικύοντο, τετυπῶχαι οἱ πατέρες ὑπομνησθῆναι ὅτι βασιλεῖς ὥς τε δοθῆναι διὰ τούτων μὲν ἡ ἐπισκόπων ἐπιλογῆς ἐκδικαίς χάριν ἡ ἀνατέλλει τὰς τῶν πλουσίων τυραννίδας, καὶ οὕτω παυθῆναι ἢ ἐπινενεγμένῳ ἀποαυτον ὅχλησιν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ τῶν προσερχομένων αὐταῖς διὰ τὸ ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν ὁρμαίνοντων. id est. *Neceesse habent omnino Episcopi eos qui injuria afficiuntur defendere. Quia autem nonnulli, ut est verisimile, Episcopi, cum de pauperibus & afflictis dicerent, non exaudiebantur, statuerunt patres ut Imperatores admonerentur, ut cum Episcoporum electione ab eis darentur defensores pro reprimenda divitum tyrannide; ut sic cesset assidua Ecclesiarum perturbatio, quæ ab eis afficiuntur qui ad eas accedunt quod à potentioribus injuria affecti sint. Rectè autem sibi persuasit Balsamon D. . . . * * **

* Hic habet
auctori ca-
lamus.

Illustrissimus Cardinalis Baronius putat eosdem esse defensores istos cum iis quorum frequens mentio apud Gregorium M. in regesto, qui negotia quamplurima defensoribus Ecclesiæ Romanæ mandat. Sed pace tanti viri dixerim, alii sunt defensores e clero petiti à defensoribus Principis auctoritate constituendis e cœtu civium. De his loquitur Africanum Concilium, vt vidit etiam Theodorus Balsamo. De alteris statuit Concilium Chalcedonense, cui accepto ferenda est prima defensorum Ecclesiæ cognitio; quorum mentionem facit canon xxiii. eisque vagantium Constantinopoli clericorum ab urbe expulsionem commendat. His ab Episcopo ex cleri gremio selectis tuendarum viduarum, orphanorum, & imbecillium hominum, qui ecclesiastico indigerent auxilio, cura committebatur; Qua in parte Episcoporum vices subibant, & studio suo, sedulitate, & gratia erga potentes aut ipsos iudices iuvabant eos qui ad Ecclesiæ patrocinium se conferrent. Id apertè docet canon secundus Concilii Chalcedonensis, quo cavetur ne clerici se immisceant secularibus negotiis, nisi fortè orphanorum & viduarum earumque quæ sine provisione sunt personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adiutorio;

propter timorem Domini causa deposcat. ἡ
 ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀπερονήτων, καὶ τῶν περὶ πάντων
 τῶν μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας,
 διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Porro eos qui suppe-
 tiis Ecclesiæ foveri debent, Zonaras rectè
 interpretatur esse eos qui, ut injurias &
 vim potentium propulserint, ad Ecclesiam
 confugiunt, aut certè ut criminis perpe-
 trati veniam adipiscantur, sacrorum lo-
 corum asylo se committunt, vel in liber-
 tatem proclant. οἱοί εἰσιν οἱ τῇ ἀγίᾳ ἐκκλη-
 σίᾳ περὶσφύροντες, δεδιότες δυνάστας ὑφ' αὐ-
 τῶν ἀδικουται, ἢ πλάσαντες ἴσως, καὶ τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ ζητούμετες ἐπικουρίαι, καὶ οἱ ἀδίκως εἰς δου-
 λείαν ἐλκόμενοι, καὶ ἄλλοι ποιοῦντες, δι' οὓς ἐκ-
 δικαί γίνονται. Zonaras in can. III. Chalcedon.

I I I.

Explicatio canonis xvii. Ancyran.

Τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπερούς ὄντας,
 ἢ τοὶ λερωσάντας, τοῦτοις προσέταξι
 ἡ ἀγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους ἀλχεῖν.

Versio antiqua quæ extat apud Isidorum,

*Hos eosdem sanè, non solum leprosos crimine
 hujuscemodi factos, sed & alios isto morbo suo
 replentes, placuit inter eos orare qui tempestate
 jactantur, qui à nobis encrugmeni intelliguntur.*

Versio Dionysii Exigui.

Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra iniusti criminis alios polluerint, præcepit sancta synodus inter eos orare qui spiritu periclitantur immundo. Quidam codices habent iniusti. Halitgarius lib. 4. cap. 8. incesti.

Alia versio antiqua, edita ex vetustissimo codice MS. Christophori Iustelli.

Pro his qui in animalibus ut animalia frascunt, vel in masculis leprosi efficiuntur, de his præceptum est ut cum eis qui tempestatem patiuntur orare.

Epitome Hadriani I. Papæ.

Vt masculorum vel pecorum concubitores inter demoniacos tantum orent.

Versio Gentiani Herveti.

Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & quasi leprosi sunt vel fuerunt, iussit sancta synodus inter hyemantes orare.

Ferrandus Diaconus cap. 149.

Vt hi qui sicut muta animalia vixerunt, inter energumenos orent.

M A R C A,

Alexius Aristinus Diaconus Constan-

E e iij

tinopolitanus (qui vixit circiter annum
M C X X X .) in synopsi canonum ita com-
pendio explicat hunc canonem Ancyra-
num : ὁ λεωρὸς ἀλογευσάμενος , ἢ ἔ' λεωρα-
θεὶς τοῖς χειμαζομένοις συνδύχοιτο . Eadem ver-
ba repetit Symeon Logotheta in sua ca-
nonum epitome .

Zonaras hunc canonem interpretatur
ac si dictio λεωρὸς poneretur , non pro
significando lepræ morbo , sed pollutione
& immunditia quæ sit similis ei quam le-
prosis præscribit lex Mosaisca : ὅτι ζώοις
ἀλόγοις συμφθαρέντας καὶ λεωρούς ὄντας , ἀντι-
ἀκαθάρτοις καὶ μεμιασμένοις . ποδοῖ δὲ καὶ τὸν
Μωσαϊκὸν νόμον ὅς ὅτι λέπροις ἀκαθάρτοις ἐνό-
μιζεν . Subjungit : ἢ τοὶ λεωρώσαντας . quod
sic insulse explicat : ἢ γενοὺ καὶ αὐτὰ τὰ ζῷα
μιάναντας , ac si curam animalium gerere
aliquam synodus debuisset . χειμαζομένοις
non putat fumendos pro dæmoniis ;
quia qui ex eorum numero per inter-
valla laborant , tunc eis communicare
permittitur canone Timothei Alexandri-
ni . Quod concedendum erit , inquit , ea-
dem ratione his bestiariis ; tolleturque
distinctio præscripta canone præcedenti
de variis peccatorum poenis . In quo pla-
nè hallucinatur . Sic enim intelligendus
est hic canon ut orationes quæ fiunt in
loco dæmoniis designato non ever-

tant quæ constituta sunt superiori canone
quoad modum & tempora pœnitentiæ
horum sceleratorum. Tandem postquam
vana isthac argumentatione ingenium
suum torfit, sic concludit : *τί οὐδ' ἔστι εἰς
τὸν χειμαζομένους δ' ἔχοντα, οὐκ ἔχω εἰπεῖν.*
Balsamo in hoc canone leprosos inter-
pretatur quemadmodum Zonaras, id est,
immundos. Non probat etiam eorum
interpretationem qui *χειμαζομένους* pro
dæmoniacis accipiunt ob eandem ratio-
nem quam attulit Zonaras. Sed vo-
luit illo videri peritior, & *χειμαζομένους*
accipit pro iis qui sub narthece Ecclesiæ
audiunt sacras scripturas : quoniam, in-
quit, audientes similes sunt iis qui tem-
pestate jactantur, nec sinuntur ad por-
tum ecclesiasticum salutis ingredi. Quo
nihil absurdius dici potuit. Quos enim
canon relegat ad fores Ecclesiæ, ubi erat
energumenorum statio, (Neque enim
cum fidelibus orabant juxta canonem apo-
stolicum LXXIX.) hic in media Eccle-
sia collocat cum audientibus. *χειμαζό-
μενοι πόινω κληθήσονται κρείως οἱ ἐν τῇ νάρθηκι
ἱεράμενοι καὶ ἀκροάμενοι τῶν θείων γραφῶν, τόπον
ἔχοντες χειμαζομένων, καὶ εἰς τὸν ἐκκλησια-
στικὸν λιμένα τῆ σωτηρίας, εἰσέλθειν μὴ ποῦν-
τες ἱεράμενοι.*

I V.

Quis sit proprius Sacerdos.

L. 35. Cod. De Episcopis & Clericis.
 Εκάστη πόλις ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχτω. *Vna-*
quæque civitas proprium Episcopum habeto.
 Lex ista refertur à Photio in Nomoca-
 none tit. viii. cap. i.

ἴδιος ἐπίσκοπος dicitur etiam canone ter-
 tio & sexto Concilii Antiocheni. Proprius
 etiam Episcopus dicitur can. ix. Conci-
 lii Africani; & canon decimus ejusdem
 Concilii loquitur de Presbytero qui est à
 proprio Episcopo condemnatus. Et in
 Canone xxxi. Apostolor. Εἴ τις πρεσβύ-
 τερος καταφρονήσας τὸ ἴδιον ἐπισκόπου. Cano-
 ne etiam xv. Apostolorum.

Meminit quoque ἐπισκόπου ἴδιου canon
 xvi. Concilii Nicæni, & canon viii.
 Concilii Chalcedonensis.

Ad istum exemplum dicuntur proprii
 Presbyteri sive sacerdotes qui in Ecclesiis
 parochialibus ordinati sunt; ut in Con-
 cilio Nannetensi habito anno dclviii.
 dicitur proprius Presbyter qui præest Ec-
 clesiæ parochiali. In synodo Romana
 Gregorii vii. tum Eugenii & Callisti se-
 cundi decernitur Ecclesias committi de-

herē propriis sacerdotibus, non autem conductitiis. Vnde in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio dicitur proprius sacerdos qui præest Ecclesiæ parochiali.

Illi etiam dicuntur Presbyteri cardinales à Vvaltero Aurelianensi Episcopo in capitulis synodalibus ab eo editis anno DCCCLXIX. ut significaret eos vacanti Ecclesiæ præfectos in titulum sive incardinatos; ut de ejusmodi Presbyteris loquitur Hincmarus in suis capitulis Rheimensibus. Quod incardinandi verbum traxit ex epistolis Gregorii I. qui commendatos Episcopos vacantes ad regendam ad tempus quandam Ecclesiam opponit Episcopis incardinatis, id est, episcopatui vacanti in perpetuum regendo mandatis, ac si Ecclesiæ episcopali veluti cardini infixi & inserti essent.

Istud referri potest ad Presbyteros quos diximus cardinales; qui sic addicti sunt Ecclesiis ad quas *ἱδνωσ* ordinati sunt juxta canonem sextum Concilii Chalcedonensis ut ab iis discedere absque Episcopi proprii sententia non possint; ut docet canon xv. apostolicus, Nicæni Concilii canon xvi. Antiocheni can. III. Quamvis Episcopi auctoritate ab una Ecclesia in aliam ejusdem diœceseos pos-

sint transferri, ut monuit loco superiore Hincmarus, & docet apertè Novella Iustiniani, in authenticis, ubi determinatur synodus clericorum.

V.

De Presbyteris, ubi ordinandi sint.

PRESBYTERI & reliqui clerici ordinandi sunt specialiter in Ecclesia civitatis aut vici, vel in martyrio, aut monasterio, juxta Concilium Chalcedonense. Vnde patet nondum Ecclesias publicas constitutas fuisse in possessionibus seu in villis: quamvis paulò post possessionum domini, qui eas adscriptorum numero-
rum opera excolebant, oratoria à se in possessionibus illis exstrui ab Episcopis impetrarint, quorum oratoriorum meminit Iustinianus in Novellis. Illis autem oratoriis nulli adsignabantur speciales clerici. Attamen id fieri posse docet egregius Novellæ locus in authent. *Adscriptitios*. Cod. De Episc. & cler. ubi habetur exceptio ad legem Leonis & Anthemii. Illi enim constituerant in l. *Tubernus*. 36. ejusd. tit. ne adscriptitii ordinari possent clerici, nisi dominorum possessionum, unde oriundi sunt, evidens con-

curreret consensus. Iustinianus verò constituit adscriptitios in ipsis possessionibus, in quibus adscripti sunt, clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri posse; dummodo per substitutum agriculturam, qui adscripti erant, exercerant. Hinc explicari debet locus Concilii Agathen, cap. xx i. quo permittitur dominis, propter fatigationem familiæ, ut Missas teneant in oratoriis villarum sive possessionum; exceptis diebus solemnibus, in quibus accedere tenentur ad Ecclesias civitatum.

*ORATIO HABITA BARCINONE
die XV. Iulij anni MDCXLIV. ad Pro-
vinciales & alios Superiores ordinum reli-
gioforum illius urbis.*

NISI me publica utilitas, Reverendi Patres, ad evocandum hunc venerabilem cœtum impulisset, non illibenter vestro meoque labori pepercisssem. Quid autem in hoc temporis articulo à vobis exigam, paucis docebo; præsertim cùm mihi res agenda sit cum gravibus & cordatis viris, quibus res honestas aperuisse, persuasisse est. Novit unusquisque vestrum quibus ex causis, iisque necessariis, hæc provincia ab imperio Regis Catholici recesserit, qui cladem & excidium toti Cataloniae, immisso valido exercitu, minabatur. Consultatione habita cum gravissimis & lectissimis ex ordine vestro viris, illa se dein tuitioni & dominio gloriosissimi atque invictissimi Principis Ludovici XIII. Regis Christianissimi contulit, qui gladium à faucibus & jugum à cervicibus Catalanorum amovit, validissimis copiis in provinciam transmissis, & sumptibus inexhaustis ad vitæ, famæ, fortunarum, civium denique omnium præ-

fidium profusissimis impensis; cujus exemplo Rex Ludovicus XIV. ejus natus, unà cum matris sapientia & pietate præcellentis Reginæ consilio, summis viribus hanc quoque provinciam hereditario jure ex pactis conventis suæ fidei commissam ab hostium invasione tuetur. Satis compertæ sunt hostium artes, qui quod vi nequeunt, dolo obtinere tentant, subornatis malè credulorum mentibus & ad sua studia per inanium pollicitationum fascinationes pellectis. Quod apertè docet scelerata illa & proditoria aliquot Ilerdensium conjuratio, qui à nostris extra muros civitatis ejecti, & ab hostibus ipsis deinde repulsi, meritas prodicionis suæ pœnas luunt. Itaque ne hostilis versutia per reliquam provinciam serpat, omni labore innitendum est. Quod aliter consequi non possumus nisi quod consiliis ipsi ab initio constituistis, Reverendi Patres, id porrò studiis quoque vestris & hortamentis confirmetis pro ea qua apud populum non immeritò valetis gratia, & pro eo quo Regem Christianissimum prosequimini devoto cultu, qui labores vestros, præter privilegiorum vestrorum tuititionem, beneficiis suis prolixè cumulabit.

Quare à vobis enixè contendo ut in

hæc quatuor monita, quæ vobis proponam, omni cura atque sollicitudine incumbatis. Primum est, ut prædicatoribus districtius injungatis quatenus è pulpito frequenter populum commonefaciant de fide quam Regi Christianissimo inviolatam præstare tenetur, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut loquar cum Apostolo, id est, non formidine pœnæ, sed eo officii sui sensu quo ad Dei mandata exequenda obligatur.

Secundum est, ut eadem mandata Confessariis detis, nempe ut inter functionem audiendarum confessionum pœnitentes ad Regis obsequium impellant, id quod eo studiosius satagant quò ea quæ specialiter in hujus ministerii executione monita traduntur, fidelium animis efficacius & penitus imprimuntur.

Tertium quod à vobis exigo, illud est, ut inter Missarum solemnias, juxta D. Pauli præceptum, antiquorum patrum traditionem jam ab ipso Tertulliano testatam, ipsiusque Missalis Romani contextum, Regis Christianissimi specialis & expressa ab omnibus sacerdotibus fiat commemoratio, ita ut non tantum Regis mentio generaliter injiciatur, sed Ludovici nomen disertè exprimatur, quemadmodum

exigit usus Ecclesiæ quotidianus; ne alio-
qui suspicio inde nascatur, aliud animo
geri, aliud verbis simulari.

Vltimum & quartum monitum illud
est, ut Religiosos vobis subditos in ea
quam de rebus publicis & Regis Christia-
nissimi obsequio exposui sententia conti-
neatis; aut si qui renitantur, eos tamquam
perduellionis reos mulctis regularibus ca-
stigatos à provinciis vestris expellatis, vel
apud Magistratus deferatis; ne isti, ob
negligentiam Superiorum, istius criminis
adeo atrocis & perniciosi cognitioni ex-
traordinariæ se immiscere cogantur.

Hæc sunt quæ à vobis sequenda fore
nullus omnino diffido, cui perspecta est
illa quam erga patriam & Regem Chri-
stianissimum geritis animi propensio & ob-
servantia cultusque singularis. Ego verò
apud Regis nostri piæque ejus ac semper
augustæ matris majestatem studia vestra
publicare & omnibus officiis fovere non
desinam.

I T I N E R A R I V M

A Lutetia in Galliam Narbonensem
anno MDCLIV. mense Novembri.

DA veniam si te, Regina Lutetia, leti
Linquimus. In patriam nos pia cura
vocat.

Sævit hiems, properamus iter, mix illud ademit.

Concreta hanc timidus sparserat Eurys aqua.

Mox autem celeres Borea stridente per auras,

Cuncta obstipatam comprimit arva gelu.

Sic quæ damna viæ nobis infesta videntur,

Propitio fiunt numine subsidia.

Imbribus hibernis nam quæ madefacta solebat

Sorbere & rhedas tristis equosque via,

Indurata gelu facilem se præbuit actis

Curribus, & timidos commoda mulsit equos.

Nos quoque concussos recreant libata Niverni

Præfulis eximio fervida mensa mero.

Ast juga quadrupedantibus exsuperanda super-
sunt,

Scandere præruptus quæ rigor ille vetat.

Aspirat felix Auster, flatuque secundo

Frigore constrictam solvit abundè viam.

Tandem sic Araris Rhodanique allabimur oris.

Urbs ubi Lugdunum tollit in astra caput.

Qui tenet antistes toto celebrem orbe cathedram,

Collegas lautis excipit officiis,

Et

Et quem *Palladiæ* sacra ornat vitta *Tolosæ*,
 Et quem *Montalbani* insula sacra tegit.
Postridie incorruptæ exordia matris aguntur,
 Quæ primum ille fuit festus in urbe dies.
Rhetor ubi *Augusti* steterat dicturus ad aram;
 Nunc posita est Christo quæ fovet ara pios.
Numinis auspiciis hic nos committimus undæ,
 Quæ *Rhodano* placidas *Sagona* miscet aquas.
Antiquis sese ostentat decorata colonis
 Quæ populos mater jure *Vienna* regit.
 At pius antistes nos in sua tecta recepit
Condriaci, oppiparo splendidus hospicio.
 Hic adimunt fessis elegantia vina labores,
 Quæ vena felix divite fundit humus.
Turnonum *Musis* devota sacraria pandit,
 Percelebre eximiis quos habet ædituis,
 Clara situ, sacra pollensque *Valentia* sede
 Dum pastore caret; trudimur in stabulum:
Vivarium impositum rupi despectat euntes,
Elvia gens regimen suscipit unde sacrum.
 Exin quæ lætis se attollit *Arausio* campis,
 Sede quoque & synodis nobilitata suis.
Inclita *Romano* succedit *Avenio* fastu,
 Orbi quod pridem *Gallula* *Roma* fuit.
 Egressi tandem fluvii vectoris ab undis,
Bellicadrum faustis tangimus ominibus.
 Expandit se dein candente obseptus oliva
 Agger, quem cingunt *Bacchus* & alma *Ceres*.
 Ducit ad insignem antiquo splendore *Nemausum*,
 Romanis olim quæ fuit aucta viris.

450 OPUSCULA PETRI DE MARCA.
*Amphitheatralis restant monumenta furoris,
Quæ violavit trux Gothus & atra dies.
Christi indepta fidem, atque novis ornata colonis,
Clarior evasit, Pontificisque throno.
Monspelium advehimur, quò nos tractoria Regis
Legitimis promptos evocat obsequiis.
Conventus Occitanæ tunc gentis agebat
Contius, Hispano victor ab hoste redux.
Quem Reges atavi decorant, quos ille vicissim
Ingeniū exæquat dotibus atque animi.*

De vino Frontinacensi in Septimania.

APOPHORETVM.

INDIA quem præstat Moschi se jactet honore,
*Qui solo nares siccus odore ferit.
Frontinacum generosa tibi dum vina ministret,
Moschum, in queis, vincit mixtus odore sapor.*

IACOBI SIRMONDI

*Dissertatio de anno synodi Sirmiensis
& de fidei formulis in ea editis.*

I. **Q**UO anno æræ Christianæ quibus-
ve Consulibus congregatum sit
Concilium Sirmienſe, quot præterea nu-
mero & quænam in eo conditæ ſint fi-
dei formulæ, non una eſt inter antiquos
& ævi noſtri ſcriptores controverſia. Et-
enim ut de anno priùs diſſeramus, ^a So- a Lib. 2.
crates & ^b Sozomenus convocatum tra- c. 24.
dunt poſt Sergii & Nigriniani conſulatum, b Lib. 4.
qui fuit annus Chriſti ccccli. At Baro- c. 5.
nius toto ſexennio ab his differt, cele-
bratum docens anno cccclvii. conſu-
latu Conſtantii Auguſti nono & Iuliani
Cæſaris ſecundo. Socrati & Sozomeno
adſtipulatur Dionyſius Petavius in ^c Ani- c pag. 306
madverſionibus ad Epiphanium. Mihi
cur potior Baronii ſententia videatur, ra-
tio eſt non obſcura, ejuſmodi certè cui
Socrates & Sozomenus refragari ne-
queant. Teſtatur enim uterque illorum
Concilio Sirmienſi adfuiſſe inter cete-
ros Episcopos Hoſium Cordubenſem &

Ff ij

Georgium Alexandrinum. At certum est, si Concilium referas ad annum ccccli, nec Hosium illi adesse nec Georgium potuisse. Nam quod ad Hosium quidem attinet, si ejus lapsus, quo ad Arrianæ perfidiæ subscriptionem impulsus est, in synodo Sirmienti contigit, ut Socrates & Sozomenus affirmant, synodum post Hosii exilium coactam fateri necesse est. Quorsum enim, si præcesserat synodus, in eaque ad Arrianos jam transierat Hosius, Hosio exilium instigantibus Arrianis à Constantio fuisset imperatum? Hosii verò exilium qui accuratiùs ratiocinantur, in annum Christi cccclvi. incidisse statuunt, argumento epistolæ Athanasii ad Solitarios, quæ catholicorum antistitum exilia ordine percensens, post mentionem Paulini Trevirensis, & Luciferi Sardinæ, Eusebii Vercellensis, Dionysii Mediolanensis, quorum ille à Concilio Arelateni anno ccccliii. reliqui à Mediolanensi anno cccclv. sedibus suis sunt ejecti, & post Liberii Papæ relegationem, quæ aliquanto post secuta est, Hosium extremo loco adnumerat, eumque narrat à Constantio primùm in aulam accitum, atque in Hispaniam remissum, tum inde rursus post datas ultro citroque litteras iterum accersitum, & pro

Pag. 603.

exilio Sirmii anno integro detentum. Quare si Hosii exilio posterior ejus lapsus fuit, ut ostensum est, exilij autem initium anno congruit cccclvi, non potest synodus Sirmiensis, in qua lapsus dicitur, ad annum referri ccccli. Quod ipsum pariter ex Georgio Alexandrino, quem Socrates & Sozomenus huic quoque synodo interfuisse volunt, liquidò comprobatur. Georgius namque sedem Alexandrinam pulso Athanasio invasit anno ineunte cccclvi. post consulatum Arbetionis & Lolliani, ut populi Alexandrini publicæ litteræ declarant, quæ apud Athanasium exstant post epistolam ad ^a Solitarios. Quæ ^a Pag. 856. ergo potuit ille in Sirmiensi Concilio, si anno ccccli. celebratum est, inter Episcopos sedere qui Episcopus nondum erat, cathedramque Alexandrinam quinto demum post anno adeptus est?

II. Sed de anno synodi Sirmiensis, in qua Photinus damnatus est, cur conjecturas quærimus, cum de illo nobis, post sancti Hilarii professionem, quam in ejus fragmentis testatam videmus, ambigere non liceat? ^b *Ad tollendum*, inquit, ^b Pag. 292. *ex episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes.* ET POST ALIA. Inter hæc Sir-

mium convenitur. Photinus hæreticus deprehensus, & à communione jam pridem unitatis abscissus, nec tum quidem per factionem populi potuit amoveri. Ergo cum Mediolanensem synodum Arbetione & Lolliano Consulibus anno cccclv. celebratam fuisse constet, ac Sirmiensem biennio post convocatam testetur Hilarius, cui dubium esse queat quin vera & certa sit Baronii sententia, qui anno cccclvii. adscribendam censuit? Anno autem ccccli. non potuisse, ut aliis placet, synodum celebrari quis ambiget, si meminerit anno illo bellicis adversus Magnentium motibus Pannoniam arsisse universam, & Sirmium ipsum, quod Idacii Fasti docent, non in Constantii, sed in Vetranionis tyranni potestate usque ad anni exitum fuisse? De hoc igitur priori capite, hoc est, de synodi nostræ anno, jam satis. Nunc alterum de formulis in ea conditis expendamus.

Socrates lib.

2. c. 22.

Sozomen.

lib. 4. c. 1.

§ 3.

a Lib. 2.

c. 25.

b Ibid, c. 32.

III. Socrates ^a enim tres in hac synodo editas commemorat, primam contra Photinum, quam à Marco Arethufio dictatam refert, alteram Latinè scriptam, quæ Hosii blasphemiam dicitur ab Hilario, tertiam quæ Consules habuit, & à Socrate ^b postea recitatur, cum agit de Concilio Ariminensi. Ceterum duplex in

his verbis, ut Nicolaus Faber in præfatione sua observat, Socratis fuit hallucinatio. Vna, quòd primæ formulæ auctorem Marcum facit, cùm tertiæ auctorem non primæ dicere debuerit. Altera, quòd hanc tertiam in synodo Sirmienfi editam putat, cùm ex Hypatii & Eusebii consulatu, quem adscriptum habuit, ad annum cccclix. pertinere liqueat, & Sirmii quidem, non tamen in synodo, sed in fortuito paucorum Episcoporum congressu, præsentente Constantio compositam fuisse doceat epistola Germinii, quæ legitur in fragmentis Hilariis. ^a Seclusa porrò rejectaque à synodo a Pag. 44. Sirmienfi hac tertia formula, reliquæ sunt duæ priores, quas in ea synodo scriptas agnoscunt Hilarius in libro de synodis & Athanasius de synodo Seleuciæ & Arimini: quarum alteram, quæ adversus Photinum promulgata est, ut orthodoxam vel ab orthodoxis non abhorrentem interpretatur & commendat Hilarius; alteram, quam Hosii blasphemiam nominat, ut impiam & Arrianam, tum à Gallis merito repudiatam ostendit, tum ab orientalibus postmodum in synodo Ancyrana duodecim oppositis capitibus accuratè confutatam. Qua in re mirum nec injuria videri poterat tam discrepantes fidei

regulas ab una & eadem synodo prodiss-
se, nisi exploratum esset, non ab iisdem,
sed à diversis diversæque sententiæ Epif-
copis conditas fuisse. Quod enim jama-
tè acciderat in synodo Sardicensi, ut di-
visi inter se orientales atque occidenta-
les Episcopi suas utrique synodicas pror-
sùs dissimiles conscriberent, hi pro Mar-
cello & Athanasio, illi contra Marcellum
& Athanasium, id ipsum contigisse liquet
in Sirmienti: ad quam cùm diversi, ut
Socrates & Sozomenus tradunt, orientis
& occidentis Episcopi convenissent, utrif-
que post damnatum communi calculo
Photinum suas seorsim fidei formulas ede-
re placuit, quas pro germanis synodi pla-
citis in varias oras transmiserunt. Orien-
tales Græcam, qua Photini dogmata con-
futantur, occidentales Latinam edidere,
quæ Hosii blasphemiam nuncupata est: in
qua rejecto homousio simul atque ho-
mœousio, το ὁμόμοιον, dissimile, hoc est, li-
quidus merusque Arrianismus sanciebatur.

Pag. 310.

IV. Verùm reclamatione hoc loco vehe-
menterque obstitit Petavius, & contem-
dit in synodo Sirmienti unicam duntaxat,
id est, primam illam contra Photinum
conditam formulam fuisse, Hosianam ve-
rò alteram Sirmii quidem & anno cccclvii,
non tamen in synodo, quam in eum an-

num cadere posse negat, sed à paucis Episcopis, qui apud Constantium tunc fortè convenerant, compositam arbitratur, & sententiam suam conjecturis adstruere conatur. Sed conjecturis quis locus esse possit contra certam & apertam Phœbadii Episcopi auctoritatem, qui adversus ipsam Hosii formulam scribens ex instituto, eam in synodo natam sub libri sui finem disertè significat, *Non sum nescius, inquit, antiquissimi sacerdotis & promptæ semper fidei Hosii nomen quasi quendam in nos arietem temperari. Sed non potest ejus auctoritate præscribi, qui aut nunc errat, aut semper erravit. Nam si nonaginta ferè annis malè credidit, post nonaginta illum rectè sentire non credam. Aut si nunc rectè, quid de his opinandum est qui ab eodem signati fide, in qua tunc ipse erat, de seculo transferunt. Quid & de ipso pronuntiaretur, si ante hanc SYNODUM dormisset?* Si hæc longo post tempore scripta essent à Phœbadio, tamen spernenda tanti viri auctoritas non esset, Nunc verò cum ea scribat quæ oculis ipse cernebat, & missam ad Gallos Hosii perfidiam ex synodo missam profiteatur, de ea re quænam potest justa esse dubitatio?

Lib. contra
Arianos.

V. Restat ergo ut Petavii conjecturas discutiamus, & has testatæ veritati officere non posse ostendamus. Sirmiensem ait

Pag. 311.

formulam à synodo Ancyrana laudari, Hosianam contrā blasphemiam, ut quæ Arrianæ ἡ ἀνομιῶν hæresi consentiret, rejici penitus & explodi. proinde consentaneum non videri ut à synodo Sirmienti utraque prodierit. Hæc prima illius argumentatio ; cui nos aliud agentes jam suprā occurrimus, cū formularum istarum unam ab orientalibus, alteram ab occidentalibus in synodo Sirmienti conditam fuisse docuimus. Itaque absurdum non est, in synodo Ancyrana, cui Basilius Episcopus præerat, idem qui præcipuas in Sirmienti contra Photinum partes egerat, ut patet ex ^a Epiphonio, approbati ab Episcopis orientalibus Sirmientem formulam priorem, quam ipsimet condiderant, respui autem damnarique Hosianam ab occidentalibus Arrianis conditam, à quibus in Anomœi quæstione diffidebant. Atque hunc in modum satis opinor factum est primæ Petavii objectioni. Proxima, qua ex synodica Ancyrani Concilii demonstrare nititur longo post Sirmientem synodum intervallo Hosianam formulam extitisse, nullius item est momenti. Neque enim scribunt in illa ^b synodica Basilius Ancyranus & ceteri Episcopi se post synodum Sirmientem diuturnam quietem egisse, ut videri vult Peta-

^a Hær. 71.

^{pag.} 312.

^b Epiph.
hær. 73.

vius, sed diuturnam optasse. Quod verò addit de Georgii Laodicensi litteris, quas recitat ^a Sozomenus, ex quibus confici ^{a Lib. 4. c. 12.} putat inter synodos Sirmiensem & Ancyranam longius temporis spatium intercessisse, nullas etiam vires habet, aut contra Petavium ipsum habet, qui Hosii lapsum, de quo uno Georgii litteræ loquuntur, anno cccclvii. contigisse non inficiatur. Re vera autem, cum synodum Ancyranam sub Paschales sequentis anni ferias celebratam sit in confesso, nihil est incommodi ut anni spatio quod inter synodum utramque interceptum est ea omnia gesta sint quæ in Laodicensi litteris commemorantur.

VI. Nec virium plus habet tertia Petavii ratiocinatio quam duxit ab Hilario ut Hosii formulam in synodo editam non fuisse concludat. Hilarius, inquit, in libro de synodis post Hosianæ blasphemie discussionem subjicit deinceps Gallorum rogatu orientalium fides omnes, diversis & locis & temporibus conscriptas, in quibus & priorem synodi Sirmiensis formulam recenset. Alio ergo extra synodum tempore Hosianam exstitisse censuit. At quis non videt in his verbis Hilarii, non Hosianam cum formulis orientalibus, ad quas nihil attinebat, sed ipsas

Pag. 312.

inter se orientales solas comparari, quas diversis locis & temporibus conditas in unum conferebat & digerebat Hilarius?

Pag. 314.

VII. Reliqua est ergo postrema auctoris iudicio validissima ratio ex Sulpitii Severi verbis petita, qui libro II. sacrae historiae synodum Sirmiensem antiquiorem facere videtur Arelatenfi & Mediolanensi: quarum altera cum anno CCC. LIII. habita sit, altera CCC. LV., necesse est Sirmiensem dicamus post illas anno CCC. LVII. collocari non posse. Gravisque omnino & exceptione major Severi auctoritas foret, si hæc ab illo sic asserta esse constaret. Sed Severo tribui non debent quæ Severi re vera non sunt. Quis enim, si mentem propius adjiciat, non statim animadvertit Sirmiensis synodi aut rerum in ea gestarum nullam apud Severum extare mentionem, ac titulum istum, qui in editione Sigoniana legitur, CONCILIUM SIRMIENSE ARRIANUM, cum in superioribus non exstet, adscititium atque adulterinum videri: maxime cum ea quæ titulo mox subjiciuntur de Athanasio & Marcello ad Sirmienſe Concilium nullatenus pertineant, sed ad Sardicensem; de quo superius diximus, Arrianorum conventum; in quo ea quæ pro Athanasio & Marcello apud Sardi-

cam rectè ab orthodoxis iudicata fuerant, contrariis decretis infringere & abolere conati sunt. Quare si quis titulus hîc figi debuit, CONCILIUM SARDICENSE ARRIANUM potius quàm Sirmienſe dici oportuit.

VIII. Ita confutatis rejectisque omnibus quæ contrà obtendebantur, manet integra Baronii ſententia, Concilium Sirmienſe biennio poſt Mediolanenſe Hilario teſte celebratum, in annum Chriſti cccxvii. incidiffe, Hoſii verò Sirmienſem blaſphemiam, quam refellens Phœbadius in ſynodo editam ſignificat, non in fortuito quopiam alio Epiſcoporum congreſſu, ſed in eodem ipſo Sirmienſi Concilio conflatam eſſe.

SEQUENS doctissimi viri Dionysii Petavii dissertatio edita est cum Rationario temporum anno MDCXXXVI. quum opus illud suum tertio emitteret.

DIONYSII PETAVII

de Photino hæretico ejusque damnatione in quinque synodis facta, ac de duplici Sirmiensi contra illum synodo, & formulis in posteriore editis, Dissertatio: in qua nova quædam & vulgò haud satis comperta ecclesiasticæ historiæ capita produntur.

AD LECTOREM.

SCRIPSI de Photino hæretico, deque Sirmiensi contra eum facta synodo, tum de variis fidei formulis per illud tempus editis non pauca neque vulgò cognita in Epiphaniæ Animadversionibus: quæ cum ejusmodi essent ut propter subtilitatem & obscuritatem nonnisi longa explicari disputatione possent, ab Rationarii historici, quòd tertio jam edimus, angustiis excludenda putaveram. Nam nulla, quod fateri necesse est, ecclesiasticæ pars historiæ vel impeditior est vel ignota magis, non hac ætate solum, sed duodecim abhinc ferme seculis. idque non falsò à me dici sciet qui illa legere ac perscrutari voluerit. Sed cum ex eo

tempore quo Epiphanius noster in lucem exiit quosdam esse compererim qui se nostra illa non probare dicerent, cœpi omnem hanc historiam, & quæ de ea commentatus illic eram, attentius relegere. Quod cum sæpe & accuratè fecissem, duo sum affecutus; alterum, ut illa mihi, quæ tum scripseram, non minùs quàm antè placerent; alterum, ut in iis recolendis nova etiam occurrerent alia quæ haud paullò abstrusiora prioribus essent & digniora scitu & nullius hactenus vel levissima suspitione perstricta. Hæc mihi justissima visa ratio est cur quæstionem illam tam eleganti auctam accessione mandarem huic opusculo, & universam damnati Photini historiam ac Sirmienses fidei formulas exponerem. quod hoc & altero capite quàm potero brevissimè complectar.

D E

PHOTINO HÆRETICO eisque damnatione.

Photini historia, & synodorum contra eum celebratarum tam à catholicis quàm ab hæreticis. Ostenditur duas fuisse Sirmienses: quarum prior hætenus ignota in lucem extrahitur.

CAPVT I.

PHOTINVS Sirmii, quod Pannoniæ oppidum est, Episcopus, ^a Marcelli Ancyrae Episcopi in adolescentia discipulus, & ^b sub eo Diaconus aliquandiu vixit. Is de Christo pravè sentiens, ^c Pauli Samosatani instauravit hæresim, ob eamque sæpe damnatus est tam ab catholicis quàm ab ipsis Arianis.

^d Severus Sulpicius auctor est ipsum unà cum Marcello præceptore suo synodi judicio condemnatum esse etiam ante Sardicensem. Ac videtur ea synodus Con-

^a Sever. lib.^{2.} Hist.^b Hilar. frag.^c Epiph.

Hær. 71.

^d Lib. 2.Primò
damnatus
in synodo
Constanti-

G g

nopolitana
ab hæreti-
cis.

stantinopolitana fuisse quæ post famosum
illud Tyri conciliabulum anno Christi
c c c x x x v i. imperante adhuc Constan-
tino peracta est. de qua Socrates lib. i.
cap. x x x v i. & Tripart. lib. i i i. cap. i x.
Nam Marcellus in illa depositus. quam-
quam de Photino nulla apud Socratem
fit mentio. Porro cùm Athanasius post id
tempus cum ambobus istis communica-
set, ab iisdem Arianis absens condemna-
tus est, ut ait Severus. quod ad synodum
Antiochenam pertinet, ^a in qua deposi-
tus est Athanasius.

^a Socrat.
lib. 2. c. 10.

Secundò
in Sardi-
censi à ca-
tholicis.
^b Lib. 2. c.
8. Tripar.
i. cap. 24.
^c Hær. 71.
N. 1.

Pòst Sardicense Concilium anno c c c.
x l v i i. celebratum est, in quo Athana-
sius, & Marcellus pristinum in locum re-
stituti sunt; ut ex synodica constat, ^b quæ
apud Theodoretum legitur. ^c Epiphanius
refert in eadem synodo Photinum dam-
natum & gradu esse dejectum; cujus in
synodica nulla extat mentio.

Tertiò in
Mediola-
nensi à ca-
tholicis.

Exinde Mediolani catholicorum cele-
brata synodus est, biennio antequam Va-
lens & Vrsacius in Ecclesiam recipi se
postulantes, Iulio & Athanasio supplices
libellos obtulissent. *Igitur ad tollendum*
^d Hilar. in (ait ^d Hilarius) *ex episcopatu Photinum,*
qui ante biennium jam in Mediolanensi syno-
do erat hæreticus damnatus, ex plurimis pro-
vinciis congregantur sacerdotes, hoc magis soli-

^d Hilar. in
frag.

citi atque anxii, turbari rursus miscerique omnia, quod jampridem plures Episcopos reos vel falsorum in Athanasio judiciorum vel communionis hæresis Arianae ab Ecclesia fuerat necesse rescare. Quam opportunitatem nacti Vrsacius & Valens, Romanae plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiam deprecantur &c. Huic synodo Romani Pontificis interfuerunt Legati, in eaque hæresis Ariana proscripta est, & Vrsacius ac Valens à communione suspensi, rogata venia in gratiam recepti sunt. quatuor alii Episcopi Arianae sectæ cum Arii perfidiam damnare nolissent, irati exierunt. Cujus rei fidem faciunt imprimis epistolæ duæ, ^a altera Concilii Ariminensis ad Constantium, altera Liberii Papæ, quam per Luciferum Episcopum ad eundem Constantium Imperatorem misit cum ab eo sollicitaretur uti Athanasii depositioni subscriberet, paullo antequam iret in exilium. Hanc epistolam primo loco commemorabo; in qua Liberius Constantium, hortantem ut cum Arianis Episcopis consentiret, ita compellat. *Quæ est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demofilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exie-*

*a Extrat ior
calce ope-
rum Luci-
feri, & in
frag. Hilar.*

a Extat
apud A-
than. lib. de
Syn. p. 676.
Socra. lib.
2. Theodo-
re. 2. c. 19.
Tripar. 5.
cap. 21.

runt. In ^a altera synodi Ariminensis epistola catholici Episcopi de Vrsacio & Valente sic apud eundem Constantium queruntur ; ut è Græco vertit Epiphanius Scholasticus in Tripartita. *Quapropter Vrsacius & Valens, quoniam participes & concordēs Ariani dogmatis erant, à nostra sunt communione segregati. Quam ut reciperent, cognoscentes delicta quibus peccaverant, pœnitentiam atque veniam impetrare poscebant ; & rescripta eorum hæc ita se habere testantur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus quo hæc gesta noscuntur quando Mediolani synodus celebrata est præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris. Cognoscentes verò simul etiam post mortem dignum memoria Constantinum cum omni integritate & examinatione conscriptam exposuisse fidem : qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum esse judicamus post illum aliquid novitatis admittere. Hanc epistolam Latinè conceptam retulit Hilarius in fragmentis, sed concisam, & omissis plurimis quæ in Græco sunt mutilam. Ita enim verba illa, quæ descripsimus, illic leguntur. Ideo Vrsacius & Valens in suspicionem ejusdem hæreseos Arianae venerunt aliquando, & suspensi erant à communione, & rogaverunt veniam ; sicut eorum continent scripta : quam meruerunt tunc*

temporis à Concilio Mediolanensi & assistentibus etiam Legatis Romanæ Ecclesiæ, Constantino præsentem. In hoc cum magno examine fuisset conscriptum quod tenens baptizatus ad quietem Dei commisit, nefas putamus inde aliquid mutare.

Ex his colliguntur quatuor quæ ad Mediolanensem istam synodum illustrandam pertinent. Primum, in ea damnatos Arianos, ac proinde celebratam esse ab Episcopis catholicis. Deinde Romanæ Ecclesiæ Presbyteros vel, ut habet Hilarius, Legatos interfuisse. Quod autem Constantino præsentem facta esse apud eundem Hilarium legitur, id in Græco non extat: neque de Constantino M. verum est, uti neque de ejus filio juniore Constantino, ut ex illius synodi tempore paulò post evidens fiet. De Constante itaque loquuntur; cujus jussu, utpote catholici Principis, coacta videtur illa synodus. Quod si verum est, tum sanè reliqua, quibus ejus mortis & baptismi meminerunt, ad Constantem, non ad Constantinum, pertinebunt. Sed ea res alterius est disputationis ac loci. Tertiò indidem constat Ursacium & Valentem in Mediolanensi Concilio Arianæ postulatos hæresis veniam exorasse & in integrum restitutos esse. Quartò annus quoque quo illa synodus est congregata,

Illustratur
Mediolanensis synodus.

ex Liberii epistola conficitur. Nam dicitur ante octo annos quam ad Constantium illam epistolam scriberet, Mediolani eam habitam fuisse. Porro scripsit ad Constantium Liberius antequam in exilium mitteretur, adeoque anno Christi trecentesimo quinquagesimo quinto. Quare octavus annus ante hunc erit annus Christi cccxlvii. ut Sardicensis synodus brevi intervallo Mediolanensis consecuta sit, eodemque anno celebrata. Biennio post, cum Athanasius Constantis & Constantii auctoritate ac decreto ab exilio revocatus esset, Alexandriamque profectus, & catholica res meliore jam loco esse coepisset, Valens & Vrsacius, qui in ditione Constantis erant, & ad potentiorum nutum voluntatem ac religionem suam fingere jamdudum instituerant, ut antea cum Ecclesia catholica, ita cum Athanasio redire in gratiam è re sua esse statuerunt. Itaque libellum obtulere primum Iulio Papæ; in quo & illa omnia conficta esse falsi sunt quæ contra Athanasium objecta fuerant, & Arrianam perfidiam anathematizaverunt; *Sicut per priorem libellum (inquiunt) nostrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & semper anathematizasse hac manu nostra, qua scripsimus, profitemur.*

Hæc in Latino eorum libello apud Hilari-
um ; cui ista subjicit ; *Hæc epistola post
biennium missa est quàm hæresis Photini à Ro-
manis damnata est.* nempe in Mediolanensi
synodo , ut ex iis patet quæ paullò antea
scripsit Hilarius ; biennio antè Medio-
lanensem synodum cui Romani interfue-
re Legati peractam esse quàm Valens &
Vrsacius cum Athanasio dato libello re-
conciliati sunt.

Ceterùm Vrsacii & Valentis ista recon-
ciliatio perperam in Annalibus confertur
in annum c c c l. post mortem Constan-
tis , qui x v. Cal. Febr. interemptus est.
Etenim certissimum est superstitè Constan-
te ambos illos resipuisse ac libellos dedisse,
quod Athanasius ipse dubium esse non pa-
titur ^a in epistola ad solitarios , ubi istos
ait post Constantis obitum ab Arianis ad-
ductos esse ut ad vomitum redirent & ab
Athanasij pariter atque Ecclesiæ catho-
licæ communionē desciscerent , caussan-
tes metu se Constantis & ingratiis ad si-
mulandam hanc pœnitentiam esse com-
pulsos. Hoc verò falsò illos allegasse di-
cit Athanasius , quòd neque tum ullus
Palatinus aut Notarius ad eos missus sit
qui illos cogeret , quemadmodum ipsi
deinceps instituerunt facere , sed nec Im-
perator quidem adesset, verùm sponte ipsi

Vrsacii &
Valentis
reconcilia-
tio suo
tempori
restituta.

a Pag. 640.

Romam advolassent, & in medio Ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuum est Constante adhuc vivo Valentem & Vrsacium Iulio pariter & Athanasio supplicasse. quod anno cccxlix. contigit, biennio post Mediolanensem synodum, quæ ante annos octo quàm Liberius ad Constantium epistolam daret indicta ponitur ab eodem Liberio. Quæ circa tertia Photini damnatio in Mediolanensi catholicorum synodo facta est, ut ex his omnibus constat.

Quartò
damnatus
est Photi-
nus in Sir-
miensi Cō-
cilio à ca-
tholicis.

Quartò damnatus idem est in Sirmiensis synodo, non illa celebri cui Arianæ præfuerunt, Imperatore Constantio, ac Basilio Ancyrano præcipuas partes illius sustinente, sed in altera, cujus ex annalium historiarumque monumentis hodie memoria omnis excidit, quam nos ex Hilarii fragmentis, velut è parietinis ac ruderibus, sepultam ac penè oblitteratam eruimus. Synodum ergo Sirmiensem à catholicis & occidentalibus in causa Photini celebratam esse dico priorem illa quæ in eadem urbe ab Arianis & orientalibus est habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur quæ hujus capituli initio posuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex episcopatu Photinum congregatos esse

Episcopos post biennium quàm in Mediolanensi synodo damnatus fuerat, ac per eam occasionem Valentem & Vrsacium, qui in Mediolanensi synodo cum catholica Ecclesia in concordiam redierant, cum Athanasio reconciliatos esse. Quod superstitè Constante factum esse & anno Christi cccxlix. paullò antea demonstravimus. His ista subjicit Hilarius. *Verùm inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehensus, olim reus pronunciatus, & à communione jampridem unitatis abscissus, ne tunc quidem per factionem populi potuit* * *admo-*
* *ver.* *ver.* Hinc de loco synodi illius constat, nempe Sirmii eam habitam fuisse, neque Photinum de sede pelli potuisse, quòd populus seditione facta Episcoporum conatui restitisset.

Nam quòd Sirmiensis ista synodus diversa sit ab ea quæ postea contra Photinum eundem celebrata est ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum vel etiam duo condidit, de quibus mox agitur pluribus, his argumentis ostenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario significatur, & à nobis illustratum est hactenus. Biennio quippe post Mediolanensem synodum, & sex annis antequam Liberius relegaretur, adeoque anno cccxlix, Sirmii congregata est illa synodus.

Probatur
Sirmiensis
prior synodus.

At verò famosum illud Concilium, cui Basilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio pòst, Christi ccc l i. celebratum est, ut autem aliis placet, nono pòst anno Christi ccc l v i i. de qua re postea. Deinde quia Photinus in priore illa propter populi factionem amoveri non potuit, in posteriore verò ab Arianis & Constantio habita omnino dejectus est, ut Sozomenus refert libro i v. in fine capitis sexti. Tertiò quòd Concilium Sirmienſe, de quo Hilarius scribit, occidentales soli celebrarunt, decretumque suum ad orientales miserunt Episcopos, ut idem testis est Hilarius; qui *decretum de Photino ab occidentalibus factum ad orientales relatum asserit*, orientales verò *mente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces, occasionem revolvendi ejus quod Athanasii absolutione est dissolutum quæsisse judicii, & rescribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut institutionum talium magistri, addidisse; ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem & veritatis judicio conssepultam in publicam recodationem caussæ novitas excitaret, & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret.* Hæc Hilarius: quorum ex antecedentibus, atque ex historia Severi, hæc sententia est. Marcellus Photini magister, cum ab Arianis unà cum Photino depositus

esset, ut suprà demonstravi, in Sardicensi Concilio in integrum restitutus erat. Verum cum pristinum errorem postea resumpisset, *Athanasius hunc à sua communione suspendit; habuitque ille hanc verecundiam ut tanti viri iudicio notatus, sponte concederet*, ut Severus narrat. Quod Athanasii iudicium Photini damnatione ac Sirmienensi synodo antèrius fuisse testatur Hilarius, atque *his quæ in Photinum gerenda erant auctoritatem præbuisse*. Itaque orientales, decreto illo contra Photinum ab occidentalibus misso, rescripserunt, non solum Photini damnationem approbantes, sed Marcelli insuper addentes; ut hoc modo Sardicensis acta Concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanasio constituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, à Sardicensi synodo sedibus suis restituti sunt. Hujus autem convelli auctoritas infringique videbatur damnato Marcello, quem illa sublevarat, & ad Athanasii damnationem, quem perinde complexa synodus erat, aditus præstrui. Hæc ab Hilario ad eum modum gesta narrantur. Vnde illud apparet, Sirmiensem hanc synodum occidentalium fuisse, & quidem catholicorum; primùm quia Valens & Ursacius hujus occasione synodi cum catholicis & Athanasio penitus concordiam

inierunt ; ut ex Hilario suprà docuimus. Deinde quòd idem Hilarius , paucis interjectis , occidentales istos , qui Sirmii convenerant , ea re commendat quòd decretum suum ad orientales miserint bono more institutoque , non ut eos ad assentiendum cogerent , *ut nunc* , inquit , *agitur* , sed ut certiores illos facerent. *De Photino autem , sicuti mos poscebat , ad orientales epistolæ fiunt , non injuria extorquendi , ut nunc agitur , ad sensum , sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine.* Quamobrem occidentalium iste confessus Sirmii factus non potest idem esse cum altero in quo Basilius cum Photino commissus est , cui soli orientales propemodum interfuere. Ac videtur Constans Imperator , catholicæ fidei studiosissimus Princeps , ejus promovendæ & in occidente sancientiæ gratia , primùm Mediolani Episcopos congregasse , ut de Arianis , ac præsertim Valente & Ursacio , cognoscerent , & quæ nuper in Sardicensi Concilio decreta erant , denuo firmarent , deinde Sirmii , ut Photinum è gradu dejicerent. quod ne fieret , populus intercessit. Constans verò , antequam vim adhibere posset , è vita sublatus est. Itaque nova deinde synodo opus fuit ad deponendum Photinum.

Quinta igitur & postrema Photini damnatio in eadem urbe Sirmio biennio post priorem facta est anno ccccl. quo depositus est iterum Photinus & episcopatu pulsus, (quod obtineri hactenus non potuerat) atque etiam collatione cum Basilio Ancyrano habita convictus ac prostratus est. Cujus synodi ratio quia perplexa est & multis obstructa difficultatibus, nec levis de actis illius controversia, seponemus ei explicandæ caput alterum, in quo quæ ad illam pertinent, brevi complectemur.

Quinta
Photini
damnatio
in Concilio
Sirmienfi
ab hæreticis
habito.

De tribus fidei formulis Sirmii editis, è quibus sola prima in Concilio adversus Photinum illic peracto facta esse monstratur.

CAPUT II.

CUM jam quartò episcopalibus sententiis notatus ac depositus Photinus, invitis omnibus sedem suam retineret, demum adversus eundem Sirmienfis altera synodus est collecta; in qua Constantii Imperatoris auctoritate rursus ille damnatus, episcopatu cedere cogitur. Synodum hanc celebrare orientales potissimum episcopi. Nam Hilarius libro

de synodis formulam fidei cum anathematismis illic editam sic inscribit: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ*: ac proximè antè, tunc eam esse propositam refert *cùm Photinus episcopatu dejectus est*. Vnde, quod superiori capite diximus, constat alteram hanc Sirmiensem esse synodum ab ea quam occidentales biennio antè in eadem urbe fecerunt.

Duo sunt hac de synodo quæstionis capita, alterum de anno quo peracta est, alterum de fidei formulis quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro II. cap. XIX. Græcæ edit. & Sozomenus lib. IV. cap. VI. testantur eum annum fuisse post consulatum Sergii & Nigriniani, quo nulli consulatum gesserunt ob bellicos tumultus. Hic est annus Christi CCCLI. At Baronius in annum CCCLVII. illam conjicit. De fidei formulis non minor est controversia. Nam tres omnino extant ejus urbis inscriptæ nomine, quæ in eadem Sirmienti contra Photinum collecta synodo propositæ narrantur à a Socrate, ^b Sozomeno, ac ^c Nicephoro.

^a Lib. 2.

cap. 30.

^b Lib. 4.

c. 6.

^c Lib. 9.

c. 38.

Prima formula Sirmienfis.

Primæ auctor fuisse perhibetur Marcus Arethusius, ut scribit Socrates, Græcèque concepta est cum anathematismis xxv.

Ea Græcè apud Athanasium legitur ^a in libro de synodis, & ^b Socratem loco jam citato. Latinè autem apud Hilarium libro de synodis & in Tripartita libro xv. cap. vii. In ea damnantur anathemate qui dicunt filium *de non extantibus aut ex altera hypostasi esse, vel fuisse tempus aut seculum quando non erat.* Nulla porro in illa mentio fit οὐσίας, nisi quòd damnantur qui dicunt πλατυσµὸν ἢ οὐσίας, collatationem substantiæ esse filium. Hujus fidei formulæ ac Sirmiensis synodi & Photini depositionis, quod subit mirari, nullam mentionem facit in ejus hæresi ^c S. Epiphanius; sed solius Sardicensis occidentalium synodi meminit, in qua damnatus est, secundum quam Constantium adiisse, ac se injustè depositum querentem, judices impetrasse, ac missos esse Thalassium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, Leontium, quos ex ordine senatorio fuisse Socrates indicat. Coram his & Episcopis pluribus descendisse illum in certamen cum Basilio Ancyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo significant, finita jam synodo Sirmiensi, & post depositum in eadem Photium, disputationem illam esse factam qua convictus Photinus & exauctoratus est. Verùm apud eundem

^a Pag. 6937

^b Lib. 2.

c. 30.

Anathematismo 6.

& 7.

^c Hæc. 71.]

d Har. 73.
n. 2.

Epiphanium a in Semiarianorum hæresi
Basilii alique Episcopi in synodica An-
cyrani conciliabuli meminerunt Sirmien-
sis synodi ejusque actorum adversus Pho-
tinum.

Secunda
formula.

Secunda fidei formula apud Sirmium
edita est Latino sermone ; ut testantur
Athanasius, Socrates, Hilarius, qui eam
describunt, Sozomenus, alique. Hujus
inscriptio est apud Hilarium ejusmodi:

*Exemplum blasphemiae apud Sirmium per
Osum & Potamium conscriptae.* In ea pro-
hibitum est fieri mentionem nominum
οὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου, quia nus-
quam in scripturis leguntur. Eandem
postea suppressere conati sunt Ariani,
interposita auctoritate Constantii, ut iidem
scriptores referunt.

Tertia for-
mula.

Tertia formula Latinè itidem Sirmii
concepta est notatis Coss. Eusebio &
Hypatio, qui annus Christi fuit ccclix,
eaeque à Valente & Ursacio Ariminum
perlata. quæ apud Athanasium & Socra-
tem extat. Sed eam in Sirmiensi contra
Photinum synodo editam non fuisse per-
spicuum est ; idque Nicolaus Faber in
præfatione ad Hilarii fragmenta olim
animadvertit.

Nos in Animadversionibus ad Epipha-
nium, ante annos quatuordecim, cum de
hoc

hoc argumento longam disputationem faceremus, duo quædam exposuimus; alterum, Sirmienfem illam postremam synodum eo anno peractam fuisse quem habet Socrates, Christi ccccli, non, ut plerisque persuasit annalium ecclesiasticorum conditor, anno cccclvii. Alterum; è tribus illis fidei formulis quas paulò antè commemoravi, solam primam in illo Concilio scriptam fuisse, secundam verò non in synodo ipsa Sirmienfi, sed aliquot annis postea editam in confessu paucorum Episcoporum. Horum primum veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur, præsertim Socratis; qui ut sæpius, ita nunquam temerè aut falsò notas illas consulatuum adhibet, sed ex actis publicis ac fastis haud dubiè depromptas. quo major illis habenda fides est, maximè ubi nulla in contrarium idonea sunt argumenta; cujusmodi certè hic nulla sunt. Nam quæ in annalibus opponuntur, satis iis responsum est in Animadversionibus ad Epiphanium, ac paulò pòst ea prorsùs irrita & inania esse constabit, ubi quod posterius est è duobus à me positis ostendero, secundam de tribus fidei formulam non in Sirmienfi contra Photinum synodo, sed alio tempore ac diverso cœtu præsulum in lucem exiisse. Quod illic dis-

putatum latiùs, ut in pauca contraham, his maximè de cauffis afferitur.

a Har. 73.

n. 2.

*b Lib. de
syn.*

Probatur
secundam
formulam
non in Sir-
m.ensi ma-
gna synodo
editam
fuisse.

c Lib. 4.

c. 12.

Imprimis auctores sunt ^a Epiphanius & ^b Hilarius, cùm secunda ista formula publica esset, atque è Sirmio in orientem perlata, vehementer exasisse Basilium Ancyranum Episcopum aliosque Semiarianarum partium, cùmque ab Georgio Laodiceno sectæ ejusdem patrono literas accepissent quibus de Eudoxii perditissimi Ariani vesania certiores illos faciebat, (quem refert ^c Sozomenus, postquam ecthesim illam ab Ofio expressam, ab Valente & Vrsacio missam recepisset, gratulationis plenas ad eos scripsisse literas quòd ipsorum opera vera in occidente fides revivisceret) his commotum Laodicenum Georgium, ad Basilium & Episcopos qui cum eo Ancyram convenerant epistolam dedisse qua eos hortabatur ut Antiochenæ immo orientali Ecclesiæ succurrerent. Porro Ancyram ideo sese contulerant ut encæniam celebrarent novæ basilicæ quam à se conditam Basilus ibi dedicabat. Igitur Ancyrae Semiarianorum Concilium habitum est paullò ante Pascha, ut eorum synodica testatur apud Epiphanium: in quo fidei formulam istam, quæ secunda apud Sirmium edita est, damnarunt, & adversus eam longissimam

aliam eēthesim cum anathematismis ediderunt. Post synodum deinde legati ad Imperatorem Constantium profecti, Basilus ipse, Eustathius Sebastenus, Eleusius Cyzicenus, & Leontius Presbyter, qui hoc ab eo peterent, ὥστε κρατεῖν τὰ ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ τὰ ἄλλαις συνόδοις κεκριμένα, ἐν αἷς συνεδρεῖ ὁμοιον εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν. *Uti rata hæc essent quæ apud Sardicam & Sirmium & in aliis synodis decreta fuerant; in quibus communi consensu definitum erat similem esse secundum substantiam patri filium.* ut scribit Sozomenus, qui Imperatorem narrat ea legatione commotum revocasse omnia quæ per Anomæos extorta fuerant, à quibus secunda illa Sirmiensis professio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur quo secunda illa formula Sirmiensis ostenditur nequaquam in Sirmiensis contra Photinum collecta synodo condita fuisse. Etenim Sirmiensis huic synodo non solum Basilus interfuit, sed penè etiam præfuit. Præcipuæ certè in ea partes illius fuerunt; ut qui in ejus omni actione floruit, eademque finita, datis ab Constantio iudicibus cum Photino congressus est, eumque superavit. quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, alique narrant. Quid igitur fingi absurdius po-

H h ij

test quàm in illa ipsa synodo eam fidei conceptam esse formulam præsente Basilio quam is paucis post mensibus adeo detestatus est uti contra eam cœtum cœgerit Episcoporum, acerrimoque decreto, & anathemate jugularit, & ad illam evertendam legatus ad Constantium Sirmium usque pervenerit? An talem unquam eccl̃esiam coram se dictari passus esset, à qua tantopere diffidebat? Nam in illa ὁὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου vocabula ex æquo rejecta sunt, ex Anomœorum sententia. At Basilius Semiarianarum fautor partium τὸ ὁμοιούσιον propugnabat, & Anomœos, quos apud Epiphanium & Hilarium formulæ illius auctores Ancyra synodus facit, pejus quàm catholicos odebat. Quòd si invitus illi Sirmii subscripsisset, age num Ancyram reversus, Sirmiensem synodum adeo commendasset, aut ejus decreta fideique sanctionem confirmari ab Imperatore petiisset? Nonne id egisset potius ut ea Constantii decreto rejiceretur? ^a Sanè in Ancyrani Concilii synodica optasse plurimùm se aiunt Episcopi ut post Sardicensem synodum & Sirmiensem, in qua Photinus damnatus est, quietis esse sibi liceret, sed quoniam ex Illyricianorum literis & Georgii Laodicensi didicerint confossam tot syno-

*a Apud
Epiphan.
har. 73.
n. 2.*

dorum decretis hæresim caput efferre cœpisse, ideo se Ancyrae congregatos ea omnia denuo confirmasse quæ in Antiochena synodo & Sardicensi, *ὡς ἀνείληφεν ἡ ἐν Σιρμίου συνόδος*, quam Sirmiensis synodus est amplexa, constituta fuerant. Non igitur secunda illa formula Sirmii edita ad eam synodum pertinere potest quæ contra Photinum est habita.

Præterea ex hac rei apud Sirmium Ancyramque gestæ narratione colligitur eandem formulam absente Basilio Ancyrano esse conscriptam. Quod si verum est, non potuit Sirmiensis Concilii tempore fieri. Nam princeps, ut jam diximus, actionis illius ac synodi Basilius Ancyranus fuit, isque finito Concilio cum Photino disputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit cum eccl̃esis illa dictata est, è ^a Sozomeno probatur: qui refert Eudoxium, Acacium, & Vranium, cum ab occidentalibus Episcopis Valente, Vrsacio, & Germinio formulam istam, qua de agimus, accepissent Osii subscriptione firmatam, ejus dogma, in quod ipsi cum Aëtio consentiebant, audacter ac palam divulgare cœpisse. quod indignè ferens Georgius Laodicensis, certio rem de tota re Basilium ac reliquos Ancyranæ synodi præfules fecit; ut & ipsi in synodica sua

^a Lib. 4.
^{c.} 12.

H h iij

testantur. Quare non videtur illius formulæ conscius fuisse Basilius. Quippe ab folis occidentalibus Episcopis dictata, ad orientales deinde missa pervenit; ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium, & Socratem legitur, satis indicat eam à paucis Episcopis, non à plena synodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præscribit: *Exemplum blasphemiae apud Sirmium per Osum & Potamium conscriptæ*. Tum sic eadem incipit: *Cum nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus & coëpiscopis nostris Valente, Ursacio, & Germinio*. quod exordium Græcè itidem apud ceteros extat. Quare paucis, uti dictum est, ab Episcopis condita est hæc fidei professio, non ab generali synodo. Longè enim aliter Sirmienfis Concilii ecthesim proponit & inscribit Hilarius eodem in libro de synodis. *Exemplum, inquit, fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ*. Hic ab orientalibus hoc est plena in synodo scriptam ait Sirmiensem illam formulam, alteram non nisi ab uno alterove. Ad hæc Hilarius idem, postquam secundam hanc Sirmiensem ecthesim & Ancyrani contra illam

Concilii decreta proposuit, ita loquitur:
Dignum autem est conscientia communi etiam ce-
teras eorundem Episcoporum orientalium diversis
& locis & temporibus conscriptas fides noscere
&c. quæ postquam præfatus est, duas,
 non amplius, formulas describit, alteram
 Sardicensis synodi, alteram Sirmiensis
 contra Photinum. Hanc verò commemo-
 raturus, ita scribit: *Consequens est autem ut*
eam nunc fidem retractemus quæ non olim tunc
cum Photinus episcopatu dejectus est conscripta
est. Itaque Sirmiensis hæc formula diver-
 so vel loco vel tempore ab ea conscripta
 esse debet quæ secunda Sirmiensis dici-
 tur. At loco diversa non est. Tempore
 igitur diversa sit oportet. Huic argumen-
 to, quod ex Hilarii testimonio petitur,
 robur addit sanctus Vigilius, & opinio-
 nem nostram adstruit, dum in libro quin-
 to adversus Eutychem duos illos conven-
 tus Episcoporum atque synodos distin-
 guit, unam orientalium, qui contra Pho-
 tinum apud Sirmium collecti sunt, quos
 catholicos appellat, eorumque decreta
 commendat, alteram Episcoporum ali-
 quot, ut Osi, Valentis, Ursacii, Germa-
 nii, & aliorum, quibus universos ait orien-
 tales Episcopos contrariis restitisse decre-
 tis. Sed Vigilii verba, quibus egregiè id
 quod volumus affirmat, melius est adscri-

H h iij

bere. De Ancyrana itaque orientalium synodo contra secundam Sirmiensem formulam habita sic ille scribit. *Deinde adversus sacrilegam impiæ professionis unitatem, quæ per Osum, Valentem, Visatium, & Germinium, ceterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerat conscripta, universi orientales Episcopi convenientes, alias, id est, duodecim sententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno Concilio non continentur.* De Sirmienti porro Concilio, in quo Photinus postremo damnatus antea fuerat, hæc subjicit: *Illius verò catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto oriente congregati quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam synodum, quia talis rei necessitas fuerat nulla, non sunt omnino sancita: quæ nullus fidelium audet respuere aut cunctatur recipere qui non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subjacere.* Hæc Vigilius: quæ non aliunde quàm ex Hilarii libro de synodis accepit. Hic enim Ancyranæ synodi ab Semiarianis præside Basilio habitæ decreta prædicat & commentario illustrat; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematismis expressa, quæ cum auctoribus suis orientalibus Episcopis pro catholicis amplectitur. Cum autem Hilarius decreta ista condidisse orientales Episcopos in unum congrega-

tos absolutè scripserit, Vigilus putavit
omnium orientalium concursu celebrem
fuisse synodum illam. In quo falsus est.
Pauci enim convenerunt, hoc est, nume-
ro duodecim, quorum nomina synodica
Ancyranæ subscripta sunt apud ^a Epipha- ^a Hæ. 73.
nium. Non enim plena fuit ista synodus, ^{78. 11.}
sed provincialis duntaxat, & per occa-
sionem dedicandæ apud Ancyram basilicæ
collecta; ut ipsimet testantur in synodica
sua. Inter hos Episcopos nominatur Eu-
stathius Sebastenus; quem sanctus Basilius
Cæsareensis Episcopus ^b in epistola ad oc- ^b Epist. 74.
cidentales illi ipsi Ancyranæ interfuisse
synodo & cum hæreticis *homoïstion* dam-
nasse scribit. qui locus ^c in septima syno- ^c Pag. 390.
do citatur. Hæreticos igitur istos fuisse ^{edit. Rom.}
scivit qui hæc melius è propinquo nosse ^{Græcolat.}
potuit Basilius. Quamquam nulla litera
extat in illorum anathematismis ac syno-
dica tota quæ τὸ ὁμοούσιον condemnet. Sed
quia τὸ ὁμοούσιον præcisè receperunt, sup-
pressa mentione alterius, pro hujus dam-
natione Basilius istud habuit. Nisi fortè
altera quæpiam apud Ancyram celebrata
synodus est in qua nominatim damnatum
sit τὸ ὁμοούσιον. quod ego non puto. Itaque
vera est, ut opinor, conjectura nostra.

Sed ut ad Vigilium revertar, perpi-
cuum est Ancyranam ab eo synodum, iti-

dem ut ab Hilario, dici contra Oſii & aliorum blaſphemam formulam celebra- tam fuiſſe. Eſt hæc verò, ut sæpe docui, ſecunda illa Sirmiſſis profeſſio quam in diverſa ſynodo ab ea quæ Photinum dam- navit editam eſſe mox idem Vigilii indi- cat, dum hanc ſynodum orientalium con- tra Photinum, *catholicum Concilium* appel- lat; cujus ſanctiones collaudat, ſimiliter atque Hilarius, & alii quidam veteres per- inde ac recentiores fecerunt. At illum cœtum Epiſcoporum qui ſecundam apud Sirmium profeſſionem condidit, hæreſis & impietatis arguit. Hujus conventicu- li & impiæ profeſſionis ab Oſio non tam editæ quàm vi ac ſuppliciiis extortæ me- minit Fœbadius Aginnenſis, ubi hanc ſy- nodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmiſſem ab eo contra Pho- tinum intelligi ſynodum. Sed errant. Sy- nodus enim qualiſcunque conventus Epiſ- coporum interdum dicitur. cujuſmodi tum profeſſo fuit, quando Conſtantii po- tentia & tyrannide freti Ariani nefariam ab Oſio fidei formulam extorſerunt. de qua vide, ſi lubet, quæ in Epiphania- nis Animadverſionibus notavimus.

Diffolvun-
tur argu-
menta con-
tra nos op-
poſita.

Satis pro opinione noſtra diſputatum eſt hætenus. Vnum illud reſtat argumen- tum quod ex illorum temporum hiſtoria

duci invictum putatur à quibusdam adversus Socratis aliorumque veterum sententiam, quæ Sirmiensi postremæ contra Photinum synodo præfinit annum Christi ccc l i; quam nos ab recentioribus haud meritò damnatam ac verissimam esse monstravimus. Qui enim potuit, inquit, Sirmii jussu Constantii celebrari tum ulla synodus, cum Pannonia, cujus opidum illud est, à tyrannis obtineretur? Nam post Constantis obitum (qui ineunte contigit anno ccc l.) Magnentius in Galliis & Italia, Vetrano in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Sed accurata notatio temporum istorum inane hoc esse irritumque docebit.

Constans enim Constantii frater à Magnentio tyranno cæsus est, & Magnentius ipse tyrannidem invasit anno ineunte Christi ccc l, decimoquinto Cal. Febr. Coss. Sergio & Nigriniano; ut Idatius in fastis, Socrates, Sozomenus, ^a alii-
que narrant. Magnentius Gallias, Italiam, & Africam obtinuit; eodemque anno Vetrano, qui peditum magisterio præditus Illyricum curabat, imperium & ipse usurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait Chronicon Alexandrinum. Ex quo castigandus est Idatii codex, qui Calendas Mai notat, errore librariorum,

*a Zosim. 2.
Victor in
Cas.*

qui literam *i* pro *r* posuerunt. Hunc enim scribit in Cæsaribus Victor cis mensem decimum in ordinem redactum esse ab Constantio. quod **VIII. Cal. Ian.** accidisse testis est Idatius; apud quem etiam perperam id confertur in annum eum qui inscribitur *Post consulatum Sergii & Nigriniani*, & est Christi **ccc li.** Nam istud evenit antecedente anno, **Coss. Sergio & Nigriniano**, decimo mense nondum expleto ab Martio. Vetracione summa potestate ita, uti diximus, exuto, Constantius Illyricum obtinuit. At sequente anno (qui fuit Christi **ccc li.**) Magnentius **iv. Cal. Octobris** ut refert Idatius, ad Mursam Illyrici opidum victus est à Constantio, & anno deinde tertio, Christi **ccc liii.** apud Lugdunum sibi necem conscivit. Quocirca anni **ccc li.** majori parte, hoc est, prioribus mensibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in potestate fuit Constantii, potuitque Sirmii Episcoporum habere conventum.

Cùm igitur Vetracione dejecto Constantius Sirmii moras faceret, ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæresim, Ariani Episcopi, quos in comitatu semper habebat Constantius, ut pro catholicis sese gererent, atque ab hæresi alienos se esse monstrarent, Imperatori

persuadent ut Sirmium ex orientis partibus Episcopos cogeret. quod ab illo factum esse anno ipso ccccli. testatur Socrates. Neque verò constat quot illic Episcopi fuerint. Sed illud certum est, paucissimis exceptis, orientales omnes fuisse. Socrates Valentem solum Murforum Episcopum nominat & Osiurn Cor-
dubensem. Sed de Osiurn fallitur, ut in Animadversionibus ad Epiphanium ostendimus. Causa autem erroris hæc illi fuit, quòd aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe postea decreta est, Osius subscriptione sua probare coactus est. quam quidem in Sirmiensi Concilio quod adversus Photinum celebratum est publicatam esse falsò arbitratus est Socrates. Quamobrem Sirmiensi illa synodus orientalium fuit Episcoporum. Vnde sanctus Hilarius libro de synodis fidem quæ tum illic publicata est expositurus, ita præfatur: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, orientales essent, ac præter unum alterumve nullus occidentalium accesserit, nulla fingi causa potest alia nisi quòd occidentem, hoc est, transalpinas regiones, & Italiam Magnentius occupabat. Nisi causa hæc fuisset, ac si Constantius occidentem in ditione

494 D I O N. P E T A V I I
sua tenuisset, quis dubitat quin Sirmii,
quæ urbs occidentalis erat imperii, habi-
tam synodum frequentiores ex occidente
celebraturi fuerint Episcopi? quemadmo-
dum Arimini postea factum, & antea,
Sardicæ. Atque hoc non leve est argu-
mentum quo Magnentianis temporibus
indicta illa synodus ostenditur.

*Hilarii locus ex fragmentis illustratur, in quo
de Photino agit ac synodis contra eum fac-
tis. unde pleraque eorum probantur que iis-
dem de rebus observavimus.*

C A P V T I I I.

C V M ex Hilarii potissimum frag-
menti expressa sint ea quæ de
Photini damnatione synodisque contra
ipsum habitis capite primo docui, vi-
sum est ipsius locum integrum hic ex-
scribere, ut singulorum probationes in
promptu habeantur; quibusdam addi-
tis scholiis, quibus velut radiis illustra-
tus, planus legentibus ac facilis occur-
rat: quem alioqui desperatæ obscurita-
tis esse, ac neque verbis neque senten-
tiis cohærere, docti quidam homines ar-
bitrati sunt.

HILARIUS.

Supereſt ut quid de Marcello & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam. Photinus Sir-
mienſis Episcopuſ fuit à Marcello imbutuſ. Pag. 23.
edit. Pariſ.
anni 1598.
Nam & Diaconuſ ſub eo aliquandiu fuit. Hic
corruptis innocentiae moribus ac diſciplinis, tur-
bare evangelicam veritatem perſiſtebat novis
prædicatibus. Et hoc ita ſæpe eſt, ut cùm in-
crementa vitiorum detrimenta in amore Dei
fecerunt, veſanum depravatae ſcientiae ſtudium
increſcat. ^a Igitur ad tollendum ex episcopatu
Photinuſ, qui ^b ante biennium jam in Me-
diolanenſi ſynodo erat hæreticuſ damnatuſ, ex
plurimis provinciis congregantur ſacerdotes,
^c hoc magis ſoliciti atque anxii, turbari rur-
ſum miſcerique omnia, quòd jampridem plures
Episcopos reos vel falſorum in Athanaſio ju-
dicatorum vel communionis hæreſis Arrianæ ab
Eccleſia fuerat neceſſe reſecare. ^d Quam op-
portunitatem naſti Vrfaciuſ & Valenſ, Ro-
manæ plebis Episcopuſ adeunt, recipi ſe in Ec-
cleſiam deprecantur, & in communionem per
veniam admitti rogant. Iuliuſ ex conſilio ve-
niam, quam orabant, impertit, ut cum lucro
catholicæ Eccleſiæ, vires quoque detraheret
Arrianis, cùm eos qui unitatem antè turbave-
runt conſilii huius & audaciæ pœnitentes in
communionem catholicam per veniam reconci-
liatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de

*veritate confessio, nisi de vitio pœnitentia, nisi
venia de admissio, Valens & Ursacius admit-
tendi, ut orabant, in communionem, de Atha-
nasia innocentia, de iudicii falsitate, de Arriane
hæresis piaculo talibus literis antè profitentur.*

Sequitur libellus quem suapte manu Va-
lens perscripserat, & Ursacius subscrip-
serat, Iulio Papæ oblatus.

PERGIT HILARIUS.

* *Hæc epistula post biennium missa est quàm
hæresis Photini à Romanis damnata est.*

Sequitur libellus alter Valentis & Ursacii
post aliquantum temporis à superiore
ad Athanasium & Episcopos missus.

HILARIUS.

*Superioribus igitur literis datis venia indul-
getur, orantibus reditus ad catholicam fidem
cum communione donatur; maxime cum Sar-
dicensis synodi veritatem ipsæ orantium veniam
literæ continerent. ^f Verùm inter hæc Sirmium
convenitur. Photinus hæreticus comprehensus,
olim reus pronuntiatus, & à communione jam-
pridem unitatis abscissus, nec tum quidem per*

* cor. amo-
veri, vel
abmoverti.

*factionem populi potuit * admoveri. ^g Sed idem
Athanasius Marcellum, qui post recitationem
libri quem scriptum ediderat (nam hunc quoque
nos*

nos habemus) sententia synodi Sardicensis episcopatus erat redditus , ubi quædam alia nova miscere sensit , & ambiguis prædicationibus ejus in quam Photinus erupit doctrinæ viam querere , à sua communione separavit anteriore tempore quàm Photinus arguitur , præventam judicio meditationem corruptæ voluntatis ostendens , & non ex libri editione condemnans . Sed quia promptum est ex bono malum efficere , præbuit non illis in Marcellum quæ gesta antea fuerant , sed his quæ in Photinum gerenda erant , auctoritatem . Illud autem esse cognitum cunctis oportet , nullam unquam adversus Marcellum , præter eam quæ Sardicensibus est dissoluta sententiis , deinceps synodum fuisse contractam , ^h neque huc unde Photino decretum ab occidentalibus est , & ad orientales est relatum , aliquod in eum expressum fuisse judicium . Sed homines mente callidos , ingenio subtiles , malitia pertinaces occasionem revolvendi ejus quod Athanasii absolutione est dissolutum quæsisse judicii , & rescribentes de Photino , Marcelli mentionem , velut institutionum talium magistri , addidisse , ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem & veritatis judicio conscriptam in publicam recordationem causæ novitas excitaret , & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret . Extat autem in superiore epistolæ corpore , Marcellum ab Arrianis occasione libri

quem de subjectione Domini Christi ediderat, unà cum Athanasio fuisse damnatum. Docetur etiam recitatione ejusdem libri innocentem deprehendi: falsitatem quoque judicii Arriani, extantis adhuc libri fides arguit. ¹ De Photino autem, sicut mos poscebat, ad orientales epistolæ fiunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum, sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine. Sed cur abnegata Marcello communionis Athanasius reus esse rescribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abstentus est? Testes ipsi sunt ex institutis ejus Photinum perversitatis istius initia sumpsisse. Nam negata sibi ab Athanasio communione, ingressu sese Ecclesiæ Marcellus abstinuit. Ita communio cum eo in ista fide de subjectione traditione regni docet * negata rursus pravitate doctrinæ alterius ostendit. At sic utrumque viri istius judicium caret culpa, cum in data communione synodi sit affectus assensum, in abnegata verò, ipso se Marcello abdicante solo, sine ulla synodi auctoritate.

S C H O L I A.

¹ I G I T U R ad tollendum] Hic Sirmiensem synodum intelligit priorem à catholicis obitam, utpote cujus opportunitatem consecrati Valens & Ursacius ad Ecclesiam redierunt, oblatis libellis tam Iulio Papæ quàm Athana-

sis. Id autem fecerunt anno Christi cccxlix. paullo ante Constantis obitum, qui ineunte cccx. accidit. Atque Sirmiensis secunda non ante annum cccxi. celebrata est. Diversa igitur ab hac illa fuit eodem in oppido peracta.

^b *Ante biennium.*] Ergo anno cccxlvii. brevi post Sardicensi tempore, & eodem anno. Mediolanensis autem ista perperam cum altera confunditur quæ anno cccxv. ab Arianis Constantii auctoritate fretis est habita: in qua complures Episcopi catholici relegati sunt, & inter alios Liberius Papa. Contigit autem ut & Mediolanensis una synodus biennio ante Sirmiensem priorem fieret & post Mediolanensem alteram, biennio itidem Sirmii conventus Episcoporum aliquot haberetur, non contra Photinum, sed ad novam fidei condendam formulam, quam Sirmiensem de tribus secundam esse demonstravimus. Quæ res nonnullis imposuit ut Sirmienses plures synodos in unam conflarent, Mediolanenses itidem plures in eandem Mediolanensem.

^c *Hoc magis solliciti*] Ergo catholici erant, non Ariani, ut in secunda Mediolanensi.

^d *Quam opportunitatem nacti*] Florentibus catholicorum rebus, & Athanasio Constantis opera restituto, Valens & Ursatius ad Ecclesiam redire conati sunt, primum post Sardicensi synodum, ubi damnati erant, oblato libello in Mediolanensi catholicorum synodo, deinde Romæ, Iulio Papæ. quod ex ipsorum epistola prior ad Iulium data & Athanasii apologia secunda colligitur.

^e *Hæc epistola*] Falsò hæc Hilarii verba referas ad tempus illud quod postremam Sirmien-

sem synodum, in qua depositus est Photinus, excepit; præsertim si ea anno ccc lvi. facta est. Nam neque à Romanis in ista damnatus est, sed ab orientalibus & hæreticis; neque post eandem Ursarius ac Valens resipuisse ac libellos istos dedisse leguntur. Adde Iulium Papam, cui prior libellus porrectus est, anno ccc lvi. decessisse. Biennio ergo post Mediolanensem priorem, uti primo capite interpretati sumus, ad Ecclesiam reditum impetrarent.

^f *Verum inter hæc*] Redit ad inchoatam paulò antè narrationem de Sirmienfi synodo *ad tollendum ex episcopatu Photinum*, quam interposita Valentis & Ursarii historia nonnihil abruperat. In ea synodo priore Sirmienfi damnatus est Photinus; sed episcopatu pelli minimè potuit, quòd propter eruditionem & facundiam, qua in utraque lingua pollebat, vulgo esset acceptus. Hoc est quod ait, *per factionem populi amoveri non potuisse*.

pag. 518.
Tom. 1. Ath.
edit. Corn-
mel.

^s *Sed idem Athanasius*] Huic historiæ suffragatur Severus Sulpicius libro i. Sed mirum videtur Athanasium nihil in libris suis ejusmodi de Marcello significare. Nam eum potius ubique sublevar, & ab Arianis immeritò ac per calumniam accusatum esse contendit; ut in apolog. i. & in epist. ad Solitarios. Verum in ^a oratione quadam, cujus inscriptio est *Quod unus sit Christus*, Marcellum cum Paulo Samosateno jungens ideo reprehendit quòd Christum nudum hominem esse dixerit ac servum, nec adoratione dignum. Sed oratio ista, meo quidem judicio, Athanasii non est. Nam & stilus ipse ab Athanasiano diversus est, ac multò elegantior. tum apertè hypostases in Trinitate tres agnos-

cit, quibus quartam à Marcello & Samosateno adjectam queritur hominis Christi, Atqui sæpius unicam in divinitate hypostasim tuetur Athanasius, Postremò, quod ad rem magno-pere facit, Athanasii epistola ad Solitarios, in qua Marcellum luculenter excusat, eique catholicæ fidei testimonium præbet, multò posterior est eo tempore quo Marcellum eundem ab Athanasio communione multatum Hilarius ac Severus indicant. Quippe post Liberii relegationem lapsumque scripta est, hoc est, post annum cccclvii. qui undecimus fuit à Sardicensi synodo. Epiphanius hæresi lxxii. n. iv. refert percontanti sibi aliquando de Marcello quid sentiret, Athanasium dubiè respondisse, ac ne respondisse quidem, sed nutu solo ac risu levem de eo suspicionem indicasse. quo sanè contentus esse non potuit, si eum aliquando propter hæresim communione sua privasset. Quocirca valde mihi perplexa videtur, credo & prudenti cuivis, ista Hilarii & Sulpicii narratio. Quæ si vera est, tum illa sanè Athanasii in Marcellum animadversio medio tempore Sardicensem inter & Sirmiensem priorem tempore accidit, hoc est, inter annum cccxlvii. & cccxlix. In eo verò laborat Hilarius, ut ab Athanasio damnati Marcelli invidiam repellat, Etenim quòd unà cum ipso in integrum restitutus erat in Sardicensi synodo, ac subinde tamquam hæreticum ab communione segregasset, Sardicensis auctoritatem visus est minuere; quemadmodum postea ob tria capitula ab Iustiniano & Quinta synodo damnata Calchedonensis synodus labefactari visa est & ejus acta rescindi. Quæ res catholicos plerosque contra Constantinopolita-

nam illam synodum armavit. Eiusdem enim generis utraque fuit quaestio. Sed Hilarius negat eadem de causa damnatum ab Athanasio fuisse Marcellum ob quam ab Arianis primò depositus, ab Sardicensi deinde restitutus erat. Verùm illic de libro quodam ab eo contra Asterium edito controversiam omnem extitisse, quem Ariani deteriore in partem acceperant, Athanasium verò propter quædam privatim, ac citra librum illum, ab eo sparsa, quæ occultum virus redolerent, eundem ab communione rejecisse.

^h *Neque huc unde Photino*] Sirmienfis prioris synodi patres nihil contra Marcellum decreverant, ulla vel levi suspitione perstrinxerunt. Sed orientales ipsi acceptis occidentalium literis, ita quod contra Photinum actum illic erat approbarunt ut cum Photinò etiam Marcellum eadem damnatione conjungerent; quò sibi viam munirent ad opprimendum Athanasium, qui in eadem cum illo causa esse videbatur, utpote damnatus cum eo pariter in Constantinopolitana synodo, & in Sardicensi restitutus.

ⁱ *De Photino autem*] Notetur hic locus. Nam Sirmienfi priorem synodum apertè & ab occidentalibus celebratam, & iis catholicis, ostendit.

Hæc ad Hilarii verba commentari volumus, ex quibus appareret consequentem illius esse loci sententiam, neque mutilum hunc & inextricabilem videri, ut quidam existimant.

IACOBI SIRMONDI

DIATRIBA SECVNDA,

Examen continens dissertationis quam de Photino haeretico ejusque damnatione Dionysius Petavius in lucem nuper dedit.

Singulis capitibus singula respondent.

CAPVT PRIMVM.

De multiplici damnatione Photini, & novis synodis quas nupera dissertatio introducit.

I. **D**IVERSAS quinque synodos in quibus damnatus sit Photinus re-
pertas à se vel notatas dissertationis auc-
tor enumerat. Non spernenda nec indig-
na scitu observatio, si vera est. Sed quis
errorem in eo non statim deprehendit
quòd primam Photini damnationem im-
perante adhuc Constantino factam pu-
tat? Enimvero damnari Constantino reg-
nante Photini hæresis qui potuit si exor-
ta nondum erat, si post Constantini ex-

cessum, Constantii demum temporibus, ipsius qui loquitur testimonio nata est: Epiphani verba sunt, ipso interprete, Photinum, ὁπὶ Κωνσταντίου, Constantio imperante infelix doctrinae suae lolium disseminasse. Sub Constantio igitur emississe Photinum censuit Epiphanius. Hoc verò amplius Socrates quòd annum quoque ipsum, si attendimus, propemodum designavit, dum Photini exordia inter utramque synodum Antiochenam defixit. Nam cum priorem in Encæniis anno Constantii Principis quinto, Christi ccccli. peractam fuisse constet, exinde post biennium posteriorem, quid verisimilius quàm ut Photini hæresis ex Socratis sententia vel anno Christi cccxlii. prodiisse dicatur cum Baronio, vel cccxliii. cum Sigonio.

II. Ceterum ut de anno fortasse aliqua sit controversia, de auctore nostro nulla esse potest quin errarit ad Constantini tempora referens quod ad Constantiniana pertinebat, falsòque de Constantinopolitana synodo anni cccxxxvi. conjectarit damnatum in ea cum Marcello fuisse Photinum, quia de Marcello quidem & ^a Socrates & ^b Sozomenus & qui synodo interesse potuit, ac post illam mox scripsit, ^c Eusebius Cæsariensis &

Socrat. lib. 2.

6. 4.

*De occid.
imp.*

a Lib. 1.

c. 24.

b Lib. 2. c. 31.

c Lib. 2.

cont. Marc.

6. 4.

ceteri consentiunt, de Photino autem, quod in ea damnatus sit, nemo hactenus somniavit præter ipsum. Photinum sanè unà cum Marcello synodica sententia perstrictum aliquando fuisse nescii non sumus, sed non ante synodum secundam Antiochenam, à qua damnati ambo reperiuntur in formula fidei pluribus verbis expressa, quæ ideo μακρόπικρος appellata est. Audiat & Ἐποχίαν suam miretur qui primam damnationem Photini falsam & frivolam commentus sit, veram & germanam non observaverit. Sic enim in ea synodo Arriani Episcopi loquuntur apud Athanasium. Βδελυσόμεθε ὃ καὶ ἀναθεματίζομεν σὺν Χριστὸν μὴ εἶναι πρὸ αἰώνων θελοντας, ἀλλ' ἐκ τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν γεγενῆσθαι καὶ υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐξ οὗ ἡμετέραν ἐκ τῆ παρθένου σάρκα ἀνέλαβε: τοιοῦτοι γὰρ εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκελλοῦ καὶ Σκατεινοῦ καὶ ἀγνωστοῦ λατῶν. *Abominamur præterea & anathemate damnamus eos qui Christum non ante secula fuisse contendunt, sed ex eo tempore eum Christum & filium Dei factum fuisse ex quo nostram carnem de virgine assumpsit. Tales sunt discipuli Marcelli & Scotini ab Ancyra Galatiæ.*

Apol. 2.
pag. 691.

III. Scotinumne pro Photino appellari synodus, ut est apud Athanasium, an Photinum, ut habet Socrates, nihil moror. Scotinum etiam per ludibrium à

Lib. 2. c. 15.

Pag. 264.

Pag. 466.
dissert.

Lucifero Calaritano dictum in eo libro constat cui titulus est *De non parcendo in Deum delinquentibus*. Hoc contendo, primum omnium de Photino synodicum iudicium istud esse numerandum quod dixi, antiquius illud certè synodo Sardicensi, quod ex Sulpitii Severi verbis quæ citantur consequi non negarim. Sed in confusa eo loco & distorta Severi oratione quàm certum est falsò tradi Episcopos apud Sardicam Constantini jussu congregatos, qui ab ejus filiis decimo post mortem patris anno congregati sunt, tam minimè dubium falli & errare duplici nomine virum doctum, tum quòd absentis Athanasii damnationem, cujus meminit Severus, ad synodum Antiochenam pertinere velit, cùm ad Tyriam referenda sit, quia licèt absens in utraque damnatus sit, in Tyria tamen sola sub Constantino, tum quòd objectam Athanasio participatæ cum Marcello & Photino communionis accusationem alieno loco apud Severum connumerari non sentiat, cùm exploratum sit è duobus judiciis quæ in Athanasium per Arrianos facta sunt in Concilio Tyrio & Antiocheno, neutri hunc accusationis titulum competere. In Tyrio enim falsis de Ischyra & Arsenio criminibus damnatus est, in Antiocheno crimi-

ni datum quòd pristinam sedem, unde synodali, ut aiebant, iudicio pulsus fuerat, sine Episcoporum auctoritate repetiisset. De recepto autem ad communionem Marcello aliisque Arrianorum sententia damnatis in Sardicensi demum synodo ab Arrianis insimulatus est. quod ex ipsa illorum synodica in Hilarii fragmentis observare est. Quare ad synodum Sardicensem spectabat hæc accusatio, & alieno, ut dixi, loco apud Severum prolata est. Falsum igitur in prima sua Photini damnatione multisque modis hallucinatum auctorem dissertationis hætenus ostendimus. Nunc ad reliquas pergamus.

I V. Post hæc in Sardicensi Concilio iterum fuisse damnatum auctore asserit Epiphanio, qui Photinum narrat *ἀπὸ τῆς ἐν τῇ σαρδικῇ δυτικῆς συνόδου καθιρηθῆναι*, in *Sardicensi occidentali synodo depositum*. Ac ne ambiguum foret, quia secedentibus apud Sardicam Arrianis synodus bifariam divisa est, ab utra parte damnatum intelligeremus, à catholicis damnatum affirmat, & hoc addit ipse de suo. Itane verò, ut damnatum à catholicis eo iudicio Photinum credamus in quo an catholicorum quisquam federit incertum, hæreticus omnium consensu præfuit & primas partes

Pag. 466.
dissert.

egit Semiarianorum princeps Basilius Ancyranus? Credet hoc affirmanti qui volet, nobis non persuadebit. Porro cum damnati episcopatuque dejecti Photini nulla in Sardicenfibus actis fit mentio, & quæ de Photini exauâtoratione deque Basili cum Photino disputatione ab Epiphanio tamquam Sardicæ gesta memorantur, eadem omnia Sirmienfem ad fynodum pertinere fcriptores alii fidem faciant, parum perfpicacem videri oportet eum qui Epiphanium, quod alii pridem monuerunt, memoria lapsum hoc loco fynodo Sardicenfî tribuere quod Sirmienfî congruebat, caffamque & inanem auctoris observationem jacere non videat.

V. Tertia, inquit, Photini condemnatio in Concilio facta est Mediolanenfi, non in illo pervulgato anni cccclv. de quo nos Hilarii fragmenta interpretabamur, sed in altero quod statim post Sardicenfem ab Episcopis catholicis eodem ipfo anno celebratum vult perfuadere. De Hilarii verbis, utri faveant, poſtea videbimus. Nunc mirificam ipſam ejus fynodum contemplemur. Mediolani ait Episcopos qui Sardicæ nuper fuerant (Quos enim alios dicere habeat?) iterum congregatos. Quis hoc indulgeat, duas uno anno fynodos tam diffitis in locis & tam

diversarum provinciarum Episcopis imperatas? Non omnes, inquit, ad Mediolanensem acciti sunt, sed soli catholici. Quorsum hi præcipuè? Vt Photinum condemnarent? Atqui Sardicæ à catholicis, si ei credimus, proximè fuerat condemnatus. Quid igitur opus fuit eosdem iterum Mediolani, ut actum agerent, nova synodo fatigari? Tam immemor est sui ut quid paulò antè scripserit non recorderetur, tam securus nostri ut oblivisci nos posse confidat? In hac præterea synodo *Pag. 467. dissert.* Arrianæ sectæ quatuor Episcopos Demophilum, Macedonium, Eudoxium, & Martyrium interfuisse docet, Arriique perfidiam damnare noluisse. Quis hoc rursus credi ab eo potuisse non miretur? Quæro enim aliumne censeat hunc esse Demophilum, alium Macedonium, & alium Eudoxium quàm quorum subscriptiones in Sardicensi Arrianorum synodica leguntur, Demophili à Beroë, Macedonii à Mopsuestia, Eudoxii à Germanicia. Quòd si hos ipsos esse non negabit, edicat, si potest, undenam tanta istorum tam repentina mutatio, ut qui proximè apud Sardicam, ne cum catholicis coirent, secessionem fuga fecerant, iisdem nunc, iidem nunc eosdem, ut eorum Concilio intersint, Mediolanum usque consecen-

*Hilar. frag.
lib. 2. c. 28.*

*Socrates lib.
2. c. 15.*

tur? Si edicere non potest, incredibilia & falsa hæc esse confiteatur. Habet tamen unde vera esse confirmet, Liberii Papæ ad Constantium epistolam, in qua narrat octavo antè anno quàm scriberet, hoc est, ut ipse ratiocinatur, anno ipso synodi Sardicensis cccxlvii. Episcopos istos, cùm ad Mediolanum Arrii sententiam hæreticam noluisse damnare, de Concilio iratis animis exiisse. De hac ergo nos epistola quid statuemus? Errare hic etiam illum & falso niti principio, qui scriptam ponat anno ccc lv. cùm anno superiore scriptam non vanis argumentis evicerit Baronius, tum cùm indicta synodus nondum erat, cuius impetranda gratia legati cum epistola mittebantur, ut cùm in Galliis adhuc ageret Constantius, quem inde postea in Italiam sub exitum anni ccc l v. ad hiberna descendisse auctor est Ammianus Marcellinus, proinde hunc verum & legitimum esse annum epistolæ Liberianæ. Ad hos ergo annos octo quos numerat Liberius si regrediare, conventus occurreret Mediolanensis, non quo anno statuebat dissertatio, sed anteriore ccc lvi. ac tum plana & liquida fluent omnia. Nam & Eudoxium collegasque Episcopos, qui ab orientalibus legati, ut Socrates &

Sozomenus tradunt, μακρότερον illam fi- Sozomen.
lib. 3. c. 10.
dei formulam in Italiam attulerant, Me-
diolani tunc adfuisse nihil erit absurdi.
Et cum Athanasium eodem quoque anno
Mediolanum Romæ Constantis Principis
accitu venisse atque inde in Gallias pro-
fectum Sardicam ad synodum unâ cum
Hosio contendisse Athanasii ipsius ad Pag. 526.
Constantium apologia demonstret, li-
quet profectò Mediolanensem istum qui
fuit Episcoporum conventum, de quo
scribit Liberius, Sardicensi, contrâ quàm
amico nostro visum est, non successisse,
sed antecessisse. Quare nihil illi ad suum
istud Concilium Liberii epistola suffra-
gata est.

VI. Videamus an opis plus afferet
altera synodi Ariminensis, quæ Vrsatium
& Valentem in Concilio Mediolanen-
si ad communionem receptos testari vi-
detur. Quamquam enim non in Con-
cilio sed sub tempus Concilii receptos
emendatiora habeant exemplaria, ὅτε
ἐν Μεδιολάνῳ τὸ συνέδριον ἔ- συνόδῳ συνε-
κροτῆτο, atque hoc ipsum in eam episto-
lam irrepsisse per errorem videri possit
ex Valentis & Vrsatii ad Iulium epistola,
in qua libelli abs se apud Mediolanum
oblati meminerunt, tametsi nec synodum
ibi tunc fuisse nec ad pacem se receptos

Pag. 462.

470. 473.

476. dis-
sert.Lib. 2. frag.
pag. 24.

significent, quia tamen in Concilio receptos ipse atque suum hoc Concilium Mediolanense id esse omnibus nervis contendit, hic enimvero quod de aliis quatuor Episcopis antea quærebarus percunctari denuo libet, quam verisimile arbitretur duos istos Arrianorum principes & antesignanos, qui pro facinoribus suis à synodo Sardicensi dejecti proximè fuerant & communione privati, ad frugem tam subito conversos advolasse Mediolanum ibique communionem sine mora recepisse? Sed receptos prorsus non fuisse fallique qui aliter sentiant manifestum est. Etenim si à Mediolanensi, ut volunt, synodo fuerant in integrum restituti, si cum Ecclesia catholica redierant in gratiam, quid est quòd biennio post Concilium illud narrat Hilarius Vrsatum & Valentem Romanæ plebis Episcopum adiisse, *recipi se in Ecclesiam deprecantes, & in communionem admitti rogantes?* Quid quòd recitatis illorum literis subjungit: *Venia indulgetur orantibus, reditus ad catholicam fidem cum communionem donatur.* An ignorare potuit Hilarius veniam illos à Concilio impetrasse si revera impetrarant, & qui recipi se in Ecclesiam rogabant, nondum receptos se non satis ostendebant? Quid ergo est quòd contra horum confessionem

DIATRIBA SECVNDA. 511

nem & contra Hilarii dilucidam relationem argutari nunc libet illos in Concilio Mediolanensi cum Ecclesia catholica in gratiam rediisse, postea cum Athanasio &, quod addi debuit, cum Iulio Papa reconciliatos? Sed Iulii nomen pudore suppressum est, ne in Ecclesiam eos receptos dicere videretur quibus cum Ecclesiæ capite communio nondum esset. Et tamen hoc intelligi necesse est si re vera sunt quæ dicit. Ceterum de Valente & Ursatio, quo tempore quove impulsu ad pœnitentiam adducti sint, nemo certiùs noverat, nemo libentiùs audiendus est quàm Athanasius, qui nec priorem hanc Romana resipiscentiam istorum ullam agnoscit, & hujus ineundæ occasionem non ex ficta synodo Sirmiensi, quæ etiamsi fuisset, ad causam nihil attineret, sed ex frequenti Episcoporum passim, tum maximè Syrorum & Palæstinorum, ad Athanasii communionem gregatim redeuntium concursu natam refert, cùm de rebus suis jam desperarent, & stimulis acti conscientiae remedia conquirerent. Quare satis, opinor, hoc etiam ex capite Mediolanensis hujus Concilii tertiæque in eo Photini damnationis vanitas patefacta est.

*Apol. 2.
pag. 602.
ad Solitar.
pag. 699.*

VII. Quartò præterea damnatum facit in synodo Sirmiensi, non illa celebri & nota

K k

sub Constantio, sed altera quàm Constante
superstite à catholicis occidentalibus habi-
tam fabulatur. Consequens erat nimirum
ut qui futilem Mediolani synodum procu-
derat, frivolum quoque nobis daret Sir-
mitanam. Quid ita verò? Quia Hilarius in
fragmentis scribit biennio post damnatum
in Mediolanensi synodo Photinum Epif-
copos ad illum tollendum ex episcopatu
Sirmium convocatos. Porro Sirmii anno
cccxlx. convenisse ob adnexam ab Hila-
rio Valentis & Vrsatii reconciliationem
non dubitat. Ideo Mediolanensem syno-
dum Hilarii, suam esse putat, quam bien-
nio antè collocavit. Nos simpliciores Me-
diolanensem accipiebamus quam Medio-
lanensem omnes vocant & anno ccclv.
celebratam loquuntur historiæ. Itaque de
hoc nunc capite inter nos est controver-
sia. Quo autem argumento ecquam syno-
dum Hilarius intelligat certiùs cognosce-
mus quàm ex Photini damnatione, quam
in synodo factam docet? At nunquam
ostendet adversarius de Photino in eà
quam fingit ullam fuisse mentionem,
quia de synodo illa præter ipsum nemini
unquam subolevit. Nos in vera & omni-
bus nota Mediolanensi hæreticum damna-
tum fuisse Photinum ex synodi ipsius actis
ostendemus. Extat enim & ecclesiasticis

An. 355.

DIATRIBA SECVNDA. 513
annalibus indita est Concili hujus epistola
ad Eusebium Vercellensem his verbis.

*Concilium Mediolanense Eusebio fratri in
Domino salutem. Non ignorat carissima no-
bis dilectio tua quàm sit pretiosum vinculum
caritatis & pacis. Et post alia de legatis ad
eum missis: Itaque sincerissima prudentia tua,
quod specialiter & sinceriter admonemus, au-
diat supradictos, & communicato pariter cum
his consilio definiat quod de nomine hæreticorum
Marcelli & Photini necnon & Athanasii sa-
crilegi totus propè definivit orbis, ne non tam ve-
ritati quàm intentioni parere videaris &c.*

VIII. Post tam expressi testimonii auc-
toritatem dubitationi locus quis esse po-
test? Ac mirum profectò viri docti oculos
fugere hanc epistolam potuisse, aut si vi-
dit, qua de synodo Hilarius ageret, quam-
ve post biennium Sirmii coactam diceret,
non percepisse, ne in Vrsatii & Valentis
pœnitentia illudi sibi ab Hilarii fragmen-
tis, quæ alieno hanc loco recitant, patere-
tur, & in eruenda è parietinis, ut ait, ru-
deribusque nova Sirmii synodo frustra la-
boraret. Quàm multa sunt enim & quàm
aperta quæ commentu hujus inanitatem re-
fellunt? Nam ut omittam synodo isti, si
Athanasio Alexandriam reverso & Vrsa-
tio & Valente in gratiam receptis habita
est, ut fingitur, punctum temporis in quo

*Pag. 470.
dissert.*

K k ij

*lib. 2. frag.
pag. 26.*

habita sit, ante Constantis obitum, qui sub ipsum Athanasii reditum incidit, assignari nullum posse, fallitur haud dubie cum id quod ab Hilario dictum est, Athanasii de abstento Marcello iudicium damnationi Photini auctoritatem praeuisse, de hac synodo sua dictum interpretatur; quasi hærere in hac synodo potuerint Episcopi occidentales, aut aliorum exemplum ad damnandum Photinum desiderare, quem ipsi jam Mediolani, si verum est, ante biennium condemnarunt. Verum hoc tamen amici causa dissimulemus.

IX. Quæro igitur ecquando ab Athanasio factum censeat hoc iudicium. Num ante reditum Athanasii? At ridiculum est Athanasium à communione sua quemquam prius quàm sedem suam reciperet exclusisse. An verò post reditum? Et quantum ante Constantis obitum tempus fuit, si tamen fuit, ut de Marcello iudicare Athanasio liceret? Posterius ergo, interjecto, ut Severus ait, tempore iudicavit, sed prius tamen quàm Photinus argueretur; auctoritatemque, quod testatur Hilarius, prae-buit, non subditiis auctoris nostri synodis, sed veris certisque Conciliis Mediolanensi atque Sirmienti, quorum in utroque damnatum reipsa Photinum fuisse compertum est. Fallitur rursus vehe-

menterque hallucinatur ubi maximè sibi placere ac synodum suam egregiè stabilire visus est, cùm decretum occidentalium de Photino, cuius meminit Hilarius, ad suam istam synodum & annum Christi ccc-

Pag. 473.

474. 475.

dissert.

Lib. I.

pag. 27.

XLIX. transferri posse arbitratur. Quo certè absurdius alieniusque fingi nihil potuit. Quid enim? Annon testis Hilarius orientales hoc accepto decreto occasionem revolvendi de Athanasio quæsisse iudicii, & rescribentes de Photino, Marcelli mentionem ut institutorum talium magistri addidisse ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem & veritatis iudicio conscriptam in publicam recordationem causæ novitas excitaret? Quis hæc autem anno ccc XLIX. convenire non posse, si verum amat, non fateatur, ut quo tempore Athanasii suam in sedem redeuntis læta & tranquilla erant omnia, ejusque communionem certatim universi & integræ synodi atque ipsi etiam Arrianorum principes expetebant, eo ipso agitasse in Athanasium consilia & odia exercuisse credantur, & quo sensu mortua ipso jam tempore quæstio dici potuit, si non interquieverat, si nullo tempore cessarat?

X. Alia igitur ad tempora spectent Hilarii verba necesse est, ad illa inquam tem-

516 IACOBI SIRM. DIATR. SECUNDA.
pora Constantii quibus, post eadem. Mag-
nientii pacatis bellis civilibus, Arriano-
rum in Athanasium furor renovatus est.
Tunc enim revera negatae Marcello com-
munionis damnatique Photini occasio-
nem nacti, astuto, ut scribit Severus, con-
silio innoxium criminosis miscentes, dam-
nationemque Photini & Marcelli & Atha-
nasii eadem sententia comprehendentes,
eandem ad Athanasii condemnationem
catholicos Episcopos primum in Arela-
tensi Concilio anno ccccliii. tum biennio
post in Mediolanensi, & deinceps quan-
diu Constantius vixit, adigere conati sunt,
& vi ac minis plurimos impulerunt. De
Mediolanensi perspicua res est. Tres una
ibi damnatos Concilii ad Eusebium epi-
stola nos docuit. Ad Arelatense referen-
da est, quae idipsum confirmat, Paulini
Episcopi responsio: de qua Severus Epif-
copos laudans qui Arrianis non cesse-
runt, *inter quos, inquit, Paulinus Episco-
pus Trevirorum oblata sibi epistola ita sub-
scripsisse traditur, se in Photini atque Mar-
celli damnationem praebere consensum, de Atha-
nasio non probare.* Cetera praetermitto.

F I N I S.

I N D E X.

A

A B DERRHAMEN Sar-
 racenus. 382
 Abraamius Diaconus. 365
 Abrahamus Cretensis excu-
 satur. 425
 Adoratio imaginum veti-
 ta. 385
 Adscriptitii quomodo ordi-
 nandi. 442
 Advocatio secularis seu Co-
 mitum. 430
 Aetas significat magnitudi-
 nem sive staturam. 90
 Aethiopis baptismus. 265
 Africani canones. 223. &
seqq.
 Africanorum Conciliorum
 series. 228
 Africani Episcopi leviter in
 comitatum proficiscebantur.
 431
 Agenda celebrare. 251
 Agri olim divisi inter duces
 & milites. 74
 Aizonis Gothi proditio. 382
 Alexandrinus Episcopus Aethi-
 opiae consulebat. 111
 Alypius Episcopus Taga-
 stensis. 242
 Anastasius Episcopus Roma-
 nus. 277. 284
 Anathema post mortem. 297
 Anatolius Patriarcha C P.
 220

Ancyranæ Ecclesiæ dedica-
 tio. 482. 489
 Ancyranum Concilium. 458.
 482. 489. canon xvi.
 explicatus. 436
 Anniversarii dies marty-
 rum. 269
 Antiochia metropolis orien-
 tis. 200. Consulebat Ec-
 clesiis Indiarum. 111
 Antiochena synodus. 195.
 198. 466. 502
 Antonius Abbas S. Mariæ de
 Regali. 412
 Antonius Archiepiscopus A-
 thenarum. 405
 Apostaticis conversis an re-
 conciliatio neganda. 267
 Apostolorum etymologia.
 116. Cur instituti. 117.
 Pares Petro. 126. & *seqq.*
 Et inter se. 56. 115. Eo-
 rum potestas explicatur.
 102. & *seqq.* His solis
 commissa sunt mysteria
 religionis. 88. Eorum
 nomina. 116
 Apparitio judicum non cen-
 setur pœnæ loco. 359
 Appellatio ad Imperatorem.
 180.
 Appellationum controversia
 cum Afris. 217. 233
 Arabes periri syderum. 47
 Aræ Cæsaris in Pyrenæo.
 382
 Arausio. 449

K k iiij

INDEX.

Arnaldus Vicecomes Levi-
tanensis. 398
Aspæ vallis. 399
Assensum extorquere. 496
Athanasius Episcopus Ale-
xandrinus. 466. & seqq.
Ejus causa retractatur. 163
Ei quædam oratio abjudi-
catur. 498
Athenarum ducatus. 408
Atticæ leges pleræque ex le-
gibus Moſis deſumptæ. 16
Aturrus fluvius. 394
Audientes. 432
Avenio. 449
Auguſtinus emendatus. 33
Aurelius Episcopus Cartha-
ginensis. 230
Auſona capta ab Aizone. 382
Recepta. 383
Azenarius Prior S. Chriſti-
næ. 398

B

B Abylonica captivitas.
26. & seqq.
Bagneriarum vicus. 401
Baſamo caſtigatus. 286 439
Baptiſmus voti & flaminis.
267. An negandus ſceni-
cis & hiſtrionibus. 268.
An dare poſſint laici. 98
Baptiſmus agrotorum qui
pro ſe reſpondere non poſ-
ſunt. 263. 265
Baptiſmus parvulorum quo-
modo admiſſus à Pelagia-
nis. 310
Barcino capta à Francis. 381
Baronius caſtigatus. 299. 435
Barpanther Ioachimi pater.
21. & seqq.

Bartholomæus Episcopus El-
nenſis. 412
Baſilius Episcopus Ancyra-
nus. 180. 182. 458. 482.
506.
Beatrix Comitiffa Bigor-
ræ. 395. 399
Bellicadrum. 449
Bernardus Abbas Scalæ-
Dei. 396. & seqq.
Bonus homo Episcopus Con-
ſeranenſis. 400
Bullæ Paparum. 69
Butyri copia apud Campa-
num. 394

C

C Cæleſtii cauſam defendit
Zofiſmus. 346
Cæſarienſis Episcopus ordi-
nabat Eccleſias majoris
Armenię 111
Cainanus ſecundus apud Lu-
cam. 43 & seqq.
Callagurris, patria Quinti-
liani. 379
Campanum municipium. 394
Canones Apoſtolorum. 212
Canonum collectiones an-
tiquæ. 201
Capuanum Concilium. 285
Caput Aturri. 395
Carthago metropolis Afri-
cæ. 227
Caſuum privilegiatorum o-
rigo. 364
Catalonia regno Francorum
accedit. 444
Cathedra una conſtituta in
Eccleſia. 125
Cathedra episcopalis. 270
Cathedra principalis non eſt

INDEX.

- relinquenda. 289
 Causæ communes & dubiæ
 referendæ ad sedem Pe-
 tri. 59. 65. 259. 317
 Censuales tabulæ. 25
 Centullus I I. Comes Bigor-
 ritanus. 395. & seq.
 Centullus I I I. Comes Bi-
 gorritanus. 400
 Cephas. vox Syriaca. 121
 Chalcedonensis canon x x-
 viii. rejectus à Rom. Ec-
 clesia. 229. 222
 Chananæ regionis divi-
 sio. 74. 76
 S. Christinæ monasterium.
 398
 Claves Ecclesiæ datæ omni-
 bus Apostolis. 57. Petro
 datæ quid significant. 114
 Clavis scientiæ tributa Pau-
 lo. 63. 68
 Clericatus honore abuti non
 oportet. 83
 Clericorum nomen vetus. 73.
 & seqq. Eorum & laico-
 rum discrimen. 92. Du-
 pliciter inspicere possunt.
 360. Eorum immunitas
 unde. 361. Vbi ordinan-
 di. 442. Olim evocati ad
 testimonium dicendum.
 279. 281. Si Episcopo suo
 insidiati fuerint. 358
 Clericis accusatis annus con-
 cessus ad diluendum cri-
 men. 294
 Clerici damnati non defen-
 sentur ab Ecclesiis qui-
 bus præfuerunt. 282
 Cœlibatus clericorum. 286
 Cognomina gentilitia. 22
 Communio laica & pere-
 grina. 369. & seq.
 Communio Rom. Ecclesiæ
 necessaria ad salutem. 59
 Concilia generalia quando
 celebrari cœpta. 207. Eo-
 rum frequentia. 181
 Concilii tempus fixum &
 certum. 291
 Concilii I. C P. canones
 tres olim rejecti ab Ec-
 clesia Rom. 219. & seqq.
 Condriacum. 449
 Constans Imp. moritur. 471.
 A Magnentio cæsus. 491.
 Laudatur. 476
 Constantinopolis, nova Ro-
 ma. 219
 Consultationum usus. 335.
 337
 Continentiæ necessitas in
 Christianis. 98
 Convenarum urbs. 376
 Convictus & confessus pro
 judicato habetur. 294
 Cresconii collectio. 218. 226
 Crimina clericorum alia ec-
 clesiastica, alia civilia. 361
 S. Cucufaris monasterium.
 381
 Curia tradi quid sit. 358
 Curiales in clerum adsci-
 ti. 366
 Curiositas, id est, cura. 289

D

- D**æmoniacy. 438
 Damasi Papæ epistola
 ad Paulinum. 193. 196
 Damnare non licet inandi-
 tum. 342
 Decimas Deus dedit tribui
 Leviticæ. 76

I N D E X.

Decreta Principum unde dicta.	339	Apostolos constituta.	127.
Defensores Ecclesiarum.	430	Corpus divisum in clericos & laicos.	72
Pauperum.	431	Ecclesiæ publicæ.	442
Degradatio clerici.	371	Ecclesiæ consecrandæ cum de earum consecratione dubitatur.	290
Delicta privata & publica.	362	Ecclesiæ res non alienandæ sine consilio Primatis.	288
Desiderius Presbyter Galus.	378	Ecclesiasticus ordo in tres gradus dividitur.	101
Deportati amittunt libertatem.	368	Ecclesiastici, id est, ministri Ecclesiæ.	84
Desposynorum traditio.	9.	Elevari quid significet.	270
& seq.		Eleusius Episcopus Cyzicenus.	481
Diana laudatus.	54	Energumeni.	436. 439
Dimissus vel dimissa alteri non jungantur.	301	Enuptio extra tribum vetera.	16
Dionysii Exigui collectio.	211	Epiphanius castigatur.	505
Dionysius Episcopus Mediolanensis.	452	Episcopatus exordium sumptum à Petro.	109
Diospolitanum Concilium.	329	Episcopi substituti in locum Apostolorum 112. Ab Apostolis instituti. 90. Quales constituendi.	184.
Diptycha sive libelli Ecclesiæ.	297	Olim plures in una Ecclesia.	66. & seq. 71.
Discipuli Christi.	115	Eorum est docere plebem.	378.
Dithici, vox incognita.	199	Sunt iudices controversiarum fidei. 334. Olim in se suscipiebant litigatorum arbitria.	278.
Dispensationum usus in Ecclesia.	418. 428. & seq.	Intercedunt pro oppressis.	430. & pro damnatis. 367.
Dominicus Seguerius Episcopus Meldensis.	419	Bona sua quibus conferant.	296.
Donatistarum sævitia.	277.	A publicorum iudiciorum cognitione semper immunes.	362.
machinationes.	283.	Eorum causæ quomodo definiendæ.	215.
Re-deuntes ad catholicam quomodo recipiendi.	285.	Hodie iudicantur à delegatis Papæ.	363.
	303	Damnati provocant	
Dormire inter medios clericos.	75		

E

Ecclesia est plebs sacerdoti adunata. 114. Ejus status est monarchicus. 60. 105. Ejus soliditas super

I N D E X.

<p>ad Imperatorem. 180
 Episcopus proprius. 247.
 251. 269. 440
 Episcopi ordinandi examen.
 273
 Episcoporum cathedra. 270
 Equalata. 383
 Equitius Episcopus damna-
 tus. 283
 Eros Episcopus Arelatensis.
 329. 331. 346. & seqq.
 Esdræ libri apocryphi. 38
 Evangelia proposita in Con-
 ciliis. 71
 Eucharistia domum dela-
 ta. 98
 Eudoxius Arrianus. 482
 Eusebius Episcopus Dory-
 læi. 221
 Eusebius Episcopus Vercel-
 lensis. 452. 513
 Eustathius Episcopus Seba-
 stenus. 483. 489
 Excommunicationis genus
 duplex. 349
 Executores publici. 301</p> <p style="text-align: center;">F</p> <p>F Austinus Legatus Rom.
 Ecclesiæ. 223. 233
 Felicitas Vrgellitani hære-
 sis. 385
 Felix Episcopus Selemseli-
 tanus. 251
 Feminae non censentur in ge-
 nealogiis. 42
 Ferrandus Diaconus Cartha-
 ginensis. 218. 226. 241
 Fidei ratio ceteris articulis
 præfulgere debet. 300
 Fides Regi debita. 446
 Fiterii moasterium. 401</p> | <p>Florentini Concilii locus.
 416. 423. & seqq.
 Fœbadius Aginensis. 490
 Formulæ Sirmienfes. 478.
 & seqq.
 Forto de Vico. 395
 Fratres uterini non sunt in-
 ter agnatos. 10. & seq.
 Fratris defuncti viduam fra-
 ter superstes ducere de-
 bet. 6. 10. 12
 Frontinacense vinum. 450
 Fundamentum Ecclesiæ Chri-
 stus. 148</p> <p style="text-align: center;">G</p> <p>G Allia sola monstra non
 habuit. 375. Suis pri-
 vilegiis utitur. 281. Ejus
 collectio canonum. 212
 Galterus Abbas Morimun-
 densis. 396
 Gangrensi synodo an præ-
 fuerit Osius. 211
 Genetlius Episcopus Car-
 thaginensis. 224. 203
 Georgius Episcopus Alexan-
 drinus. 452. & seq. 482
 Germinius Episcopus Sir-
 mienfis. 181
 Gignendi verbum quid si-
 gnificet apud Hebræos. 8.
 & seq.
 Gothi, Gotholenses. 381.
 385
 Græcanicæ linguæ usus apud
 Iudæos. 116
 Gratus Episcopus Carthagi-
 nensis. 217. 224. 250
 Grotius laudatur. 117
 Guillelmus Episcopus Aquen-
 fis. 400</p> |
|---|---|

I N D E X.

H

H Erodias furor in Christum. 51
 Herfenius Episcopus Nicofia. 412
 Hieronymus emendatus. 376
 Hilarii fragmentum illustratur. 494
 Hipponensis Concilii brevium. 252. & seqq.
 Histriones ad fidem conversi. 282. An reconciliatio eis neganda. 267
 Honoris gradus unde metiendus. 70

I

I Acobus Patriarcha CP. 403. 408
 Iacobus Prior de Aspirano. 403
 Ibas Episcopus Edeffenus. 199. 365
 Iberus fluvius. 382
 Iechonias Iosia filius. 34. 37. & seqq.
 Ignatii epistolae germanae. 73
 Ilerdensium conjuratio. 445
 Illyriciana dioecesis. 17. 3181.
 Ejus synodi. 181. 184
 Imaginum adoratio vetita. 385
 Inauditus nemo damnandus. 342
 Incardinare. 441
 Indulgentiarum vis. 392
 Infallibilitas Ecclesiae. 152.
 Papae. 417

Infantes baptizandi de quorum baptismo dubitatur.

290

Infanticidium Herodis. 52
 Innocentius I. haeresim Pelagianam primus condemnavit. 352
 Intercessor Ecclesiae. 292
 Interventor. *Ibid.*
 Ioachim filius Iosia. 35
 Ioannis Bapt. reliquiae. 403
 Ioannes Bagotius. 414
 Ioannes Garinus. 380. 386
 Iosephus Christi vitricus. 1. & seqq.
 Isidorus Hispal. & ejus collectio. 209. 359
 Italicae dioecesis caput Mediolanum. 166. 277
 Iudaorum canon scripturarum angustior. 260
 Iudices non possunt evocari ad testimonium dicendum. 281
 Iudiciorum ecclesiasticorum ordo antiquus. 295
 Iulii Papae obitus. 498
 Iulius Africanus. 5. & seqq. 9. 13
 Ius apostolicum Ecclesiis impositum. 278. 280

L

L Abesitanum Concilium. 228
 Laica communio. 369. & seqq.
 Laici sunt pars corporis Ecclesiae. 73. 85. Stabant in Ecclesia. 100. Multi beatissimi reperiuntur. 83
 Laici sacerdotium. 95

INDEX.

- Lazarus Episcopus Aquensis. 329. 331. 346. & seqq.
 Leges Principum non antecedunt judicia ecclesiastica. 353
 Leodegarius Episcopus Augustodunensis. 363
 Leontius Presbyter. 483
 Lepa in iusti criminis. 437
 Levi nomen expugnandum apud Lucam. 13
 Levitica tribus sola accipit munus sacrorum. 87.
 Nullos agros habuit. 76
 Liberius Papa. 452. 470.
 relegatus. 497. Ejus epistola adversus Athanasium. 163
 Libertas quomodo amittitur. 368
 Luca diffidium cum Matthæo. 2. 13. 53
 Lucifer Episcopus Sardinia. 452
 Ludi theatrorum ne fiant die dominica. 278
 Lugdunum. 448
- M
- M** Abilia Comitissa Bithyniensis. 397. 399
 Magistratum civilium communio cum episcopatu. 184
 Magnentius tyrannus. 491. & seqq.
 Magorum adventus ad Christum. 46
 Malum ex bono efficere promptum est. 495
 Manresæ oppidum. 382
- Manumissiones servorum in Ecclesiis faciendæ. 282
 Marcæ dignitates & res gestæ. 420. Ejus itinerarium in Galliam Narbonensem. 448
 Marcellus Episcopus Ancyranus. 157. & seqq. 465. 474. 495. & seqq.
 Marciani Vicecomitatus. 397. 399.
 Marcus Arethusius. 454. 478
 Mariæ matris Domini stemma. 141
 Martialis illustratus. 379
 Martyrum dies anniversarii. 269
 Matrix Ecclesia. 289
 Matthæi cum Luca diffidium. 2
 Matkath nomen expugnandum in Luca. 13
 Matthias Apostolus sorte electus. 79
 Maurorum in Hispanias irruptio. 384
 Maximianus Episcopus Carthagenensis. 284
 Maximianistæ divisi à Donatistis. 284
 Mediolanum caput diocesis Italica. 166. 277
 Mediolanensis synodus. 156. 173. 176. 466. & seqq. 497. 506. 508.
 Meletius Episcopus Antiochenus. 198
 Monspelim. 450
 Montisserrati ædes sacra. 380
 Mulieribus sinistra data in Ecclesia. 70

I N D E X.

N

Natalis Imperatorum. 8
 Nemaufum. 449
 Neopatriæ ducatus. 408
 Nicænis canonibus solis utebatur Rom. Ecclesia. 202.
& seq.
 Nicæna secunda synodus excusatur. 385
 Nuptiæ inter patrum & neptem an vetitæ. 20. *& seq.*
 Nuptiæ secundæ interdictæ. 22

O

O Belo confixa quæ in Hebraicis codicibus non habentur. 44
 Occitania. 450
 Octavianum castrum. 381
 Offerre quid significet. 98
 Olivæ monasterium. 398
 Opratus Milevitanus defensus. 125
 Oratoria in possessionibus. 442
 Ordinatio inter sacramenta. 92
 Ordinationes absolute. 377
 Ordinationum celebrandarum mysteria. 274
 Ordo significat magistratus. 86
 Osius Episcopus Cordubensis. 452. *& seqq.* An præfuerit Concilio Gangrensi. 211. Ejus lapsus. 155. 180. 182

P

P Alacini dicuntur qui militant in palatio. 84
 Pannonia obtinetur à tyrannis. 491
 Panther Ioachimi pater. 21. *& seq.*
 Parium ecclesiasticorum sedes in Parlamento. 71
 Parochiales tabulæ. 290
 Paschæ etymon. 125
 Paschæ dies quomodo intimandus. 291
 Passiones martyrum legendæ. 269
 Pater naturalis & legitimus. 6. 12. is est quem nuptiæ demonstrant. 42
 Patria, id est, familia. 16
 Paulinus Episcopus Antiochenus. 193. 196. 198
 Paulinus Episcopus Nolanus. 377
 Paulinus Episcopus Treverensis. 452
 Paulus à Christo ipso ordinatus Apostolus. 61. Fuit Romanus Episcopus. 65. *& seqq.*
 Paulus Samosatenus. 465
 Pauperum sollevatio credita Episcopis. 434
 Pelagiana hæresis damnata. 307. *& seqq.*
 Peregrina communio. 369
 Peregrini sacerdotes. 378
 Periculum proprium in canone Africano. 263. 265
 Perpinianum. 403
 Pertinaces malitia. 495
 Petrus caput Apostolorum.

I N D E X.

124. 126. 130. princeps 364
 collegii apostolici. 56. Ei Proprius Episcopus. 247.
 primatus datus. 103. & seqq. 251. 269. Sacerdos. 440
 Ecclesiæ personam repræ- Prosper explicatus. 345
 sentavit. 114 Provinciarum divisio inter
 Petri & Pauli societas. 54 Apostolos. 104. 111
 Petrus de Alenia. 403 Provocatio ad Imperato-
 Petrus Comes Bigoræ. 395. rem. 180
 399
 Petrus Episcopus Elnensis.
 403
 Phœnicie fines. 200
 Photinus Episcopus Sirmien-
 sis. 157. & seqq. 453. &
 seqq. 465. & seqq. elo-
 quens & eruditus. 498
 Quando emerferit. 502
 Phylarchæ. 118
 Pœna civilis non potest in-
 fligi ab Ecclesia. 282
 Pœnitentia an danda Pres-
 byteris & Diaconis dam-
 natis. 293
 Pontificum successiones non
 sunt hereditariæ. 80
 Porphyrius refellitur. 35
 Prælius Episcopus Hiero-
 solymitanus. 347
 Presbyter proprius. 440
 Presbyteri Cardinales. 441.
 parochiales. 414
 Presbyteri ubi ordinandi.
 442. Eorum est docere
 plebem. 378. Multi pe-
 reunt. 83
 Primatus Petri. 132
 Presbyterium. 67
 Primianus Episcopus Car-
 thaginensis. 284
 Privilegium Petri fuit rea-
 le. 60
 Privilegia Galliæ. 281
 Privilegiatorum casum ori-
 go. 364
 Vintilianus patria Ca-
 lagurritanus. 379
 R
 Rymundus Abbas Fi-
 terii. 401
 Raymundus de Burgo. 398
 Raymundus Episcopus El-
 nensis. 403
 Regis nomen pronuntian-
 dum in Missa. 446
 Relationum usus in Eccle-
 sia. 195. 335
 Res Ecclesiæ non sunt alie-
 nandæ sine consilio Pri-
 matis. 288
 Riculfus Episcopus Mogun-
 tinus. 359
 Riparius Presbyter Gallus.
 378
 Rivipullense monasteriũ. 383
 Romanæ Ecclesiæ commu-
 nio necessaria ad salu-
 tem. 59
 Romana synodus adversus
 Photinum. 158. 161. 164
 Romani Pontificis auctori-
 tas. 259. 286. 415. 417.
 423 primatus. 112. 132
 Rossius fluvijs. 398
 Rubricatus amnis. 381
 Rufinus Palæstinus. 311

I N D E X.

S

Sacerdotes peregrini. 378
 Sacerdotes soli de sacerdotibus judicent. 363
 Sacerdotium laici. 92. 95. 97
 Sacramentum ordinationis. 92
 Sagona. 449
 Salathielis pater. 3
 Samuel Petrus castigatur. 192. 196
 Sardicensis synodus. 158. 160. 169. 456. 460. 475. 479. Ejus canones continebantur olim sub nomine Nicænorum. 202. 214
 Scalæ - Dei monasterium. 394
 Scenicis an neganda reconciliatio. 267
 Scotinus. 503
 Scripturarum sacrarum auctoritas. 259
 Septuaginta editio depravata. 44
 Servitutis pœna ob crimen admissum. 367
 Sicoris fluvius. 382
 Sigonius castigatur. 460
 Silvanus Primas Numidiæ. 298
 Sirmium opidum Pannoniæ. 465
 Sirmienfis synodi tempus. 155. 178. 451. 473. 477. 496. 512.
 Sirmienfis synodus ficta. 511
 Sortis usus apud veteres. 74. 79

Sors ministerii. 82
 Sortes sanctorum. 81. Vandalorum. 75
 Stemma Christi. 1. & seqq.
 Sulp. Severus castigatur. 175. 504
 Synodus, id est, conventus Episcoporum. 490
 Synodus patriarchica. 192
 Synodorum frequentia. 181

T

TAbulæ censuales. 25.
 parochiales. 290
 Terraciæ castrum. 381
 Tertullianus explicatur 97. Emendatur. 99
 Theodoretus emendatur. 188. Ejus collectio canonum. 219
 Thomas Archiepiscopus Cantuariensis. 370
 Tolosa Palladia. 449
 Tomus occidentalium. 192. 196
 Tres faciunt collegium. 100
 Tribus nomen significatio. 16. & seqq.
 Tribuum duodecim divisio. 74. 76
 Turnonum. 449
 Tutores testamento dati. 104
 Tyria synodus. 504

V

Valcherius Abbas Morimundensis. 395. & seqq.
 Valens Episcopus Mursensis excommunicatus 158. 165. 167.

I N D E X.

167. & seqq. Veniam pet-
tit. 468. & seqq. Obrinet
165. 167. & seqq. Quo tem-
pore ad pœnitentiam ad-
ductus. 511
Valentia. 449
Valentinus Primas Numi-
diæ. 243
Vallensis pagus. 381
Vandalorum sortes. 75
Vdalricus Vicecomes Bar-
cinonensis. 390
Venerius Episcopus Medio-
lanensis. 277
Verolensis abbatia. 401
Vetranio tyrannus. 491.
& seq.
Vicus Aquensis. 401
Vicus Ausonensis. 383
Viduam fratris defuncti fra-
ter superstes ducere de-
bet. 6. 10. 12
Vienna. 449
Vigilantii patria. 374
Visitator Episcopus. 293
Vitalis Episcopus Aturen-
sis. 400
Viva Comitissa Barcinonen-
sis. 390
Vnitatis origo constituta in
Petro. 56. Illius conser-
vandæ cura ei commissa.
103. Ab omnibus seruan-
da. 125. Quomodo vio-
letur. 113
Vrbicaria diœcesis. 166
Vrsacius Episcopus Singi-
duni. Vide Valens.
Vterini fratres non sunt in-
ter agnatos. 10. & seq.
Vvalterius Episcopus Aure-
lianensis. 441
Vvifredus pilosus Comes
Barcinonensis. 381. & seq.
Vvillermus Archiepiscopus
Auxienfis. 396. 400
Vvillermus Episcopus Bi-
gorritanus. 395
- X
- X** Antippus Primas Nu-
midæ. 243
- Z
- Z** Onaras castigatur. 286
433. 437
Zorobabel dux populi Iu-
daici. 8
Zosimi Papæ modus in dam-
nando Pelagio. 355. Ejus
epistola deperdita. 351.
355

Extrait du Privilege du Roy.

LE R O Y par ses Lettres patentes données à saint Germain en Laye le 29. Avril 1679. Signées L O V I S , & plus bas , *Par le Roy, COLBERT*, & scellées du grand seau de cire jaune a permis à Estienne Baluze Prieur de Beauvais, de faire imprimer *Les œuvres de feu Messire Pierre de Marca Archevesque de Paris & Ministre d'Estat*, en un ou plusieurs volumes, & autant de fois que bon luy semblera pendant le temps & espace de trente années, à compter du jour que chacun desdits volumes sera achevé d'imprimer pour la premiere fois; Avec défenses à toute sorte de personnes, autres que celuy ou ceux qui auront esté choisis par ledit Baluze, de les imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter pendant ledit temps, à peine de dix mille livres d'amende, de confiscation des exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages & interests, comme il est plus à plein porté par lesdites Lettres.

*Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le 19. May 1679.
Signé, COVTEROT Syndic.*

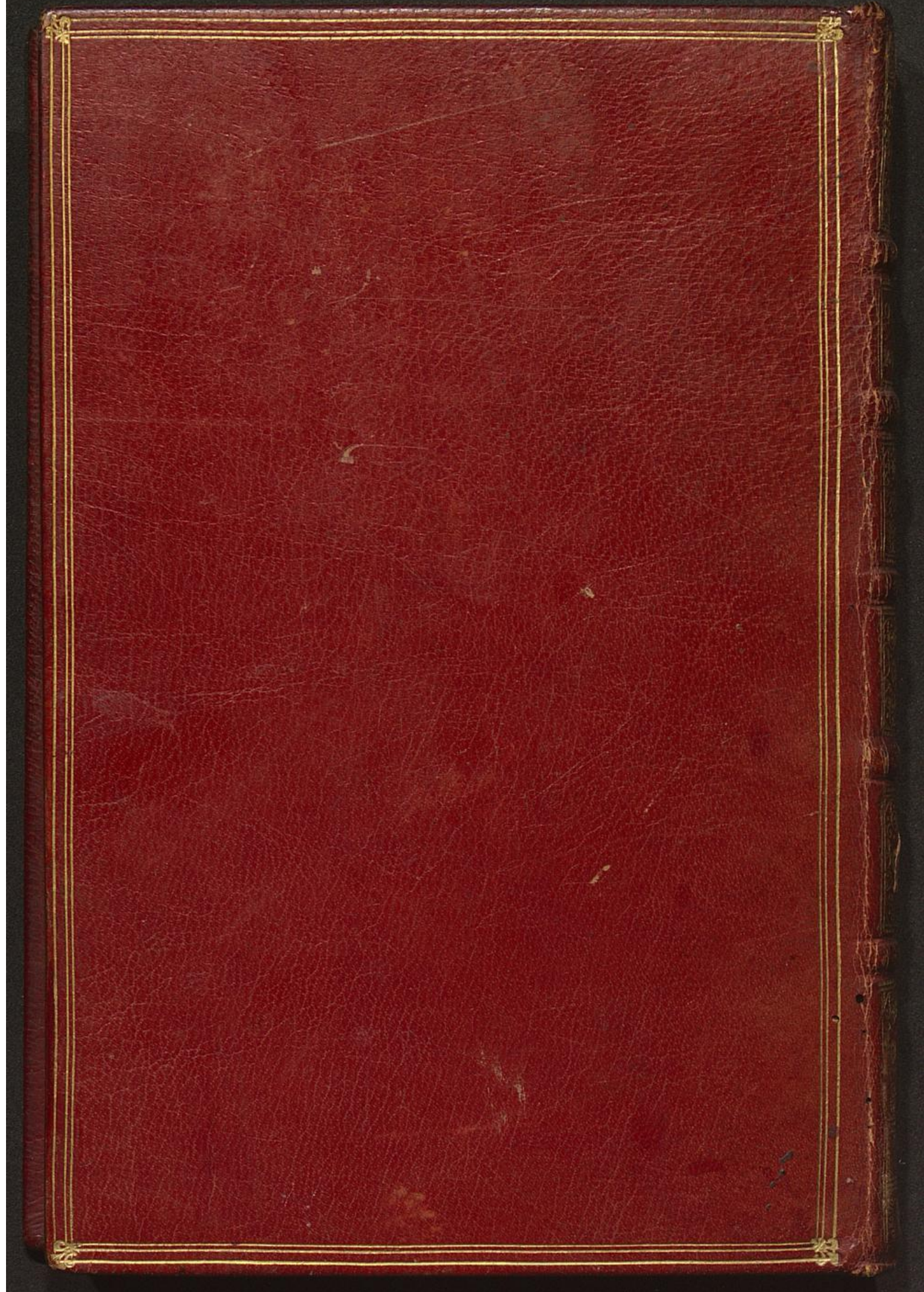
Et ledit sieur Baluze a cedé ledit Privilege pour raison du Livre intitulé *Opuscula Petri de Marca* à François Muguet Imprimeur & Libraire ordinaire du Roy, pour en jouir selon sa forme & teneur.

*Achevé d'imprimer pour la premiere fois
le 21. Janvier 1681.*

E R R A T A.

- P** Ag 52. lin. 20. leg. Sed
quare rationem in eo
facinore quærimus
- Pag. 58. §. v i. lin. 12. leg.
observavi
- Pag. 74. lin. 2. leg. impen-
dunt
- Pag. 75. lin. 1. leg. ubi uni-
cuique
- Pag. 91. lin. 20. leg. munus.
- Pag. 162. §. v i i i. lin. 3.
leg. quod
- Ibid. lin. 7. leg. epistola
- Pag. 167. lin. ult. leg. Ari-
minensis
- Pag. 181. §. i x x i i i. lin. 9.
leg. Germinio
- Pag. 190. lin. 14. leg. Ci-
cero
- Pag. 199. lin. 23. leg. ubi fit
- Pag. 214. §. v i. lin. 6. leg.
permiscet
- Pag. 225. lin. 23. leg. infer-
ciit
- Pag. 246. §. v i i. lin. 14.
leg. Genetlius
- Pag. 255. lin. 14. leg. coin-
cidere
- Pag. 265. lin. 15. leg. obji-
cit:
- Pag. 269. §. v i i i. lin. 2.
leg. canonis
- Pag. 274. §. i i i. lin. 1.
leg. celebrati
- Pag. 363. §. i x. lin. 11. leg.
animadvertere
- Pag. 416. §. i i. lin. 2. leg.
cœtum

OPVSCVLA
RDEMARCA

1136